

TRENDY

INTERNETOWE CZASOPISMO EDUKACYJNE

NR 2/2014

Rozmowa z...

Joanną Kluzik-Rostkowską,
Minister Edukacji Narodowej

STRONA 4

Ewaluacja – pomiar, osąd i decyzja, co dalej

STRONA 19

Razem na rzecz ucznia ze SPE

STRONA 66

Wspomaganie pracy szkół – doświadczenia poradni,
biblioteki i placówki doskonalenia

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Agnieszka Pietryka (redaktor prowadząca), Katarzyna Gańko (sekretarz redakcji), Agnieszka Brodowska, Dorota Czerwonka, Bogusława Kalinowska, Teresa Kaniowska, Katarzyna Koletyńska, Katarzyna Leśniewska, Dorota Macander, Dorota Nawrat, Agnieszka Romerowicz, Anna Szczęśna-Durys, Tadeusz Trzaskowski, Marina Warsimaszwili i Monika Wawrzeńczyk

AUTORZY

Agnieszka Brodowska, Małgorzata Bukowska-Ulatowska, Ewa Furche, Anna Fus, Katarzyna Gut, Wioletta Hatak, Ewa Jakubowska, Jolanta Janowiak-Wydra, Arkadiusz Kamiński, Katarzyna Koletyńska, Paulina Mielnik, Beata Mika, Barbara Milecka, Natalia Nalepa, Piotr Ożarski, Ewa Skiba, Monika Stemplewska, Małgorzata Swędrowska, Joanna Szymańska, Iwona Szwed, Mariola Szymczak, Izabela Rodak, Claudia Torres-Bartyzel, Barbara Wachowiak, Wanda Zofia Wojnowska, Andrzej Wyrozemski, Anna Zakrzewska-Zamora

Zdjęcia wykorzystane w numerze 2/2014 TRENDÓW pochodzą:

- a) ze zbiorów: Ministerstwa Edukacji Narodowej (s. 6), Ośrodka Rozwoju Edukacji (s. 7), Agnieszki Brodowskiej (s. 9, 10, 11, 32), Teresy Kaniowskiej (s. 40), PCEN w Rzeszowie (s. 74, 75, 77), RODN „WOM” w Katowicach (s. 82, 84, 85), CEN w Gdańsku (s. 88, 90, 92, 93), Biblioteki Pedagogicznej w Staszowie (s. 95), Biblioteki Pedagogicznej w Skierniewicach (s. 100, 101, 102), Małgorzaty Swędrowskiej (s. 105);
- b) ze źródeł internetowych: © apops/Fotolia.com (s. 1, 26), © SerrNovik (s. 2), © Minerva Studio/Fotolia.com (s. 22), © Rawpixel/Fotolia.com (s. 30), © fotogestoeber/Fotolia.com (s. 36), © bloomua/Fotolia.com (s. 44), © koya979/Fotolia.com (s. 50), © alphaspirt/Fotolia.com (s. 69), © Tyler Olson/Fotolia.com (s. 70), © Brian Jackson/Fotolia.com (s. 71).

Zdjęcia Autorów wykorzystane przy biogramach (s. 23, 32, 42, 53, 60, 79, 85, 94, 98, 103, 108) pochodzą z ich prywatnych zbiorów.

Drodzy Czytelnicy,

zapraszamy do lektury drugiego w 2014 r. numeru naszego czasopisma. Jego temat przewodni koncentruje się na działaniach placówek wspomagających pracę szkoły, zapewniających wysoką jakość edukacji polskich uczniów.

Przygotowane artykuły prezentują doświadczenia poradni psychologiczno-pedagogicznych, placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych na rzecz wspierania rad pedagogicznych. Zostały one zaprezentowane w nawiązaniu do wyników ewaluacji zewnętrznej lub wewnętrznej jako ważnych sposobów diagnozy stanu pracy szkoły, określenia słabych i mocnych stron i kierunków rozwoju. Państwa szczególnej uwadze polecamy artykuł dotyczący nowej perspektywy finansowania projektów edukacyjnych z EFS, a także relację z wizyty studyjnej polskich nauczycieli w Izraelu.

Zachęcamy także do zapoznania się z *Rozmową z...*, w której Minister Edukacji Narodowej Joanna Kluzik-Rostkowska przedstawia plany resortu na najbliższy rok szkolny, w tym dalsze wzmocnienie systemu doskonalenia nauczycieli.

W wakacyjnym numerze TRENDÓW znajdują się także teksty poświęcone rozwijaniu zainteresowań czytelniczych, prezentacja nowości wydawniczych dla nauczycieli, a to wszystko w obchodzonym właśnie Roku Czytelnictwa.

Interesujący dla szerokiego grona odbiorców będzie zapewne dział prawny, gdzie publikujemy informacje o zmianach w prawie oświatowym.

Z serdecznymi, wakacyjnymi pozdrowieniami

Zespół redakcyjny

Wszystkim pracownikom oświaty życzymy bezpiecznych, radosnych i pogodnych wakacyjnych dni. Niech nadchodzący letni wypoczynek pozwoli Państwu nabrać sił do podejmowania wyzwań i realizacji zadań w nowym roku szkolnym.

Uczniom życzymy udanego i bezpiecznego wypoczynku, ciekawych przygód, uśmiechu na co dzień, a rodzicom – wielu radosnych chwil spędzonych wspólnie z dziećmi.

Wydawca:

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. +48 22 345 37 00
fax +48 22 345 37 70
redakcjatrendy@ore.edu.pl

Opracowanie graficzne i skład:

Paweł Jaros

Redakcja językowa i korekta:

Katarzyna Gańko

© Copyright by [Ośrodek Rozwoju Edukacji](#)

Warszawa 2014

Udostępnianie materiałów zamieszczonych w czasopiśmie – wyłącznie ze wskazaniem źródła.

- 4** Rozmowa z... Joanną Kluzik-Rostkowską, Minister Edukacji Narodowej
- 12** Wyzwania polskiego systemu edukacji a środki europejskie w latach 2014–2020
- 15** Nadzór wczoraj i dziś, czyli innymi drogami do tego samego celu
- 19** Ewaluacja – pomiar, osąd i decyzja, co dalej
- 24** Jak zaplanować i przeprowadzić ewaluację wewnętrzną?
- 33** Jak wspierać dyrektora, który zmierza do rozwoju swojej szkoły?
- 38** Obszary wspierania pracy placówek resocjalizacyjnych
- 43** W lustrach ewaluacji
- 49** Języki obce w sieci
- 54** Uczniowie uczestnikami ewaluacji wewnętrznej? Tak!
- 57** Program Golden Five
- 66** Razem na rzecz ucznia ze SPE
- 73** Wsparcie szkół i nauczycieli województwa podkarpackiego w zakresie wykorzystania TIK w procesie dydaktyczno-wychowawczym
- 81** Doskonałość doskonałości, czyli kompleksowe wspieranie szkół i placówek
- 87** Wspomaganie pracy dyrektorów i nauczycieli jako element SRWP 2020
- 95** Efektywna współpraca z biblioteką pedagogiczną – przykład dobrej praktyki
- 99** Proces budowania systemu wspomagania szkół i placówek oświatowych
- 104** Czytanie wrażeń
- 112** Drogowskazy prawne

Rozmowa z... Joanną Kluzik-Rostkowską, Minister Edukacji Narodowej

TRENDY: Pani Minister, mamy okazję rozmawiać po raz pierwszy, odkąd została Pani powołana na stanowisko ministra edukacji narodowej. Czy zmieniło się Pani spojrzenie na edukację? Jak teraz postrzega Pani pracę szkół, dyrektorów, nauczycieli?

Joanna Kluzik-Rostkowska: Praca w Ministerstwie Edukacji Narodowej nie zmieniła mojego spojrzenia na edukację, ale na pewno je wyostrzyła. Robię wiele, aby nie tylko moje zdanie, ale i np. rodziców czy uczniów, o pracy szkół, dyrektorów i nauczycieli było jak najlepsze. Pierwszy krok za nami – przygotowanie szkół na przyjęcie sześciolatków. Zapytaliśmy o zdanie dyrektorów i rodziców. W szkołach pojawili się wizytatorzy. Stworzyliśmy specjalną mapę, każdy zainteresowany może „wyklikać” swoją szkołę i sprawdzić, czy jest gotowa. Zdecydowana większość jest. Sporo pracy jednak przed nami. Chodzi przede wszystkim o pracę na kolejnych etapach nauczania.

T: Pani Minister, jak Pani zdaniem powinien wyglądać nasz system edukacji za 5, 10, 15 lat? Co Pani zdaniem wymaga najszybszej zmiany, a jakie obszary będą modernizowane w dalszej perspektywie?

JKR: Chciałabym, by polska szkoła patrzyła na ucznia indywidualnie. Nie może być tak, że jest jakaś klasa, jakaś średnia, ktoś jest wyżej, ktoś niżej i teraz dziecko musi się jakoś sytuować w tej przestrzeni. Przecież każdy ma indywidualny rytm

i warto to docenić. Chciałabym, żeby polska szkoła weszła na nowe tory i żeby ci, którzy będą ją opuszczali, oprócz twardej umiejętności, byli również wyposażeni w tzw. miękkie kompetencje, czyli np. zdolność współpracy czy radzenia sobie z porażkami. Marzy mi się polska szkoła, w której to uczniowie mówią, dyskutują częściej na lekcji niż nauczyciel. A przede wszystkim szkoła, która nie uczy schematów. To dla mnie bardzo ważne.

T: Jednym z wyzwań, które przyjęła Pani do realizacji, jest rozpoczęcie edukacji przez dzieci 6-letnie. Jakie działania wspomagające uczniów, ich rodziców i nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej planuje jeszcze podjąć MEN, w jakich obszarach Pani zdaniem należy wspomóc szkołę, w tym zakresie?

JKR: Z moich rozmów z rodzicami wynika, że zdecydowana większość nie ma wątpliwości, że ich sześciolletnie dzieci są gotowe do edukacji szkolnej. Co więcej – uważają, że to jest ten właściwy wiek i nie warto tracić roku. Największą obawą rodziców jest kwestia przygotowania szkół. Dlatego uspokajam: zdecydowana większość szkół w Polsce jest już przygotowana. Jednocześnie szanuję obawy rodziców, ponieważ sama musiałam taką decyzję podjąć. Dlatego, aby zminimalizować obawy rodziców, należy jak najlepiej wykorzystać czas do 1 września 2014 r. Robimy wszystko, by rodziców i samorządy wesprzeć. Wprowadziliśmy szereg zmian prawnych, które pomogą w lepszym przygotowaniu szkoły

do potrzeb i możliwości najmłodszych uczniów. Przede wszystkim wdrażamy od września bezpłatny podręcznik dla najmłodszych uczniów. Odchodzimy od systemu 45-minutowych lekcji. Zależy mi, by nauczyciele dostosowali czas trwania zajęć edukacyjnych do możliwości psychofizycznych uczniów. Określiłabym, by wymagane efekty kształcenia były dopiero po III klasie. Istotną zmianą jest wprowadzenie przepisu, dzięki któremu możliwe jest zatrudnianie osób wspierających nauczycieli w opiece nad dziećmi. Wsparliśmy też rodziców. Dajemy im prawo do podejmowania decyzji o odroczeniu edukacji swojego sześciolletniego dziecka – po uzyskaniu opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Zachęcam wszystkich rodziców, by odwiedzili swoje szkoły i osobiście sprawdzili, czy są przygotowane dla dzieci. Namawiam też rodziców do korzystania z infolinii. Dzwońc pod numer telefonu 22 34 74 700, można zgłosić swoje obawy czy zastrzeżenia do pracy szkoły.

Jeszcze jedno: wyniki niedawnych badań Pedagogium pokazują, że zdecydowana większość rodziców, którzy posłali swoje sześciolatkę do szkoły, zrobiłaby to ponownie.

T: Jedną z propozycji Ministerstwa jest opracowanie podręcznika dla uczniów klas pierwszych, potem kolejnych. W trakcie opracowania koncepcji i przygotowywania podręcznika podkreślała Pani dbałość

o wysoką jakość tego produktu. Jakie podjęto zabiegi służące uzyskaniu dobrego podręcznika?

JKR: Mamy świetnych specjalistów od pisania podręczników. Gotowe są już dwie z czterech części. Wszystkie cztery opublikujemy w internecie przed początkiem roku szkolnego. Na każdym etapie budowania tego podręcznika z autorkami pracują konsultanci, zewnątrzni eksperci. Obie pierwsze części konsultowaliśmy społecznie. Podobnie będzie z trzecią i czwartą częścią. Każdy, kto miał takie życzenie, mógł zgłosić do nich uwagi. I wiele osób z tej możliwości skorzystało. Dzięki temu – bo każdą uwagę analizujemy – nasz podręcznik jest jeszcze lepszy. Żaden z podręczników dostępnych na rynku nie był tak szeroko konsultowany.

T: Jakie inne materiały otrzymają nauczyciele klas pierwszych, na czym wsparcie i jakie mogą liczyć?

JKR: Do każdej części podręcznika przygotowywany jest m.in. „Poradnik dla nauczyciela klasy pierwszej szkoły podstawowej”. To materiał pomocniczy dla nauczycieli, którzy będą pracować z „Naszym elementarzem”. Nauczyciele znajdą w nim propozycje tygodniowych planów pracy, scenariusze zajęć dziennych oraz przykładowe karty. Poradnik może być źródłem inspiracji dla nauczycieli, zachęcać ich do wymiany doświadczeń oraz tworzenia autorskich programów nauczania.

T: Obecnie w fazie testowania jest nowy model procesowego wspomagania pracy szkoły. Co Pani zdaniem stanowi największe wyzwanie w zakresie wspomagania pracy szkoły, w tym doskonalenia nauczycieli?

JKR: Prowadzimy ewaluację pilotażowych projektów realizowanych przez powiaty w ramach działania 3.5 „Kompleksowe wspomaganie szkół”. Badana jest ocena modernizowanego systemu doskonalenia nauczycieli. Wstępne wyniki wskazują na to, że nowy model jest pozytywnie

oceniany przez większość uczestników i w ocenie ankietowanych prowadzone działania odpowiadają na większość zdiagnozowanych słabości aktualnego systemu.

Badani podkreślają potrzebę dostosowania systemu wspomagania do różnych typów szkół i obszarów nieobjętych dotychczasowymi działaniami (np. kształcenie specjalne). Podnoszą również potrzebę dopracowania organizacji systemu, czyli dookreślenia zadań i kompetencji instytucji wspomagających pracę szkół, a także dalsze inwestowanie w kwalifikacje osób bezpośrednio odpowiedzialnych za wspomaganie i stworzenie mechanizmów zapewniających wysoką jakość ich pracy.

Największym wyzwaniem dla systemu wspomagania szkół jest rzetelna diagnoza potrzeb danej szkoły czy placówki oparta na wynikach ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej. Dla dobrego funkcjonowania systemu wspomagania ważne jest również wypracowanie mechanizmów lepszej współpracy placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych i bibliotek pedagogicznych.

T: Obecnie szkoły, które biorą udział w powiatowym projekcie realizowanym w ramach Konkursu 3.5 „Kompleksowe wspomaganie szkół”, korzystają ze środków unijnych. Jak w perspektywie roku 2016 będzie określony sposób finansowania doskonalenia nauczycieli?

JKR: Sposób finansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli jest już określony w Karcie Nauczyciela. Organy prowadzące szkoły są zobowiązane wyodrębnić środki na doskonalenie zawodowe nauczycieli w wysokości 1% planowanych rocznych środków na wynagrodzenie. Wspomaganie szkół czy placówek oraz sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli czy dyrekto-

Nasz elementarz i Poradnik dla nauczyciela

Na stronie [Ministerstwa Edukacji Narodowej](#) jest już dostępna pierwsza część *Poradnika dla nauczyciela klasy pierwszej szkoły podstawowej*. Publikacja jest materiałem pomocniczym dla nauczycieli, którzy będą pracować z przygotowanym na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej *Naszym elementarzem* – podręcznikiem dla pierwszoklasistów.

Została udostępniona również aplikacja umożliwiająca złożenie zapotrzebowania na *Nasz elementarz* przez publiczne szkoły podstawowe i publiczne ogólnokształcące szkoły muzyczne I stopnia. Niepubliczne szkoły podstawowe i niepubliczne ogólnokształcące szkoły muzyczne I stopnia mogą natomiast złożyć wniosek o wyposażenie w podręcznik.

rów szkół lub placówek po 2016 r. będą finansowane z tych środków.

T: W środowisku edukacyjnym mówi się o rozpoczętych pracach nad kolejnymi zmianami w systemie doskonalenia nauczycieli. Jakich zmian możemy się spodziewać? Co Pani zdaniem wymaga zmiany w pracy instytucji, których głównym zadaniem jest pomoc szkole? Jaką rolę w świetle planowanych zmian będą pełnić placówki centralne?

JKR: 17 czerwca podpisałam rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli i rozporządzenie zmieniające rozporządzenia w sprawie akredytacji tych placówek. Chcemy dostosować wymagania stawiane placówkom doskonalenia nauczycieli ubiegającym się o uzyskanie akredytacji do nowych zadań związanych ze wspomaganiami szkół oraz powiązanie tych wymagań z wymaganiami określonymi w przepisach dotyczących nadzoru pedagogicznego, a także określenie zadań, które mogą być realizowane wyłącznie przez akredytowane placówki doskonalenia nauczycieli.

Praca nad ewentualnymi kolejnymi zmianami w systemie doskonalenia nauczycieli będzie rozpoczęta po analizie wyników

badania prowadzonych obecnie w ramach realizowanych przez powiaty pilotażowych projektów testujących nowe formy wspomaganiania szkół i placówek.

Wstępne badania wskazują na potrzebę wypracowania mechanizmów lepszej współpracy placówek wspomaganiania, tj. placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych i bibliotek pedagogicznych.

T: Jakie kierunki polityki oświatowej wskazała Pani na najbliższy rok szkolny? Na czym będziemy się szczególnie koncentrować w nadchodzącym roku szkolnym i dlaczego?

JKR: Projektowane kierunki będą w dużej mierze kontynuacją kierunków z poprzednich lat szkolnych z modyfikacjami związanymi z wynikami nadzoru pedagogicznego. Ale i tak w dalszym ciągu priorytetem będzie wspieranie rozwoju dziecka młodszego na pierwszym i kolejnych etapach edukacyjnych. Priorytetem dla nas będzie też podniesienie jakości kształcenia na IV etapie edukacyjnym w zakresie umiejętności określonych w podstawie programowej. W zakresie poczucia bezpieczeństwa uczniów oraz występującymi w szkołach przejawami agresji chcemy ustalić priorytet, by pro-

gram wychowawczy szkoły i konsekwentne działania wychowawcze stanowią skuteczne narzędzie zapobiegania agresji. Podobnie jak w latach poprzednich priorytetem będzie też edukacja włączająca, kształcenie uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych. To nie wszystkie cele i wyzwania, jakie na nas czekają w nadchodzących miesiącach. Chciałam jeszcze zwrócić uwagę na coś, co dla mnie osobiście będzie priorytetem w najbliższym czasie. To szkolnictwo zawodowe. Nie bez przyczyny ten rok szkolny ogłosiłam „Rokiem Szkoły Zawodowców”. Chciałabym, aby system szkolnictwa zawodowego działał lepiej, aby młodzi ludzie chętniej z niego korzystali.

T: Na zakończenie chcielibyśmy się jeszcze dowiedzieć, jak to jest, kiedy jest się jednocześnie rodzicem dzieci w wieku szkolnym i ministrem edukacji narodowej?

JKR: Dzięki temu jestem na bieżąco, wiem co się dzieje w polskich szkołach. Mam rozeznanie od szkoły podstawowej, gimnazjum do szkoły ponadgimnazjalnej. Znam problemy i obawy rodziców, ich spojrzenie na szkołę.

T: Dziękuję za rozmowę!

Joanna Kluzik-Rostkowska – Minister Edukacji Narodowej

Urodziła się 14 grudnia 1963 r. Absolwentka wydziału dziennikarstwa i nauk politycznych Uniwersytetu Warszawskiego.

Od 1989 r. pracowała jako dziennikarka działu politycznego „Tygodnika Solidarność”. W 1992 r. była kierownikiem działu reportażu miesięcznika „Konfrontacje”. W tym samym roku rozpoczęła pracę w „Expressie Wieczornym”, gdzie była m.in. zastępcą kierownika działu krajowego i reportażu oraz kierownikiem działu reportażu. W trakcie swojej kariery dziennikarskiej zajmowała się m.in. dziennikarstwem śledczym, była również korespondentką zagraniczną (w tym w Bośni i Czeczenii).

W 2005 r. została pełnomocnikiem prezydenta Warszawy ds. kobiet i rodziny. 17 listopada 2005 r. objęła stanowisko podsekretarza stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, przejmując m.in. kompetencje Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn.

13 sierpnia 2007 r. została ministrem pracy i polityki społecznej. Stanowisko to zajmowała do 16 listopada 2007, tj. do zaprzysiężenia jej następcy w rządzie Donalda Tuska. Wcześniej, w tym samym roku, w wyborach parlamentarnych uzyskała mandat poselski, kandydując jako lider listy PiS w okręgu łódzkim i otrzymując 41 171 głosów.

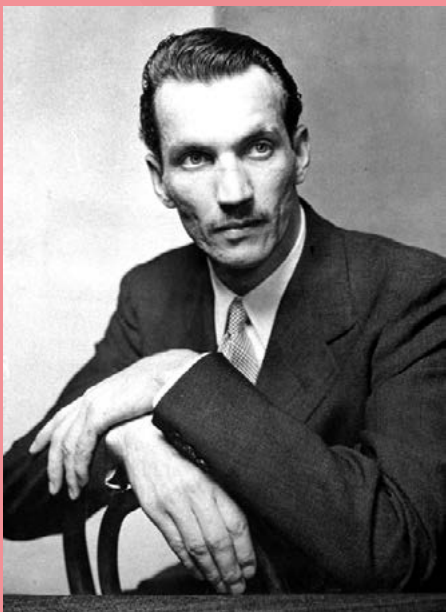
Jest przedstawicielem polskiego parlamentu w Zgromadzeniu Parlamentarnym OBWE oraz szefową polsko-afgańskiej grupy parlamentarnej. Pracowała w sejmowej komisji polityki społecznej i rodziny oraz komisji spraw zagranicznych.

[Źródło](#)

Rok Jana Karskiego

Rok 2014 Sejm RP ogłosił **Rokiem Jana Karskiego**, słynnego kuriera Polskiego Państwa Podziemnego.

Zapraszamy Państwa do odwiedzenia **zakładki** na stronie ORE i zapoznania się z sylwetką i historią tej niezwykłej postaci. Udostępniliśmy także dla Państwa kalendarz wydarzeń, które uświetnią obchody Roku Jana Karskiego, w tym informacje o działaniach edukacyjnych programu *Jan Karski. Niedokończona misja*.

Ulica Karskiego na Manhattanie

Nurt edukacyjny programu *Jan Karski. Niedokończona misja* ma na celu popularyzację postaci Jana Karskiego poprzez włączenie lekcji o nim do programów szkół polskich oraz polonijnych. W ramach tego projektu organizowane są warsztaty dla nauczycieli (w 2010 r. zorganizowane już były w Nowym Jorku i w Toronto) oraz konkurs na scenariusz lekcji multimedialnej o Janie Karskim przygotowany przez Centralę Polskich Szkół Doksztalujących w Ameryce we współpracy z Działem Edukacyjnym Muzeum Historii Polski.

Muzeum Historii Polski oddaje do dyspozycji nauczycieli i uczniów gimnazjów oraz liceów interdyscyplinarny projekt edukacyjny *Jan Karski i jego czasy*, w którym można znaleźć zarówno materiały źródłowe (dokumenty, zdjęcia) i uzupełniające (fragmenty książki *Tajne państwo* Jana Karskiego), jak i gotowe propozycje scenariuszy lekcji multimedialnych z wykorzystaniem materiałów dostępnych w pakiecie. Pakiet powstał dzięki wsparciu Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”.

Źródło

Ławeczka Karskiego w Łodzi

„Ci, którzy znali Jana Karskiego, nigdy go nie zapomną. Jego przesłanie będzie rozświetlać ścieżkę kochających wolność przez lata, które nadejdą. Nie można sobie wyobrazić lepszego dziedzictwa” – Bill Clinton

„Wierzę, że tak wielcy bohaterowie jak Jan Karski nigdy naprawdę nie umierają. Jan Karski będzie żył w swoich książkach, w pamięci swoich studentów i swoim dziele większym niż życie” – Lech Wałęsa

„Prof. Jan Karski to jest odważny, mądry i skromny człowiek. I być może, dlatego nie nadaje się na bohatera z pierwszych stron gazet. Ale byłoby lepiej, gdyby tak wybitna postać jak Jan Karski była powszechnie znana i gdyby była dla wielu z nas wzorem a czasami i sumieniem” – Aleksander Kwaśniewski

„Dla mnie osobiście Jan Karski był – obok Miłosza, Nowaka-Jeziorańskiego i Giedroycia – wielkim autorytetem polskiej emigracji. Jest to dla mnie symbol tej najlepszej Polski. On czynił Polskę lepszą każdym swoim gestem, każdym swoim wystąpieniem” – Adam Michnik

„Karski odkrywa, że coś takiego jak sumienie świata, na które powoływali się Żydzi, domagający się świadectwa swych braci w wolnym świecie, nie istnieje. Wie i pokazuje, że polityka, która w imię strategii i politycznego rozsądku wyzbyła się sumienia, jest czymś koszmarnym, nieludzkim, diabelskim” – ks. Adam Boniecki

דושי ת' Yad Vashem

10 lat realizacji projektu *Zachować pamięć. Historia i kultura dwóch narodów*

Projekt mający na celu organizację wyjazdów młodzieży izraelskiej na wycieczki do Polski szlakiem obozów zagłady zapoczątkowany został przez rząd Izraela w roku 1988. Od tamtej pory corocznie tysiące młodych Żydów odwiedzają Polskę, zaś od kilku lat mogą także spotykać się z polską młodzieżą. Aby takie spotkania w polskich szkołach dobrze przygotować, w czasie seminariów kontaktowych w Jerozolimie nasi nauczyciele poznają wcześniej swoich partnerów – izraelskich nauczycieli.

Wychodząc naprzeciw idei wzajemnego poznania się Polaków i Żydów, Ośrodek Rozwoju Edukacji i Instytut Yad Vashem¹ zapraszają co roku na seminarium kontaktowe grupę polskich i izraelskich nauczycieli, aby razem podążali śladami wspólnej historii i kultury dwóch narodów, żyjących przez wiele wieków na terenach Polski. Działanie to jest wynikiem podjętej w 2002 r. współpracy pomiędzy Ministerstwem Edukacji Kultury i Sportu Izraela, Instytutem Polskim w Tel Aviwie oraz Instytutem Yad Vashem. Projekt seminariów edukacyjnych *Bliżej siebie* jest realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji od 10 lat, jako komponent projektu *Zachować pamięć*.

Adresatami seminarium kontaktowego są polscy nauczyciele reprezentujący miasta i szkoły objęte programem spotkań młodzieży oraz nauczyciele ze szkół izraelskich przyjeżdżający do Polski. Tematyka seminarium skoncentrowana jest na kwestii zainteresowania młodych ludzi historią obu narodów, z jej zawiłościami i jasnymi kartami.

W czasie spotkań w polskich szkołach omawiana jest także metodologia pracy z młodymi Izraelczykami i Polakami.

Wykłady i warsztaty w Yad Vashem służą wyposażeniu uczestników seminarium w wiedzę i umiejętności niezbędne do nauczania o historii i kulturze mniejszości żydowskiej w Polsce oraz historii Holokaustu i jego skutkach, wymianie doświadczeń edukacyjnych w zakresie nauczania o stosunkach polsko-żydowskich, wzbogaceniu warsztatu pracy. Celem jest realne wsparcie metodyczne i merytoryczne nauczycieli, aby wiedzieli jak uczyć o Holokauście, jak przygotować polską młodzież na przyjęcie izraelskich kolegów oraz jak zaaranżować warunki spotkania. Uczestnicy poznają przykładowe scenariusze zajęć z młodzieżą, a także otrzymują materiały pomocnicze, które posłużą przygotowaniu spotkań w trzech obszarach:

- integracja grupy poprzez wspólne zabawy, tańce, gry;
- zajęcia warsztatowe, prowadzone według wybranego scenariusza z pu-

blikacji polsko-hebrajskiej *Zachować pamięć*;

- wspólne aktywności, np. ceremonie w miejscach pamięci.

Możliwość osobistych kontaktów pomiędzy polskimi i izraelskimi nauczycielami, wymiana doświadczeń, zapoznanie się z metodami pracy, sukcesami i problemami, których obie grupy doświadczają, ucząc o polsko-żydowskiej historii i współczesności, należą do zalet seminarium, przesyłają o jego sukcesie oraz stanowią grunt do dobrego przygotowania spotkań młodzieży.

Do tej pory w seminariach uczestniczyło około 600 nauczycieli z Polski. Każdy, kto chce uczyć młodzież o Holokauście, musi – oprócz przygotowania emocjonalnego – zgromadzić rzetelną wiedzę. Dwunastodniowy program intensywnego szkolenia w Międzynarodowej Szkole Studiów nad Holokaustem (ISHS) Yad Vashem daje uczestnikom szansę poznania złożoności zagadnienia Zagłady oraz filozofii nauczania o tym wydarzeniu. Zgodnie z zasadami nauczania ISHS w centrum rozważań o historii znajduje się pojedyncza istota ludzka. Poznawanie Holokaustu to nie tylko zgłębianie zjawisk takich jak masowe zabójstwo, polityka nazistowska,

¹ Instytut Yad Vashem, położony na Wzgórzu Pamięci w Jerozolimie, powstał na mocy ustawy parlamentu Izraela w 1953 r. Nazwa Instytutu wywodzi się z cytatu z Księgi Izajasza (Iz 56, 5): „dam miejsce (Yad) w moim domu i w moich murach oraz imię (Vashem) (...) wieczyste i niezniszczalne”. Głównym zadaniem Instytutu Pamięci Męczenników i Bohaterów Holokaustu jest gromadzenie materiałów o żydowskich ofiarach, które zostały zamordowane wyłącznie z powodu swojego żydowskiego pochodzenia, oraz utrwalenie imion tych ludzi, a także zniszczonych społeczności, organizacji i instytucji. Obok dokumentowania i upamiętniania Holokaustu, Yad Vashem kładzie także nacisk na opracowywanie programów edukacyjnych i finansowanie badań naukowych.

Sala Imion w Muzeum Historii Holokaustu, zawiera imiona i szczegóły osobiste milionów ofiar, zapisane w Listach Świadców

statystyki śmierci, łańcuch wydarzeń politycznych i wojskowych. To także

próba zrozumienia ludzi i tego, w jaki sposób radzili sobie z ekstremalnymi

Wagon Towarowy – Pomnik Wysiedlonych

sytuacjami oraz podstawowymi wyborami natury moralnej.

Historia Holokaustu jest przede wszystkim historią człowieka. Jakkolwiek dyskusja na temat ofiar, sprawców lub tych, którzy biernie się przyglądali, musi zmierzać do zrozumienia ludzi uwikłanych w to wydarzenie. Spotkanie uczniów ze „zwykłymi ludźmi”, którzy znaleźli się w Holokauście – ich codziennym życiem i rzeczywistością – musi służyć jako podstawa do pogłębionego wysiłku pedagogicznego. Podejmując się nauczania o Holokauście, nauczyciele powinni się w pierwszej kolejności dowiedzieć, kim byli pojedynczy ludzie, zanim stali się ofiarami. W przeddzień wybuchu II wojny światowej Europę zamieszkiwało około 10 milionów Żydów. Miejscem największego ich skoncentrowania była Polska. Żyli tu pełnią życia – tworzyli literaturę, poezję, teatr, gazety itp. Dopiero po rozmowie o życiu przedwojennym można zająć się zgłębianiem Holokaustu i losu jego ofiar. Uwagę należy poświęcić nie tylko bohaterom powstań i ruchu oporu czy wysokim rangą mordercom – kluczowe jest także podjęcie próby zrozumienia trudności i dylematów, przed jakimi stawali ci, których imiona zagięły wraz z utraconym życiem. Tylko w taki sposób można odnaleźć prawdziwą, pogłębioną więź pomiędzy uczącymi się a samym zagadnieniem oraz zacząć dostrzegać podobieństwa i różnice pomiędzy współczesnością a okresem Holokaustu. Badanie rozmaitych dylematów etycznych i wyzwania, przed którymi stawali Żydzi, Polacy, Niemcy i inni ludzie, pozwala przejść w procesie nauczania od konkretnej sytuacji w historii do uniwersalnego aspektu ludzkiego. Pokazywanie ludzkiej twarzy historii i zgłębianie skomplikowanego położenia człowieka pomagają zapobiec zredukowaniu Holokaustu do jednowymiarowego obrazu lub abstrakcyj-

nego, wyobcowanego spojrzenia na to zagadnienie. Powyższe założenia są podstawą pracy pedagogicznej Yad Vashem.

Ważnym założeniem edukacyjnym Międzynarodowej Szkoły Studiów nad Holokaustem jest tzw. podejście wielopoziomowe, czyli dostosowane do wieku i wprowadzające treści związanych z Shoah (Holokaustem) narastająco, zgodnie z rozwijającymi się zdolnościami emocjonalnymi i poznawczymi ucznia. W tym podejściu nauczanie o Holokaucie zaczyna się wcześniej i dotyczy uczenia podstawowych faktów nawet w pierwszych klasach, jednak w sposób, który uwzględnia umiejętności małych dzieci. To spiralny model nauczania o Holokaucie, następuje w nim stopniowe budowanie zasobu wiedzy o tym wydarzeniu: wartości takie jak indywidualna empatia oraz więzi rodzinne są przekazywane uczniom od najmłodszych lat szkoły podstawowej poprzez historie o ratunku i ocaleniu – te ze szczęśliwym zakończeniem; uczniów gimnazjów uczy się o problemach całych społeczności oraz zagadnieniach tożsamości, dopiero zaś w szkołach średnich pojawiają się bardziej złożone zagadnienia społeczne, wymagające zaawansowanego myślenia historycznego, jak np. związki przyczynowo-skutkowe, ideologia narodowa i wielostronny konflikt globalny. W modelu spiralnym przechodzi się od jednostki do społeczności, a w końcu do społeczeństwa, w oparciu o bezpieczne, ale ustrukturyzowane gromadzenie wiedzy o samym Holokaucie. Spotkanie ucznia z przeszłością i jej dylematami etycznymi będzie uwewnętrzniane na przestrzeni lat i wpłynie na budowę jego tożsamości oraz etyki własnego postępowania.

Uczenie się o Holokaucie jako o doświadczeniu ludzkim wykracza poza granice dyscypliny historycznej. Dla-

Pomnik Korczaka i Dzieci Getta

tego podejście interdyscyplinarne do nauczania wymaga zaangażowania innych obszarów wiedzy, które pomagają zrozumieć istotę i ducha ludzkiego. Są to m.in. sztuka, literatura i filozofia. Włączenie tych dyscyplin umożliwia uzyskanie dostępu do różnych części ludzkiej psyche, co nie zawsze jest możliwe tylko w drodze intelektualnej analizy dokumentów historycznych.

Program Szkoły naucza uniwersalnych zasad ochrony praw człowieka i inspirowane do indywidualnej odpowie-

dzialności za zwalczanie rasizmu i ksenofobii w dzisiejszym świecie.

W dniach 8–19 czerwca 2014 r. kolejna grupa polskich nauczycieli uczestniczyła w seminarium. Nauczyciele tak relacjonowali swoje wrażenia z pobytu i szkolenia:

„(...) Kompleksowe podejście do tematu Zagłady to następny pozytywny aspekt seminarium. Kluczową rolę odegrały zasoby Instytutu Yad Vashem, które dotyczą zagadnienia, wykorzy-

Upamiętnienie polskich żołnierzy II wojny światowej na Górze Herzla w Jerozolimie

Wykład Rabina Yeshaya Baloga Istota judaizmu

stując różnorodne środki przekazu. Dla mnie szczególnie interesujące były zbiory w Centrum Wizualnym, a także kolekcja obrazów w Muzeum Sztuki Holokaustu. W czasie zajęć na seminarium zobaczyliśmy, jak można użyć poezji, malarstwa, filmu do zaintrygowania uczniów tematem, do wzbudzenia chęci poznania wydarzeń historycznych bądź też do włączenia zagadnień historycznych w czasie zajęć artystycznych czy lekcji języka polskiego. Wizyta w Muzeum Historycznym była niezwykle, zasoby tam

dostępne, a także sposób przedstawienia treści, dobór środków wizualnych, aranżacja przestrzeni, ilość materiałów zrobiły na mnie ogromne wrażenie. Ponownie spójność w przedstawianiu koncepcji i świadomość użycia każdego elementu od momentu wejścia osoby odwiedzającej do jej wyjścia, danie możliwości na przemyślenie tematu czy przeżycie emocjonalne w ostatnich salach były absolutnie bezbłędne. (...)

Grupa polskich nauczycieli i wykładawców seminarium w Yad Vashem, 8–19.08.2014

Czas seminarium był dla mnie czasem zachęty i inspiracji, gdzie miałam możliwość w praktyczny sposób zobaczyć jak można przeprowadzić intrygujące warsztaty historyczne dla młodzieży. Uświadomił mi złożoność zagadnienia, jakim jest Zagłada, i różnorodność metod, które można użyć, aby ten temat przybliżyć uczniom. Mogłam także uzupełnić swą wiedzę, jeśli chodzi o wydarzenia historyczne z okresu przed- i powojennego”.

Lidka Chęcińska

nauczycielka języka angielskiego z II LO w Piotrkowie Trybunalskim

„Seminarium w Yad Vashem i pobyt w Izraelu to nie tylko poznawanie wspólnej historii, to przede wszystkim zmierzenie się ze stereotypami, to otwarcie na innych, to budowanie partnerstwa”.

Beata Kotelnicka

„Przeglądaliśmy się całościowemu wymiarowi Zagłady, a jednocześnie widzieliśmy to, co działo się z Człowiekiem, jego rodziną, jego marzeniami. Wszelkie ludzkie prawa, choćby do życia i poczucia bezpieczeństwa zostały odebrane ofiarom. I to jest wymiar osobisty, bardzo emocjonalny mojego udziału w seminarium – poczucie, że wszyscy jesteśmy takimi samymi ludźmi, to nic, że minęło 70 lat, ludzkie uczucia i marzenia są i dziś takie same. Choć to, czym było Szoah, jest tak trudne do zrozumienia. Taką filozofię nauczania o Holocauście chciałabym przekazać moim kolegom i koleżankom w szkole oraz moim uczniom”.

Bożena Szczerkowska

nauczycielka w ZS w Pąjęcznie

Opracowała:

Agnieszka Brodowska

na podstawie materiałów źródłowych ze stron internetowych [Instytutu Yad Vashem](#) i [Ośrodka Rozwoju Edukacji](#) oraz relacji uczestników

ny na rynku pracy, oraz kluczowych kompetencji – ich nierównomierny rozkład w populacji uczniów, studentów i ludzi dorosłych przesądza obecnie o niskim uczestnictwie Polaków w uczeniu się dorosłych. Dlatego działania powinny skupić się na poprawie jakości, dostępności, efektywności i innowacyjności dobrego kształcenia na wszystkich etapach edukacji z uwzględnieniem osiągnięć oraz dobrych praktyk wypracowanych i przetestowanych w poprzednich okresach programowania. Konieczne jest także zachowanie komplementarności wsparcia na poziomie krajowym i regionalnym z uwzględnieniem priorytetów, wyników badań i ewaluacji oraz zróżnicowanych potrzeb interesariuszy systemu.

Rozwój innowacyjności edukacji w perspektywie finansowej 2014–2020 to przede wszystkim zwiększenie potencjału edukacyjnego szkół i placówek, w tym kształcenia zawodowego, poprzez modernizację warsztatów, laboratoriów i pracowni.

Edukacja nie jest celem samym w sobie. O tym, czy ma ona sens, świadczy jej efektywność: zatrudnialność (ang. *employability*) i ostatecznie – zatrudnienie. Planując przeznaczenie środków unijnych na edukację, nie możemy zapominać o pracodawcach. Włączanie pracodawców w proces kształcenia, wdrażanie modeli współpracy pomiędzy szkołami, uczelniami i pracodawcami oraz budowanie praktycznej współpracy – np. poprzez organizację staży i praktyk dla uczniów w miejscu pracy – są niezbędne, by stworzyć realne i trwałe powiązania systemu edukacji i rynku pracy. Mogą nas one docelowo ustrzec przed kolejnymi zagrożeniami niedostosowania, które w przyszłości będzie mieć zgoła inne podłoże i koncentrować się wokół

konkurencji pracodawców o pracownika, a nie pracowników o pracodawcę. Jak wówczas będą kształtować się motywacje edukacyjne i zawodowe pracowników? Jakich zachęt będą używać pracodawcy? Warto już w okresie 2014–2020 aktywnie eksplorować potencjał rynku i skupić się na korzyściach z wzajemnej współpracy.

Rozwój innowacyjności edukacji w perspektywie finansowej 2014–2020 to przede wszystkim zwiększenie potencjału edukacyjnego szkół i placówek, w tym kształcenia zawodowego, poprzez modernizację warsztatów, laboratoriów i pracowni. Ważne, by kształcenie i szkolenie odbywało się przy użyciu nowoczesnych narzędzi i technologii informacyjno-komunikacyjnych w uczeniu wszystkich przedmiotów i z wykorzystaniem otwartych zasobów edukacyjnych, co stanowiłoby naturalną kontynuację programu „Cyfrowa szkoła”. W kontekście wspierania kompetencji kluczowych uczniów planowane jest wyposażenie szkół i placówek w pracownie przyrody i laboratoria przyrodnicze w celu wykorzystania metod eksperymentu naukowego w edukacji. Zaowocuje to zwiększeniem zainteresowania uczniów naukami ścisłymi i przyrodniczymi, przyczyni się do rozwoju krytycznego myślenia i umiejętności pracy w grupie, twórczego i praktycznego rozwiązywania problemów – czyli podwyższy kompetencje uczniów, o których wspomina się w raporcie McKinsey.

Wysoka jakość i dostępność edukacji może być rozwijana poprzez uzupełnianie kompetencji nauczycieli, w tym nauczycieli kształcenia zawodowego (m.in. praktyki prowadzone w przedsiębiorstwach), w obszarze umiejętności interpersonalnych i społecznych. To w dużym stopniu umiejętności nauczycieli determinują poziom kompetencji uczniów, a zatem ich

Moc w regionach – nowa perspektywa finansowa 2014–2020

Działania na rzecz edukacji w regionalnych programach operacyjnych oraz Programie Operacyjnym Wiedza, Edukacja, Rozwój w latach 2014–2020, stan przygotowań do nowej perspektywy finansowej, a także analiza dotychczasowych i oczekiwanych efektów tych działań na poziomie regionalnym i krajowym w obszarze oświaty – to tematy dwudniowej konferencji zorganizowanej w Krakowie przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Głównym celem spotkania było przedyskutowanie wyzwań związanych z programowaniem nowej perspektywy finansowej ze szczególnym uwzględnieniem konieczności zachowania komplementarności działań w programie krajowym i programach regionalnych.

W czasie dwudniowego (28–29 listopada) spotkania odbyła się sesja plenarna na temat stanu edukacji w Polsce w kontekście badań edukacyjnych. Zaprezentowano również założenia Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, a podczas panelu dyskusyjnego z ekspertami rozmawiano o wyzwaniach współpracy między administracją rządową, władzami regionalnymi i samorządowymi.

W latach 2014–2020 aż 72% środków przewidzianych dla Polski na wsparcie edukacji trafi do regionów. Zintensyfikowane zostanie indywidualne wsparcie dla uczniów, nauczycieli i szkół. Pozostała część alokacji wesprze działania systemowe.

[Źródło](#)

[Więcej informacji](#)

podwyższanie zwiększy adaptacyjność absolwentów na rynku pracy. Równie ważne jest korzystanie przez

nauczycieli z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych i z metod eksperymentu naukowego. Analityczny charakter zajęć może wówczas rozwijać nie tylko konkretną wiedzę, lecz także umiejętności miękkie. Poprawę jakości edukacji należy również rozumieć jako zwiększanie dostępności edukacji przedszkolnej oraz modernizację infrastruktury wczesnej edukacji w celu zwiększenia liczby miejsc w edukacji przedszkolnej z uwzględnieniem diagnoz demograficznych i problemów terytorialnych.

“ **Inwestycje w rozwój kompetencji, otwartość na zmiany, chęć uczenia się, podejmowania decyzji i ryzyka, adaptacyjność i elastyczność mogą pomóc nam – uczącym się, pracownikom i pracodawcom – nie tylko lepiej dopasować się do rynku, lecz także efektywnie go kształtować.** ”

W centrum zainteresowania systemu powinny znaleźć się również osoby dorosłe, zwłaszcza te o bardzo niskich kompetencjach. Dla nich powinny powstać dobre jakościowo i właściwie sprofilowane oferty edukacyjne. Wszyscy uczący się powinni mieć dostęp do doradztwa zawodowo-edukacyjnego, tak by ich wybory były przemyślane i właściwe, a obrana ścieżka rozwoju przynosiła szeroko rozumianą satysfakcję. Brak kompetencji stanowi bowiem

barierę dostępu do rynku pracy, kształcenia i grozi wykluczeniem społecznym.

W realizację działań będzie zaangażowany przede wszystkim Europejski Fundusz Społeczny. Na poziomie krajowym, w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój, będą realizowane działania związane z poprawą ram funkcjonowania polityki edukacyjnej (w tym w obszarze podstaw programowych, egzaminów zewnętrznych czy systemu nadzoru pedagogicznego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie). Na poziomie regionalnym wsparcie będzie kierowane do indywidualnych osób uczestniczących w procesie kształcenia i chcących podnieść swoje kwalifikacje (na wszystkich poziomach edukacji, w systemie formalnym i pozaformalnym), a także do szkół i placówek oświatowych, ich uczniów, słuchaczy oraz nauczycieli. Charakter wsparcia determinuje również wysokość środków przeznaczonych na realizację celów – ponad 70% środków na edukację trafi na poziom regionalny. Podstawowym narzędziem koordynacji będą wytyczne horyzontalne, w których zawierają się główne kierunki wsparcia oraz ich charakterystyka. To one pozwolą realizować spójną politykę oświatową na poziomie całego kraju z jednoczesnym poszanowaniem specyfiki regionów i indywidualnych potrzeb uczestników systemu edukacji.

Trudno przewidywać, gdzie polska gospodarka będzie za siedem lat oraz jak będzie wyglądać krajowy i europejski rynek pracy. Jedno jest pewne: inwestycje w rozwój kompetencji, otwartość na zmiany, chęć uczenia się, podejmowania decyzji i ryzyka, adaptacyjność i elastyczność mogą pomóc nam – uczącym się, pracownikom i pracodawcom – nie tylko lepiej dopasować się do rynku, lecz także efektywnie go kształtować..

Claudia Torres-Bartyzel

Dyrektor Departamentu Funduszy Strukturalnych w Ministerstwie Edukacji Narodowej. Absolwentka wydziału socjologii na Uniwersytecie Łódzkim i Krajowej Szkoły Administracji Publicznej. W latach 2004–2005 przebywała na stypendium H.H. Humphreya na Uniwersytecie Minnesota w USA.

Specjalizuje się w problematyce służby cywilnej i edukacji oraz wdrażania funduszy europejskich, począwszy od programów przedakcesyjnych, poprzez programy strukturalne oraz przygotowanie do realizacji działań w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2014–2020.

Z Ministerstwem Edukacji Narodowej związana jest od 2008 r., gdzie od 2010 r. – kierując Departamentem Funduszy Strukturalnych – odpowiada za realizację projektów konkursowych i systemowych z Priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz za opracowanie Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój w części dotyczącej poprawy jakości, dostępności, efektywności i innowacyjności kształcenia na wszystkich etapach edukacji, a także powiązania ww. priorytetów PO WER z działaniami w ramach programów regionalnych w nowej perspektywie finansowej UE.

Wyszukiwarka produktów projektów konkursowych

Zapraszamy do korzystania z efektów realizowanych projektów konkursowych, finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Nauczyciele znajdą tu [poradniki](#), [programy nauczania](#), [scenariusze zajęć](#) i [inne materiały](#), które mogą wzbogacić pracę z uczniami.

Nadzór wczoraj i dziś, czyli innymi drogami do tego samego celu

„Jedyną stałą rzeczą jest zmiana” – Heraklit z Efezu

Standardy, obowiązek, inspekcja, kontrola i nadzór na stałe wpisały się w nasze życie, choć nadal budzą emocje. Nie zawsze jednak zdajemy sobie sprawę, że nie jest to wymysł naszych czasów, lecz efekt nieustającej próby uporządkowania rzeczywistości i standaryzowania działań. Nie ma rozwiązań idealnych, stąd ciągle modyfikowanie starych i poszukiwanie nowych.

Pierwsze próby podjęła już w 1773 r. Komisja Edukacji Narodowej, która przeorganizowała system kształcenia i wprowadziła nowe standardy w postaci m.in. opracowanych programów nauczania w duchu umiarkowanego oświecenia, a pięć lat później wdrożono standardy kontroli (*O potrzebie porównywania edukacji*) stanowiące swego rodzaju pierwowzór nadzoru. Obecnie, zgodnie z artykułem 33 ustawy o systemie oświaty (Dz.U. 1991 nr 95, poz. 425, z późn. zm.), nadzór polega na ocenie stanu i warunków, analizie i ocenie efektów, udzielaniu pomocy i inspirowaniu nauczycieli. „Obowiązek istnienia nadzoru pedagogicznego wynika z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, przy czym w stosunku do szkół niepublicznych wyrażony jest on wprost w art. 70 ust. 3, natomiast w stosunku do szkół publicznych determinowany jest w sposób pośredni” (MEN, 2009b).

Począwszy od roku 1999, „celem nadzoru pedagogicznego jest doskonalenie systemu oświaty, a w szczególności jakościowy rozwój szkół i placówek z ukierunkowaniem na rozwój ucznia i rozwój zawodowy nauczyciela” (MEN, 1999, § 1). Cel ten pozostaje niezmienny, zmieniają się jedynie formy, które były opisywane

w kolejnych aktach wykonawczych w postaci stosownych rozporządzeń. Jakkolwiek nie patrząc na czynności w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego, które przybierały różne formy, kończyły się one wydaniem przez wizytatorów konkretnych wniosków, uwag lub zaleceń, nie zawsze uwzględniających specyfikę pracy szkoły lub placówki. Wynikało to z tego, że dotychczas obowiązujące rozporządzenia w sprawie zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego jako jego przedmiot uznawały jedynie zgodność działań szkół i placówek z przepisami prawa. Obecnie – obok bardzo istotnej kontroli weryfikującej przestrzeganie prawa przez szkoły i placówki – pojawiła się ewaluacja, która podczas analizy i oceny wieloaspektowej działalności szkoły lub placówki uwzględnia konteksty jej funkcjonowania. Wyniki kontroli i ewaluacji tworzą kompleksowy obraz szkoły/placówki i umożliwiają wspomaganie ukierunkowane na poprawę jakości ich pracy.

Nowy nadzór – mit czy rzeczywistość?

Diametralna zmiana nastąpiła w listopadzie 2009 r., gdy weszło w życie *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej*

z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. 2009 nr 168, poz. 1324; Dz.U. 2013, poz. 560). Właśnie w tym rozporządzeniu zostały zdefiniowane trzy formy nadzoru, tj. kontrola, ewaluacja oraz wspomaganie. Podkreśla ono przesunięcie priorytetu – stwierdza się w nim, że „celem (...) jest wzmocnienie systemu nadzoru pedagogicznego z ukierunkowaniem jego sprawowania na dokonywanie analizy i oceny jakości działalności edukacyjnej zarówno szkół, jak i placówek” (MEN, 2009b).

Od tego czasu istotnymi narzędziami prowadzenia nadzoru stają się diagnostyka i ewaluacja procesów edukacyjnych wynikające z potrzeby doskonalenia jakości pracy szkół i placówek, a nie jedynie z konieczności prawnej. Zasadniczymi cechami nowego modelu nadzoru są jego jednolitość w skali kraju, uwzględniająca w pełni autonomię szkół i placówek do decydowania o drodze rozwoju, oraz transparentność polegająca na upublicznieniu zarówno narzędzi, jak i wyników badań. Zdaniem ministra edukacji nowy model nadzoru ma na celu:

1. umożliwienie zespołom szkolnym (dyrektorom wraz z nauczycielami) efektywnej pracy nad poprawianiem jakości pracy szkół

- i placówek poprzez dostarczanie informacji na temat tej jakości;
2. dostarczenie informacji i narzędzi do sprawdzania poziomu wypełniania przez szkoły i placówki wymagań określonych w rozporządzeniu;
  3. budowanie bazy danych na temat systemu oświatowego umożliwiającej prowadzenie badań porównawczych, analiz i tworzenie strategii rozwojowych (MEN, 2009b).

Można zatem ten model postrzegać nie tylko jako „praktyczne badanie oceniające” (MEN, 1999, §2) pracę konkretnej szkoły lub placówki oświatowej, lecz także jako sposób na kształtowanie kultury ewaluacji w polskiej szkole, zachętę do zastanawiania się nad drogami własnego rozwoju, nad sposobem zadawania pytań i sposobem udzielania odpowiedzi na nie. A stąd już tylko krok do ewaluacji wewnętrznej jako sposobu na codzienne, żmudne doskonalenie. Nowy nadzór ma służyć rozwojowi szkoły oraz władzom oświatowym i organom prowadzącym do kreowania polityki krajowej i regionalnej. Jego prawdziwymi odbiorcami są jednak dzieci, uczniowie i ich rodzice, którym art. 48 Konstytucji RP zapewnia prawo do wychowania zgodnie z własnymi przekonaniami, a art. 26.3 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka – prawo do pierwszeństwa w wyborze rodzaju nauczania, którym będą objęte ich dzieci.

„Nowy nadzór” stosuje się w polskiej oświacie od pięciu lat. Czy faktycznie jest on jeszcze nowy? Co zmienił w polskich szkołach? Najważniejszą zmianą są wymagania sformułowane w postaci sprecyzowanych oczekiwań i jasno określonych celów, które umożliwiają szkołom i placówkom wybór własnej drogi ich osiągania. Omawianie i interpretacja wymagań na wielu szkoleniach dla dyrektorów

i nauczycieli podczas rad rozpoczynających ewaluację i ich stosowanie w ewaluacji wewnętrznej powoduje, że powtórzone wiele tysięcy razy zaczynają kształtować szkolną rzeczywistość. Zaczynają, bo proces zmiany mentalności zawsze jest powolny, zawsze wyłania tych, którzy tworzą zmianę, i tych, którzy zastanawiają się, jak jej uniknąć.

“
Nowy nadzór ma służyć rozwojowi szkoły oraz władzom oświatowym i organom prowadzącym do kreowania polityki krajowej i regionalnej. Jego prawdziwymi odbiorcami są jednak dzieci, uczniowie i ich rodzice.

Należy pamiętać, że określone przez państwo wymagania nie są kolejnym wymysłem urzędników – mają podłoże w prowadzonych badaniach naukowych oraz sformułowanych na ich podstawie dokumentach, takich jak np. *Strategia rozwoju edukacji na lata 2007–2013* czy *Główne kierunki krajowej polityki edukacyjnej do roku 2020*.

Mówią one o konieczności ułatwiania każdemu realizacji aspiracji, rozwoju własnego, o maksymalnym wykorzystywaniu możliwości, wyrównywaniu szans edukacyjnych dzieci i rozwoju ich kompetencji uczenia się, przygotowywaniu do aktywnego i odpowiedzialnego uczestniczenia w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym, zarówno w wymiarze lokalnym, narodowym, jak i globalnym.

Za istotne uznane zostało także skuteczne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji osób oraz grup społecznych, reagowanie na zmiany związane z rozwojem nauki, nowoczesnych technologii i globalizacji oraz szybkie i elastyczne dostosowywanie się do zmian zachodzących na rynku pracy.

W zasadzie wszystkie powyższe założenia znalazły odzwierciedlenie w wymaganiach sformułowanych dla szkół i placówek, które zostały zamieszczone w załączniku do rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. 2009 nr 168, poz. 1324, z późn. zm.). Wymagania te nie opisują wszystkich obszarów funkcjonowania szkół czy placówek – jest to niemożliwe ze względu na wieloaspektowość ich działalności. Niemniej jednak dzięki nim zostały uporządkowane priorytety i cele funkcjonowania szkół oraz placówek, a ponadto opisują one pożądaną model szkoły/placówki, czyli oczekiwane zachowania i działania wszystkich podmiotów związanych ze szkołą.

Niestety nadal w środowisku edukacyjnym największym problemem jest postrzeganie wymagań jako kolejnego dokumentu, który powstał dla samego istnienia, a wypełnianie jego zapisów uważa się za zabieranie czasu przeznaczonego na nauczanie. A tak naprawdę chodzi przecież o coś zupełnie innego, a mianowicie o przełożenie urzędowych zapisów na zasady funkcjonowania konkretnej szkoły, przede wszystkim na działania każdego nauczyciela kształtującego postawy uczniów. Taki sposób postępowania warunkuje zmianę.

Kolejnym elementem „nowego nadzoru” jest budowanie i wykorzystywanie narzędzi ewaluacji. Wiadomo, że nie ma narzędzi, których nie da się nie skrytykować, jednak dzięki nim możliwe jest zbieranie informacji i zadawanie pytań. Uzyskane odpowiedzi przybliżają do określenia prawdy o szkole – rozumianej nie tylko jako diagnoza istniejącego stanu, lecz także jako badanie oczekiwań i potrzeb tych podmiotów, dla których szkoła istnieje, tj. uczniów i ich rodziców oraz środowiska lokalnego. W polskiej szkole nadal przeważa prze-

konanie, że najważniejszym celem jest przeprowadzenie samych badań, bo do tego obliguje prawo, a wyniki pozostają w tle, niejednokrotnie niewykorzystane. Stąd też często przeprowadza się ewaluację wewnętrzną z wykorzystaniem bezkrytycznie wybranych gotowych narzędzi ewaluacji zewnętrznej lub innych zamieszczanych na stronach internetowych. Takie podejście do badania powoduje, że staje się ono nieużyteczne i jest postrzegane jako strata czasu i marnowanie papieru. Powinno przecież chodzić o coś zupełnie innego, o poszukiwanie odpowiedzi na nurtujące nas pytania, rozwiązywanie problemów i refleksję nad własną pracą. Zatem przy tworzeniu narzędzi ewaluacyjnych najpierw trzeba sobie zadać pytanie, czego chce się dowiedzieć i jak uzyskane informacje wykorzystają się w praktyce. Dopiero potem można planować badanie, formułować i zadawać szczegółowe pytania, które umożliwią uzyskanie informacji pozwalających na wnioskowanie i podejmowanie działań zmieniających szkołę. Gotowe narzędzia natomiast powinny służyć jako materiał pomocniczy, inspirowany do własnych poszukiwań.

“**Wymagania wpływają bezpośrednio na pracę prawie 700 tys. nauczycieli i na sposób edukacji 4,6 mln uczniów (dane z 2013 r.), natomiast pośrednio (poprzez rodziców i rodziny) mają wpływ na wielomilionową rzeszę Polaków.**”

Problemem jest też podejście do procesu badawczego, a właściwie do otrzymywanych wyników. Ewaluacja zewnętrzna kończy się ustaleniem poziomu spełniania badanych wymagań i dlatego jest traktowana głównie jako ocena pracy. W wielu szkołach podczas ewaluacji zewnętrznej następuje mobilizacja, pracuje się nad przedstawieniem jak najlepszego ob-

razu szkoły. Każdy oczywiście ma do tego prawo, o ile podejmowane działania nie przekraczają granic etyki. W tej kwestii jedno jest pewne: ewaluatory wychodzą, a dyrektor i nauczyciele zostają u siebie, w otoczeniu własnych uczniów i rodziców. I to od nich samych zależy, czy nadal będą się cieszyć autorytetem i szacunkiem.

I wreszcie zmiany w polityce oświatowej. W wersji rozporządzenia z roku 2009 najbardziej zaskakujący dla szkół był zapis o promocji uczenia się w środowisku lokalnym. Dzisiaj nie budzi to już zdziwienia. Wpływają na to nie tylko wymagania, lecz także niż demograficzny, który stał się problemem wielu placówek. Coraz częściej szkoły zaczynają traktować wymagania nie jako dopust boży, lecz jako wskazówki do osiągnięcia wyznaczonych celów, zaczynają się zastanawiać, jak je wykorzystać. Cztery lata funkcjonowania rozporządzenia i wnioski płynące z badań oraz postęp cywilizacyjny przyczyniły się do tego, że od września 2013 r. obowiązuje nowe brzmienie wymagań. Wyznaczają one następujące priorytety dla polskiej oświaty:

- uspołecznienie szkoły – z podkreśleniem roli rodziców,
- samodzielność uczniów pomagająca im przejść od bycia nauczonym do przejmowania odpowiedzialności za uczenie się,
- indywidualne postrzeganie potrzeb każdego dziecka i zgodne z nimi projektowanie drogi optymalnego rozwoju,
- traktowanie prowadzonych analiz jako wstępu do podejmowania działań zmieniających rzeczywistość.

Nadzór służący uczniom i ich rodzicom

Wszyscy chętni mogą zapoznać się z wymaganiami, chociaż nadal niewiele osób korzysta z tej możliwości. Dla-

czego? Warto uświadomić sobie, że wymagania tylko z pozoru wydają się kolejnym rozwiązaniem prawnym, które nie dotyczy przeciętnego obywatela. W rzeczywistości jest zupełnie inaczej, ponieważ wymagania wpływają bezpośrednio na pracę prawie 700 tys. nauczycieli i na sposób edukacji 4,6 mln uczniów (dane z 2013 r.), natomiast pośrednio (poprzez rodziców i rodziny) mają wpływ na wielomilionową rzeszę Polaków. O czym mówią? O tym, czego dziecko, uczeń i rodzic mogą oczekiwać od szkoły, oraz o tym, do czego są wobec niej zobowiązani.

Dwanaście obowiązujących wymagań to dwanaście wskazówek dotyczących działania polskich szkół – w ujęciu jednostkowym i ogólnym.

1. Koncepcja pracy ukierunkowana na rozwój uczniów to własny, wspólny – nauczycieli, uczniów, rodziców – pomysł na szkołę.
2. Organizowanie procesów edukacyjnych sprzyjających uczeniu się polega na stosowaniu nowoczesnych metod, prowadzeniu ciekawych lekcji, zachęcaniu do samodzielnego uczenia się i wykorzystywaniu zdobytej wiedzy w praktyce.
3. Nabywanie wiedzy i umiejętności to zapewnienie równych standardów (określonych w podstawie programowej) dla wszystkich uczniów i uzyskiwanie skuteczności nauczania w przyszłości.
4. Aktywność uczniowska to dążenie do brania sprawy we własne ręce.
5. Respektowanie norm społecznych to zapewnienie bezpieczeństwa, wspólne ustalanie obowiązujących zasad i przestrzeganie ich przez wszystkich oraz realizowanie prawa do decydowania o sposobie wychowania.
6. Wspomaganie rozwoju to określanie potrzeb każdego ucznia, zapewnienie mu odpowiedniej pomocy, w tym również specjali-

stycznej. Kryterium sukcesu jest zadowolenie dzieci i ich rodziców.

7. Współpraca nauczycieli polega na określeniu praw, obowiązków i odpowiedzialności zbiorowej za wyniki pracy z dzieckiem.
8. Promowanie wartości edukacji to stworzenie atmosfery sprzyjającej uczeniu, sprawdzaniu efektów własnej pracy, których miarą są sukcesy absolwentów i działalność edukacyjna w środowisku.
9. Partnerstwo rodziców i szkoły lub placówki oznacza, że rodzice otrzymują wsparcie w procesie wychowawczym oraz że mogą uczestniczyć w procesie decydowania. Kryterium sukcesu są rodzicielskie inicjatywy podejmowane w szkole i jej środowisku zewnętrznym.
10. Wykorzystywanie zasobów środowiska polega na świadomej i systemowej współpracy przynoszącej wzajemne korzyści.
11. Uwzględnienie wniosków z analiz wyników egzaminów zewnętrznych i wewnętrznych prowadzi do zmian wynikających z własnych doświadczeń, zmian cywilizacyj-

nych i rozwoju nauk pedagogicznych.

12. Zarządzanie szkołą to demokratyczny proces zmierzający do rozwoju uczniów i doskonalenia pracy nauczycieli.

Istotną zmianą nowego sposobu sprawowania nadzoru pedagogicznego jest upublicznianie jego wyników, szczególnie w zakresie ewaluacji zewnętrznej. Raport z badań zamieszczany na stronie **NPSEO** jest nośnikiem informacji publicznej, która ma zachęcić uczniów i ich rodziców do wyboru drogi edukacyjnej, a dyrektorom i nauczycielom daje szansę na refleksję nad własną pracą, umożliwi poszukiwanie ciekawych rozwiązań. Na razie jest możliwością i rzadko wykorzystywanym prawem. Aby raport stał się narzędziem świadomego korzystania z informacji, potrzebna jest odpowiednia kampania zachęcająca i jednocześnie ucząca prostego sposobu odnajdywania ważnych informacji. Publiczność informacji jest w ograniczonym stopniu wykorzystywana przez – mogłoby się wydawać – najbardziej zainteresowanych, czyli nauczycieli i dyrektorów

szkół. Dziwi to tym bardziej, że raporty to kopalnia inspirujących danych. Wprawdzie w wielu z nich można znaleźć powtarzające się i znane rozwiązania, ale... Porównywanie interesującej nas informacji z wielu raportów może stać się okazją do dowartościowania swojej pracy lub rozbudzenia w sobie chęci spróbowania nowych metod, ciekawych rozwiązań organizacyjnych czy programowych.

Barbara Milecka

Absolwentka UAM w Poznaniu na kierunku geografia i studiów podyplomowych z zakresu zarządzania oświatą. Od kilkunastu lat zajmuje się nadzorem pedagogicznym. Obecnie ewaluator w KO w Poznaniu, wcześniej nauczyciel i dyrektor szkoły.

Autorka artykułów dotyczących zarządzania oświatą publikowanych w ogólnopolskiej prasie oświatowej oraz współautorka *Poradnika dla wizytatorów ds. ewaluacji* (ORE, 2013). Współpracuje z ośrodkami doskonalenia nauczycieli (Kalisz, Kępno, Pleszew), szczególnie w zakresie wykorzystania metody EWD. Ekspert ds. EWD IBE w Warszawie.

Od lat 90. zaangażowana w realizację lokalnych projektów edukacyjnych finansowanych ze środków UE (ostatni – „Przedszkolaki na start”, 2011).

Podstawa prawna

Minister Edukacji Narodowej, (1999), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 sierpnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz* (Dz.U. 1999 nr 67, poz. 759). | Minister Edukacji Narodowej, (2009a), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2009 nr 168, poz. 1324, z późn. zm.). | Minister Edukacji Narodowej, (2009b), *Uzasadnienie do projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie nadzoru pedagogicznego z 2009 r.* (dostęp dn. 20.05.2014). | Minister Edukacji Narodowej, (2013), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2013, poz. 560). | Sejm, (1991), *Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (Dz.U. 1991 nr 95, poz. 425, z późn. zm.).

Spotkania regionalne

Ruszyła kolejna edycja spotkań regionalnych, organizowanych we współpracy Kuratoriów Oświaty i projektu „Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły etap III” realizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji

w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji sp. z o.o.

W czerwcu spotkania regionalne odbyły się w województwach lubelskim i mazowieckim. Wszystkie spotkania przebiegły w atmosferze współpracy

i dialogu. We wrześniu, a także w kolejnych miesiącach, odbędą się następne spotkania, na które już teraz zapraszamy.

[Więcej informacji](#)

[Źródło](#)

SYSTEM EWALUACJI
OŚWIATY
NAZÓR PEDAGOGICZNY

Międzynarodowa konferencja *Jakość edukacji czyli jakość ewaluacji?*

W dniach 12–15 kwietnia 2014 w Zakopanem odbyła się czwarta konferencja *Jakość edukacji czyli jakość ewaluacji?* pod hasłem „Ucząca się szkoła”. W wykładach, warsztatach, spotkaniach i panelach dyskusyjnych uczestniczyło prawie 400 krajowych i zagranicznych ekspertów, dyrektorów szkół, nauczycieli, wizytatorów, pracowników ośrodków doskonalenia nauczycieli i samorządowców.

Celem konferencji było stworzenie przestrzeni i czasu na rozmowy i przemyślenia nad edukacją i polskim systemem oświaty. Podczas spotkań zastanawiano się m.in. nad współpracą członków społeczności szkolnej w procesie zmiany, wykorzystywaniem danych w usprawnianiu własnego działania, wykluczeniem i integracją dzieci z doświadczeniem migracyjnym, nauczaniem ucznia zdolnego.

W roli prelegentów wystąpili zarówno eksperci z Polski, jak i z zagranicy (m.in. ze Stanów Zjednoczonych, Estonii, Niemiec, Wielkiej Brytanii czy Izraela). W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele MEN: wiceminister Ewa Dudek oraz wiceminister Joanna Berdzik.

Konferencja została zorganizowana w ramach projektu „Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły etap III”. Projekt realizują wspólnie Ośrodek Rozwoju Edukacji, Uniwersytet Jagielloński i Era Ewaluacji.

Więcej o konferencji – w tym informacje o prowadzących, prezentacje oraz materiały – na stronie [NPSEO](#).

zewnątrznych oczekiwań i wymagań, realizacji fasadowych działań, zachowaniach na pokaz i ukrywaniu problemów. Ewaluacja nie da w takiej sytuacji faktycznego obrazu szkoły i placówki i tym samym stanie się nieprzydatna dla samej szkoły oraz organu ją prowadzącego” (Borek, Kasprzak, Walczak, b.r.).

Czym jest raport z ewaluacji?

W zależności od odbiorcy pojęcie raportu jest definiowane w różny sposób, np. dla dyrektora i nauczycieli oraz organu prowadzącego będzie on dokumentem przesyłanym w wersji papierowej, do którego przywiązuje większą lub mniejszą wagę. Dla wszystkich pozostałych odbiorców raport to elektroniczny plik o dość dużej objętości, z którego treścią można się zapoznać na stronie [NPSEO](#). Publikowane na tej stronie raporty są dość zróżnicowane, ponieważ pierwsze pojawiły się już w styczniu 2010 r., a od tego czasu zaszło wiele zmian, m.in. w metodologii zbierania i opracowywania danych oraz sposobie przedstawiania pozyskanych wyników. Zmieniło się rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego, a wraz z nim wymagania oraz zakres ewaluacji problemowych, które nie są już prowadzone w tzw. obszarach (efekty, procesy, środowisko i zarządzanie), lecz w odniesieniu do konkretnych wymagań.

Bez względu na formę i termin udostępnienia raportu oraz niezależnie od tego, czy jest on efektem ewaluacji całościowej czy problemowej, raport zawiera dane statystyczne zamieszczone w tzw. metryczce, opis metodologii badania, obraz szkoły (ang. *executive summary*) stanowiący krótkie wprowadzenie, wnioski formułowane na podstawie zebranych informacji oraz wyniki przeprowadzonego badania opatrzone

komentarzem, a także poziomy spełniania wymagań. Najnowsze raporty (powstałe po 1 września 2013 r.) zawierają także nagłówki do wymagań opisujące ich istotę, a omawiane dane ilustrowane są za pomocą wykresów lub tabel. Wszystkie raporty, bez względu na miejsce powstania i autorów, mają ujednoczony format. Mimo z góry określonych zasad i stosowania takich samych narzędzi różnią się one jednak objętością, zakresem i ustrukturyzowaniem treści. Jakość raportu powstającego po przeprowadzonym badaniu nie jest uzależniona jedynie od wiedzy i sprawności ewaluatorów, lecz w dużej mierze także od współautorów, którymi są pracownicy szkoły, uczniowie i ich rodzice oraz przedstawiciele środowiska lokalnego. Spojrzenie na szkołę lub placówkę z różnych perspektyw pozwala stworzyć swego rodzaju trójwymiarowe zdjęcie rentgenowskie, które może być podstawą do postawienia diagnozy i „wdrożenia leczenia”. Czasami jednak obraz jest nieostry i wówczas należy pogłębić diagnozę, np. podczas ewaluacji wewnętrznej.

“**Raport zawiera dane statystyczne zamieszczone w tzw. metryczce, opis metodologii badania, obraz szkoły (ang. executive summary) stanowiący krótkie wprowadzenie, wnioski formułowane na podstawie zebranych informacji oraz wyniki przeprowadzonego badania opatrzone komentarzem, a także poziomy spełniania wymagań.**”

Czasami objętość lub forma raportu zniechęcają do zapoznania się z jego treścią, lecz należy pamiętać, że nie jest to beletrystyka, a raczej rodzaj encyklopedii o szkole. Jak wiedzą wszyscy ci, którzy pamiętają czasy sięgania po leksykony zamiast do internetu, tego typu opracowań nie czyta się w całości, tylko szuka w nich

wybranych informacji. I tak też należy traktować raport – sięgać do tych części, którymi jesteśmy zainteresowani.

Czego można się dowiedzieć z raportu?

Raport zawsze jest źródłem informacji o szkole, bez względu na swoją formę i treść stanowi obraz szkoły lub jej części uchwycony w czasie badania. Treść raportu tworzą wizytatorzy, jednak ze względu na to, że wykorzystują oni dane uzyskane wśród społeczności szkolnej, to pojawiają się w nim wypowiedzi różnych osób przekazujących informacje. W grupie podmiotów, od których w trakcie badania są pozyskiwane odpowiedzi na pytania badawcze, znajdują się pracownicy szkoły (dyrektor, nauczyciele, pracownicy niepedagogiczni), uczniowie i ich rodzice, a także przedstawiciele partnerów szkoły i organu prowadzącego. Pozyskiwanie danych przybiera różne formy, tj. odbywają się wywiady indywidualne i grupowe, ankiety, obserwacje oraz analiza danych zastanych. Większość zebranych informacji w przypadku klientów szkoły ma charakter opinii i sądów wyrażających ich sposób postrzegania edukacji.

Wypowiedzi dyrektora, nauczycieli i dane z dokumentacji zawierają opis faktów, przekonania i deklaracje respondentów. Czy wobec tego obraz szkoły stworzony w ten sposób jest obiektywny? Czy może być źródłem rzetelnej informacji o jej funkcjonowaniu? Mimo pozorów subiektywizmu – zdecydowanie tak. Wprawdzie na efekt końcowy składają się indywidualne i subiektywne opinie, sądy oraz przekonania, lecz łączenie wyników, ich porównywanie (triangulacja metod, badaczy i respondentów), a także dogłębna analiza zmniejszają błąd pomiaru i stanowią o wiarygodności komentarzy. Raport jest nośnikiem

informacji przeznaczonych dla różnych odbiorców. Uczniów, ich rodziców oraz osoby z zewnątrz informuje o działaniach szkoły, jej możliwościach, zasobach, osiągnięciach i sukcesach, a także o problemach. Natomiast dla pracowników szkół i placówek stanowi istotną informację zwrotną na temat efektywności podejmowanych działań i jest swego rodzaju oceną ich pracy.

Raport i co dalej – czy odłożyć go na półkę?

Prawo nakłada na dyrektora obowiązek powiadomienia – w terminie trzech dni roboczych od dnia otrzymania raportu z przeprowadzonej ewaluacji zewnętrznej – rady rodziców, samorządu uczniowskiego i rady szkoły (o ile taka istnieje; MEN, 2009, § 9.3b) o zakończeniu ewaluacji zewnętrznej i możliwości zapoznania się z treścią raportu. W przypadku gdy szkoła lub placówka spełnia wymagania na niskim poziomie (E), to dyrektor jest formalnie zobligowany do podjęcia odpowiednich działań. Jeżeli niski poziom spełniania wymagań został określony w stosunku do wymagań dotyczących nabywania wiadomości i umiejętności, aktywności dzieci i uczniów oraz respektowania norm – oraz dodatkowo w przypadku przedszkoli w odniesieniu do wspomaganie rozwoju dzieci, a w szkołach do organizacji procesów i współpracy nauczycieli – dyrektor jest zobowiązany do wdrożenia programu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania, a w szkole w ciągu trzech lat przeprowadzana jest powtórnie ewaluacja całościowa (MEN, 2009, § 10). W przypadku pozostałych wymagań dyrektor jest zobligowany do wdrożenia działań mających na celu poprawę stanu spełniania danego wymagania. Większość szkół otrzymuje wyższe oceny spełniania wymagań, zatem muszą same zdecydować,

czy i jakie działania podjąć. Pierwsza analiza wyników ewaluacji zawartych w projekcie raportu odbywa się już na spotkaniu rady pedagogicznej podsumowującym ewaluację. A potem? Jak czytać dane z raportu, aby stały się inspiracją do dalszych działań? Kto, kiedy i gdzie powinien to robić?

“**Raport jest nośnikiem informacji przeznaczonych dla różnych odbiorców. Uczniów, ich rodziców oraz osoby z zewnątrz informuje o działaniach szkoły, jej możliwościach, osiągnięciach i sukcesach. Natomiast dla pracowników szkół i placówek jest swego rodzaju oceną ich pracy.**”

Zacznijmy od odpowiedzi na ostatnie pytanie. Zgodnie z zapisami wymagania o współpracy nauczyciele wspólnie rozwiązują problemy, w wyniku ustaleń wprowadzają zmiany w przebiegu procesów edukacyjnych. Praca z raportem powinna być zatem zbiorowa, pod kierunkiem jednego z nauczycieli, dyrektora lub specjalisty zewnętrznego wspomagającego szkołę. Okazją do refleksji może być zebranie rady pedagogicznej czy zespołu lub opracowanie rocznego planu wspomaganie. Kiedy? Raport zawiera dane o szkole zebrane w określonym czasie. Nie są one niezmiennie, ponieważ ewaluacja zewnętrzna prowadzona przez ewaluatorów jest ewaluacją *on-going*, a procesy edukacyjne toczą się dalej, dlatego też nie warto odkładać pracy z raportem na nieoznaczoną przyszłość.

Jak to zrobić? Diagnozę zawartą w raporcie można porównać do badań przesiewowych. To rodzaj strategicznego badania, które przeprowadza się wśród osób nieposiadających objawów chorobowych – w celu ich wykrycia i wczesnego leczenia, dla zapobieżenia poważnym następstwom

choroby w przeszłości. Ewaluacja zewnętrzna również dotyczy wszystkich (lub większości) szkół i placówek oświatowych i wskazuje ewentualne problemy, które w nich występują. Powinny one pojawić się przede wszystkim we wnioskach lub obrazie szkoły i leadach do wymagań. Jest to pierwszy poziom czytania raportu, zmierzający do określenia strategicznych problemów szkoły. Strategicznych, czyli ważnych z punktu widzenia placówki, realizowanych w odległej perspektywie czasowej i skupiających działania różnych ludzi ze względu na kluczowe znaczenie dla efektów pracy. W zależności od wyniku ewaluacji takich problemów może być mniej lub więcej. Jeśli jednak mają one stać się celami strategicznymi organizacji, trzeba dokonać ich selekcji. Spośród wielu wybrać te, które są najważniejsze. Ile? To zależy od skali problemów i wielkości zasobów ludzkich, którymi dysponujemy. Na pewno nie może ich być więcej niż kilka (dwa lub trzy). A co z pozostałymi? Przy właściwym rangowaniu priorytetów część trudności stanowiących pochodną tych najważniejszych straci samoczynnie na znaczeniu przy okazji eliminowania

problemów strategicznych. Do pozostałych można wrócić później, o ile nie pojawią się nowe, ważniejsze.

“
Należy pamiętać o monitorowaniu działań podejmowanych w celu niwelowania zdiagnozowanego problemu i modyfikowaniu ich w miarę pojawiających się potrzeb. Dlatego istotne jest wypracowanie systemu monitorowania i ewaluacji zaplanowanych przedsięwzięć.
 ”

Po wybraniu priorytetów trzeba rozpocząć pracę nad nimi. Wróć do porównania do badania przesiewowego – po znalezieniu chorego należy przeprowadzić szczegółową diagnozę i rozpocząć leczenie. Często zdarza się, że ewaluacja zewnętrzna wskazuje na występowanie problemu, nie precyzuje jednak jego przyczyn, np. na podstawie opinii uczniów stwierdza się brak ich zainteresowania zajęciami. Ale dlaczego? Powodów może być wiele i to bardzo różnorodnych – zła organizacja zajęć, dowozów, nieciekawe metody pracy, nieuwzględnienie kanałów percepcyjnych uczniów w doborze metod i form pracy oraz

środków dydaktycznych, niezaangażowana postawa nauczyciela, zmęczenie uczniów, brak motywacji, niezaspokojenie podstawowych potrzeb fizjologicznych (głód, pragnienie) itd. Najpierw trzeba je zdiagnozować, a dopiero później zastosować określone działania, ponieważ działając na oślep, z reguły bardzo się napracujemy, ale nie uzyskamy oczekiwanych efektów. Czasami wystarczy szczegółowa analiza danych z raportu, np. wyników ankiet, wypowiedzi respondentów, czasami diagnozę należy uszczegółowić w ramach ewaluacji wewnętrznej na podstawie pogłębionych wywiadów lub doprecyzowanych ankiet obejmujących większą lub inną grupę respondentów. Otrzymane wyniki należy poddać głębszej refleksji lub sięgnąć po opinie specjalistów zewnętrznych.

I tu dochodzimy do momentu przełomowego. Najlepsza diagnoza nie leczy – czyli sama wizyta u lekarza nie powoduje wyzdrowienia – trzeba zastosować odpowiednią kurację. Sposoby prowadzenia leczenia zależą wprawdzie od rozwiązywanego problemu, mają jednak pewne cechy wspólne, a mianowicie muszą być działaniem zbiorowym, przy jednoczesnej indywidualnej odpowiedzialności za ich wykonanie. Wymagają wspólnego ustalenia zadań, harmonogramu ich realizacji wraz z przydzieleniem określonych ról poszczególnym osobom. Należy również określić mierzalne wskaźniki sukcesu, dzięki którym można będzie wnioskować o efektywności podjętych działań. Zatem np. podnosząc atrakcyjność zajęć poprzez wykorzystywanie środków multimedialnych, nie należy formułować celu w sposób ogólny (wszyscy nauczyciele prowadzą zajęcia z użyciem środków multimedialnych), lecz w postaci wręcz operacyjnej (każdy nauczyciel w każdej nauczonej klasie przeprowadzi zajęcia z wykorzystaniem środków multimedialnych co najmniej dwa razy

w ciągu półroczu). Tak sformułowany cel jest możliwy do zrealizowania i zmierzania w ramach nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez dyrektora.

Nie każdy lek zastosowany podczas kuracji okazuje się skuteczny, w związku z tym należy pamiętać o monitorowaniu działań podejmowanych w celu niwelowania zdiagnozowanego problemu i modyfikowaniu ich w miarę pojawiających się potrzeb. Dlatego istotne jest wypracowanie systemu monitorowania i ewaluacji zaplanowanych przedsięwzięć, w który powinni być zaangażowani wszyscy nauczycie-

le, choć w różnym stopniu. Parafrazując myśl Norwida, można powiedzieć, że szkoła to zbiorowy obowiązek, konsekwentny układ decyzji, które muszą być spójne i dotyczyć tego samego przedmiotu czasowego.

Czy szkoła jest w tym procesie sama? Oczywiście dalsze działania w zakresie rozwoju szkoły zależą od dyrektora i zespołu nauczycieli, którzy wspólnie podejmą decyzję. Warto jednak zasugerować skorzystanie z oferty placówek – których zadaniem jest wspomaganie pracy szkoły – i zaprosić je do wspólnej pracy.

Beata Wachowiak

Nauczyciel kształcenia zawodowego, doradca metodyczny i konsultant, obecnie pracownik Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim zajmujący się koordynacją i realizacją ewaluacji zewnętrznych w województwie lubuskim. Posiada uprawnienia edukatorskie, egzaminatora egzaminu zawodowego. Rzecznik ds. podręczników i programów nauczania, ekspert kształcenia modułowego.

Autorka i realizatorka licznych programów szkoleń w zakresie tworzenia własnych programów nauczania, organizacji i realizacji procesu dydaktycznego, metodyki nauczania, oceniania osiągnięć uczniów, egzaminowania zewnętrznego, opracowania programów nauczania, prowadzenia doradztwa zawodowego, wykorzystywania technologii informatycznej w pracy nauczyciela.

Współautorka i realizatorka szkoleń *Raport z ewaluacji szansą na sukces szkoły* prowadzonych w ramach projektów „System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganie szkół” i „Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły. Etap III” współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Bibliografia i podstawa prawna

Borek A., Kasprzak T., Walczak W., (b.r.), *Wykorzystanie wyników ewaluacji zewnętrznej do oceny potrzeb szkół i placówek*, Warszawa: Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego, Uniwersytet Warszawski (dostęp dn. 15.05.2014).
Minister Edukacji Narodowej, (2009), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2009 nr 168, poz. 1324, z późn. zm.).

Wymagania państwa Uporządkowanie priorytetów i celów szkoły

Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2014

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. nr 168, poz. 1324) zmieniło sposób jego sprawowania w Polsce. Istotą tej zmiany są sformułowane przez państwo wymagania wobec szkół i placówek, które wskazują im strategiczne i priorytetowe zadania.

Realizacja wymagań ma zapewnić tworzenie optymalnych warunków rozwoju każdemu uczniowi, a szkoły czy placówki – zachęcić do rozwoju organizacyjnego.

Analizując wymagania, nie należy zatem poszukiwać całościowego

obrazu szkoły czy placówki, ale raczej widzieć kluczowe aspekty ich działalności, także w kontekście wyzwań, przed jakimi te instytucje stoją współcześnie.

Postanowiono, że informację o poziomie spełniania tych wymagań zarówno szkoły, jak i placówki będą otrzymywać w wyniku ewaluacji zewnętrznej – formy nadzoru pedagogicznego.

Zapraszamy do zapoznania się z broszurą systematyzującą wymagania państwa wobec szkół i placówek.

[Publikacja do pobrania](#)

badaniu przyjdzie czas na przemyślenie wyników i wykorzystanie raportu, to z pewnością będzie ono głębsze i pełniejsze.

Rola dyrektora w organizacji ewaluacji wewnętrznej nie kończy się jednak w chwili ogłoszenia radzie planu nadzoru. Dyrektor lub powołany koordynator powinien współpracować z zespołami ewaluacyjnymi kolejno nad:

- doborem odpowiednich metod, technik i konstruowaniem narzędzi badawczych,
- doborem grup reprezentatywnych,
- ustaleniem formy i zakresu raportu dla dyrektora szkoły,
- ustaleniem sposobu komunikowania raportu radzie pedagogicznej i innym organom szkoły (jeśli jest to uzasadnione).

Raport przygotowany przez zespół, oprócz przedstawionych statystycznie lub opisowo wyników badania ewaluacyjnego, powinien także zawierać podsumowanie dotyczące:

- mocnych stron szkoły w badanym obszarze wraz z sugerowanymi przez zespół działaniami wspomagającymi rozwój mocnych stron,
- słabych stron szkoły i propozycji poprawy sytuacji wskazywanych przez respondentów i zespół prowadzący ewaluację,
- wniosków z przeprowadzonego badania.

Bezpośrednie wykorzystanie danych przedstawionych w raporcie do planowania rozwoju szkoły zależy od zakresu ewaluacji wewnętrznej i może dotyczyć m.in.:

- wprowadzania zmian w dokumentacji szkoły (zmian statutu, regulaminów, koncepcji pracy, planów pracy zespołów, procedur itp.);
- opracowania nowych dokumentów – procedur, regulaminów, instrukcji szkolnych, kodeksów itp. – regulują-

cych postępowanie w trudnych czy nowych sytuacjach;

- określania kierunków nadzoru pedagogicznego dyrektora na kolejny okres, sugestii co do wzmocnienia lub wdrożenia określonych form nadzoru (np. częstszych, problemowych obserwacji zajęć, pogłębienia badań w ramach ewaluacji wewnętrznej w kolejnym roku, szczegółowych kryteriów oceny pracy nauczycieli itp.);
- określania zakresu kontroli wewnętrznej dyrektora szkoły w kolejnych okresach w celu wyeliminowania zauważonych nieprawidłowości;
- włączenia nowych tematów do rocznych i wieloletnich planów doskonalenia zawodowego nauczycieli, zmiany organizacji doskonalenia zawodowego (np. wzmocnienia doskonalenia w zespołach nauczycieli);
- modyfikowania, usprawniania konkretnych działań poszczególnych organów szkoły.

Poniżej przedstawiam Czytelnikom konkretne propozycje badań (zróżnicowane ze względu na cel i przedmiot badania) wraz z ich krótką analizą z punktu widzenia nadzoru pedagogicznego prowadzonego przez dyrektora szkoły.

Wymagania wobec szkół jako przedmiot ewaluacji wewnętrznej (przykład)

Spróbujmy przyjrzeć się jednemu z wymagań określonych przez MEN wobec szkół w kontekście wyboru przedmiotu ewaluacji¹. Wymaganie drugie określa, że „Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się”. W charakterystyce tego wymagania czytamy:

„Poziom podstawowy D:

Planowanie procesów edukacyjnych w szkole lub placówce służy rozwojowi uczniów. Uczniowie znają stawiane

przed nimi cele uczenia się i formułowane wobec nich oczekiwania. Informowanie ucznia o jego postępach w nauce oraz ocenianie pomagają uczniom uczyć się i planować ich indywidualny rozwój. Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się. Nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się. Nauczyciele motywują uczniów do aktywnego uczenia się i wspierają ich w trudnych sytuacjach. Nauczyciele stosują różne metody pracy dostosowane do potrzeb ucznia, grupy i oddziału”.

„Poziom wysoki B:

Organizacja procesów edukacyjnych umożliwia uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i jej wykorzystanie. Taka organizacja procesów edukacyjnych pomaga uczniom zrozumieć świat oraz lepiej funkcjonować w społeczności lokalnej. Uczniowie mają wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się. Czują się odpowiedzialni za własny rozwój. Uczniowie uczą się od siebie nawzajem. W szkole lub placówce stosuje się nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi uczniów” (MEN, 2009).

Jeśli uświadomimy sobie, że procesy edukacyjne przebiegają głównie podczas lekcji, dojdziemy do wniosku, że – zgodnie z wymaganiami – konieczne jest uwzględnianie opisanych powyżej elementów podczas organizowania zajęć z uczniami. Planując na tej podstawie ewaluację wewnętrzną, za przedmiot ewaluacji można uznać ogólnie „Organizację lekcji sprzyjającą uczeniu się”, czyli odpowiedź na pyta-

¹ Przykład odnosi się do Załącznika nr II: Wymagania wobec szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół artystycznych, placówek kształcenia ustawicznego, placówek kształcenia praktycznego oraz ośrodków dokształcania i doskonalenia zawodowego do rozporządzenia MEN w sprawie nadzoru pedagogicznego, wprowadzonego nowelizacją opublikowaną w Dz.U. 2013, poz. 560.

nie, które z elementów lekcji opisanych w wymaganiu występują podczas zajęć z uczniami. Jest to jednak przedmiot bardzo szeroki i trudny do opisania przez jedną grupę ewaluacyjną, można go więc podzielić na kilka węższych zagadnień, które opisuję poniżej.

Zagadnienie 1:

Uczniowie znają cel/-e lekcji. Nauczyciel planuje przebieg zajęć zgodnie z przyjętym celem, monitoruje proces uczenia się

Pytania kluczowe:

1. Czy uczniowie znali cel lekcji? W jaki sposób nauczyciele przekazywali uczniom informację o celach lekcji?
2. W jaki sposób nauczyciel odnosił się do tych celów podczas zajęć oraz ich podsumowania?
3. Które elementy lekcji sprzyjały aktywnemu uczeniu się uczniów?
4. Czy nauczyciel tworzył sytuacje sprzyjające poszukiwaniu przez uczniów różnych rozwiązań? Jakie?
5. W jaki sposób nauczyciel monitoruje nabywanie wiedzy i umiejętności przez każdego ucznia podczas lekcji?
6. Czy uzyskał od uczniów informację zwrotną, w jaki stopniu osiągnęli cel? Jak ją wykorzystał?

Zagadnienie 2:

Informowanie ucznia o jego postępach w nauce oraz ocenianie pomagają uczniom uczyć się i planować ich indywidualny rozwój

Pytania kluczowe:

1. W jaki sposób nauczyciele monitorują osiągnięcia uczniów?
2. Jakie formy oceny wystąpiły na lekcji? W jakim stopniu miały one wartość informacyjną dla ucznia?
3. Czy i w jaki sposób nauczyciele udzielają uczniom informacji zwrotnej o ich postępach podczas lekcji?
4. W jaki sposób nauczyciel umożliwia uczniom wykorzystanie wniosków z popełnionych błędów do uczenia się?
5. W jaki sposób nauczyciele umożliwiają uczniom wpływanie na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się?
6. Jak wielu uczniom nauczyciel stwarza sytuacje, w których mogą podejmować indywidualne decyzje dotyczące ich uczenia się? W jakim stopniu uczniowie wykorzystują tę możliwość?
7. Czy nauczyciel zachęca uczniów do świadomego planowania własnego rozwoju? Jakie formy pomocy im proponuje? Czy wspiera ich w tym procesie?

Zagadnienie 3: Podczas lekcji panuje atmosfera sprzyjająca uczeniu się

Pytania kluczowe:

1. Czy uczniowie odnoszą się do siebie życzliwie?
2. Czy wzajemna relacja między nauczycielem i uczniami jest życzliwa? Podaj przykłady.
3. Jak często nauczyciel tworzy wszystkim uczniom sytuacje, w których mogą wyrażać swoje opinie? Czy uczniowie korzystają z tej możliwości?
4. Jakimi słowami uczniowie opisują atmosferę panującą na lekcji?

Oczywiście podane powyżej przykłady nie wyczerpują nawet tego jednego wymagania. Wybór zagadnienia i stopień jego uszczegółowienia zależy od sytuacji w danej szkole oraz postawionych wcześniej celów i priorytetów. Jeśli wiemy, że nauczyciele pracują z uczniami, mając na uwadze cele lekcji i odwołując się do celów w przebiegu zajęć, z takiego badania można zrezygnować. Jeśli natomiast dopiero rozpoczynamy ten proces albo nie mamy pewności co do spełniania wybranego wymagania, warto się temu przyjrzeć bliżej. Czasem celem dodatkowym badania może być zdopingowanie nauczycieli do wdrożenia wybranej procedury lub działań czy wręcz praktyczne zapoznanie nauczycieli z określonym wymaganiem.

Projektując badanie ewaluacyjne dotyczące wymagań określonych rozporządzeniem, warto spojrzeć na narzędzia wykorzystywane przez ewaluatorów kuratorium. Nie zachęcam do ich bezkrytycznego kopiowania, ale do skorzystania z wybranych elementów, w zależności od celu naszego badania – choćby po to, by członkom zespołu ewaluacyjnego i innym nauczycielom uświadomić, jaki jest rzeczywisty zakres oczekiwań MEN wynikający z wymagań. Proponując powyższy obszar

badania, warto zwrócić też uwagę na dobór nauczycieli do zespołów ewaluacyjnych. Zespół nauczycieli, którzy będą przyglądać się lekcjom kolegów, powinien składać się z osób cieszących się dużym zaufaniem, by skutkiem ubocznym badania nie stały się nowe konflikty wśród nauczycieli.

„**Projektując badanie ewaluacyjne dotyczące wymagań określonych rozporządzeniem, warto spojrzeć na narzędzia wykorzystywane przez ewaluatorów kuratorium – nie kopiować, ale skorzystać z wybranych elementów tych narzędzi.**”

Sporządzone arkusze obserwacji powinny być proste i rzeczowe, odnosić się tylko do zdarzeń i faktów obserwowanych podczas lekcji, nie zostawiać miejsca na ocenę pracy innych nauczycieli. Sporządzony raport powinien posłużyć dyrektorowi do:

- określenia stopnia spełniania kryteriów opisanych przez prawo;
- podjęcia decyzji co do celów i zakresu obserwacji lekcji prowadzonych w kolejnym roku w ramach nadzoru pedagogicznego;
- zaplanowania działań wspomagających nauczycieli w spełnianiu podanych kryteriów, w tym we włączeniu do planu doskonalenia nauczycieli tematów i zagadnień, które wymagają jeszcze doskonalenia.

Przykłady ewaluacji wewnętrznej prowadzonej w odniesieniu do zagadnień uznanych za istotne w działalności szkoły

Użycie w przywołanym rozporządzeniu stwierdzenia, że „ewaluację wewnętrzną przeprowadza się w odniesieniu do zagadnień uznanych w szkole za istotne w jej działalności” (MEN, 2009) wskazuje na konieczność zastanowienia się, po co chcę przeprowadzić badanie w wybranym

obszarze, czego oczekuję po badaniu oraz kiedy i jak przeprowadzić badanie, aby uzyskać jak najszerzy i obiektywny ogląd problemu. Dlatego też w opisanych przykładach staram się przedstawić cel badania, przesłanki wyboru danego przedmiotu ewaluacji, pytania kluczowe pogłębiające problem oraz uwagi dotyczące przebiegu badania. Nawiązuję też do możliwych sposobów wykorzystania wyników, choć mam świadomość, że szczegółowy sposób wykorzystania raportu wynika bezpośrednio z założonego celu oraz tego, czego dowiedzieliśmy się z przeprowadzonej ewaluacji – dla każdej szkoły może to oznaczać coś innego.

Przykład I

Cel: Dostosowanie oferty zajęć pozalekcyjnych do potrzeb i zainteresowań uczniów.

Przesłanki wyboru przedmiotu ewaluacji wewnętrznej: niezadowolająca frekwencja na zajęciach pozalekcyjnych, głosy rodziców i uczniów o konieczności zmiany oferty.

Pytania kluczowe:

1. Jakie są rzeczywiste, rozpoznane potrzeby uczniów w zakresie zajęć wyrównawczych i zajęć dla uczniów uzdolnionych, które są prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej?
2. Jakie są oczekiwania uczniów i ich rodziców w zakresie zajęć rozwijających zainteresowania i innych zajęć pozalekcyjnych?
3. Jaki jest potencjał nauczycieli w zakresie możliwości organizacji zajęć pozalekcyjnych (zgodnie z ich umiejętnościami, preferencjami, pasjami i zainteresowaniami)?

Uwagi dotyczące przebiegu badania:

- Badanie warto przeprowadzić w maju, by móc wykorzystać jego

Cykl filmów o sieciach współpracy i samokształcenia

Prezentujemy pierwsze dwa materiały otwierające cykl filmów poświęconych sieciom współpracy i samokształcenia, prowadzonym w ramach projektów pilotażowych dofinansowanych w ramach Konkursu 3.5 Kompleksowe wspomaganie rozwoju szkół.

W filmach o swoich działaniach związanych z wdrażaniem nowego systemu mówią organizatorzy projektów oraz koordynatorzy sieci, uczestnicy, eksperci. Jako pierwsze przedstawiamy filmy z powiatu ostrowskiego (woj. wielkopolskie) oraz krapkowickiego (woj. opolskie). W przygotowaniu są kolejne materiały, prezentujące działania podejmowane w ramach sieci poświęconych innym tematom i realizowanych w innych powiatach, w których wdrażany jest pilotaż nowego systemu doskonalenia.

Sieć współpracy i samokształcenia. Rola dyrektora w promocji i budowaniu wizerunku szkoły – Kompleksowy Program Wspomagania Rozwoju Szkół oraz Przedszkoli na terenie powiatu ostrowskiego:

[zobacz film](#)

Doświadczenia i eksperymenty na zajęciach przedmiotów przyrodniczych – kompleksowe wspomaganie szkół i przedszkoli w zakresie doskonalenia nauczycieli w projekcie krapkowickim:

[zobacz film](#)

wyniki do planowania zajęć w kolejnym roku szkolnym.

- Nie warto prowadzić badania wśród uczniów najstarszych klas, bowiem oni nie będą korzystali z naszych zajęć w kolejnym roku szkolnym.

- Potrzeby w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej są określane przez zespoły nauczycieli uczących wraz ze specjalistami dla każdej klasy.
- Oczekiwania uczniów i rodziców badamy poprzez ankiety, pamiętając, by język użyty w ankietach był dostosowany do odbiorcy. Nie musimy badać wszystkich uczniów i rodziców, choć warto zapytać grupę reprezentatywną dla każdego rocznika.
- Potencjał nauczycieli również określamy za pomocą kwestionariuszy ankiet, warto zbadać wszystkich nauczycieli realizujących godziny wynikające z Karty Nauczyciela.

Wykorzystanie wyników: W szkole został opracowany i wdrożony system podziału dostępnych godzin zajęć dodatkowych. Propozycję podziału godzin ustalają zespoły (w klasach I–III SP zespół nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, w pozostałych zespoły przedmiotowe). Zespoły przedstawiają propozycję podziału godzin – wykorzystują **tabele 1 i 2**.

Przyjęto zasadę, że w pierwszej kolejności zagwarantowane są godziny

Liczba (ew. nazwiska) uczniów wymagających zajęć wyrównawczych			
	klasa IV abc	klasa V abc	klasa VI abc
język polski			
	klasa IV abc	klasa V abc	klasa VI abc
język angielski			

Tab. 1. Planowanie wykorzystania godzin wynikających z art. 42.2.2. KN – zespół humanistyczny (cz. 1)
Źródło: opracowanie własne

zajęć wyrównawczych i godziny zajęć dla uczniów szczególnie uzdolnionych. Zwracam uwagę na racjonalne wykorzystanie tych godzin, np. tworzenie grup wyrównawczych dla wszystkich klas w poziomie czy zajęć dla uczniów uzdolnionych dla klas dwóch poziomów (np. klas V i VI). Pozostałe godziny można zagospodarować, uwzględniając wyrażone w ankietach oczekiwania uczniów, rodziców oraz potencjał nauczycieli.

Potrzeby przyszłorocznych uczniów klas I określane są na podstawie analizy gotowości szkolnej prowadzonej w oddziałach przedszkolnych, obserwacji i indywidualnych badań pedagogicznych prowadzonych przez nauczycieli po zakończeniu rekrutacji do klas pierwszych oraz dotychczasowych

doświadczeń. Dodatkowo, wrzesień jest poświęcony na pogłębioną diagnozę potrzeb nowych uczniów w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a na podstawie diagnoz planowane są zajęcia, które rozpoczynają się od października. Oczywiście ostateczną decyzję co do przeznaczenia godzin wszystkich zajęć dodatkowych zawsze podejmuje dyrektor szkoły po zapoznaniu się z propozycjami zespołów. Warto przedstawić wdrożony system rodzicom i uczniom, by mieli oni świadomość zarówno potrzeb uczniów, jak i ograniczeń szkoły w tym zakresie.

Przykład 2

Cel: Przeciwdziałanie spóźnianiu się uczniów na lekcje. Uświadomienie

Nauczyciel	Liczba godz. do wykorzystania	Zajęcia wyrównawcze*	Zajęcia dla uczniów uzdolnionych*	Koła zainteresowań, inne zajęcia*
Polonista 1	1,88			
Polonista 2	2			
Nauczyciel języka obcego 1	2			
Nauczyciel języka obcego 2	1,33			
Nauczyciel plastyki	1			
Nauczyciel muzyki	2			
Katecheta	2			
Bibliotekarz	2			
Historyk	1,66			
Razem	15,87			

* Należy wpisać nazwę zajęć, adresatów, liczbę godzin tygodniowo, przewidywaną liczbę uczestników zajęć (np. zajęcia wyrównawcze z języka polskiego dla klas IV, 1 godzina, 5 uczniów)

Tab. 2. Planowanie wykorzystania godzin wynikających z art. 42.2.2. KN – zespół humanistyczny (cz. 2)
Źródło: opracowanie własne

uczniom i rodzicom wagi punktualnego rozpoczynania zajęć (co tracimy – nauczyciel i klasa – spóźniając się).

Przesłanki wyboru przedmiotu ewaluacji wewnętrznej: Liczne spóźnienia uczniów utrudniające planowanie i prowadzenie lekcji.

Pytania kluczowe:

1. Jakie są rzeczywiste przyczyny spóźniania się uczniów na lekcje?
2. Jakie działania mogą podjąć szkoła, uczeń, rodzice, aby wyeliminować spóźnienia?

Uwagi dotyczące przebiegu badania:

- Badanie przeprowadzamy w oddziałach, w których spóźnianie się jest problemem.
- Głównym narzędziem badania jest kwestionariusz ankiety.
- Badanie prowadzimy wśród uczniów, rodziców i nauczycieli, by pokazać wszystkie punkty widzenia i aspekty problemu.
- Pytania powinny dotyczyć: przyczyn spóźniania, świadomości skutków spóźniania się dla uczniów, nauczyciela oraz tego, co według respondentów mogą zrobić szkoła, uczeń i rodzice, by wyeliminować spóźnienia uczniów.
- Badanie prowadzimy w pierwszym okresie roku szkolnego (październik–listopad), by móc je wykorzystać do realnej poprawy sytuacji.

Wykorzystanie wyników: Wyniki ankiet warto przedstawić zarówno w formie wyników zbiorczych dla całej szkoły (aby pokazać skalę problemu), jak i wyników w poszczególnych oddziałach. Wyniki zbiorcze omawiamy z radą pedagogiczną i radą rodziców. Wyniki zbiorcze oraz wyniki danej klasy omawiamy natomiast z uczniami i rodzicami poszczególnych klas podczas zajęć i kolejnych zebrań, zastanawiamy się wspólnie nad sposobami postępowania. Z rodzicami

ustalamy zasady i protokołujemy je podczas zebrania, z uczniami możemy sporządzić kontrakt, np.:

„Każdy z nas jest odpowiedzialny za punktualne rozpoczynanie lekcji, dlatego będę przestrzegać ustalonych zasad.

W domu:

- Wszystkie potrzebne do szkoły rzeczy przygotowuję wieczorem, przed udaniem się na spoczynek. Nie zapominam o nastawieniu budzika.
- Chodzę spać o takiej porze, która zapewnia mi wystarczającą ilość snu, bym rano był wyspany i wypoczęty.
- Współpracuję z rodzicami – sprawnie rozpoczynam dzień, nie marudzę i nie ociążam się, ze smakiem zjadam śniadanie.
- Biorę na siebie odpowiedzialność za punktualne wyjście z domu.

W szkole:

- W szatni sprawnie przebieram się i bez ociążania udaję się na lekcję. Nie czekam na wszystkich kolejno przybyłych kolegów.
- Gdy zabrmi sygnał dźwiękowy zapowiadający, że za trzy minuty rozpocznie się lekcja, opuszczam szatnię, ustawiam się pod salą lekcyjną w określonym porządku, pod nadzorem nauczyciela sprawnie zajmuję wyznaczone miejsce.
- Nauczyciel rozpoczyna lekcję punktualnie. Nie przerywa toku zajęć, gdy do klasy wchodzi spóźnieni, nie powtarza informacji dla spóźnionych uczniów, zapewniając nam pełne wykorzystanie czasu lekcji.
- Jeśli zdarzy mi się spóźnić, staram się nie absorbować uwagi innych uczniów i nauczyciela. Sprawnie przystępuję do pracy”.

Warto do tych zapisów wracać podczas kolejnych spotkań, by monitorować wywiązywanie się ze zobowiązań. Jeśli wnioski będą dotyczyć zmiany

zasad obowiązujących w szkole, może zaistnieć konieczność zmiany dokumentów programowych szkoły (np. Statutu, Programu wychowawczego, wybranych regulaminów) lub organizacji pracy (np. wdrożenia dodatkowych sygnałów dźwiękowych zapowiadających lekcję).

Przykład 3

Cel: Określenie miejsc i sytuacji, w których uczniowie nie czują się bezpiecznie w szkole, eliminowanie zagrożeń, przeciwdziałanie przemocy w szkole i jej otoczeniu.

Przesłanki wyboru przedmiotu ewaluacji wewnętrznej: Zwiększona liczba wypadków i incydentów w szkole; sygnały uczniów lub rodziców o sytuacjach, w których dziecko nie miało pełnego poczucia bezpieczeństwa na terenie szkoły; problemy z utrzymaniem bezpieczeństwa zgłaszane przez nauczycieli dyżurujących podczas przerw.

Pytania kluczowe:

1. W jakich sytuacjach i w których miejscach w szkole uczniowie czują się bezpiecznie, a w których nie?
2. Jakiego rodzaju incydenty przemocy rówieśniczej występują w szkole?
3. Czy dzieci czują się bezpiecznie podczas lekcji (w kontaktach z nauczycielem)? Jakiego rodzaju incydenty występują podczas lekcji?
4. Czy dzieci potrafią odpowiednio zachować się w sytuacjach zagrożenia i przemocy?
5. Czy uzyskują odpowiednią pomoc ze strony pracowników szkoły?

Uwagi dotyczące przebiegu badania:

- Badanie prowadzimy przede wszystkim wśród uczniów i rodziców, stawiamy pytania wielokrotnego wyboru z możliwością ich dopełnienia (półotwarte).

Uwaga: nawet jeśli wymienione na początku przesłanki nie występują, badanie warto prowadzić cyklicznie co trzy lata (długość cyklu edukacyjnego ucznia).

Przykład 4

Cel: Ocena skuteczności wprowadzanych zmian.

Przesłanki wyboru przedmiotu ewaluacji wewnętrznej: Badanie prowadzimy w sytuacji, gdy wdrożyliśmy w szkole nowy sposób pracy, nowe procedury, wymagania itd. Przykładowe zmiany: wdrożenie nowych zasad oceniania zachowania, wdrożenie nowego sposobu komunikacji, np. dziennika elektronicznego, wdrożenie nowych sposobów pracy, np. oceniania kształtującego, wprowadzenie strojów szkolnych itd.

- Ankieta dla nauczycieli powinna dotyczyć zauważonych problemów, sposobu reakcji w sytuacjach przemocy, wniosków dotyczących koniecznych zmian.
- Rodzaje kwestionariuszy ankiet dostosowujemy do wieku respondentów (np. dla najmłodszych uczniów przygotowujemy ankietę w formie obrazkowej).
- Należy zwrócić szczególną uwagę na zapewnienie respondentom, szczególnie dzieciom, poczucia bezpieczeństwa w wyrażaniu własnego zdania.
- budowanie poczucia własnej wartości uczniów,
- uczenie pożądanych reakcji i zachowań wobec agresji,
- uczenie rozwiązywania problemów bez agresji,
- umożliwienie dzieciom przeciwdziałania w bezpiecznych warunkach zachowań asertywnych wobec rówieśników i dorosłych, których postawa zaburza poczucie bezpieczeństwa.

Wykorzystanie wyników:

1. Zmiana organizacji dyżurów nauczycieli, wdrożenie alternatywnych (aktywnych) sposobów spędzania przerw. Instalacja dodatkowego monitoringu wizyjnego w mniej bezpiecznych miejscach. W porozumieniu z radą rodziców włączenie do Programu wychowawczego i Programu profilaktyki szkoły zajęć i działań mających na celu:
  2. Organizacja dodatkowych spotkań z policją lub strażą miejską w zakresie zdiagnozowanych problemów. Organizacja (we współpracy z poradnią psychologiczno-pedagogiczną) warsztatów umiejętności wychowawczych dla nauczycieli oraz dla rodziców.
  3. Zmiana procedur i zasad oceniania zachowania, by oceny mogły stać się narzędziem poprawy sytuacji wychowawczej w szkole (wdrożenie systemu, w którym pożądane i niepożądane zachowania uczniów bezpośrednio wpływają na ocenę zachowania).

Pytania kluczowe:

1. Czy nowe procedury, sposoby pracy, wymagania są znane uczniom, rodzicom, nauczycielom?
2. Jakie skutki można zauważyć po wdrożeniu zmiany? Czy są one zbieżne z oczekiwaniami i celami, jakie przyświecały zmianie?
3. Czy nowe sposoby działania i procedury zyskały akceptację społeczności szkolnej? Jakie problemy zauważają jej członkowie? Jakich modyfikacji oczekują?

Uwagi dotyczące przebiegu badania:

- W zależności od rodzaju zmiany badanie będzie prowadzone po upływie pół roku lub roku od wdrożenia zmian.
- Badanie będzie obejmowało grupy, których dotyczyła zmiana.
- Narzędzia i pytania badawcze będą uzależnione od celu i rodzaju wprowadzanej zmiany.

Wykorzystanie wyników: w szkole często wprowadzamy zmiany, jed-

nak nie zawsze zastanawiamy się nad obiektywną oceną ich skutków. Warto zaplanować badanie ewaluacyjne w ramach monitorowania wdrażanych zmian, by w razie konieczności dokonać ich modyfikacji. Takie badanie pozwala też członkom społeczności szkolnej lepiej oswoić zmianę i zaakceptować jej skutki.

Przykład 5

Cel: Monitorowanie realizacji podstawy programowej oraz ramowych planów nauczania wybranych przedmiotów, rodzajów zajęć. Uświadomienie nauczycielom zakresu ich odpowiedzialności w tym obszarze.

Przesłanki wyboru przedmiotu ewaluacji wewnętrznej: Dyrektor nie ma pewności, czy treści są realizowane w sposób harmonijny – np. zapisy tematów w dzienniku nie świadczą o realizacji podstaw programowych; można stwierdzić brak zgodności liczby godzin zajęć z ramowym planem nauczania w zakresie wybranych przedmiotów, rodzajów zajęć; podczas obserwacji zajęć daje się zauważyć istotne różnice w zaawansowaniu pracy z podstawą programową w poszczególnych klasach.

Pytania kluczowe:

1. Czy realizacja podstawy programowej została zaplanowana prawidłowo w stosunku do zakresu treści i minimalnej liczby godzin przewidzianej w ramowym planie nauczania? Czy zagwarantowano odpowiednią liczbę godzin? Czy tematyka została prawidłowo rozłożona w czasie? Czy uwzględniono zakres i trudność treści w każdym dziale programowym?
2. Czy wykaz zrealizowanych tematów i rodzajów ćwiczeń wyczerpuje zapisy podstawy programowej w badanym zakresie? Czy tematy są realizowane harmonijnie?

3. W jakim zakresie tematy lekcji są sformułowane prawidłowo? Czy ich zapis informuje, jakie treści i umiejętności z podstawy programowej były realizowane?
4. Czy planując poszczególne zajęcia, nauczyciel stosuje się do zalecanych sposobów pracy określonych w podstawie programowej?
5. W jaki sposób nauczyciel zaplanował dostosowanie realizacji podstawy programowej do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi?
6. Co było lub może być w przyszłości przyczyną ewentualnych opóźnień w realizacji podstaw programowych? Jak temu przeciwdziałać?

Uwagi dotyczące przebiegu badania:

- Badanie jednej grupy ewaluacyjnej powinno obejmować jeden przedmiot lub jedną edukację, w grupie ewaluacyjnej nie powinno być nauczyciela podlegającego monitorowaniu.
- Badanie powinno być prowadzone, gdy pojawią się niepokojące symptomy (np. brak wpisów w dzienniku świadczących o realizacji podstaw programowych, nieobecności nauczyciela). Nawet jeśli brak takich przesłanek, warto przeprowadzić badanie w środku cyklu edukacyjnego (np. w klasach II lub V; w klasach III lub VI – najpóźniej do 31 stycznia), by był czas na interwencję dyrektora.
- Do przeprowadzenia badania niezbędne są: podstawa programowa przedmiotu, szkolny plan nauczania, rozkład materiału, dzienniki lekcyjne.
- Badanie ma przede wszystkim formę analizy dokumentów, powinno też uwzględnić wywiad z nauczycielem realizującym podstawę.
- Bardzo ważnym elementem badania jest skrupulatna analiza tematów zapisanych w dzienniku lekcyjnym, np. udział klasy w apelu z okazji Święta

Ocenianie w klasach I–III

To kolejna część *Pakietu do samokształcenia dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*. Zostały w niej omówione zagadnienia istotne z punktu widzenia wspierania rozwoju ucznia młodszego w kontekście oceniania. Zwrócono w niej uwagę m.in. na rolę konstruktywnej informacji zwrotnej oraz postaw nauczyciela w procesie uczenia się i budowania poczucia własnej wartości ucznia.

Publikacja do pobrania

Konstytucji opisuje rzeczywistość i jest ważnym elementem pracy szkoły, ale nie może świadczyć o realizacji podstawy programowej matematyki (bardziej historii czy języka polskiego), a zapis „Symbole narodowe” nie świadczy o realizacji podstawy programowej zajęć komputerowych.

Wykorzystanie wyników:

1. Uświadomienie nauczycielom najczęściej popełnianych błędów formalnych i merytorycznych oraz zakresu ich odpowiedzialności za realizację podstawy programowej i ramowego planu nauczania.
2. Wdrożenie zmian pozwalających na pełną realizację podstaw programowych i ramowych planów nauczania (np. opracowanie i wdrożenie zasad okresowej zmiany planu zajęć i organizacji zastępstw, wystąpienie o dodatkową godzinę do organu prowadzącego, przemyślenie organizacji lekcji i rozkładu materiału na kolejne okresy).

3. Wypracowanie w szkole procedur monitorowania realizacji podstaw programowych, zapobiegania trudnościom w realizacji podstaw i ramowych planów nauczania.

Podane przeze mnie przykłady wyboru przedmiotu ewaluacji są tylko zestawem propozycji. Starłam się pokazać, że badanie ewaluacyjne może mieć różne cele i dotyczyć różnych obszarów pracy szkoły.

Raport i co dalej...

Jeśli po zakończonej ewaluacji wewnętrznej stajemy przed podobnym pytaniem, czasem uświadamiamy sobie, że zaprojektowane i przeprowadzone

wcześniej badanie nie ma istotnego znaczenia dla naszej szkoły, że sporządzony raport niczego nie zmienia. Zdarza się, że pokazuje tylko to, co już wcześniej wiedzieliśmy... Wtedy trudno się dziwić, że nauczyciele, którzy poświęcili na jego przygotowanie wiele wysiłku, mają poczucie straconego czasu i tracą motywację do podejmowania kolejnych zadań.

W swojej pracy z gronem pedagogicznym staram się wybierać takie problemy do badań, które mają realną szansę pomóc nam rozwiązać konkretne problemy zauważone w naszej szkole. Tylko wtedy nauczyciele widzą sens prowadzenia ewaluacji wewnętrznej. Staram się też w jak największym

stopniu uwzględniać wnioski przedstawione w raportach w planowaniu pracy, aby nauczyciele czuli swój realny wpływ na zmiany i rozwój szkoły.

Podstawa prawna

Minister Edukacji Narodowej, (2009), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2009 nr 168, poz. 1324, z późn. zm.).

Ewa Skiba

Nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej, pedagog, od 2004 r. dyrektor Szkoły Podstawowej nr 218 im. Michała Kajki w Warszawie.

Eduktor w zakresie zarządzania oświatą (praktyka edukatorska nieprzerwanie od 1999 r.). We współpracy z publicznymi i niepublicznymi ośrodkami doskonalenia nauczycieli prowadzi szkolenia i warsztaty dla dyrektorów szkół i rad pedagogicznych.

Autorka programów nauczania, publikacji metodycznych.

Młodzi dla Wolności – uroczyste spotkanie z Prezydentem RP

W Ogrodach Pałacu Prezydenckiego w Warszawie odbyło się 23 czerwca 2014 r. uroczyste spotkanie podsumowujące konkurs 2014! *Młodzi dla Wolności* – wspólną inicjatywę Kancelarii Prezydenta, Ośrodka Rozwoju Edukacji i Ministerstwa Edukacji Narodowej.

W spotkaniu z uczniami i nauczycielami szkół zaangażowanych w obchody 25-lecia przemian uczestniczył Prezydent Bronisław Komorowski wraz z małżonką Anną oraz wice-ministrowie MEN – Joanna Berdzik i Tadeusz Sławecki.

„Warto wierzyć w polskie szkoły, warto wierzyć w polskich uczniów. I ten konkurs dobitnie to pokazał. Konkurs *Młodzi dla Wolności* umożliwił podjęcie ponad 400 inicjatyw, które opierały się na bardzo

cennym fundamencie – fundamencie wartości przeszłości, którą wspólnie tworzyliśmy. Dodatkowo opierał się o najważniejsze kompetencje – o umiejętność współpracy, umiejętność projektowania, wnioskowania. Dzięki nim młodzi ludzie wzbogacają Archiwum Przełomu, uczą się bardzo ważnych rzeczy – m.in. tego, że na fundamencie przeszłości należy budować dobrą przyszłość.

Dziękuję serdecznie wszystkim uczniom i nauczycielom! Warto wierzyć w polskie szkoły – jesteście tego dobitnym dowodem” – powiedziała wiceminister edukacji Joanna Berdzik.

Prezydent Bronisław Komorowski podziękował uczniom, nauczycielom, bibliotekom pedagogicznym i wszystkim zaangażowanym za udział w konkursie, wręczył wyróżnienia i życzył

młodym ludziom, aby nie zrezygnowali z kochania wolności i nigdy nie wyrzekli się rozumienia i współodpowiedzialności za polską wolność.

Opracowała:
Agnieszka Brodowska

Jak wspierać dyrektora, który zmierza do rozwoju swojej szkoły?

Zmiany zachodzące we współczesnym świecie, wpływające na jego stały rozwój, nie mogłyby ominąć tak ważnej dziedziny, jaką jest edukacja. Zmieniają się programy, sposoby uczenia, a przede wszystkim – postrzeganie roli szkół. Jeszcze dwieście lat temu nauczyciel, jako poniekąd namaszczony do roli jedyne go posiadającego wiedzę, przekazywał ją uczniom, którzy mieli przyswajać informacje, stosując metodę repetitio mater studiorum est. Dziś szkoła wygląda już inaczej, inne wymagania stawia się zarówno przed absolwentami, jak i samymi szkołami.

Szkoła przyszłości?

Tradycyjna „twarda” wiedza, choć ważna, bo stanowi istotę nauki w edukacji, coraz częściej ustępuje pierwszeństwa umiejętności uczenia się, poszukiwania czy planowania. Szczególnie rynek pracy oczekuje, że absolwent w większym stopniu będzie potrafił rozwiązać postawiony przed nim problem, często dzięki pracy zespołowej, niż będzie znał jedynie teoretyczne modele możliwych rozwiązań, nie radząc sobie z ich realizacją. Wobec dzisiejszych szkół coraz częściej formułuje się oczekiwanie socjalizacji, kształcenia szeroko rozumianej umiejętności współpracy, działania w różnych zespołach ukierunkowanych na realizację wspólnych celów. Oczekiwanie zmian jest stawiane wobec większości systemów edukacyjnych na całym świecie.

Większość szkół zmienia się od lat. Zmieniają się warunki, w jakich odbywa się nauka, poprawia się infrastruktura techniczna. Można wskazać trzy zasadnicze czynniki, które wpłynęły na rozwój szkolnej bazy – przejęcie szkół przez samorządy terytorialne w latach 90., szeroki strumień unijnych funduszy, jaki popłynął na modernizację szkół i przyszkolnych obiektów spor-

towych, oraz globalny rozwój internetu i technologii elektronicznych. Ale nowe czy odnowione budynki, rzutniki multimedialne i pracownie komputerowe to zbyt mało, aby mówić o rzeczywistej zmianie. Jej najbardziej widoczną oznaką jest fakt, że uczniowie „wyszli z ławek”. W ciągu ostatnich 20–30 lat gruntownie zmieniły się nie tylko programy, lecz także sposoby uczenia. Nauczanie zaczyna być wspierane organizowaniem uczenia się uczniów. Coraz większą wagę przywiązuje się do zdobywania nowych umiejętności, a przy okazji i wiedzy, poprzez doświadczenie, własny udział i zaangażowanie. W zmieniającym się świecie trzeba nie tylko wiedzieć, ale przede wszystkim szybko znajdować informację i umieć ją wykorzystać w działaniu.

Dyrektor-przywódcy

Kluczowym czynnikiem decydującym o sukcesie szkoły jest jej dyrektor. Zmiany w szkołach to także zmiany w sposobie kierowania nimi, które następują w sposób ewolucyjny. Od wizerunku „przedwojennego dyrektora”, dystygowanego, cieszącego się ogromnym autorytetem – zarówno formalnym, jak i osobistym – zacho-

wującego dystans i zarządzającego nieomal autokratycznie, a jednocześnie będącego prawie całkowicie wykonawcą decyzji władz szkolnych kolejnych szczebli, poprzez dyrektora-menedżera, który od początku lat 90. wspólnie z samorządem lokalnym zaczynał zarządzać szkołą jak firmą, w której są klienci, koszty, wyniki itd., wprowadzającego do szkoły demokrację i równocześnie walczącego z biurokracją, aż do najbardziej współczesnego przywódcy. Przywódcy, którym może być zarówno doświadczony dyrektor, ten dystygowany, ale już nie autokrata, jak i sprawny

Biblioteczka dyrektora szkoły/placówki

Zapraszamy do skorzystania ze zbiorów [Biblioteczki dyrektora szkoły/placówki](#) prowadzonej w ramach projektu „Przywództwo i zarządzanie w oświacie – opracowanie i wdrożenie systemu kształcenia i doskonalenia dyrektorów szkół/placówek” realizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersyte-tem Jagiellońskim.

Zebrane publikacje dotyczą tematyki przywództwa, statusu dyrektora szkoły, wybranych badań dotyczących dyrektorów i innych aspektów zarządzania szkołą/placówką.

menedżer budujący funkcjonalną strukturę, pozyskujący środki i organizujący wzorowo działającą instytucję, ale przede wszystkim integrujący zespół do wspólnej pracy nad realizacją celów w otwartej społeczności.

“Przywódca edukacyjny to człowiek mający szeroką wiedzę psychologiczno-pedagogiczną na temat edukacji, o sposobach uczenia się i nauczania, umiejący tworzyć warunki do wspólnej, krytycznej i zespołowej refleksji nad działaniem tak wrażliwego systemu, jakim jest szkoła.”

Przywództwo w edukacji łączy się ze wszystkim tym, co związane z wywieraniem wpływu – wpływu będącego zdolnością realizacji celów poprzez angażowanie wszystkich uczestniczących w tym ludzi oraz wyzwalanie ich własnych zdolności i umiejętności do realizacji wspólnych celów. Jakość zarządzania zależy w głównej mierze od kadry kierowniczej systemu oświaty – dyrektorów szkół i placówek. Autonomia szkoły przełoży się na efektywność jej pracy wyłącznie wtedy, gdy będą nią kierować efektywni przywódcy, którym zapewni się odpowiedni system ich wsparcia i motywacji. Dyrektorzy przedszkoli, szkół i placówek (których w Polsce jest ponad 39 tys.) muszą się stawać przywódcami umiejącymi sprawnie poruszać się w obszarach wytyczonych prawem i dostępem do zasobów, aby zapewnić efektywny proces uczenia się, a także rozwój uczniów, pracowników i szkół.

Przywódca edukacyjny to człowiek mający szeroką wiedzę psychologiczno-pedagogiczną na temat edukacji, o sposobach uczenia się i nauczania,

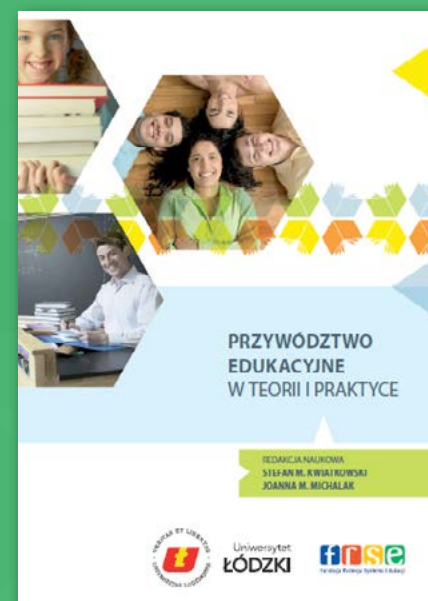
umiejący tworzyć warunki do wspólnej, krytycznej i zespołowej refleksji nad działaniem tak wrażliwego systemu, jakim jest szkoła. Szkoła korzystająca z autonomii to szkoła świadoma swoich celów i dążąca do ich osiągnięcia, stale się doskonaląca. Na jej czele stoi osoba z dużą wiedzą i szerokimi kompetencjami w zakresie kierowania zespołem, współpracy z ludźmi, motywowania, rozwiązywania konfliktów. Dzisiaj szkoły potrzebują nie tylko pasjonatów i osobowości, lecz także profesjonalnych liderów, którzy umieją odpowiednio wykorzystać potencjał drzemący zarówno w nauczających, jak i uczących się.

Potrzeba doskonalenia kadry kierowniczej

Badania nad potrzebami w zakresie doskonalenia kadry kierowniczej oświaty prowadzone są od lat przez wiele polskich i zagranicznych uczelni. W ostatnich latach działania te zostały wzbogacone o prace poświęcone zagadnieniom przywództwa w edukacji. Wśród nich należy wymienić konieczne następujące pozycje: *Przywództwo edukacyjne w teorii i praktyce* Stefana M. Kwiatkowskiego i Joanny M. Michalak; *Edukacja i przywództwo. Modele mentalne jako bariery rozwoju* Grzegorza Mazurkiewicza; *Przywództwo i zmiana w edukacji* pod red. Grzegorza Mazurkiewicza; *Przywództwo edukacyjne w szkole i jej otoczeniu* pod red. Stefana M. Kwiatkowskiego, Joanny M. Michalak i Inetty Nowosad; *Przywództwo w zarządzaniu szkołą* Joanny M. Michalak¹.

Dyrektorzy szkół stają dzisiaj w obliczu konieczności realizowania różnych zadań, obejmujących nie tylko zarządzanie zasobami finansowymi i ludzkimi, ale przede wszystkim organizację nauczania i uczenia się.

Raport Eurydice z 2013 r. podkreśla, że w 23 krajach lub regionach doskonalenie zawodowe dyrektora szkoły jest

Przywództwo edukacyjne w teorii i praktyce

**Stefan M. Kwiatkowski,
Joanna Michalak
Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, 2010**

Cele, jakie przyświecały autorom tworzącym tę książkę, sprowadzają się do: zainicjowania dyskusji nad teoretycznym i praktycznym znaczeniem przywództwa edukacyjnego w środowisku szkolnym i pozaszkolnym, poszukiwania metod wspierania rozwoju liderów edukacji w stawianiu czoła wyzwaniom przed jakimi stoją współczesne szkoły i środowiska lokalne.

Tak zarysowane cele dają szansę na stworzenie podstawy do rozważań dla wszystkich zainteresowanych przywództwem edukacyjnym, zwłaszcza dla dyrektorów szkół, nauczycieli, rodziców, pracowników administracji oświatowej oraz przedstawicieli władz samorządowych i organizacji pozarządowych działających w obszarze oświaty, a także studentów różnych kierunków i specjalności pedagogicznych.

[Publikacja do pobrania](#)

lenie zawodowe dyrektora szkoły jest uważane za obowiązek zawodowy. Niektóre kraje określają minimalną ilość

¹ Wymienione pozycje są dostępne bezpłatnie w wersji elektronicznej – można je pobrać z [Biblioteczki dyrektora szkoły/placówki](#) na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji.

czasu, jaka musi być przeznaczona na tego typu doskonalenie. W 14 krajach doskonalenie zawodowe jest opcjonalne dla dyrektorów szkół, którzy mogą jednak być zachęceni do udziału w takich zajęciach. W Polsce nie ma systemu doskonalenia dyrektorów szkół/placówek, a dyrektor nie jest zobowiązany do udziału w takim doskonaleniu. Brak ten stoi w sprzeczności z wyzwaniem, przed jakimi obecnie stoją dyrektorzy szkół/placówek (Komisja Europejska, EACEA, Eurydice, 2013).

Raport podsumowujący badanie PISA z 2012 r. (OECD, 2013) wskazuje co prawda na poprawę wyników polskich gimnazjalistów w obszarach objętych badaniem i plasuje Polskę w czołówce europejskiej. Zauważamy jednak, że polscy uczniowie dobrze radzą sobie głównie z zadaniami algorytmicznymi i mało złożonymi, natomiast relatywnie rzadziej niż ich rówieśnicy z innych krajów potrafią odnaleźć się w sytuacjach mniej znanych, niedookreślonych, wymagających własnej inicjatywy i samodzielnego rozumowania, myślenia krytycznego i twórczego. Z jednej strony badania międzynarodowe, takie jak badania PISA, zwracają uwagę na znaczny wzrost jakości edukacji w Polsce, z drugiej – ich analiza odsłania ogromne pole do działania i potrzebę zmian, również w budowaniu systemu doskonalenia kadry kierowniczej oświaty (Biedrzycka, Chłoń-Domińczak, Chmielecka i in., 2013).

Kluczowe dla poprawy kształcenia w tym zakresie jest więc wzmocnienie przywództwa edukacyjnego i budowa systemu wspierającego kadrę kierowniczą oświaty w Polsce w realizacji tych wyzwań.

Projekt „Przywództwo i zarządzanie w oświacie”

Stały rozwój systemu edukacji i wynikające z niego potrzeby wsparcia

osób tworzących ten system stały się przyczyną wdrożenia projektu „Przywództwo i zarządzanie w oświacie – opracowanie i wdrożenie systemu kształcenia i doskonalenia dyrektorów szkół i placówek”. Zakłada on przygotowanie form wielostronnego i interdyscyplinarnego wsparcia dla przyszłych i obecnych dyrektorów szkół. Dla każdej z grup, a więc osób, które przygotowują się do pełnienia funkcji dyrektora szkoły, dyrektorów, którzy pełnią tę funkcję po raz pierwszy, oraz dyrektorów z wieloletnim doświadczeniem, zostanie opracowany spójny pakiet szkoleniowy zakładający rozwój kompetencji i bazujący na najnowszej wiedzy pedagogicznej.

Głównym celem projektu jest wzmocnienie systemu zarządzania oświatą poprzez wypracowanie rozwiązań w zakresie kształcenia, rozwoju i wsparcia kadry kierowniczej szkół/placówek.

W ramach projektu zakłada się m.in.:

- wzmocnienie kluczowych kompetencji osób zajmujących stanowiska kierownicze w szkołach/placówkach;
- wzrost efektywności systemów kształcenia, doskonalenia i wspierania kadry kierowniczej szkół i innych placówek edukacyjnych;
- wzmocnienie strategii zarządzania procesami edukacyjnymi, skoncentrowanej na przyswajaniu wiedzy przez uczniów, rozwoju zawodowym personelu, a także poprawie funkcjonowania szkoły na poziomie rozwiązań organizacyjnych.

W projekcie zakłada się, że w trakcie doskonalenia dyrektorzy będą zdobywać takie doświadczenia i wiadomości, które pomogą im w osiąganiu coraz wyższych etapów rozwoju kierowanych przez nich szkół lub placówek.

Projekt systemowy jest realizowany wspólnie przez Ośrodek Rozwoju

Edukacja jako odpowiedź. Odpowiedzialni nauczyciele w zmieniającym się świecie

Grzegorz Mazurkiewicz (red.)
Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2014

Na całym świecie podejmuje się intensywne próby poprawienia jakości edukacji. Autorzy reform i projektów powołują się na różne dane, przytaczają rozmaite argumenty i w różnorodny sposób uzasadniają pilną potrzebę zmiany zarówno całych systemów oświatowych, jak i pojedynczych szkół. Różnorodne są też cele i przedmiot podejmowanych działań. Wśród elementów, które wymagają zmiany, są według ich inicjatorów programy i metody nauczania, szkolenie nauczycieli i dyrektorów, systemy ewaluacji, infrastruktura, organizacja pracy, teoretyczne podejście do procesu nauczania i uczenia się i wiele innych. Można pokazać całą paletę lepszych i gorszych pomysłów na to, jak poprawić jakość kształcenia. Co łączy wszystkie te inicjatywy? Nauczyciele (ze Wstępu).

[Publikacja do pobrania](#)

Edukacji i Uniwersytet Jagielloński. Zespół projektu tworzy blisko 40 ekspertów i liderów oraz specjalistów z różnych dziedzin – m.in. psy-

chologów, pedagogów, ekonomistów, socjologów, prawników. W skład zespołu wchodzi zarówno pracownicy nauki dużych uczelni, jak i praktycy – dyrektorzy szkół, ludzie biznesu i szkoleniowcy. Do realizacji pierwszych zadań szkoleniowych przygotowuje się już grupa doświadczonych trenerów.

W efekcie prac projektowych powstaną następujące modele: model kształcenia kandydatów na dyrektorów szkół, model doskonalenia dyrektorów szkół rozpoczynających pracę na tym stanowisku (pierwsza kadencja) oraz model doskonalenia dyrektorów, którzy pełnią tę funkcję po raz kolejny. Będą one wyposażone w obudowę dydaktyczną i metodyczną oraz zostaną przetestowane przez grupę ok. 900 dyrektorów szkół/placówek i kandydatów na dyrektorów w celu sprawdzenia ich użyteczności i funkcjonalności. Podczas pilotażowych spotkań dyrektorzy będą mogli

konsultować wypracowane przez ekspertów rozwiązania dotyczące ich doskonalenia i kształcenia oraz rozwijać swoje kompetencje w kilku obszarach kluczowych dla idei przywództwa edukacyjnego.

Przywództwo

W ramach tego obszaru będą kształtowane umiejętności tworzenia koncepcji z udziałem zainteresowanych osób, wspólnego wypracowywania celów, dobrej komunikacji, ustalania priorytetów oraz rozwijane umiejętności współpracy – podnoszącej efektywność, pozwalającej na włączanie się innych, wpływającej na umiejętności komunikowania i budowania klimatu oraz wiele innych.

Zarządzanie uczeniem się

Uczestnicy szkoleń będą kształtować umiejętność budowania kultury organizacyjnej skoncentrowanej na procesie uczenia się i tworzeniu sytuacji sprzyjających uczeniu się uczniów

oraz wspieraniu rozwoju kompetencji nauczycieli w zakresie ułatwiania tego procesu. Uczestnicy będą także zgłębiać tajniki metod zapewniających właściwe warunki uczenia się uczniów, budowania pracy zespołowej i upowszechniania sukcesów nauczycieli oraz diagnozowania indywidualnych potrzeb rozwojowych.

Przywództwo w środowisku

W trakcie zajęć będą kształtowane umiejętności inspirowania i organizowania współpracy z otoczeniem, zarządzania konfliktem, rozwiązywania konfliktów wartości i zarządzania procesem zmian. Pogłębiana będzie wiedza na temat źródeł konfliktów międzyludzkich oraz postaw ludzi wobec zmian. Kształtowana będzie umiejętność identyfikacji znaczących dla rozwoju uczniów sił indywidualnych i społecznych oraz umiejętność kształtowania opinii publicznej, w tym w szczególności na temat ważnych spraw edukacyjnych i wychowawczych.

Zarządzanie ludźmi

Uczestniczący w szkoleniach poznają zasady doboru metod i form współpracy oraz kierowania procesem doboru zespołów, metody motywujące ludzi do pracy czy kierowania procesami grupowymi. Będą uczyć się identyfikacji potencjału pracowników komplementarnego z zadaniami i formami ich realizacji, diagnozowania i tworzenia warunków do rozwoju osobistego i profesjonalnego potencjału nauczycieli i pracowników oraz dostarczania nauczycielom i innym pracownikom przydatnych informacji zwrotnych. Istotne będzie kształtowanie umiejętności wykorzystania indywidualnego rozwoju nauczycieli i pracowników do doskonalenia pracy zespołu we wszystkich obszarach działalności szkoły i wzmacniania zdolności nauczycieli do etycznego i odpowiedzialnego działania. Szczególną

rolę będzie miało budowanie partycypacyjnego modelu podejmowania decyzji w różnych obszarach zarządzania szkołą.

Zarządzanie własnym rozwojem zawodowym

W trakcie zajęć uczestnicy będą pogłębiali świadomość własnych predyspozycji i dokonywanych wyborów dotyczących współpracy, rozpoznawali własny potencjał, możliwości i ograniczenia oraz budowali wiedzę na temat własnych przekonań, postaw, wartości i sposobu działania. Będą uczyli się dbałości o własną higienę psychiczną oraz akceptacji siebie. Doskonalone będą funkcjonowanie w grupie, komunikacja i zdolność przyjmowania informacji zwrotnej, udział w procesie podejmowania decyzji, a także dbałość o to, aby w każdej sytuacji celem własnego działania były zapewnienie sprawiedliwości i służebność wobec innych. Istotne będzie budowanie sieci wsparcia dla własnego rozwoju przez współpracę z innymi przywódcami edukacyjnymi.

Przywództwo w praktyce

Osoby uczestniczące w projektowych formach doskonalenia będą podejmowały różnorodne zadania do realizacji we własnych środowiskach. Młodzi stażem dyrektorzy będą na bieżąco analizować sytuację w kierowanych przez siebie placówkach, a wieloletni dyrektorzy – wymieniać się doświad-

ceniami. W zajęciach szkoleniowych zostanie wykorzystanych kilkanaście starannie dobranych historii, opartych na autentycznych wątkach, które pomogą w przekładaniu zdobywanych w trakcie doskonalenia umiejętności na konkretne – często bardzo złożone – sytuacje.

Zarządzanie strategiczne w kontekście społecznym, prawnym i ekonomicznym

Ponieważ nie sposób oddzielić skutecznego przywództwa od zasad regulujących funkcjonowanie otoczenia szkoły, w szczególności otoczenia zinstytucjonalizowanego, uczestnicy szkoleń poznają podstawy zarządzania strategicznego, zarządzania finansami szkoły czy też planowania. Będą również pogłębiać wiedzę dotyczącą nowych zasad nadzoru pedagogicznego.

Dla pełnego wykorzystania możliwości, jakie daje stosunkowo duża autonomia szkół, niezbędne jest także wyposażenie rozpoczynających pracę dyrektorów w podstawową wiedzę prawną i umiejętności związane z działaniami administracyjnymi w szerokim zakresie.

Doskonalenie znajomości prawa, podobnie jak kształtowanie umiejętności przywódczych, będzie istotnym elementem szkoleń zarówno dla kandydatów na dyrektorów, jak i dla dyrektorów z bogatym doświadczeniem.

Różny natomiast będzie zakres tej wiedzy oraz wykorzystywane metody kształcenia.

Doświadczeni dyrektorzy będą w znacznej mierze sami określali swoje potrzeby w zakresie doskonalenia i wybiorą z opracowanych w ramach projektu szkoleń te, które oceniają jako najbardziej adekwatne do swoich aktualnych potrzeb.

Szkolenia w ramach programu „Przywództwo i zarządzanie w oświacie – opracowanie i wdrożenie systemu kształcenia i doskonalenia dyrektorów szkół i placówek” będą bardzo urozmaicone. Szerokie spektrum zagadnień z różnych dziedzin nauk społecznych zostanie przybliżone poprzez różnorodne metody i techniki, bazujące głównie na pracy warsztatowej. Będą elementy e-learningu, wykorzystanie technik audiowizualnych, burze mózgów i dyskusje.

Informacje na temat postępów prac w ramach projektu są dostępne na stronie [Przywództwo edukacyjne](#).

Andrzej Wyrozembski

Specjalista w zakresie zarządzania oświatą, trener umiejętności menedżerskich.

Wieloletni dyrektor szkoły, samorządowiec, obecnie specjalista ds. merytorycznych w projekcie „Przywództwo i zarządzanie w oświacie”.

Bibliografia

Biedrzycka K., Chłoń-Domińczak A., Chmielecka E. i in., (2013), *Raport o stanie edukacji 2012. Liczą się efekty*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych (dostęp dn. 2.06.2014). | Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, (2013), *Key Data on Teachers and School Leaders in Europe (Kluczowe dane dotyczące nauczycieli i dyrektorów szkół w Europie)*, Raport Eurydice, Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej (dostęp dn. 2.06.2014). | OECD, (2013), *PISA 2012 Results in Focus. What 15-year-olds know and what they can do with what they know* (dostęp dn. 2.06.2014).

czym i młodzieżowym ośrodkiem socjoterapii zostały sprecyzowane w załączniku do *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 zmieniającego rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2013, poz. 560). Dokument ten określa następujące wymagania:

1. Placówka realizuje koncepcję pracy ukierunkowaną na rozwój wychowanków.
2. Podejmowane w placówce działania są zorganizowane w sposób sprzyjający osiągnięciu celów placówki.
3. Wychowankowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej.
4. Wychowankowie są aktywni.
5. Respektowane są normy społeczne.
6. Nauczyciele i inne osoby realizujące zadania placówki współpracują w planowaniu i realizowaniu działań odpowiednich do jej funkcji.
7. Promowana jest wartość edukacji.
8. Rodzice są partnerami placówki.
9. Wykorzystywane są zasoby placówki i środowiska lokalnego na rzecz wzajemnego rozwoju.
10. Placówka w planowaniu pracy uwzględnia wnioski z analiz badań zewnętrznych i wewnętrznych.
11. Zarządzanie placówką służy jej rozwojowi.

Odpowiednio spełnione wymagania powinny przyczynić się do przeanalizowania bieżącej działalności placówek i wyznaczyć kierunki dalszego działania, które zbliżą je do osiągnięcia dynamicznego i racjonalnego rozwoju w obszarze: organizacyjnym, dydaktycznym, opiekuńczo-wychowawczym oraz terapeutycznym. Działania takie powinny zatem w przyszłości okazać się przydatne w poprawie efektywności pracy danej placówki.

Analizując wymogi stawiane młodzieżowym ośrodkom wychowawczym i młodzieżowym ośrodkom socjoterapii

przez akty legislacyjne oraz przepisy regulujące ich zadania i działania merytoryczne, należy zauważyć, że sprostanie tym warunkom wydaje się nadzwyczaj trudne i wymagające wielu nakładów. Z uwagi na swój wysoko specjalistyczny charakter zmuszone są one do prowadzenia różnorodnych i wielozakresowych zajęć dydaktycznych, opiekuńczo-wychowawczych i terapeutycznych, wymagających stosowania odpowiednich form i metod pracy.

Niezmiernie ważnym elementem systemu wspomagania wydaje się wspieranie placówek w wykonywaniu ich zadań wychowawczych, opiekuńczych i dydaktycznych. Proces resocjalizacji wymaga ciągłego poszukiwania nowych metod pracy z nieletnimi, adekwatnych do zmieniającej się rzeczywistości.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że do tych placówek kierowana jest młodzież, która w żaden sposób nie zafunkcjonowała w innych instytucjach edukacyjnych, opiekuńczych i wychowawczych o charakterze środowiskowym lub pozaśrodowiskowym. Nieletni umieszczeni w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii charakteryzują się zatem wieloma problemami: anoreksją szkolną, zaległościami edukacyjnymi, fobią szkolną, nadpobudliwością psychoruchową, zaburzeniami w zachowaniu, upośledzeniami umysłowymi, zaburzeniami seksualnymi, agresją, przestępczością, uzależnieniami lub zagrożeniami uzależnieniami oraz zaburzeniami osobowościowymi i psychiatrycznymi.

Wspomaganie pracowników MOW i MOS

Kto i w jaki sposób może zatem wesprzeć młodzieżowe ośrodki wy-

Projekt CENTRES

5 czerwca odbyło się podsumowanie krajowego projektu CENTRES *Kreatywność i przedsiębiorczość w edukacji*. W uroczystym zakończeniu wzięła udział Joanna Berdzik, podsekretarz stanu w MEN. CENTRES jest realizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej i koordynowany przez British Council Polska wraz z dziewięcioma partnerami z ośmiu państw członkowskich (Danii, Finlandii, Estonii, Litwy, Polski, Słowenii, Czech, Wielkiej Brytanii). We wszystkich krajach partnerskich projekt jest prowadzony w terminie od 1.02.2012 r. do 31.12.2014 r.

W Polsce pilotaż projektu jest prowadzony pod patronatem honorowym Ministra Edukacji Narodowej i Ośrodka Rozwoju Edukacji przez Polskie Stowarzyszenie Kreatywności od września 2013 r. do kwietnia 2014 r. Efektem projektu będzie wzmocnienie kompetencji przedsiębiorczych i rozwój kreatywności uczniów, przeprowadzenie pilotażu w skali całego kraju, promocja dobrych praktyk, przez które rozumie się przeprowadzenie przez grupę uczniów imprezy w środowisku lokalnym.

[Źródło](#)

[Więcej informacji](#)

chowawcze i socjoterapeutyczne w spełnieniu tych warunków? Czy istnieją właściwe instytucje lub organizacje? Czy taka pomoc jest obecnie dostępna?

Codzienne doświadczenia wskazują, że placówki i ich pracownicy często muszą liczyć tylko na siebie. Niestety w wielu miejscowościach, szczególnie tych małych, brakuje instytucji, które dysponują specjalistami z zakresu socjoterapii czy resocjalizacji. Często natomiast pracownicy placówek służą radą i pomocą osobom ze środowisk lokalnych – z uwagi na swoje specjalistyczne przygotowanie oraz doświadczenie w pracy z młodzieżą z wieloma problemami i dysfunkcjami.

“
Spore możliwości tkwią we współpracy ośrodków wychowawczych i socjoterapeutycznych z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, które udzielają dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, udzielają rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej związanej z wychowywaniem i kształceniem dzieci i młodzieży, a także wspomagają placówki w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.
”

Oczywiście instytucje odpowiedzialne za współpracę z placówkami, w zakresie określonym przepisami, wspomagają ich funkcjonowanie, jednak na różnym poziomie. Współdziałanie z policją, pomocą społeczną, służbą zdrowia czy sądami jest niezbędnym elementem zwyczajnej działalności bieżącej, do której są zobligowane wspomniane podmioty.

Spore możliwości tkwią jednak we współpracy ośrodków wychowaw-

Metody twórczej resocjalizacji, Sulejówek, 28–29 kwietnia 2014 r.

czych i socjoterapeutycznych z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, które udzielają dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, udzielają rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej związanej z wychowywaniem i kształceniem dzieci i młodzieży, a także wspomagają placówki w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych (MEN, 2013).

Wydaje się więc, że powinny one – oprócz pełnienia funkcji diagnostycznej – w większym stopniu uczestniczyć w realizacji zaleceń do pracy z uczniem i wychowankiem o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Placówki oczekują na tej płaszczyźnie współpracy nie tylko z zespołami psychologiczno-pedagogicznymi ośrodków, lecz także z nauczycielami i wychowawcami bezpośrednio pracującymi z nieletnimi.

Wsparcie ze strony poradni w tym obszarze powinno obejmować prowadzenie zajęć profilaktycznych, udzielanie pomocy i wsparcia młodzieży i rodzicom w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych

i opiekuńczych oraz pomocy w planowaniu dalszego kształcenia i wyborze zawodu po opuszczeniu placówki. Poradnie powinny realizować te zadania poprzez organizację warsztatów, prelekcji, grup wsparcia, zajęć terapeutycznych i wspomagających oraz poprzez inne formy indywidualne i grupowe. Należy dodać, że specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznych mogą uczestniczyć w opracowywaniu i realizacji indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych, które stanowią podstawę prowadzenia profesjonalnie zaprojektowanego procesu resocjalizacyjnego.

Dodatkowo poradnie mają możliwość prowadzenia szeroko rozumianej działalności informacyjno-szkoleniowej, samokształceniowej dla wychowawców i nauczycieli, łącznie z uczestnictwem w zebraniach rad pedagogicznych i zespołów wychowawczych. Interesujące wydają się również propozycje dotyczące prowadzenia postępowania mediacyjnego, które mogłoby ułatwić rozwiązanie wielu sytuacji konfliktowych wewnątrz placówek, ale i pomóc w rozwiązaniu sytuacji spornych poza ośrodkami, np. konfliktów rodzinnych. Niestety okazuje się, że pomoc ze

strony poradni psychologiczno-pedagogicznych w większości przypadków ogranicza się jedynie do diagnostyki wychowanków, choć – jak widać – możliwości w tym zakresie są bardzo duże.

“**Odpowiednio przygotowana kadra ośrodków stanowi podstawowy element budowania sprawnie funkcjonującej placówki wychowawczej i socjoterapeutycznej. Należy zatem zwrócić szczególną uwagę na cechy osobowościowego takiego pedagoga, jego odpowiednie przygotowanie merytoryczne oraz doświadczenie w pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie.**”

Natomiast najbardziej pożądanym wsparciem wydaje się pomoc udzielana pracownikom młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii w przygotowaniu ich do rozwiązywania codziennych problemów organizacyjnych i opiekuńczo-wychowawczych. Pedagodzy oczekują w tym zakresie przede wszystkim pomocy szkoleniowej i edukacyjnej. Świadczona jest ona głównie przez ośrodki doskonalenia nauczycieli oraz inne instytucje oświatowe.

Funkcjonujące w systemie edukacji placówki doskonalenia nauczycieli odgrywają w tym zakresie wiodącą rolę, ale głównie w stosunku do pedagogów szkół masowych, do których adresowana jest większość prowadzonych form doskonalenia (MEN, 2012). Popyt na szkolenia czy warsztaty wśród pracowników placówek resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych wydaje się spory, jednakże zatrudniona w nich kadra oczekuje konkretnych i rzeczowych propozycji. Ośrodki doskonalenia nauczycieli powinny wspomagać pracowników placówek szczególnie w następujących obszarach:

- przygotowania i realizacji programów doskonalenia zawodowego dla kadry zarządzającej oraz dla wychowawców i nauczycieli;
- wsparcia placówek w realizacji ich zadań;
- opracowywania i publikowania konkretnych materiałów informacyjnych i metodycznych;
- wspierania zawodowego przez doradców metodycznych;
- promowania działalności innowacyjnej i eksperymentalnej;
- organizowania różnorodnych form współpracy i wymiany doświadczeń, np. konferencji, seminariów, warsztatów;
- wsparcia dla inicjatyw nauczycieli w organizowaniu przez nich różnych form samokształcenia.

Pracownicy placówek szczególnie chętnie biorą udział w warsztatach i szkoleniach organizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie oraz specjalistyczne firmy szkoleniowe – wybierają interesujące ich formy dokształcające.

Ciekawym rozwiązaniem są również formy doskonalenia zawodowego organizowane przez samych pracowników ośrodków. Odbywa się to w ramach Wewnętrznej Szkoły Doskonalenia Nauczycieli oraz warsztatów organizowanych przez pracowników placówek, w których uczestniczą zaproszeni pedagodzy z innych ośrodków.

Od ponad 20 lat funkcjonuje również **Ogólnopolskie Stowarzyszenie Pracowników Resocjalizacji**, które prowadzi działalność szkoleniową dla pedagogów placówek resocjalizacyjnych. Organizowane warsztaty, seminaria, panele dyskusyjne i konferencje stały się ciekawą płaszczyzną współpracy między placówkami, promującą innowacyjne metody pracy. Szczególnie interesujące i aktywizujące formy

doskonalenia zawodowego są związane z wymianą między ośrodkami i dzieleniem się swoimi doświadczeniami, rozwiązaniami organizacyjnymi i wychowawczymi, również w wymiarze międzynarodowym.

Oczywiście w całym systemie oświaty, pomocy społecznej czy wśród organizacji pozarządowych istnieje jeszcze wiele innych instytucji mogących służyć wsparciem wobec ośrodków socjoterapii i resocjalizacji młodzieży. Można w tym miejscu wspomnieć o publicznych bibliotekach pedagogicznych, których sieć obejmuje terytorium całego naszego kraju (MEN, 2013b).

Zapotrzebowanie na miejsca w MOW w roku szkolnym 2014/2015

Wydział Resocjalizacji i Socjoterapii ORE przygotował *Raport nt. zapotrzebowania na miejsca w placówkach resocjalizacyjnych resortu edukacji w roku szkolnym 2014/2015*. Wyniki dokonanej analizy uwzględniają zapotrzebowanie na miejsca w poszczególnych szkołach i klasach z odniesieniem do stanu faktycznego w roku szkolnym 2013/2014.

[Publikacja do pobrania](#)

Biblioteki mogłyby w znacznym stopniu pomóc, szczególnie nauczycielom, w dostępie do materiałów czytelniczych i multimedialnych, a także w realizowaniu podstawy programowej, gdyż wiele szkół funkcjonujących w ramach placówek ma w tej materii duże niedobory. Jednocześnie poprzez biblioterapię mogłyby promować radość z czytelnictwa – tak obcą wielu podopiecznym placówek.

Mimo wspomnianego wsparcia w obszarze wspomagania pracowników placówek resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych utrzymują się duże deficyty w tym zakresie. Do najważniejszych należałoby zaliczyć:

- brak form superwizyjnych dla nauczycieli i wychowawców pracujących z młodzieżą niedostosowaną społecznie (z takiej formy korzysta jedynie część psychologów i terapeutów zatrudnionych w placówkach);
- niewystarczająca ilość typowych zajęć warsztatowych i seminaryjnych podnoszących kompetencje zawodowe pracowników pedagogicznych;

- brak w niektórych ośrodkach czytelnych procedur postępowania w różnego rodzaju sytuacjach codziennych oraz w wydarzeniach nadzwyczajnych;
- brak wśród pracowników szerokiego dostępu do paneli dyskusyjnych oraz do innych form samokształceniowych.

Odpowiednio przygotowana kadra ośrodków stanowi bowiem w dalszym ciągu podstawowy element budowania sprawnie funkcjonującej placówki wychowawczej i socjoterapeutycznej. Należy zatem zwrócić szczególną uwagę na cechy osobowościowe takiego pedagoga, jego odpowiednie przygotowanie merytoryczne (akademickie, specjalistyczne i warsztatowe) oraz doświadczenie w pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie.

Czy ewaluacja prowadzona w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii może przynieść zakładany skutek i spełnić pokładane w niej na-

dzieje? Tak, ale tylko w przypadku, gdy nie będzie traktowana jako kolejna, niepotrzebna, wykonana od niechcenia kontrola. Jedynie miarodajny wynik kompleksowej oceny funkcjonowania ośrodka wyznaczy kierunki jego dalszego rozwoju.

Arkadiusz Kamiński

Adiunkt Zakładu Resocjalizacji Uniwersytetu Wrocławskiego, dyrektor Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Kaletach, wieloletni Prezes (obecnie Przewodniczący Rady Nadzorczej) Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Pracowników Resocjalizacji.

Autor wielu publikacji z zakresu oddziaływań opiekuńczo-wychowawczych, terapeutycznych, edukacyjnych i resocjalizacyjnych.

Bibliografia, literatura uzupełniająca i podstawa prawna

Kamiński A., (2009), *Efektywność oddziaływań resocjalizacyjnych wobec podopiecznych placówek dla nieletnich*, [w:] Fidelus A. (red.), *W stronę readaptacji społecznej*, Piotrków Trybunalski: Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie. | Konopczyński M., (2010), *Metody twórczej resocjalizacji*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. | Minister Edukacji Narodowej, (2009), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2009 r. nr 168, poz. 1324, z późn. zm.). | Minister Edukacji Narodowej, (2011), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach* (Dz.U. nr 109, poz. 631). | Minister Edukacji Narodowej, (2012), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 października 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli* (Dz.U. 2012, poz. 1196). | Minister Edukacji Narodowej, (2013a), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczególnych zasad udzielania działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych* (Dz.U. 2013, poz. 199). | Minister Edukacji Narodowej, (2013b), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 marca 2013 r. w sprawie szczególnych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013, poz. 369). | Minister Edukacji Narodowej, (2013c), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2013, poz. 560). | Pilich M., (2013), *Ustawa o systemie oświaty*. Komentarz, wyd. 5, Warszawa: Wolters Kluwer. | Sejm, (1991), *Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (Dz.U. 2004 nr 256, poz. 2572, z późn. zm.). | Wolan T., (2006), *Resocjalizacja, uwarunkowania, doświadczenia, projekty zmian*, Radom: Biuro Wydawnictw i Upowszechnień Kontrakt.

W lustrach ewaluacji

Nie mogę zacząć opisu ewaluacji w szkolnej praktyce bez kilku słów wstępu o tym, czym ona jest dla mnie. Wykorzystam w tym celu nie liczne i różnorodne definicje, a sytuację zaobserwowaną w sklepie obuwicznym. Dwulatka przymierzała pantofelki. Towarzyszyli jej mama, babcia i dziadek. Dziewczynka siedziała grzecznie i pozwalała wkładać sobie kolejne buciki. Kiedy wybór dorosłych padł na bordowe lakierki, dziewczynka podbiegła w nich do lustra. Zanim zaakceptowała propozycję, wysłuchała, co mieli do powiedzenia inni, porównała ich wybór ze swoimi odczuciami, obejrzała pantofelki, ale miała też potrzebę zobaczenia SIEBIE w tych bucikach. Niezwykle.

Wyznaczanie kierunków rozwoju i... wspólna nauka

Wybór bordowych lakierków pewnie pociągnął za sobą konsekwencje, np. w postaci komponowania pasującej do nich garderoby, ale też otworzył możliwości ubrania się na różne okazje. Świadomość własnego kontrolowanego wpływu na najbliższe otoczenie daje nam poczucie komfortu i pozwala na bezpieczny rozwój. Nasze szkolne doświadczanie ewaluacji zaczęliśmy właśnie od łączenia jej z projektowaniem rozwoju. Pierwsze standardy rozwoju sformułowaliśmy na podstawie refleksji i dyskusji o tym, co chcielibyśmy zmienić na lepsze w naszej szkolnej rzeczywistości.

Dzisiaj projektowanie przyszłości jest konsekwencją przeprowadzonej ewaluacji. Kiedy jednak kilkanaście lat temu przystąpiliśmy do projektu pilotażowego Centrum Edukacji Obywatelskiej, najpierw wyznaczyliśmy kierunki rozwoju. Nie było badań i dyskusji nad ich wynikami. Naszym działaniom towarzyszyła jednak głęboka refleksja grona pedagogicznego oparta na znajomości środowiska szkoły i jego potrzeb, na gromadzonych latami doświadczeniach i ogromnej wierze, że w zmieniającym się

kraju możemy też zmienić szkołę. U podstaw tego dążenia do ulepszenia tworzonej przez nas edukacyjnej rzeczywistości znalazła się przede wszystkim nasza intuicja. Pytania – Gdzie dzisiaj jesteśmy? Gdzie chcielibyśmy się znaleźć? Czego potrzebujemy? Jak dotrzeć do wyznaczonego miejsca? – jakie stawialiśmy sobie w dyskusji nad projektem, okazały się później kluczowe także dla projektu ewaluacji. A ponieważ od tamtego czasu minęło już kilkanaście lat, zdobyliśmy wiedzę i zgromadziliśmy doświadczenia, na których zbudowaliśmy szkolną procedurę badawczą. Dzisiaj naszą przyszłość planujemy na podstawie świadomego i starannie przygotowywanego poznania, w którym mają udział także nasi uczniowie, ich rodzice, a czasem partnerzy działań. Miejsce intuicji zastąpiła dyskusja nad sądami, liczbami, dokumentami, działaniami i wyprowadzone z niej wnioski. Myśląc o przyszłości, planujemy ją na podstawie potrzeb wszystkich szkolnych środowisk, co pozwala nam skutecznie zaprosić je do naprawiania rzeczywistości, a czasem urzeczywistniania marzeń.

Kiedy w organizacji uczącej się, jaką jest szkoła, wytworzy się zwyczaj

postępowania w określony sposób w określonych sytuacjach, rzeczywistość staie się dla członków organizacji łatwiejsza, czytelniejsza, a podejmowane działania – mniej czasochłonne i efektywniejsze. Aby tak się stało, musieliśmy zainwestować we wspólną naukę. Nasza rada pedagogiczna nie należy do małych: w kolejnych latach tworzyło ją zwykle około 50 nauczycieli. Ułatwia to podział zadań bez nadmiernego obciążania jednostek, ale jednocześnie utrudnia przepływ informacji w sytuacjach, w których bardzo nam zależy na jedności. Aby zminimalizować ryzyko powstania zakłóceń w komunikacji, często ze sobą rozmawiamy. Pracujemy w małych zespołach, ich członkowie przenoszą informacje do innych grup. Gromadzimy dowody i wykorzystujemy efekty wspólnej pracy. Posiedzenia rady pedagogicznej odbywają się kilkanaście razy w roku, a mimo to wciąż czujemy, że brakuje nam czasu na dyskusje i głęboką refleksję.

Ewaluacja w praktyce

Pierwsze zespoły prowadzące programową ewaluację powstały w celu koordynowania działań wynikających

z wybranych kierunków rozwoju. Mimo upływu czasu zasada ich funkcjonowania pozostaje niezmienna. Kiedy rada pedagogiczna wybierze priorytety i opracuje sposób ich realizacji, formują się zespoły zarządzające standardami¹. Zwykle do pracy w takim zespole zgłasza się więcej nauczycieli niż wymaga tego zakres zadań. Moją rolą jako dyrektora jest ustalenie ostatecznego składu grupy. Nadaję temu formę zarządzenia. Podejmując decyzje o składzie osobowym zespołu, uwzględniam doświadczenie nauczycieli wynikające z posiadanych kwalifikacji i stażu pracy. W gronie czterech czy pięciu osób tworzących zespół znajdują się nauczyciele z potwierdzonymi kompetencjami w wybranej dziedzinie. Będą oni pełnić przede wszystkim funkcje eksperckie i zadbać o przygotowanie merytoryczne i wiedzę pozostałych członków zespołu. Nauczyciele z długim stażem w naszej szkole, dobrze znający jej przeszłość, tradycje, ludzi oraz powiązania, ułatwią włączenie zaprojektowanych działań w szkolną codzienność bez burzenia ustalonego porządku. W pracy zespołu zawsze angażuję też nauczycieli, którzy są za-

trudnieni w naszej szkole od niedawna – wniosą do grupy świeże spojrzenie, a przy okazji sami wiele się nauczą i dowiedzą o specyfice szkoły.

Przyjmujemy zasadę, że szybka musi być wyłącznie interwencja, pozostałe działania wymagają czasu. Podczas pierwszego spotkania formalnie przekazuję grupie zakres zadań i kompetencji. Od tego momentu zespół działa autonomicznie, ale zgodnie z warunkami kontraktu ma prawo korzystania z pomocy dyrektora na każdym etapie swojej pracy. Do obowiązków nauczycieli zarządzających standardem należą organizacja i realizacja zaprojektowanych aktywności. Jednocześnie stają się oni strażnikami dbającymi o przestrzeganie ustaleń poczynionych przez radę pedagogiczną. Wśród przekazanych zadań jest też opracowanie projektu, a następnie przeprowadzenie ewaluacji. Na podstawie analizy dokumentu przyjętego przez radę pedagogiczną członkowie zespołu planują, jakie dowody będą gromadzić w trakcie najbliższych pięciu lat pracy i w jaki sposób to zrobią. Ustalają, które z funkcjonujących w szkole dokumentów będą wykorzystane w procesie ewaluacji. Rozpoznają możliwe źródła informacji i najbardziej efektywne sposoby jej pozyskiwania. Kon-

struują harmonogram. Wyznaczają etapy i zakresy, jakie będą analizować.

Przyjmując standardy rozwoju, podejmujemy decyzję o kierunku naszej pięcioletniej pracy. Na taki okres projektowana jest też ewaluacja. Na podstawie ciągłej analizy zgromadzonych dowodów zespół ocenia zgodność zaprojektowanych działań z planem, ich rytmiczność oraz stopień realizacji (przez porównanie zebranych informacji z założonymi kryteriami sukcesu). Jeśli zachodzi potrzeba, zespół interweniuje – przypomina o ustaleniach lub inicjuje nową aktywność. Zarządzanie standardem polega m.in. na kontrolowaniu tego, czy zaplanowane działania występują zgodnie z planem w określonej formie i terminach, ale też na refleksji na temat zachodzących zmian. Z tego względu w rocznej ocenie pracy szkoły znajduje się informacja mająca charakter ewaluacji etapowej. Na tej podstawie formułujemy wnioski do pracy w kolejnym roku. W ten sposób konsekwentnie kreujemy wspólnie zaprojektowaną przyszłość.

Przydatne narzędzia ewaluacyjne – matryca ewaluacyjna standardu

Nauczyliśmy się, że już na początku należy skonstruować narzędzia, które będą przydatne w gromadzeniu dowodów: tabele zestawień, arkusze obserwacji, dyspozycje do kwestionariuszy, dokumentację medialną... Stosowana przez nas procedura projektowania rozwoju szkoły zawiera – obok standardów i wskaźników – także mierzalne kryteria sukcesu, czyli satysfakcjonującego nas poziomu wprowadzanych zmian. Jeśli, projektując zmianę, ustalimy, co będzie wskazywało na jej wystąpienie (wskaźnik) oraz co będzie określać jej zakres (częstotliwość, poziom, zasięg...), to zgromadzone dowody będą nie tylko potwierdzać realizację działań, lecz

¹ Standardami rozumianymi jako stan pożądany w danym obszarze, w interpretacji CEO z 2000 r.

STANDARD:				
Kryterium/Badanie	Dyspozycje do wywiadu (W)	Przewidywane obserwacje (O)	Analiza dokumentacji (D)	Pytania do kwestionariusza (A)
Kryterium 1:	x		x	
	Dyrektor: Kiedy? Jakie?		Zapisy w dziennikach – tematyka godzin	
	Po 4 latach			
Kryterium 2:		x	x	
		Zachowanie uczniów po dzwonku na lekcję	Zestawienia ocen zachowania	
		Długa przerwa, pierwszy poniedziałek miesiąca	Po każdej klasyfikacji	
Kryterium 3:	x			x
	Rodzice: Dlaczego?			Uczniowie: Co?
	Co dwa lata			Co roku w XII

Tab. 1. Przykładowa matryca ewaluacyjna standardu

także dostarczać informacji, w jakim stopniu zmiana ta spełnia nasze oczekiwania. Projektowanie kończy się przygotowaniem tzw. matrycy ewaluacyjnej standardu (zob. tab. 1.).

Matryca jest prostym sposobem wizualizacji projektowanych badań, a jednocześnie pozwala nam na szybkie sprawdzenie, czy projektowana ewaluacja spełnia wymagania: trafności, rzetelności i triangulacji. W drodze dyskusji zespół ustala zatem możliwe źródła informacji i najlepsze sposoby jej pozyskiwania. Obowiązuje zasada, aby na każde zagadnienie spojrzeć z perspektywy co najmniej dwóch „luster”. Dopiero rozbieżność wyników wywołuje potrzebę weryfikacji i poszukiwania trzeciego punktu widzenia.

Konsekwencją wykorzystania matrycy jest też organizacja badań. Skład każdej grupy zarządzającej standardem jest co najmniej czteroosobowy. Umożliwia to podział zadań zgodny z narzędziami wykorzystywanymi w ewaluacji. Wyobraźmy sobie, że tniemy matrycę na pionowe paski, które rozdajemy na-

uczycielom. Jeden z nich przygotowuje kwestionariusze ankiet, przeprowadza badania i opisuje wyniki, inny członek zespołu prowadzi i dokumentuje wywiady, jeszcze inny sporządza notatki z analizy szkolnych dokumentów lub opracowuje arkusz obserwacji. Z naszych doświadczeń wynika, że dzięki możliwości organizacji pracy własnej niezależnie od pozostałych nauczycieli lepiej zarządzamy czasem, a skupienie na wybranym narzędziu daje zwrotne obraz nieskażony postrzeganiem rzeczywistości przez pryzmat innych badań.

Tak powstaje też tzw. narzędziowa część raportu. Jest to fragment raportu, w którym zawieramy pełne prezentacje przeprowadzonych badań: wszystkie opisy i analizy dowodów oraz warunków, w jakich były gromadzone, zestawienia wszystkich udzielonych w badaniach odpowiedzi, notatki z przeprowadzonych oglądów i obserwacji wraz z wykorzystanymi narzędziami. Ten fragment raportu przygotowywany jest indywidualnie, zgodnie z podziałem badań. Ma on

układ zgodny z zastosowanymi narzędziami i jest wykorzystywany w dalszej pracy zespołowej. Część problemową, czyli opis efektu wdrożonych działań w odniesieniu do założonych kryteriów sukcesu, zespół tworzy wspólnie, wymieniając się wynikami badań i wyciągniętymi z nich wnioskami. Na tym etapie potrzebne są dyskusja i refleksja, do których czasami zapraszani są inni nauczyciele, czasem rodzice, uczniowie lub zewnętrzni eksperci. Z analiz zespołu i rozmów wyłaniają się ostateczne opisy i wnioski. Zapoznają się z treścią raportu, zanim zostanie on zaprezentowany radzie pedagogicznej i poddany pod dyskusję. Ostateczny raport zwykle nie stanowi dla mnie zaskoczenia, bo mimo autonomicznej pracy zespołu jestem systematycznie informowana o wynikach ewaluacji etapowych. Czasami zespoły potrzebują pomocy, a czasami proszą o interwencję. Oczywiście trwa także nieustająca szkolna rozmowa – uczestniczę w niej w gabinetach, salach, na szkolnych korytarzach, podczas szkolnych uroczystości, imprez, realizowanych projektów...

Kiedy w edukacyjnej rzeczywistości zafunkcjonowały standardy jakości pracy szkół i placówek, postawiliśmy w naszej szkole kolejne „lustro ewaluacji”, w którym przeglądamy się i próbujemy porównać uzyskany obraz do wzorca. Odwołaliśmy się do doświadczeń wynikających z prowadzenia ewaluacji programu rozwoju, w wyniku czego powstał szkolny zespół specjalizujący się w ocenie jakości pracy. Lider zespołu, którego formalnie powołuję, pełni swoją funkcję przez pięć lat. Pozostali członkowie są wymieniani co dwa–trzy lata, aby umiejętność ewaluacji i znajomość szkolnej procedury stawała się udziałem kolejnych nauczycieli. W składzie zespołu zawsze znajdują się przedstawiciele grup zarządzających standardami rozwoju (trzy–cztery osoby), co umożliwia korzystanie z wyników pracy tych grup i zapewnia sprawną komunikację. Funkcjonowanie zespołu ewaluacyjnego (zob. rys. 1.) zapewnia lepszą organizację badań, ponieważ pozwala na zebranie w jednym miejscu potrzeb wszystkich zespołów. Dzięki temu żadna grupa szkolna nie

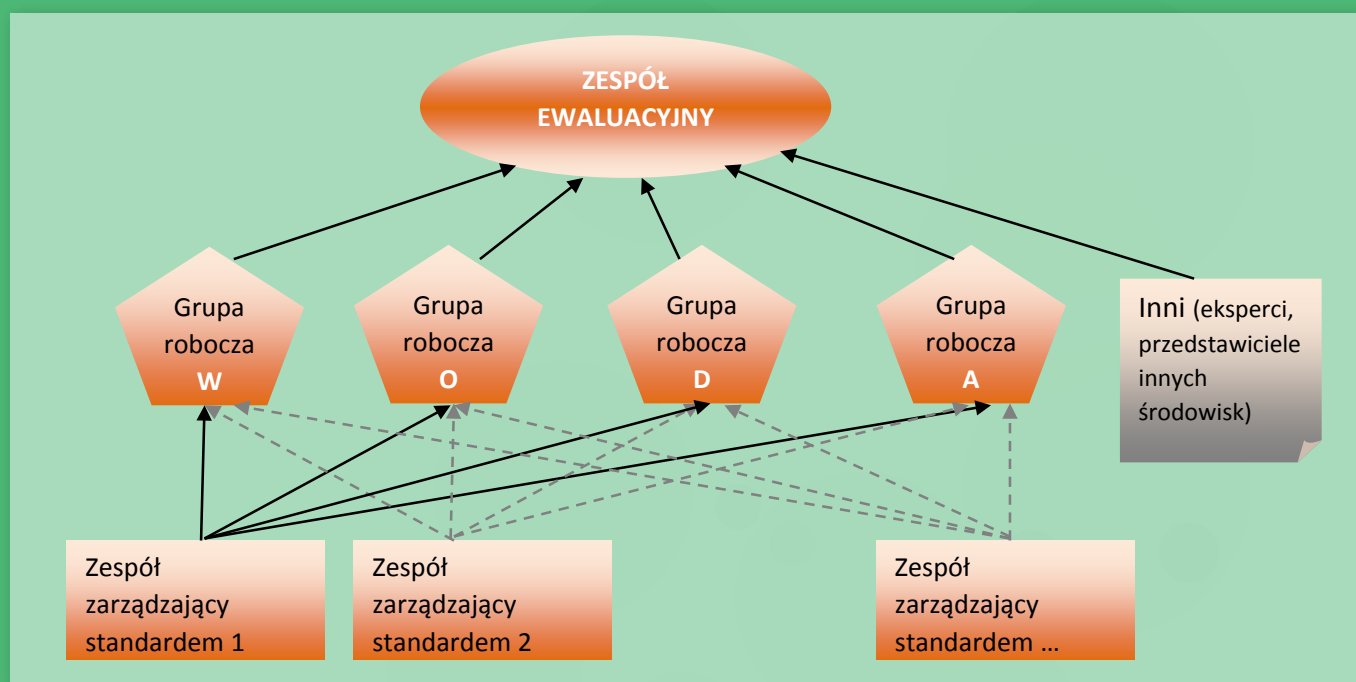
jest nieustannie nękana ankietami czy wywiadami. Wystarczy jedno przemyślane narzędzie zbierające potrzeby wszystkich, a potem znowu „nożyczki”, które umożliwiają podzielenie się wynikami.

Co roku obszar poddawany ocenie jest wyłaniany w drodze ustaleń na posiedzeniu rady pedagogicznej, a następnie włączany do rocznego planu pracy szkoły. Konsekwentnie wprowadzam temat do planu nadzoru, określam cele i przedmiot oraz uzgodniony z zespołem harmonogram ewaluacji. Informacja zwrotna, prezentowana gronu pedagogicznemu w formie raportu, jest komunikatem opisującym nasz sposób realizacji wymagań, nie podejmujemy próby umiejscawiania się na literowej drabinie poziomów ich spełnienia.

Przydatne narzędzia ewaluacyjne – włączanie uczniów w proces ewaluacji

Nasze ewaluacyjne „lustra” stawiamy w różnych miejscach szkoły i prze-

glądamy się w nich sami, czasami też stawiamy tam naszych podopiecznych – przygotowujemy ich do zespołowej oceny życia szkoły. Mamy dwie sprawdzone formy, dzięki którym uczniowie na podstawie zgromadzonych dowodów dokonują osądów i proponują zmiany. Pierwsza z nich to debata. Każdego roku uczniowie wybranego poziomu (np. wszyscy uczniowie klas V) prowadzą wspólną debatę poświęconą szkole lub aktualnemu zagadnieniu, np. „Wolontariat – trudny temat”, „Zdrowe żywienie – modne i wygodne”, „Świat ratujemy, Zieloną Flagę otrzymać możemy”, „Moja szkoła. Szkoła moich rodziców” itp. Uczniowie najpierw omawiają tematy w klasach, a później zasięgają opinii swoich rodziców, czasem szkolnych kolegów; przeprowadzają wywiady, sondaże; analizują swój udział w różnych działaniach. Na forum klas prezentują indywidualne stanowiska, a następnie jako delegaci mogą wystąpić przed publicznością składającą się z uczniów, nauczycieli i zaproszonych gości. Wśród tych ostatnich zawsze są rodzice uczniów, którzy także dzie-

Rys. 1. Zespół ewaluacyjny – schemat

lą się swoimi doświadczeniami i wyrażają opinie.

Przysłuchuję się uczniowskim debatom, czuję się wtedy, jakbym stała przed nowym „lustrem”, w którym mogę zobaczyć coś, czego wcześniej nie dostrzegałam. Zgodnie z przyjętymi zasadami każde wystąpienie zawiera propozycję udoskonalenia, poprawy lub zmiany z udziałem samych uczniów. Wdrożenie zgłoszonej propozycji dobrze służy klimatowi szkoły i kształtowaniu obywatelskich postaw: zmiana w menu szkolnej stołówki, lustra zawieszane w łazienkach, organizacja nowej formy zajęć pozalekcyjnych czy organizacja przerw na podwórku. My – nauczyciele – wprowadzamy pożądaną zmianę, a uczniowie budują przekonanie, że mają wpływ na swoje otoczenie. Razem zmieniamy szkołę. Nowej wymowy nabiera umieszczony w holu szkoły fragment *Desideraty*: „masz prawo tu być”.

Innym sprawdzonym sposobem na włączanie uczniów w proces ewaluacji jest organizacja klasowych zespołów przeciwdziałania agresji. Eliminowanie zachowań agresywnych, a tym samym podnoszenie poziomu bezpieczeństwa w szkole, wpisuje się w jeden z realizowanych kierunków rozwoju. Do aktywnej i świadomej współpracy zaprosiliśmy zespół uczniów – reprezentantów klas. Jego zadaniem jest m.in. przygotowywanie corocznej kampanii „Przemocy stop. Nie zamykaj oczu”. Każdego roku zajmujemy się innym tematem: „Zachowania agresywne”, „Okna komunikacji”, „Pomocy – stop cyberprzemocy” czy „Esc... do zabawy”. Stałym elementem jest wieczorne spotkanie z rodzicami, podczas którego są prezentowane wyniki badań przeprowadzonych przez uczniów. W ten sposób wspólnie pracujemy nad poprawą szkolnych relacji, ale też wprowadzamy zmiany (np. dodatkowe dyżury nauczycieli przy sklepiku

i stołówce, jeden kierunek ruchu na schodach, zasady klasowe i szkolne...).

Przydatne narzędzia ewaluacyjne – arkusz autoewaluacji

W celu przeprowadzenia ogólnoszkolnej dyskusji o nas samych korzystamy z „lustra” upowszechnionego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej – badania *Profil szkoły*. Warto spojrzeć na szkołę z różnych punktów widzenia, żeby dowiedzieć się czegoś o sobie. Wykres będący wizualizacją opinii o szkole wyrażanych przez tworzących ją ludzi (nauczycieli, uczniów, rodziców, pracowników obsługi szkoły) jest na stałe wyeksponowany na szkolnym korytarzu. Płaszczyzny, w których rozbiegają się strzałki wykresu, stanowią inspirujący punkt wyjścia do dalszej dyskusji i samopoznania.

Przeglądając się w „lustrach ewaluacji”, budujemy szkolną tożsamość, projektujemy przyszłość, sprawdzamy własną skuteczność. Staramy się, żeby nasza szkoła była dobrym miejscem edukacji. Dlatego chcemy być dobrymi nauczycielami. Podczas dyskusji ustaliliśmy, co dla nas oznacza pojęcie „dobry nauczyciel”. Na tej podstawie sformułowaliśmy elementy oceny, przypisaliśmy im rangi (0–3) i właściwe wagi. Tak powstał arkusz autoewaluacji. Jest to nasz sposób na indywidualną refleksję pedagogiczną, małe „lustro”, w którym przeglądamy się sami. Zawarte w nim kryteria są spójne z kryteriami zwiększania wynagrodzenia zasadniczego, regulaminem przyznawania nagród i kryteriami oceny pracy, co zapewnia przejrzystość tych procesów. Jednocześnie uwzględnienie trzech kategorii wag pozwala na określenie poziomu własnej aktywności i odpowiedzialności za realizowane działania. **Arkusz autoewaluacji** może być wypełniany od pierwszych dni nowego

„Wiki lubi e-podręczniki” – trwa konkurs na opracowanie materiałów ilustracyjnych do cyfrowych podręczników

Ośrodek Rozwoju Edukacji we współpracy ze Stowarzyszeniem Wikimedia Polska 7 kwietnia ogłosił konkurs „Wiki lubi e-podręczniki”. Zadaniem w konkursie jest stworzenie własnych materiałów lub zmodyfikowanie czy wyszukanie istniejących grafik na otwartych licencjach, które będą dostosowane do treści e-podręczników. Efektem końcowym stanie się baza grafik, zdjęć, animacji i filmów, które posłużą zespołom przygotowującym elektroniczne podręczniki do ich zilustrowania.

„Wiki lubi e-podręczniki” odbywa się w czterech cyklach. W każdym cyklu do przygotowania i przesłania za pomocą specjalnego kreatora na stronie internetowej konkursu będą inne materiały ilustracyjne. Ich spis za każdym razem przygotowują eksperci merytoryczni projektu. Do końca konkursu pozostała jeszcze jedna z czterech edycji: edycja 4 – do 31 sierpnia.

Szczegółowe zasady udziału oraz regulamin konkursu „Wiki lubi e-podręczniki” znajdują się na oficjalnej stronie internetowej [konkursu](#). Poprzez stronę można także zgłaszać prace konkursowe. Po zakończeniu każdego cyklu konkursu zostanie nagrodzonych troje uczestników z najwyższym dorobkiem punktowym, otrzymają oni odpowiednio: 2500 zł, 1400 zł i 500 zł.

roku szkolnego. Świadomość stawianych wymagań pozwala nauczycielom

kierować swoją aktywnością zgodnie z potrzebami szkoły, akceptowanymi wartościami i własną ambicją. Nauczyciele składają dokument wraz z zakończeniem roku szkolnego, co pozwala dyrekcji pozyskać i zgromadzić jednolitą informację o ich pracy. Szczegółowe informacje o tworzeniu arkusza autoewaluacji i sam arkusz można znaleźć na stronie ORE w zakładce poświęconej projektowi „Wspieranie szkół i nauczycieli”.

Zobaczyć siebie w lustrze

Takiej organizacji pracy i towarzyszącej jej nieustannie ewaluacji zawdzię-

czamy świadomość, że nasza pozycja edukacyjna w mieście nie jest przypadkowa. Czasami przymierzamy się do wzorca określonego standardami zewnętrznymi, ale rzeczywiste doskonalenie zawdzięczamy powiązaniu procesu ewaluacji z programem rozwoju. Jesteśmy świadomi własnego wpływu na przyszłość. Osiąganie zaprojektowanych kryteriów sukcesu daje nam poczucie wspólnoty i siły. Możemy przyglądać się swoim mocnym stronom i słabościom w bezpiecznym „lustrze” wewnętrznej ewaluacji. Naszych uczniów przygotowujemy do podobnego działania, żeby widzieli sens i potrzebę własnej aktywności,

dostrzegali związek między własnym działaniem a otoczeniem i chcieli angażować się w zmiany. Budujemy tożsamość szkoły i przekonanie, że razem możemy zrobić jeszcze więcej. W podejmowaniu właściwych decyzji pomoże nam „lustro” ewaluacji, w którym – jak dziewczynka w sklepie obuwniczym – zobaczymy SIEBIE.

Wanda Zofia Wojnowska

Dyrektor Szkoły Podstawowej nr 4 im. prof. Władysława Szafera w Elku z dwudziestopięcioletnim doświadczeniem w zarządzaniu szkołą. Autorka oryginalnych rozwiązań wdrożonych w szkole. Wykładowca na kursach kwalifikacyjnych z zakresu zarządzania oświatą.

Doświadczenia w zakresie ewaluacji gromadziła, współpracując także ze środowiskami pozaszkolnymi, m.in. jako uczestnik polsko-amerykańskiego programu ekorozwoju Elku, członek zespołu eksperckiego programu „Zielony Certyfikat”, konsultant w zakresie opracowywania programów zrównoważonego rozwoju gminy zgodnie z zaleceniami Agencji 21.

Zapobieganie agresji i przemocy w szkole

To jedna z podstron ORE poświęcona problematyce agresji i przemocy w szkole. Została przygotowana z myślą o potrzebach dyrektorów szkół i placówek, nauczycieli, specjalistów oświatowych oraz rodziców.

Znajdą tu Państwo treści przydatne do wykorzystania w codziennej pracy wychowawczej i profilaktycznej. Poszczególne ikony zawierają pogrupowane materiały, dotyczące różnych aspektów zjawiska agresji i przemocy, jak również sposobów i metod zapobiegania.

Znajdą tu Państwo:

- wyniki badań ukazujących skalę rozpowszechnienia agresji wśród młodzieży, nieznane dotychczas formy przemocy (w tym cyberprzemocy), czynniki sprzyjające jej występowaniu lub przed nią chroniące;

- omówienie skutecznych strategii radzenia sobie z przemocą w szkole i innymi sytuacjami kryzysowymi;
- wykaz stosownych aktów prawnych.

W materiałach zamieszczono poradniki, wykazy programów edukacyjnych, scenariusze zajęć i użyteczne linki do innych zasobów znajdujących się na stronach wyspecjalizowanych instytucji i organizacji.

SKALA PRZEMOCY	KONSEKWENCJE PRZEMOCY	CZYNNIKI RYZYKA I CHRONIĄCE	JAK SOBIE RADZIĆ Z PRZEMOCĄ
PRZEMOC W ŚWIETLE PRAWA	SYTUACJE KRYZYSOWE		ROZWIĄZYWANIE KONFLIKTÓW
BULLYING	CYBERPRZEMOC	PROWOKACYJNE ZACHOWANIA	PROGRAMY EDUKACYJNE
	ZAPOBIEGANIE AGRESJI I PRZEMOCY W SZKOLE		
SCENARIUSZE ZAJĘĆ		DLA RODZICÓW	PRZYDATNE LINKI
PORADNIKI			

doświadczeń, jak i spotkań osobistych. Sieć funkcjonuje na bazie planu działań, który wskazuje cel poszczególnych spotkań, proponowane działania związane z realizacją celu, potrzebne materiały oraz pomocną bibliografię. Niezwykle ważna jest też współpraca nauczycieli między spotkaniami. Odbywa się to głównie poprzez przygotowaną specjalnie do tego celu platformę informatyczną. Ważną cechą planu jest jego bardzo ogólny charakter, nienarzucający gotowych rozwiązań, a jedynie wskazujący przykładowe działania, a więc pozostawiający przestrzeń do kształtowania pracy sieci zgodnie z potrzebami uczestniczących w niej nauczycieli. Korzyści z pracy w sieci z pewnością nie trzeba szczegółowo przedstawiać, szczególnie tym, którzy choć raz uczestniczyli w takiej formie współpracy. Poznanie nauczycieli ze swojego regionu, wymiana doświadczeń, dobrych praktyk i materiałów merytorycznych oraz bezpośredni kontakt z ekspertami, do których można zwrócić się z różnymi problemami dotyczącymi pracy dydaktycznej, to tylko niektóre z nich.

Działania prowadzone w projekcie nie są nowym przedsięwzięciem. W ramach wspomnianego wcześniej

projektu „System doskonalenia nauczycieli” zostało opracowanych 20 planów sieci, które aktualnie są pilotażowo wdrażane przez powiaty.

“**W ramach projektu ORE będą prowadzone trzy typy sieci, po jednej dla pierwszego, drugiego i trzeciego etapu edukacyjnego. Sieci będą miały podobny układ tematyczny i będą przeznaczone dla nauczycieli wszystkich języków obcych, choć zawarte w nich przykłady będą odnosiły się do czterech języków najczęściej nauczanych w polskich szkołach.**”

Tematyka obecnie testowanych sieci jest bardzo rozległa, nie obejmuje jednak zagadnień związanych z edukacją językową, dlatego podjęto decyzję o realizacji projektu, którego główną grupą docelową będą właśnie nauczyciele języków obcych. Po dogłębnej analizie uzgodniono, że wsparciem zostaną objęci nauczyciele z tzw. obszarów defaworyzowanych, czyli ze szkół usytuowanych na obszarach wiejskich i w miejscowościach do 20 tys. mieszkańców. Wiąże się to z ich ograniczonym dostępem do różnych form doskonalenia. W porównaniu

z nauczycielami z dużych miast nauczyciele z małych miejscowości mają utrudniony kontakt z placówkami doskonalenia, które znajdują się najczęściej w dużych ośrodkach (głównie w miastach wojewódzkich), a zaledwie 48 z nich jest prowadzonych na poziomie powiatu lub gminy. Znaczne oddalenie tych instytucji od szkoły powoduje wiele problemów. Trudności związane z dojazdem do odległych miejscowości, ryzyko niedopasowania oferty szkoleniowej do potrzeb szkoły oraz brak mechanizmów zapewniających wykorzystanie zdobytej wiedzy w praktyce szkolnej to tylko niektóre z nich. Na powyższe trudności nakładają się wyniki egzaminów zewnętrznych, wskazujące na znaczne dysproporcje między gimnazjalistami z dużych miast i ich rówieśnikami z małych miejscowości.

W ramach projektu ORE będą prowadzone trzy typy sieci, po jednej dla pierwszego, drugiego i trzeciego etapu edukacyjnego. Sieci będą miały podobny układ tematyczny i będą przeznaczone dla nauczycieli wszystkich języków obcych, choć zawarte w nich przykłady będą odnosiły się do czterech języków najczęściej nauczanych w polskich szkołach: angielskiego, niemieckiego, francuskiego i rosyjskiego. Uczestnicząc w pracach sieci, nauczyciele zaktualizują swoją wiedzę w zakresie najnowszych tendencji w dydaktyce języków obcych, metod i technik nauczania, możliwości wykorzystania technologii informacyjnych, a także pozaformalnych i nieformalnych sposobów kształcenia językowego. Odrębne moduły będą poświęcone sposobom oceniania najbardziej adekwatnym do potrzeb rozwojowych uczniów na poszczególnych etapach edukacyjnych oraz budowaniu środowiska wspierającego skuteczną naukę języków. Bardzo ważnym elementem spotkań będzie wymiana doświadczeń nauczycieli na

różnym etapie rozwoju zawodowego, pochodzących z różnych środowisk szkolnych. Nauczyciele będą mieli również możliwość wypróbowywania nabytej wiedzy w praktyce – np. stworzą samodzielnie scenariusze lekcji i materiały dydaktyczne adekwatne do prezentowanych metod i technik nauczania, a następnie zrealizują je w klasie i podzielą się spostrzeżeniami na podczas kolejnych spotkań lub na platformie informatycznej.

Nauczyciele języków obcych wykorzystują w swojej pracy wiele źródeł, metod, inspiracji...

Nauczyciele pracujący z uczniami z różnych etapów edukacyjnych zapewne wiedzą, że nauka języka przebiega w odmienny sposób w zależności od potrzeb rozwojowych i możliwości uczniów. Najmłodsze dzieci nie potrafią długo utrzymać koncentracji, są ciekawe świata, uczą się intuicyjnie, mają wrażliwy aparat słuchowy, a ich organy mowy są bardzo plastyczne, są więc w stanie opanować język obcy wraz z właściwym akcentowaniem. Ich starsi koledzy w znacznie mniejszym stopniu uczą się mimowolnie, stają się coraz lepszymi obserwatorami, wzrasta u nich zdolność myślenia abstrakcyjnego i kształtuje się pamięć logiczna. Za zmieniającymi się możliwościami uczniów powinien nadążać proces kształcenia, stąd plany sieci, zachowując jednakowy układ, różnią się treściami w zależności od etapu edukacyjnego.

I tak na pierwszym etapie nauczyciele będą mieli okazję podyskutować m.in. o nowoczesnych metodach i technikach nauczania, tj. *kamishibai* – japońskim sposobie opowiadania bajek przy wykorzystaniu plansz rysunkowych przedstawiających fragmenty opowieści. Koordynator sieci przedstawi uczestnikom założenia zabawy

dotyczącej jednej ze znanych polskim słuchaczom bajek, np. o Czerwonym Kapturku, a następnie zaprezentuje przykładowy przebieg ćwiczenia. Następnie uczestnicy sieci zostaną podzieleni na grupy tak, aby w danej grupie znajdowali się nauczyciele tego samego języka obcego. Każda z grup wybierze dowolną znaną bajkę, narysuje do niej plansze oraz przygotuje się do prezentacji na forum. Wśród innych metod stosowanych na pierwszym etapie edukacyjnym znajdzie się też Metoda Dobrego Startu, gry i zabawy dydaktyczne (memory, domino) czy stacje uczenia się. Zwłaszcza te ostatnie stają się coraz popularniejszą metodą wykorzystywaną w kształceniu również starszych uczniów. Praca metodą projektu, praca swobodna czy według planu dnia/tygodnia mogą stać się także istotną formą nauczania języka w gimnazjum. Nauczyciele będą otrzymywali zadania domowe, polegające np. na zastosowaniu wybranych metod i technik w praktyce szkolnej, a następnie wymianie doświadczeń z ich realizacją na forum sieci podczas kolejnych spotkań lub w trakcie pracy na platformie informatycznej.

Pozaformalne i nieformalne sposoby kształcenia pozwalają na wydłużenie czasu kontaktu z językiem obcym, a więc jego naukę również poza lekcjami w szkole. A możliwości w przypadku nauki języków jest naprawdę wiele, wystarczy jedynie odpowiednio naprowadzić i zmotywować uczniów do korzystania z dostępnych zasobów internetowych, zorganizować wycieczkę połączoną z zadaniami w języku obcym (np. foto- lub wideoreportażem połączonym z opisem w języku obcym, raportem lub komiksem) czy zachęcić ich do udziału w projekcie językowym, którego znaczną część opracują w ramach zadań pozalekcyjnych. W trakcie pracy sieci nauczyciele będą mieli okazję porozmawiać również i na ten temat.

Jednym z pomocnych źródeł – do wykorzystania zarówno w klasie, jak i poza nią – są opracowane w projekcie zasoby multimedialne zamieszczone na platformie [Scho-laris](#). W pierwszym etapie projektu, który był realizowany przez ORE od 1 kwietnia 2013 do 31 marca 2014 r., powstało ponad 200 zasobów dedykowanych trzem etapom edukacyjnym i czterem językom najczęściej nauczanym w Polsce: angielskiemu, niemieckiemu, francuskiemu i rosyjskiemu. Zasoby są zorganizowane w pakiety, z których każdy zawiera scenariusz lekcji i co najmniej dwa pliki multimedialne (filmy, krzyżówki, quizy, ćwiczenia interaktywne itd.) wraz ze słowniczkiem i kartami pracy. Tematyka zasobów opracowanych w pierwszym etapie obejmowała wielokulturowość, CLIL – integrację językowo-przedmiotową – oraz kształtowanie kompetencji komunikacyjnej. Motywami przewodnimi drugiego etapu będą praca metodą projektu, strategii uczenia się i autonomia ucznia na lekcjach języka obcego oraz wykorzystanie materiałów autentycznych za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Ciekawym pomysłem na organizację szkolnego spotkania językowego (np.

Nauczyciele i dyrektorzy gimnazjum w świetle Międzynarodowego Badania Nauczania i Uczenia się (TALIS 2013)

Instytut Badań Edukacyjnych opublikował wyniki Międzynarodowego Badania Nauczania i Uczenia się TALIS 2013. To druga edycja badania organizowanego przez OECD. Badanie umożliwia porównanie opinii nauczycieli i informacji na temat ich pracy oraz ich wpływu na proces uczenia się uczniów.

Badanie objęło ponad 170 tys. nauczycieli z 34 krajów i regionów z całego świata. W Polsce w badaniu wzięli udział nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych pracujący w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży. Łącznie ponad 10 tys. nauczycieli i ponad 500 dyrektorów szkół, w tym 3 858 nauczycieli i 195 dyrektorów gimnazjów. Losowy dobór szkół umożliwił wnioskowanie o sytuacji wszystkich szkół w krajach i regionach uczestniczących w badaniu.

Badanie TALIS 2013 w Polsce, tak jak i poprzednie, było koordynowane przez Instytut Badań Edukacyjnych. Decyzje o udziale w badaniu były podejmowane przez rządy krajów uczestniczących – w przypadku Polski przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Na poziomie międzynarodowym projekt był wdrażany i koordynowany przez Centrum Badań i Przetwarzania Danych (Data Processing and Research Center, DPC) przy IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement), a całkowita odpowiedzialność za badanie TALIS spoczywała na Sekretariacie OECD i Radzie Zarządzającej Programem TALIS.

[Więcej informacji](#)

[Źródło](#)

w ramach dnia języków) może być scenariusz zajęć dydaktycznych z Europą przez Europę. W pierwszym

etapie projektu ok. 10 tys. uczniów szkół podstawowych i gimnazjów oraz ponad tysiąc nauczycieli wzięło udział w symbolicznej podróży po Europie, odwiedzając z Europkiem cztery stolice – Londyn, Berlin, Paryż i Moskwę – wykonując w każdym z miast interesujące zadania, zdobywając pieczątki w paszporcie językowym i otrzymując w zamian za wykonanie wszystkich zadań nagrody związane z nauką języków obcych. Jedną z nich była opracowana w projekcie [gra dydaktyczna](#), której wersję elektroniczną można pobrać ze strony ORE. Ponieważ ta forma nauki zyskała bardzo wielu zwolenników, w ramach konferencji podsumowującej projekt zorganizowano warsztaty dla nauczycieli, podczas których uczestnicy przygotowali festiwal językowy dla swojej społeczności lokalnej w oparciu o scenariusz zajęć z Europkiem. Przebieg kampanii można było śledzić na profilu facebookowym „Język to Twój paszport”, aktywnym również w nowym projekcie ORE.

Obszarów do dyskusji w ramach sieci jest jednak znacznie więcej. Planowanie i organizacja zajęć oraz ocenianie to tematy, o których również warto rozmawiać. W tym miejscu trzeba zwrócić uwagę na [Europejskie Portfolio Językowe](#). To właśnie z publikacji wydanej przez CODN, a następnie wznowionej przez ORE, pochodzi postać Europka – wesołego smoka, który pomaga dzieciom w samodzielnej nauce języka. *Portfolio* składa się z trzech części: paszportu językowego, biografii językowej oraz *dossier* i pomaga uczniom dokumentować znajomość języków i kultur, poznanych w szkole i poza nią. Oczywiście nauczyciel może opracować własne narzędzie samooceny, zasugerować uczniom gromadzenie odpowiednich materiałów w trakcie jednej lekcji, jednego tematu czy też w trakcie określonego czasu uczenia się języka. Forma również może być dowolna: karty zadań,

segregatory z przekładkami czy narzędzia elektroniczne, wszystko zależy od pomysłowości nauczyciela. A może źródłem inspiracji będzie rozmowa z nauczycielami z innych szkół?

“**Jednym z pomocnych źródeł – do wykorzystania zarówno w klasie, jak i poza nią – są opracowane w projekcie zasoby multimedialne zamieszczone na platformie Scholaris. Od 1 kwietnia 2013 do 31 marca 2014 r., powstało ponad 200 zasobów dedykowanych trzem etapom edukacyjnym.**”

Bardzo ważnym zagadnieniem jest budowa środowiska wspierającego naukę języków, a więc zjednoczenie wysiłków rodziców, nauczycieli innych przedmiotów, dyrektorów szkół, bibliotekarzy, przedstawicieli organów prowadzących, domów kultury i wielu innych instytucji na rzecz poprawy jakości nauczania języków obcych. Przykładów angażowania lokalnej społeczności nie trzeba długo szukać, ponieważ bardzo wiele pomysłów funkcjonuje już w praktyce, czasami wystarczy podzielić się dobrym pomysłem z nauczycielami z innej szkoły, a może nawet zorganizować coś wspólnie. Językowe podchody ze stacjami umiejscowionymi w ciekawych miejscach na terenie gminy, lokalne dni języków, święta literatury obcojęzycznej zorganizowane we współpracy z miejscową biblioteką, projekty naukowe łączące wiedzę językową z przedmiotową – to tylko niektóre z przykładów. Więcej inspiracji, a także wskazówek, w jaki sposób włączyć przedstawicieli różnych środowisk okołoszkolnych, zostało przedstawionych w opracowanej w publikacji [Budowanie przyjaznego środowiska wspierającego efektywną naukę języków obcych](#). *Poradnik nie tylko dla nauczycieli*, którą można pobrać ze strony ORE.

Nauczyciele języków obcych w przyszłości

Zaprezentowane powyżej zagadnienia będą stanowiły przedmiot dyskusji poruszanych w trakcie działań sieci. W projekcie powstanie aż 65 takich sieci, które połączą nauczycieli z 2 tys. szkół rozlokowanych na obszarach defaworyzowanych w całej Polsce. Ideą tej formy wspomaganie jest taki dobór nauczycieli, aby spotkania sieci odbywały się jak najbliżej szkoły, w której pracuje dany nauczyciel. Rekrutacja rozpocznie się już niebawem, zachęcamy więc do śledzenia strony ORE i aktywnego włączenia się w działania projektowe. Sieci będą prowadzone przez specjalnie do tego celu przygotowanych pracowników placówek doskonalenia nauczycieli, którzy po zakończeniu

projektu będą prowadzić wspomaganie szkół również w innych obszarach związanych z edukacją językową. Na zakończenie projektu zostaną zorganizowane międzyregionalne warsztaty wymiany doświadczeń, które pozwolą na opracowanie banku najlepszych rozwiązań stosowanych w zakresie edukacji językowej.

Materiały, stanowiące podstawę merytoryczną do organizacji sieci współpracy, zostały opracowane w pierwszym etapie projektu we współpracy z Centrum Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych i Edukacji Europejskiej Uniwersytetu Warszawskiego. W drugim etapie zostaną one zastosowane w praktyce, co pozwoli na ich ewentualną weryfikację, tak aby po zakończeniu projektu mogły stanowić użyteczne

narzędzie wspomaganie wszystkich szkół podstawowych i gimnazjów, nie tylko z obszarów defaworyzowanych.

Katarzyna Gut

Absolwentka Instytutu Stosunków Międzynarodowych UW. Ukończyła studia doktoranckie w dziedzinie ekonomii Szkoły Głównej Handlowej.

Koordynatorka projektu „Podnoszenie jakości nauczania języków obcych na I, II i III etapie edukacyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów defaworyzowanych”.

W latach 2003–2007 nauczycielka języka angielskiego w podwarszawskiej szkole podstawowej i gimnazjum. Współzałożycielka stowarzyszeń prowadzących działalność edukacyjną na poziomie lokalnym.

Od 2007 r. pracownik jednostki zajmującej się monitorowaniem i wdrażaniem projektów unijnych Ministerstwa Edukacji Narodowej, a następnie Ośrodka Rozwoju Edukacji. Zajmowała się realizacją projektów dotyczących opracowania Krajowych Ram Kwalifikacji, a także przygotowania i wdrożenia kompleksowego systemu wspomaganie szkół i przedszkoli.

Bibliografia

Gajewska-Dyszkiewicz A., Grudniewska M., Kulon F. i in., (2013), *Europejskie Badanie Kompetencji Językowych ESLC – raport krajowy 2011*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych (dostęp dn. 21.05.2014)

Rozwijanie zdolności językowych na lekcji języka obcego

Joanna Sobańska-Jędrzych, Beata Karpeta-Peć, Marta Torenc
Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2014

„Ania ma talent do języków”, „Tomek to zdolny leń”, „Masz talent językowy, ale nic dziwnego – przecież grasz na skrzypcach”, „Koncentruję się na uczniach słabych, bo ci zdolni sami sobie poradzą”. Z takimi stwierdzeniami często się spotykamy w naszej praktyce nauczycielskiej, może nawet sami je kiedyś wypowiedzieliśmy. Z pewnością wśród naszych uczniów mamy takich, których uważamy za uzdolnionych językowo. Zapytani jednak o to, dlaczego tak uważamy, możemy mieć problem ze sprecyzowaniem, czym się charakteryzuje nasz uczeń uzdolniony. Czasem również stajemy bezradni wobec pracy z takimi uczniami. Szczególnie że przygotowanie się do lekcji z całą klasą, a przede wszystkim z jej zdolniejszą częścią, wymaga od nauczyciela wiele zaangażowania, kreatywności i konsekwencji w działaniu. Praca taka nie po-

lega przecież jedynie na przygotowaniu od czasu do czasu dodatkowych zadań dla ucznia, lecz głównie na opracowaniu całościowego modelu działania, który ma na celu wspieranie rozwoju ucznia na wielu płaszczyznach, takich jak zwiększone możliwości poznawcze w zakresie uczenia się języków obcych, motywacja czy kreatywność, przy jednoczesnym wykorzystaniu jego cech osobowościowych.

To wymaga nierzadko zaangażowania nie tylko nauczyciela języka obcego, lecz także nauczycieli innych przedmiotów, psychologa, pedagoga szkolnego oraz rodziców. Można zatem powiedzieć, że stawiając odpowiednie wyzwania naszym uczniom uzdolnionym językowo, jednocześnie stawiamy je samym sobie. Chęć podjęcia tego wyzwania jest pierwszym krokiem do stworzenia właściwego planu działania

mającego na celu rozwijanie uzdolnień językowych u uczniów w szkole.

Uczniowie uczestnikami ewaluacji wewnętrznej? Tak! O doświadczeniach z ewaluacją słów kilka

Współczesny świat wymaga od dyrektora szkoły wiedzy i umiejętności nie tylko w zakresie nauczania przedmiotu, lecz także w zakresie diagnozowania potrzeb, zachodzących procesów i szukania sposobów poprawy jakości pracy. Chciałabym podzielić się kilkoma doświadczeniami w kontekście swoich pierwszych kroków w ewaluacji wewnętrznej.

Kompetencje nauczycieli – uczestników ewaluacji wewnętrznej

Pojęcie ewaluacji definiuje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. 2009 nr 168, poz. 1324): „ewaluacja – należy przez to rozumieć praktyczne badanie oceniające przeprowadzane w szkole lub placówce” (MEN, 2009). Ewaluacja jest obecna w oświacie od kilku lat i początkowo budziła (i pewnie budzi nadal) sporo emocji.

Dwa rozporządzenia MEN w sprawie nadzoru pedagogicznego (z 2009 – Dz.U. 2009 nr 168, poz. 1324 – i 2013 r. – Dz.U. 2013, poz. 560) precyzują zasady prowadzenia ewaluacji zewnętrznej oraz określają pojęcie ewaluacji wewnętrznej. Według mnie dla szkoły kluczowy jest § 20 ust. 2 rozporządzenia z 2009 r., który po nowelizacji otrzymał następujące brzmienie: „Ewaluację wewnętrzną przeprowadza się w odniesieniu do zagadnień uznanych w szkole lub placówce za istotne w jej działalności” (MEN, 2009). Taki zapis pozwala prowadzić ewaluację wewnętrzną zgodnie z potrzebami danej szkoły czy placówki. Szkoła sama decyduje, co będzie przedmiotem badania.

W szkole ewaluacji podlega każda forma działalności. Kiedy po raz pierwszy przygotowywałam się do ewaluacji wewnętrznej, tak jak inni nauczyciele zadawałam sobie pytania. Po co to robię? Czemu to ma służyć? Jakimi metodami przeprowadzę badanie? W jaki sposób zamierzam wykorzystać uzyskane informacje? Pomocny okazał się pogląd przedstawiony przez prof. Leszka Korprowicza: „Ewaluacja może bowiem być istotnym motorem auto-refleksji, stawiać pytania, prowokować i wskazywać drogi rozwoju, ale pod warunkiem, że będzie wkomponowana w procesy uspołeczniania i upodmiotowienia, że ochronimy ją przed autorytaryzmem nowych technologii zarządzania” (Korprowicz, 2007).

Chcąc dokonać ewaluacji, musiałam ponownie poddać analizie kompetencje własne i zespołu nauczycieli w zakresie planowanych działań: kompetencje merytoryczne, umiejętności, zasoby organizacyjne, obowiązujące procedury, zakres i formy współpracy organów szkoły itd. Jednym słowem, należało spojrzeć holistycznie na wszystkie zasoby i procesy zachodzące w szkole. Nie było to trudne, bowiem systematycznie gromadziłam i analizowałam informacje w zakresie doskonalenia kadry pedagogicznej,

pracy zespołów zadaniowych, realizowanych projektów itd.

Mówiąc obrazowo, sprawdziłam raz jeszcze, co mam w „podręcznej walizce”, żeby spokojnie móc pracować. Zasobów było sporo, m.in.: dwa tytuły Szkoły uczącej się, ukończone przez większość nauczycieli kurs oceniania kształtującego i oceniania kształtującego w wychowaniu oraz kurs *Pomiar dydaktyczny jako podstawa diagnostyki edukacyjnej*, duża grupa egzaminatorów, zorganizowane w szkole warsztaty i szkolenia zgodnie z potrzebami, ukończona przez kilkoro nauczycieli Naczelnicza Akademia Internetowa, uczestnictwo rady pedagogicznej m.in. w warsztatach *Planowanie badań ewaluacyjnych*, sama jestem absolwentką Studiów Podyplomowych dla Liderów Oświaty. Słowem – zapowiadało się obiecująco.

Wnioski z ewaluacji wewnętrznej mogą również projektować doskonalenie kadry pedagogicznej. W szkole – we współpracy m.in. z ośrodkami doskonalenia nauczycieli – organizowane są co najmniej dwie formy wspomagania w roku szkolnym (szkolenia, warsztaty, kursy). Ostatnio np. zainteresowani nauczyciele uczestniczyli w szkoleniu, którego celem było

pozyskanie wiedzy na temat radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych, co było efektem analizy współpracy zespołów. Tegoroczna ewaluacja wewnętrzna wskazuje na konieczność szukania nowych rozwiązań w zakresie indywidualnego wspomaganie uczniów.

Przebieg ewaluacji wewnętrznej

Przedmiot ewaluacji wybieraliśmy na podstawie wniosków do pracy sformułowanych na kolejny rok szkolny. Zgodnie z zasadami został opracowany harmonogram prac zespołów. Najwięcej pracy i uwagi poświęciliśmy pytaniom kluczowym i kryteriom. Znamy ich wagę – stąd staranność i namysł. Założyliśmy, że w raporcie końcowym do pracy będą rekomendowane nie więcej niż 2–4 wnioski. Zbyt duża ilość wniosków rozmywa działania i nie pozwala efektywnie wdrażać rozwiązań w życie. Dla mnie ewaluacja wewnętrzna to forma informacji zwrotnej o tym, dlaczego coś działa w szkole dobrze lub dlaczego szwankuje. Informacja zwrotna wskazuje, co jest dobrze zrobione, a co należy poprawić. Jeżeli wskażemy, jak dokonać poprawy (wnioski), to cel działań zostanie osiągnięty. Czy na pewno to koniec pracy? Nic bardziej złudnego – pracujemy nadal, zgodnie z kołem Deminga czy tzw. szóstką susowską.

Ewaluacja wewnętrzna – przykład dobrej praktyki dyrektorskiej

Szkoły pracują swoim rytmem: trzy lata, cztery lata... Kiedy w kwietniu żegnam absolwentów, bardzo precyzyjnie dobieram słowa. Traktuję bowiem swoje wystąpienie nie tylko jako pożegnanie, lecz także jako formę podsumowania pobytu uczniów w szkole. To swoistego rodzaju miękka autoewaluacja programu wychowawczego szkoły. Nie ma wykresów, diagramów, procentów, ale mimo że

są to przede wszystkim słowa opisujące wartości ważne w życiu każdego społeczeństwa, to uznaję je również za formę oceny pracy szkoły. Do autoewaluacji można stosować też inne alternatywne metody, np. metodę cienia (robię to rzadko) czy też ocenę pracy szkoły przez najstarszy rocznik uczniów (takie spotkania odbywają się od 2008 r.). Przedstawiałam tę formę oceny pracy szkoły jako dobrą praktykę dyrektorską m.in. na spotkaniu dyrektorów programu „Szkoła ucząca się” w Łochowie.

Dzień przed rozdaniem świadectw ukończenia szkoły spotykam się z samorządami klas kończących naukę. Moim celem jest poznanie oceny pracy szkoły wypracowanej przez poszczególne klasy (przedstawienie mocnych i słabych stron pracy). Przychoǳę na umówione miejsce kilka minut wcześniej – jest wtedy czas na luźną rozmowę i pozwala to na punktualne rozpoczęcie spotkania. Wszyscy uczestnicy siadają w kręgu. Po powitaniu i przypomnieniu celu spotkania proszę o zabranie głosu przedstawicieli klasy (można losować kolejność, wyznaczyć klasę, ale najlepiej po prostu spytać: „Kto zaczyna?”). Proszę uczniów, żeby śledzili wypowiedzi poprzedników i nie powtarzali tej samej informacji. Sporządzam notatki, nie przerywam, nie dopytuję – jedynie słucham i notuję. Po wypowiedziach uczniów jest czas na parafrazę, podsumowanie wypowiedzi i dyskusję. Informuję rozmówców, w jaki sposób wykorzystam przekazane przez nich oceny, uwagi, spostrzeżenia, propozycje rozwiązań (wnioski do pracy, sprawozdanie dyrektora z nadzoru, program profilaktyki i wychowawczy, przedstawienie wniosków na posiedzeniu rady pedagogicznej itd.).

Młodzież bardzo rozważnie dokonuje oceny. Zaskoczyła mnie wnikliwość obserwacji nie tylko pracy nauczycieli,

SZKOŁA
WSPÓŁPRACY

Uczniowie i rodzice kapitałem
społecznym nowoczesnej szkoły

„Szkoła Współpracy”

„Szkoła Współpracy. Uczniowie i rodzice kapitałem społecznym nowoczesnej szkoły” to nowy ogólnopolski, systemowy projekt Ministerstwa Edukacji Narodowej realizowany w partnerstwie z Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej Centrum Mazowsze.

Celem ogólnym projektu jest wzmocnienie współpracy pomiędzy uczniami, rodzicami i nauczycielami oraz przedstawicielami innych środowisk na terenie szkół i przedszkoli w Polsce poprzez opracowanie, upowszechnienie i wdrożenie modelowych rozwiązań. Rozwiązania te zostaną opracowane w wyniku wcześniej przeprowadzonych pogłębiających, ogólnopolskich badań sondażowych dotyczących opinii i postaw w każdej z grup (dyrektorzy i nauczyciele, rodzice, uczniowie) oraz konsultacji, a następnie upowszechnione w postaci podręczników.

Więcej informacji

lecz także sekretariatu czy obsługi. Dużo uwagi uczniowie poświęcają, co rozumiały, sferze dydaktycznej. Ale nieobojętne jej są sprawy organizacyjne czy warunki nauki.

Propozycje i uwagi zgłaszane przez młodzież nie pozostają bez echa, o czym mogą świadczyć poniższe przykłady. Uczniowie proponowali uzyskanie stałego dostępu do bezprzewodowego internetu – cieszą się nim od tego roku. Brakowało, według ich oceny, miejsc do siedzenia na korytarzach, więc we współpracy z radą rodziców zakupiono krzesła i stoliki. Zwiększono ilość imprez szkolnych, podczas których nasi uczniowie mogą zaprezentować swoje różnorodne ta-

lenty. W znacznym stopniu rozmowy z młodzieżą kończąca szkołę i samorządem uczniowskim ukierunkowały ewaluację wewnętrzną w poprzednim roku. Poddaliśmy analizie atrakcyjność oferty edukacyjnej, różnorodność metod prowadzenia lekcji, a także zadowolenie maturzystów z wyboru szkoły. W efekcie oferta naszej placówki została zmieniona w zakresie możliwości wyborów przedmiotów nauczanych w zakresie rozszerzonym

i przedmiotów uzupełniających, co stanowi drogę do efektywnej realizacji podstawy programowej.

Żałuję, że wiele ciekawych pomysłów uczniowskich nie zostało zrealizowanych, m.in. z powodów finansowych. Nie tylko uczniom marzą się kolorowe szafki zamiast tradycyjnej szatni. Dwa lata temu padła propozycja zorganizowania szkolnej telewizji. Podjęliśmy współpracę z wyższą uczelnią

i mamy nadzieję, że w przyszłym roku szkolnym marzenie stanie się rzeczywistością.

Każda forma analizy działań szkoły jest dobra o tyle, o ile wyniki prac zostaną wykorzystane do usprawnienia procesów w niej zachodzących, a nie schowane do teczki z napisem „Ewaluacja wewnętrzna”.

Jolanta Jankowiak-Wydra

Absolwentka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, studium organizacji i zarządzania oświatą, studiów podyplomowych w zakresie administracji publicznej oraz Studiów Podyplomowych dla Liderów Oświaty.
Nauczyciel dyplomowany, wieloletni dyrektor Zespołu Szkół Licealnych w Morągu, były doradca metodyczny.

Zainteresowania: historia, literatura, politologia, prawo.

Bibliografia i podstawa prawna

Korprowicz L., (2007), *Ewaluacja – zaproszenie do rozwoju* (dostęp dn. 20.05.2014). | Minister Edukacji Narodowej, (2009), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2009 nr 168, poz. 1324, z późn. zm.). | Minister Edukacji Narodowej, (2013), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2013, poz. 560).

Kontrola zarządcza w oświacie

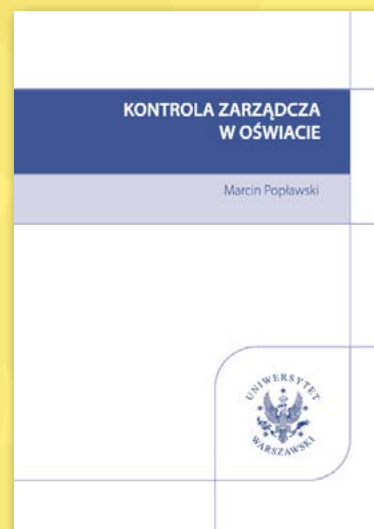
Marcin Popławski

Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, Uniwersytet Warszawski, b.r.

Kontrola zarządcza pojawiła się w miejsce znanej od kilku lat kontroli finansowej i została utożsamiona w JST i szkołach z kontrolą finansową lub kontrolą wewnętrzną. Pojęcie kontroli zarządczej zostało przyjęte do nowej ustawy o finansach publicznych. W źródłowej literaturze na temat zarządzania kontrola zarządcza funkcjonuje jako *management con-*

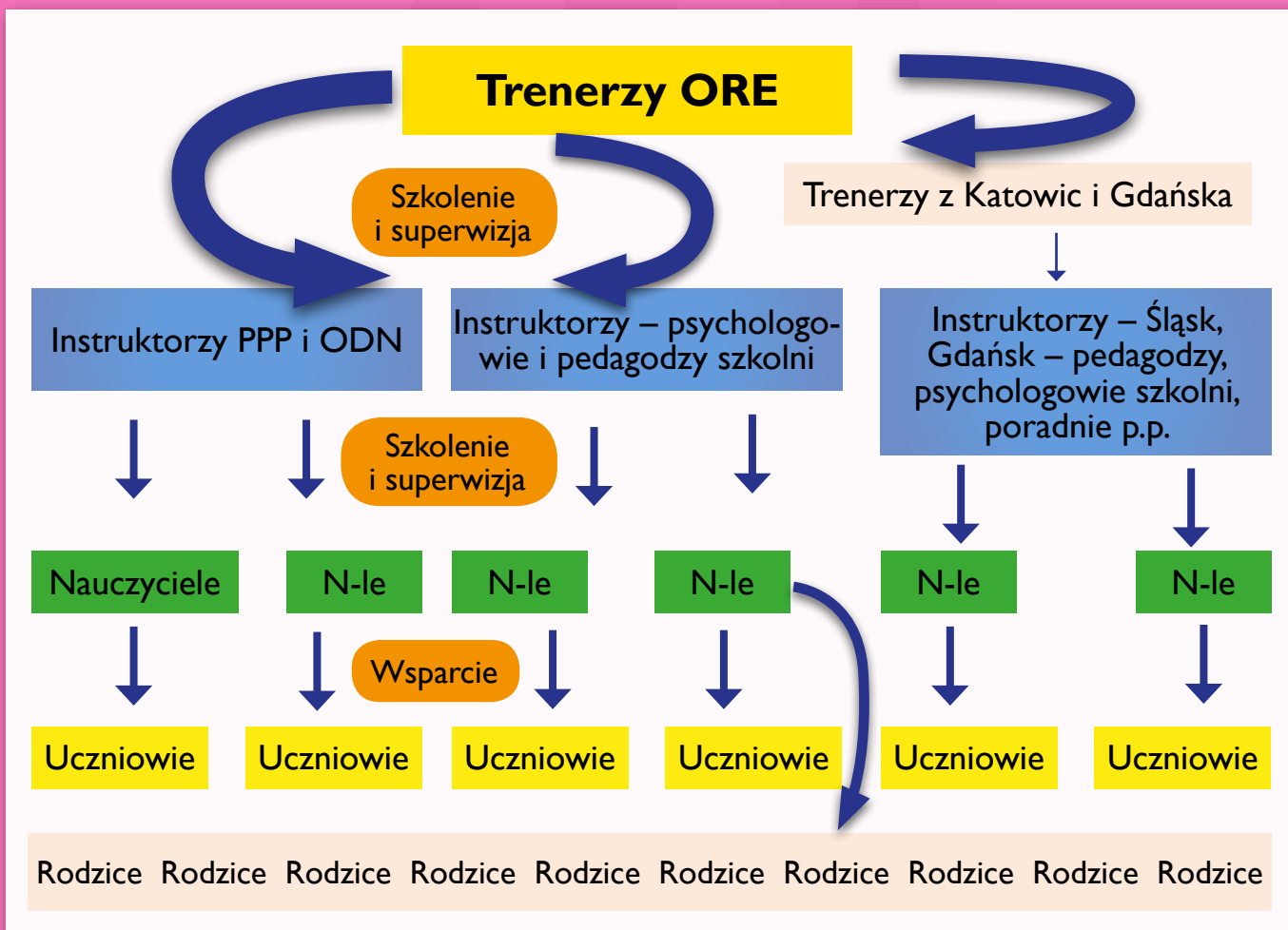
trol lub *management control systems* (MCS) i jest definiowana jako proces zorientowany na weryfikowanie postępu w realizacji zaplanowanych celów, skuteczność i efektywność organizacji podczas szacowania zasobów, kosztów i dochodów.

[Publikacja do pobrania](#)

Rys. 1. Schemat upowszechniania programu Golden Five – kaskada

Szkoły II stopnia (w Polsce gimnazja) w USA i w Unii Europejskiej uchodzą za najtrudniejsze zarówno dla nauczycieli, jak i dla samych uczniów. Z badań europejskich przeprowadzonych przez Kathryn R. Wentzel (2001) wynika, że wzrost liczby uczniów zagrożonych wykluczeniem obserwujemy, gdy przechodzą oni do każdego kolejnego etapu edukacji. Jednak największy wzrost, skokowy, występuje w pierwszych klasach szkół ponadpodstawowych. Podobne rezultaty uzyskano również w Polsce, w badaniach Instytutu Spraw Publicznych (Siellawa-Kolbowska, 2001) monitorujących wprowadzenie gimnazjum. Około 20–25% wczesnych nastolatków ma poważne problemy z adaptacją do nowego środowiska i nowych wymagań. Objawia się to podniesieniem pozio-

mu lęku (aż do fobii szkolnej), utratą motywacji do nauki, depresją, izolowaniem się od rówieśników lub agresją, wagarami, porzuceniem szkoły, a także sięganiem po substancje psychoaktywne i uzależnieniem od nich.

Autorzy badań konkludują, że za trudności adaptacyjne uczniów w znacznej mierze odpowiada sama szkoła, której klimat, a zwłaszcza relacje nauczyciel–uczeń, jest sprzeczny z potrzebami rozwojowymi wczesnych nastolatków, głównie z potrzebą większej autonomii, rozwijania własnych zainteresowań, a także potrzebą wsparcia ze strony osób dorosłych spoza rodziny (por. Eccles, Midgley, 1989; Harter, 2001). Okazało się również, że wsparcie otrzymywane od nauczyciela może w znacznym stopniu rekompensować

brak wsparcia ze strony rodziców i kolegów z klasy (Szymańska, 2005), dlatego oceny wypowiedane przez nauczyciela i sposób odnoszenia się do poszczególnych uczniów wpływają także na procesy zachodzące w klasie. Rzutują bowiem na postrzeganie młodych ludzi przez grupę rówieśniczą, a tym samym na ich pozycje i role w grupie.

Tę wiedzę wykorzystano przy konstruowaniu programu *Golden Five*¹, którego celem jest stworzenie modelu nauczania i wychowania wspoma-

¹ Golden Five jest produktem trzyletniego międzynarodowego projektu, realizowanego w ramach programu Comenius, koordynowanego przez Uniwersytet w Sewilli. Uczestniczyli w nim reprezentanci pięciu krajów europejskich: Belgii, Hiszpanii, Norwegii, Polski i Włoch.

gającego osiągnięcia szkolne i rozwój osobisty uczniów, przede wszystkim tych zagrożonych wykluczeniem.

Program dostarcza nauczycielom narzędzi/umiejętności należących do kluczowych obszarów (wyróżnionych na podstawie bogatej literatury przedmiotu, zwłaszcza badań) i nazwanych „złotymi obszarami” – symbolizuje je dłoń z pięcioma palcami (logo programu):

- zarządzanie klasą,
- budowanie relacji,
- kreowanie klimatu społecznego klasy,
- nauczanie dostosowane do indywidualnych potrzeb i możliwości uczniów,
- współpraca szkoły z rodzicami.

Raport Organizacji Europejskiej Współpracy Gospodarczej (OECD, 2012) również podkreśla kluczowe znaczenie klimatu szkoły i klasy w osiąganiu pożądanych wyników edukacji. Raport zawiera rekomendacje dotyczące doskonalenia nauczycieli. Zdaniem OECD niezbędne jest wzmacnianie kompetencji nauczycieli w zakresie:

- kreowania wspierającego klimatu w klasie, tworzenia zdrowego środowiska uczenia się;
- potrzeb uczniów, sposobów i metod udzielania im efektywnego wsparcia;
- efektywnego zarządzania klasą;
- współpracy z rodzicami i ze środowiskiem lokalnym.

Jak widać, wymienione obszary niezbędnych kompetencji są zbieżne z obszarami programu *Golden Five*. Dla każdego obszaru autorzy wybrali i zestawili najprostsze instrumenty, których świadome używanie zmienia nastawienie i relacje uczniów oraz rodziców. Te narzędzia to kilkadziesiąt „złotych” zasad postępowania nauczyciela, gotowych do stosowania w codziennej pracy w szkole –

w czasie lekcji przedmiotowych, lekcji wychowawczych oraz przerw i wycieczek. Są to gesty, komunikaty słowne i proste działania, przeważnie dobrze znane, oraz działania bardziej złożone. Nauczyciel stosuje je kolejno i systematycznie wobec uczniów i rodziców, sprawdzając także efektywność tych zasad.

Istotnym elementem programu jest wsparcie w postaci superwizji dla realizatorów i instruktorów. Z doświadczeń autorów oraz z badań TALIS² wynika, że nauczyciele mają trudności z przełożeniem zdobytych umiejętności na codzienną praktykę, choć uczestniczą w licznych szkoleniach. W związku z tym proces wdrażania zasad przez nauczycieli odbywa się pod nadzorem i przy wsparciu instruktora, co stanowi nowatorską propozycję wprowadzoną dla podniesienia efektywności działań. Instruktor spotyka się z nauczycielami, monitoruje i pomaga przy wdrażaniu programu w klasach. Z kolei instruktorzy otrzymują wsparcie od trenerów, uczestnicząc w spotkaniach superwizyjnych bądź kontaktując się telefonicznych lub mailowo. Nauczyciele wspierają też rodziców i nakłaniają ich do udzielania wsparcia dzieciom.

Kaskada wsparcia uzyskała wysokie oceny i w 2009 r., ogłoszonym w UE Rokiem Innowacyjności i Kreatywności, *Golden Five* otrzymał brązowy medal Komisji Europejskiej za kreatywność i innowacyjne rozwiązania w doskonaleniu nauczycieli. Schemat kaskady znajduje się na [rysunku 1](#).

Dlaczego Golden Five?

Golden Five reprezentuje nurt psychologii pozytywnej i pozytywnej

profilaktyki, powstałej w wyniku badań nad zjawiskiem odporności (ang. *resilience*). Program jest też interwencją edukacyjną, promującą „pracę na pozytywach”, a jego realizacja daje zasadnicze efekty profilaktyczne. Koncentruje się na odkrywaniu i wzmacnianiu zasobów/potencjałów jednostki oraz bliskiego środowiska (rodzinnego, szkolnego).

Bazując na wiedzy o zjawisku odporności, dostarcza nauczycielom prostych narzędzi wzmacniania czynników chroniących, do których należą:

- podnoszenie samooceny uczniów (szukanie mocnych stron, dostarczanie okazji do zdobywania pozytywnych doświadczeń, osiągnięcia sukcesu);
- wprowadzanie ładu i porządku (zarządzanie klasą);
- stawianie wysokich oczekiwań przy równoczesnym udzielaniu wsparcia uczniom i ich rodzicom;
- budowanie przyjaznych relacji w klasie i kreowanie zdrowego klimatu społecznego;
- budowanie relacji z rodzicami i kierowanie ich uwagi na mocne strony dziecka.

Ewaluacja ilościowa i jakościowa programu potwierdza jego efektywność. Zarówno nauczyciele, jak i instruktorzy w zdecydowanej większości ocenili przydatność programu wysoko lub bardzo wysoko. Wymienili szereg korzyści wyniesionych z wdrażania *Golden Five* w szkole, np. nauczyciele uczestniczący w programie najczęściej informowali o:

- wzroście poczucia kompetencji lub potwierdzeniu kompetencji już posiadanych;
- wzroście satysfakcji z wykonywania zawodu nauczyciela;

² TALIS 2008 to międzynarodowy projekt badawczy zajmujący się środowiskiem szkolnym i warunkami pracy nauczyciela w szkole. Dostarcza on informacji o rozwoju zawodowym pedagogów, praktykach i postawach towarzyszących nauczaniu oraz stylach zarządzania szkołą.

- większym zainteresowaniu uczniami, a tym samym zdobyciu większej wiedzy o nich;
  - zdobyciu zaufania uczniów i rodziców;
  - większej integracji klasy i aktywizacja uczniów, w tym wielu słabych;
  - poprawie relacji między uczniami, tym samym, poprawie klimatu klasy.
- zbudowanie bliższych relacji z nauczycielami realizatorami, poznanie ich mocnych stron i trudności;
  - towarzyszenie realizatorom w rozwiązywaniu problemów, obserwowanie zachodzących w nich pozytywnych zmian i wzrostu satysfakcji z bycia efektywnym nauczycielem;
  - poznanie rzeczywistych problemów i potrzeb szkoły, co pozwala na opracowanie adekwatnej oferty pomocy przez poradnię.

Program służy nie tylko nauczycielom, uczniom i rodzicom – beneficjentami są także instruktorzy rekrutujący się przeważnie z poradni psychologiczno-pedagogicznych lub placówek doskonalenia nauczycieli, jak również instytucje, które reprezentują. Podnoszą oni własne kompetencje zawodowe podczas szkoleń prowadzonych przez trenerów (głównie z Ośrodka Rozwoju Edukacji), a następnie przekazują je w środowisku – szkoląc radę pedagogiczną, prowadząc warsztaty i superwizje dla nauczycieli realizatorów. Oprócz wzrostu własnych kompetencji i otrzymania przydatnych materiałów instruktorzy najczęściej wymieniali następujące korzyści z realizacji programu:

Nauczyciele po zakończeniu realizacji programu często nie chcą zrezygnować z dających im poczucie bezpieczeństwa spotkań superwizyjnych i w niektórych poradniach tworzone są grupy wsparcia, nadal pracujące z instruktorem.

Wdrożenie programu *Golden Five* pozwala również realizować wymagania państwa wobec szkół i placówek, zawarte w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 10 maja 2013 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2013,

poz. 560). Opis programu oraz więcej informacji o jego wdrażaniu można znaleźć na stronie [ORE](#).

Joanna Szymańska

Psycholog, specjalista w zakresie psychologii klinicznej. Od 1995 r. nauczyciel konsultant w Centrum Metodycznym Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, obecnie ORE (Wydział Wychowania i Profilaktyki).

Autor, instruktor i realizator programów profilaktycznych oraz programów szkoleniowych z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży dla nauczycieli i pracowników instytucji samorządowych. Współautor projektu dla nauczycieli gimnazjum *Golden Five* tworzonego w ramach europejskiego programu Comenius. Dyplomowany edukator MEN.

Uczestnik międzynarodowych programów koordynowanych przez ONZ („Developing Social Research Capacities in Drug Control”) oraz Radę Europy („Drug Demand Reduction Staff Training Project II”).

Autor 50 publikacji z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży, w tym samodzielnego poradnika *Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki*.

Bibliografia

- Eccles J.S., Midgley C., (1989), *Stage-environment fit: Developmentally appropriate classroom for young adolescents*, [w:] Ames R.E., Ames C. (red.), *Researches on motivation in education*, t. 3, Nowy Jork: Academic Press. | Harter S., (2001), *Teacher and classmates influences on scholastic motivation, self-esteem and level of voice in adolescents*, [w:] Snyder C., Lopez S. (red.), *Handbook of Positive Psychology*, Oksford: Oxford University Press. | OECD, (2012), *Equity and Quality in Education. Supporting Disadvantaged Students and Schools*, OECD Publishing (dostęp dn. 5.05.2014). | Siellawa-Kolbowska K., (2001), *Praca wychowawcza w gimnazjum w drugim roku działalności. Warunki i efekty*, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych. | Szymańska J., (2005), *Przekraczanie progów edukacyjnych przez uczniów*, „Remedium” nr 7–8. | Wentzel K.R., (2001), *Social goals and social relationship as motivators of school adjustment*, [w:] Snyder C., Lopez S. (red.), *Handbook of Positive Psychology*, Oksford: Oxford University Press.

Odśłony kolejnych e-podręczników

Odśłony kolejnych e-podręczników odbyły się 30 czerwca 2014 r. na Uniwersytecie Wrocławskim oraz Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu. W spotkaniach uczestniczyła minister edukacji narodowej Joanna Kluzik-Rostkowska oraz Joanna Berdzik – podsekretarz stanu MEN.

Pierwsze treści testowe e-podręczników w zakresie nauk przyrodniczych zaprezentowano na Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu. Partner projektu „e-podręczniki do kształcenia ogólnego” opracowuje serię e-podręczników do przedmiotów przyrodniczych pod wspólnym tytułem *Świat pod lupą*.

Nad przygotowaniem serii e-podręczników z przedmiotów humanistycznych czuwa kilkudziesięcioosobowy zespół specjalistów z Uniwersytetu Wrocławskiego. Autorzy, którzy są ekspertami w swoich dziedzinach, opracowali treści umożliwiające nauczycielom przeprowadzanie lekcji o zupełnie nowej jakości. W założeniach e-podręczników z języka polskiego, historii i społeczeństwa, historii oraz wiedzy o społeczeństwie zarówno koncepcja metodyczna, tek-

sty, zdjęcia, multimedia, jak i wygląd są podporządkowane użyteczności i atrakcyjności zajęć prowadzonych przez nauczycieli.

Wizję e-podręcznika z języka polskiego wyrażają cztery idee: rozwój osobisty ucznia, autorytet nauczyciela, mapa wiedzy i retoryka w metodyce. Autorzy mają nadzieję, że będzie to podręcznik rozwoju osobistego. Zwłaszcza w gimnazjum – zaproponowano uczniom podróż poprzez najważniejsze etapy kształtowania się dojrzałej tożsamości. Celem tej podróży jest „refleksyjne Ja”. Kontakt z literaturą i malarstwem czy rozmawianie o komunikacji pozwolą uczniom zobaczyć siebie we wszystkich sytuacjach.

Podczas tworzenia e-podręczników z historii autorom przyświecała przede wszystkim jedna myśl – rozwijać w uczniach ciekawość i wolność poszukiwania, prowokować do aktywności – stąd bowiem bierze się prawdziwa wiedza i tak kształtują się trwałe umiejętności. Na każdym etapie nauczania uczeń będzie kształtował inne umiejętności – w szkole podstawowej pozna podstawy rozumienia procesu hi-

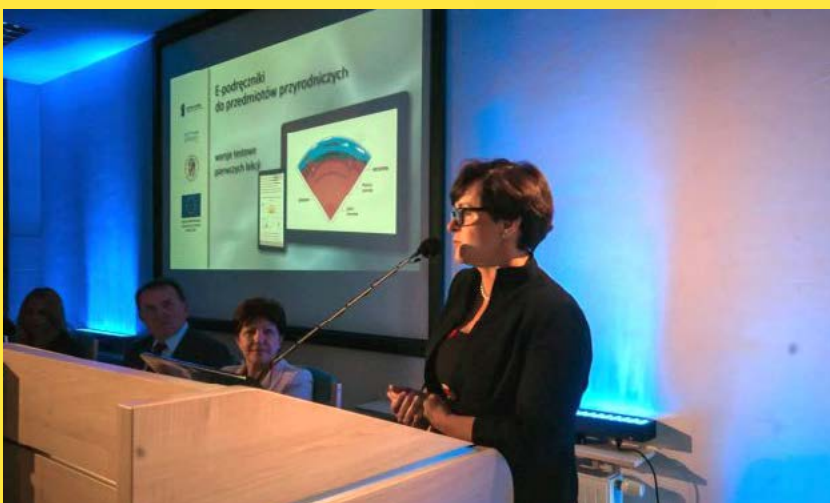
storycznego. W gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej będzie doskonalić krytyczne myślenie, rozumienie procesów społecznych, identyfikowanie symboli ważnych dla różnych społeczeństw, wreszcie – będzie mógł nauczyć się rozumienia i konstruowania wypowiedzi odwołujących się do argumentacji historycznej.

E-podręcznik do wiedzy o społeczeństwie to nowoczesne narzędzie do nauczania, to podręcznik zmieniający sposób podejścia do przekazywania wiedzy i uczenia się, łączący wysoki poziom merytoryczny z atrakcyjną formą i multimedialnymi elementami (infografiki, filmy, zadania interaktywne). Całość materiału podzielona została na bloki. Treść merytoryczna jest podzielona na mniejsze jednostki z elementami interaktywnymi. Każda jednostka zakończona jest podsumowaniem, zestawem pytań oraz zestawem interaktywnych ćwiczeń.

Dzięki temu, że podstawową formą publikacji e-podręczników jest platforma internetowa, można z nich korzystać za pomocą praktycznie dowolnego urządzenia z dostępem do sieci: komputera osobistego, tabletu czy nawet telefonu komórkowego. Osoby z ograniczonym dostępem do internetu mogą skorzystać z e-podręczników w formatach EPUB (dla e-czytników) oraz PDF.

Unikatową cechą e-podręczników opracowywanych w projekcie jest ich przystępność dla uczniów niewidomych, niedowidzących, niedo-słyszających. Ponieważ spełniają one założenia normy WCAG 2.0, przyczynią się do zmniejszenia nierówności w dostępie do edukacji dla osób ze schorzeniami narządów zmysłów.

Źródło

Jak radzić sobie ze stresem Wskazówki dla nauczycieli

Bill Rogers

Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2014

Potrzebujesz wsparcia w radzeniu sobie ze stresem w pracy?

Bill Rogers, światowej sławy ekspert w dziedzinie stresu nauczycieli oraz zarządzania zachowaniem uczniów w klasie, opisuje codzienną, stresującą rzeczywistość zawodu nauczyciela, kłopoty z utrzymaniem dyscypliny w klasie oraz naturalny stres, jaki w związku z tym odczuwa nauczyciel. Autor doskonale zna środowisko szkolne i zdaje sobie sprawę, jak ważna dla nauczyciela – jego możliwości radzenia sobie, jego dobrego samopoczucia i wiary w siebie – jest pomoc koleżeńska. Przedstawione w książce metody, umiejętności i podejścia sprawdziły się w wielu szkołach – dzięki nim można efektywny sposób poradzić sobie z czynnikami wywołującymi stres.

Jak oceniać postępy uczniów Wskazówki dla nauczycieli

Paul Dix

Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2014

Jak oceniając uczniów, zachęcać ich do efektywnej pracy?

Książka Paula Dix'a pokazuje, że ocenianie to nie tylko kilka czynności zakończonych „dwóją” lub „szóstką”: – to także mnóstwo szans, by zachęcić ucznia i wzmacniać efektywność uczenia się. Autor – doświadczony i wielokrotnie nagradzany za szkolenia dla nauczycieli specjalista – dzieli się narzędziami i strategiami, które umożliwią wprowadzenie najlepszych praktyk oceniania uczniów w klasie.

Jak kształtować zachowania małych dzieci Wskazówki dla nauczycieli

Lynn Cousins

Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2014

Czy wiesz, jak wspierać dzieci – sześciolatki – w szkolnej rzeczywistości?

Lynn Cousins, doświadczony nauczyciel i dyrektor szkoły specjalizujący się w pracy z małymi dziećmi, dzieli się świeżym spojrzeniem na modelowanie zachowań i kształtowanie społecznych i emocjonalnych kompetencji dziecka. Książka dostarcza cennych wskazówek i informacji, które pomogą wspierać dzieci, by rozwijały się szczęśliwie i bezpiecznie.

Jak modelować zachowania uczniów i zarządzać klasą

Paul Dix

Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2014

Praktyczne wskazówki, jak nawiązać dobry kontakt z uczniami i stworzyć dobry klimat do pracy.

Paul Dix objaśnia, jak zachować własny styl nauczania, stosując umiejętności i strategie chroniące godność zarówno nauczyciela, jak i ucznia. Bez względu na to, czy jesteś nauczycielem szkoły podstawowej, średniej czy pomaturalnej, znajdziesz tu wskazówki, które pomogą poprawić zachowanie uczniów i nawiązać z nimi pozytywne relacje.

Specjalne potrzeby edukacyjne

Jenny Thompson

Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2014

Jeśli potrzebujesz wsparcia w rozpoznawaniu, rozumieniu i wspieraniu uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – ta książka jest dla Ciebie. Znajdziesz w niej omówienie siedmiu typów SPE wraz z:

- praktycznymi wskazówkami, jak pracować z uczniem,
- radami doświadczonych praktyków,
- pytaniami sprawdzającymi,
- zagadnieniami do przemyślenia.

Opracowanie:
Wydawnictwo Naukowe PWN

Przywództwo edukacyjne w szkole i jej otoczeniu

Stefan M. Kwiatkowski,

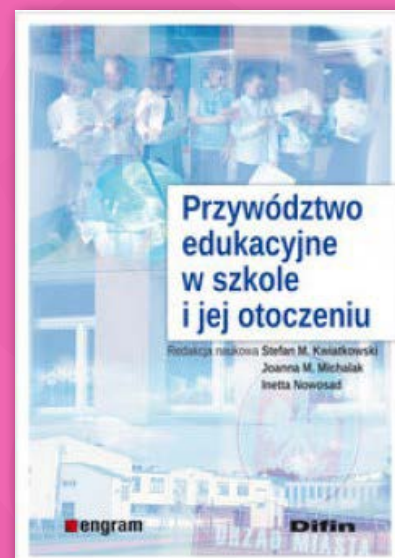
Joanna Michalak, Inetta Nowosad (red.)

Warszawa: Difin, 2011

Jednym z mechanizmów przeciwdziałania negatywnym zjawiskom i poprawy aktualnej sytuacji powinna się stać inwestycja w potencjał przywódczy, zwłaszcza w dziedzinie edukacji. Ponieważ proces uczenia się jest tym, dzięki czemu ludzkość jest w stanie przekraczać własne

ograniczenia i proponować rozwiązania wykraczające poza standardowe schematy, to właśnie w rozwoju edukacji i inwestycji w proces uczenia się dostrzega się największą szansę na końcowy sukces.

[Publikacja do pobrania](#)

Wyniki badania TALIS 2013 a założenia nowego systemu doskonalenia nauczycieli

Instytut Badań Edukacyjnych opublikował wstępne wyniki Międzynarodowego Badania Nauczania i Uczenia się TALIS 2013. Publikacja *Polscy nauczyciele i dyrektorzy na tle międzynarodowym. Główne wyniki badania TALIS 2013* (Hernik, Malinowska, Piwowarski i in., 2014) zawiera informacje dotyczące warunków pracy nauczyciela oraz środowiska nauczania i uczenia się. Są one istotne z punktu widzenia działań koncentrujących się na doskonaleniu nauczycieli, realizowanych m.in. w ramach projektu ORE „System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganiu szkół” oraz pilotażowych projektów samorządów powiatowych, które wdrażają nowy model doskonalenia nauczycieli i wspomaganie pracy szkół w ramach Konkursu 3.5 *Kompleksowe wspomaganie pracy szkół*.

Rozwój zawodowy nauczycieli – tematy i zagadnienia

Wyniki badań TALIS 2013 są zgodne z wnioskami z pilotażu nowego modelu doskonalenia nauczycieli dotyczącymi potrzeb nauczycieli w zakresie rozwoju zawodowego. Potrzeby deklarowane przez największą liczbę nauczycieli pokrywają się z najczęściej realizowanymi obszarami wspomaganie szkół w projektach powiatowych i dotyczą pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych, rozwiązywania problemów wychowawczych oraz współpracy z rodzicami.

Oferty doskonalenia często wybierane przez szkoły i przedszkola – „Jak pomóc uczniowi osiągnąć sukces

edukacyjny”, „Techniki uczenia się i metody motywujące do nauki”, „Uczeń – aktywny uczestnik procesu uczenia się” – zaspokajają potrzeby związane z indywidualizacją nauczania, doradztwem dla uczniów i kształceniem umiejętności międzyprzedmiotowych, deklarowane przez nauczycieli w badaniu TALIS.

Wyniki badań TALIS dotyczące doskonalenia nauczycieli z zakresu pracy z uczniami ze SPE podkreślają niską ocenę dotyczącą pozytywnego wpływu na nauczanie – wśród nauczycieli gimnazjum odsetek ten wyniósł 14%. Ponad połowa badanych nauczycieli deklaruje także, że brak odpowiedniej oferty doskonalenia zawodowego stanowi jedną z barier rozwoju zawodowego.

Działania w ramach projektu, prowadzone według nowego modelu doskonalenia nauczycieli i wspomaganie pracy szkół – od diagnozy, przez planowanie i realizowanie zmian, po ich ewaluację – ułatwiają doskonalenie zgodne z potrzebami i oczekiwanym wpływem na nauczanie. Wdrażanie nowego modelu doskonalenia nauczycieli i wspomaganie pracy szkół.

Rozwój zawodowy nauczycieli – formy doskonalenia

Wyniki badań TALIS odnoszą się także do efektywności rozwoju zawodowego nauczycieli. Z punktu widzenia działań projektowych szczególnie istotna jest rola wspólnych działań edukacyjnych (np. sieci współpracy) oraz indywidualnych i wspólnych badań. Dane uzyskane podczas badań

wskazują na uczestnictwo nauczycieli w sieciach współpracy (41% nauczycieli) oraz w indywidualnych lub wspólnych badaniach (38% nauczycieli). Rzadko przy tym (1–2 razy w semestrze) podejmowane są grupowe działania związane z doskonaleniem zawodowym, w których uczestniczą wszyscy nauczyciele.

Szansy na poprawę można upatrywać w nowym modelu doskonalenia nauczycieli, który sprzyja efektywności rozwoju zawodowego. Jego najważniejszymi elementami w tym obszarze są: zespołowy charakter procesu oraz sieci współpracy i samokształcenia, a także analityczne i badawcze podejście do procesowego wspomaganie szkół i placówek.

Poczucie własnej skuteczności

Ważną wskazówką dla działań projektowych mogą być też wyniki badań TALIS dotyczące poczucia własnej skuteczności i satysfakcji nauczycieli, przekładające się na poczucie sprawczości. Według danych zebranych na podstawie jednej ze skal mierzących – dotyczącej wzbudzania w uczniach doświadczenia wartości nauki i edukacji – aż 40% polskich nauczycieli stwierdziło, że wcale nie motywuje uczniów mało zainteresowanych nauką lub że udaje im się to tylko w pewnym stopniu. Doświadczenia projektów pilotażowych potwierdzają te wskazania: jedna z najczęściej realizowanych ofert doskonalenia dotyczy tej właśnie tematyki.

Wyniki badań wskazują, że poczucie własnej skuteczności budowane

jest m.in. przez współpracę z innymi nauczycielami i możliwość uczestniczenia w podejmowaniu decyzji dotyczących szkoły. Nowy model doskonalenia nauczycieli, dając takie możliwości, stwarza warunki do doskonalenia nauczycieli w tym obszarze.

Zarządzanie szkołami – przygotowanie do pełnienia funkcji dyrektora

Interesujące wnioski – z punktu widzenia wdrażanych obecnie zmian – przynosi część wstępnego raportu z badania TALIS poświęcona roli i zadaniom dyrektorów, w tym przygotowaniu do pełnienia funkcji dyrektora. Chociaż polscy dyrektorzy są najlepiej wykształceni wśród osób reprezentujących tę grupę w badaniu, to w praktyce przygotowanie do wykonywania

zadań dyrektora okazuje się często niewystarczające. Pojawia się postulat zmian sposobu awansu w szkole – np. poprzez tworzenie formalnych stanowisk liderów poszczególnych obszarów, dzięki czemu nauczyciele mogliby w naturalny sposób przygotowywać się do pełnienia ról kierowniczych (Hernik, Malinowska, Piwowarski i in., 2014).

Nowy model doskonalenia nauczycieli i wspomagania pracy szkoły mógłby się stać użyteczną ramą dla tego procesu.

Udział dyrektorów w doskonaleniu zawodowym

Ważne wnioski z badania TALIS dla projektów/działań w zakresie wdrażania nowego modelu doskonalenia

można wyciągnąć także z danych dotyczących potrzeb dyrektorów w zakresie doskonalenia zawodowego. Do najczęściej wymienianych obszarów należą: kompetencje menedżerskie, planowanie strategiczne, a także ewaluacja wewnętrzna w szkole (odpowiednio: 62%, 62% i 59% wskazań na wysoki i umiarkowany poziom potrzeb). Zważywszy rolę i autonomię dyrektora w zewnętrznym, procesowym wspomaganiu szkół, kompetencje te w znacznym stopniu mogą wpływać na jakość wspomagania prowadzonego w szkole.

Więcej informacji o badaniach TALIS na stronie [Instytutu Badań Edukacyjnych](#).

Opracowała:

Anna Szczęsna-Durys

Bibliografia

Hernik K., Malinowska K., Piwowarski R., Przewłocka J., Smak M., Wichrowski A., (2014), *Polscy nauczyciele i dyrektorzy na tle międzynarodowym. Główne wyniki badania TALIS 2013*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Rzeszowska Akademia Inspiracji

Rzeszowska Akademia Inspiracji to projekt edukacyjny. Innowacyjna idea przygotowywanych kursów ma pomóc dzieciom i młodzieży – na wszystkich poziomach edukacji – w rozwoju najistotniejszych kompetencji, które pozwolą odkrywać pasje, radzić sobie z manipulacją społeczną, podejmować decyzje, logicznie i analitycznie, ale także oryginalnie i twórczo myśleć, działać w zespole.

Oferta proponowana przez Rzeszowską Akademię Inspiracji jest skierowana do uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

Autorskie programy zajęć przygotowali dla nas eksperci-praktycy, mający na swoim koncie sukcesy i ogromne doświadczenie edukacyjne, zarówno w swojej dziedzinie, jak i we współpracy z młodymi ludźmi.

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, jako uczelnia innowacyjna i otwarta na nowoczesne rozwiązania edukacyjne, dysponuje zarówno odpowiednią infrastrukturą, jak i doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym, by zapewnić najwyższy poziom kursów.

[Więcej informacji](#)

zmem i zespołem Aspergera oraz dla rodziców dzieci z zakłóceniami rozwoju emocjonalnego.

“**Koncepcja pracy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Tychach zakłada realizowanie zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola i szkoły poprzez umożliwienie kontraktowania działań poradni prowadzonych na ich terenie w każdym roku szkolnym.**”

Wspieranie nauczycieli na terenie placówki realizowane jest poprzez regularne spotkania grup wsparcia pedagogów i psychologów szkolnych, a także koordynatorów do spraw pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przedszkolach i osób odpowiedzialnych w szkole za doradztwo zawodowe. Nauczyciele mogą korzystać także z zajęć warsztatowych podnoszących umiejętności wychowawcze opartych o model „Wychowanie bez porażek” Thomasa Gordona. Cyklicznie odbywają się także różnorodne, otwarte prelekcje i warsztaty dla nauczycieli w ramach „Niezbędnika nauczyciela”.

Placówka organizuje od lat bezpłatne konferencje skierowane do edukacyjnego środowiska miasta (2008: *Perspektywy rozwoju pomocy psychologiczno-pedagogicznej w Tychach*, 2009: *Skuteczna pomoc dziecku i rodzinie. Szanse i zagrożenia*, 2010: *Trudny uczeń – karać czy wychowywać, Autyzm – FAS: diagnoza i terapia wybranych aspektów*, 2012: *Jak uczyć uczniów uczenia (się)*, 2013: *Uzależnienie dzieci i młodzieży od ekranów*). W 2013 r. po raz pierwszy została zorganizowana także konferencja dla rodziców *Jak być dobrym rodzicem we współczesnym świecie*. W roku szkolnym 2013/2014 poradnia zainicjowała także kampanię społeczną „Włącz wyobraźnię, wyłącz telewizor” skierowaną do rodziców dzieci

przedszkolnych i młodszych, wskazując na negatywny wpływ nowoczesnych technologii – zwłaszcza długotrwałego oglądania telewizji – na rozwój małego dziecka. Kampania zachęca równocześnie rodziców do aktywnego, twórczego spędzania wolnego czasu z małym dzieckiem.

Koncepcja pracy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Tychach zakłada realizowanie zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola i szkoły, w tym wspieranie nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych, poprzez umożliwienie kontraktowania działań poradni prowadzonych na ich terenie w każdym roku szkolnym. Kontrakt poradni i przedszkola lub szkoły podpisują dyrektorzy obu placówek. Zawiera on część informacyjną dotyczącą oferty zajęć w poradni w danym roku szkolnym oraz część podlegającą negocjacji, w której ustalane są działania pracowników poradni w placówce zgodnie z aktualnymi potrzebami nauczycieli, uczniów i rodziców. Kontraktowaniu podlega np. prowadzenie w szkole czy przedszkolu punktu konsultacyjnego dla rodziców, prowadzenie szkoleniowych rad pedagogicznych, prelekcji lub warsztatów dla nauczycieli, rodziców czy uczniów zgodnie ze zgłoszoną problematyką. Tylko w roku szkolnym 2012/2013 w różnorodnych zajęciach psychoedukacyjnych prowadzonych przez pracowników poradni w szkołach, a wynikających z podpisanych kontraktów, wzięło udział 5182 uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Dodatkowo 637 uczniów miało okazję uczestniczyć w warsztatach związanych z wyborem kariery zawodowej i dalszego kształcenia. Praktykowane jest również umieszczenie w kontrakcie badań przesiewowych, interwencji w sytuacji kryzysowej lub

mediacji w sytuacji konfliktu. Kontrakt – podpisywany we wrześniu w każdym roku szkolnym – w każdej chwili może być uzupełniany przez wprowadzenie aneksów. Kontrakt został wprowadzony w poradni w Tychach po raz pierwszy w roku szkolnym 2008/2009, a jego forma podlega stałej modyfikacji na bazie uzyskiwanych doświadczeń. Kontrakt precyzuje i porządkuje formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej i wsparcia na terenie konkretnej placówki, do których zobowiązuje się poradnia, oraz warunki realizacji poszczególnych działań, które będzie wdrażać szkoła/przedszkole – zdecydowanie można uznać to za jego największą zaletę.

Zebrane przez pracowników poradni doświadczenia wskazują, że wprowadzenie kontraktu niesie za sobą wiele pozytywnych. Warto podkreślić aspekt związany z zaplanowaniem całorocznej pracy, co znacząco porządkuje współpracę. Szkoła ma możliwość pokazania swoich realnych potrzeb w zakresie pracy wychowawczej, terapeutycznej, profilaktycznej i diagnostycznej, a także związanej z doskonaleniem umiejętności nauczycieli. Dyrektor szkoły, uczestnicząc w procesie negocjowania wsparcia udzielanego przez poradnię, może w pełni umacniać swoją wizję i koncepcję pracy szkoły oraz uzyskać możliwość rozwiązywania problemów na miejscu, w szkole. Daje to szansę na podnoszenie skuteczności oddziaływań obu instytucji.

Szósty rok funkcjonowania kontraktów pokazuje, że działania podejmowane przez poradnię i placówki edukacyjne w obszarze pomocy psychologiczno-pedagogicznej stają się bardziej spójne i systemowe. Szkoła świadomie sięga po pomoc ze strony pracowników poradni, a poradnia jest motywowana do rozszerzania swojej oferty i podnoszenia jakości proponowanych form wsparcia.

Akcja „Ćwiczyć każdy może”

Dobiegła końca zainicjowana i prowadzona przez Ministerstwo Edukacji Narodowej akcja „Ćwiczyć każdy może” w ramach Roku Szkoły w Ruchu. Do akcji aktywnie włączyły się zarówno szkoły, jak i przedszkola z terenu całej Polski. Łącznie zarejestrowały się 4444 placówki.

Aktywności w ramach akcji zostały podzielone na dziewięć różnych obszarów, w tym m.in. wychowanie fizyczne, edukacja zdrowotna, zajęcia pozalekcyjne czy zajęcia w gronie rodziny. Szkoły i przedszkola dynamicznie podjęły się wykonania wybranych działań, które następnie były dokumentowane. Kolejnym krokiem była weryfikacja nadesłanych materiałów – takich wniosków nadesłano na adres Ośrodka Rozwoju Edukacji prawie 3 tysiące, co dobitnie świadczy o zaangażowaniu uczniów i kadry nauczycielskiej w akcję. Efektem pozytywnego rozpatrzenia poszczególnych wniosków było wyróżnienie placówek zasłużonym tytułem Szkoły lub Przedszkola w Ruchu.

Wszystkim, którzy podjęli wysiłek i otrzymali tytuł, serdecznie gratulujemy i życzymy dalszych sportowych sukcesów i aktywnie spędzanych wakacji.

Informacje na temat tabliczek dla uczestników akcji zostały zamieszczone na stronie [Roku Szkoły w Ruchu](#).

Współpraca szkoły i poradni – przykład pierwszy

Jednym z pozytywnych przykładów takiej systemowej współpracy są działania podejmowane na rzecz ucznia klasy pierwszej, który podjął obowiązek szkolny jako sześciolatek we wrześniu bieżącego roku szkolnego. Mama chłopca, zgodnie z sugestią wychowawcy klasy, zgłosiła się do psychologa w poradni już w listopadzie. Wywiad z mamą opisywał trudności z podporządkowaniem się poleceniom, ruchliwość, nadmierne pobudzenie chłopca, impulsywność. Dodatkowo mama zgłaszała brak autorytetu nauczycielki w oczach dziecka (dzień wcześniej chłopiec opluł nauczycielkę w klasie) oraz agresywne zachowania wobec innych uczniów. Po niecałych dwóch miesiącach nauki chłopiec nie lubił chodzić do szkoły. Mama prosiła o wskazówki, jak pracować z synem, oraz o wykonanie diagnozy pod kątem ADHD. Ustalono terminy badania psychologiczno-pedagogicznego oraz konsultację u lekarza psychiatry dziecięcego, wykonanie audiogramu i konsultacji okulistycznej. Dostarczona do poradni opinia ze szkoły zwracała uwagę przede wszystkim na agresywne zachowania dziecka – bicie, popychanie, uderzanie uczniów i nauczycieli ręką lub innymi przedmiotami, używanie wulgaryzmów. Wskazywała także na trudności w respektowaniu granic i podporządkowaniu się dyscyplinie w grupie (chłopiec chodzi po klasie, zaczepia inne dzieci, krzyczy lub piszczy bez powodu). Wychowawczyni opisała brak krytycyzmu ucznia wobec swojego zachowania i brak respektu wobec dorosłego (ignorowanie słów dorosłego, uciekanie przed dorosłym, zwracanie się do nauczyciela per „ty”, szarpanie się z nauczycielem, a nawet agresja fizyczna).

Ponowna rozmowa z mamą w grudniu pokazała, że pomimo udzielnej porady wychowawczej sytuacja chłopca

w szkole się pogarsza. Chłopiec coraz częściej nie pracował na lekcjach, a jego sposób reagowania na inne dzieci w klasie spowodował odrzucenie przez grupę i narastający protest rodziców innych dzieci, zaniepokojonych agresją i absorbowaniem prawie całej uwagi nauczyciela przez jedno dziecko w klasie. W szkole uruchomiono pomoc przede wszystkim pedagogowi szkolnemu, który interweniował w sytuacji nasilonej agresji ze strony ucznia i wyprowadzał go z klasy. Tymczasem proces diagnostyczny potwierdził wyższe od przeciętnej dla wieku możliwości poznawcze chłopca oraz trudności z przetwarzaniem słuchowo-językowym, słabą sprawność ruchową i grafomotoryczną, ponadto objawy nadruchliwości, dużą potrzebę docenienia, słabą wytrwałość oraz konieczność stałego ukierunkowywania działań i procesów uwagi. Chłopiec został skierowany na diagnozę integracji sensorycznej. Mama zwróciła się do poradni z wnioskiem o wydanie opinii w sprawie objęcia syna pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole. Jednocześnie sygnalizowała, że chłopiec uczęszcza regularnie na prywatną terapię psychologiczną. Pierwsze półrocze zakończyło się jednak poczuciem ciągle pogłębiających się trudności. Chłopczyk głośno werbalizował, że nie lubi chodzić do szkoły, a dzieci w klasie go odtrącają. Był zniechęcony i sfrustrowany.

W celu wsparcia szkoły w pracy z chłopcem zaraz po zimowej przerwie odbyło się szkoleniowe spotkanie z nauczycielami dziecka prowadzone przez psychologa i pedagoga poradni. Tematem przewodnim spotkania było rozumienie mechanizmów funkcjonowania, a także różne aspekty pracy wychowawczej z dzieckiem nadpobudliwym. Nawiązana została bezpośrednia współpraca z wychowawcą klasy, który był informowany o postępach w procesie diagnozy oraz miał możli-

wość skonsultowania różnorodnych oddziaływań wychowawczych. Diagnoza medyczna chłopca potwierdziła obserwację w kierunku ADHD. Dodatkowo wykryto krótkowzroczność z astygmatyzmem, nieprawidłowy audiogram do dalszej konsultacji laryngologicznej i znaczną nadwrażliwość słuchową. Wdrożona została zlecona przez lekarza farmakoterapia.

“
Szósty rok funkcjonowania kontraktów pokazuje, że działania podejmowane przez poradnię i placówki edukacyjne w obszarze pomocy psychologiczno-pedagogicznej stają się bardziej spójne i systemowe. Szkoła świadomie sięga po pomoc ze strony pracowników poradni, a poradnia jest motywowana do rozszerzania swojej oferty i podnoszenia jakości proponowanych form wsparcia.
 ”

Spotkanie z gronem uczących oraz szczegółowa opinia dla szkoły ukierunkowały pracę z dzieckiem, nie zapobiegły jednak narastającemu konfliktowi pomiędzy rodzicami innych uczniów i mamą chłopca. Rodzice zaczęli domagać się usunięcia chłopca ze szkoły, żądali przeniesienia go do innej

klasy bądź natychmiastowego skierowania na indywidualne nauczanie. W bardzo trudnej sytuacji znaleźli się dyrektor szkoły oraz wychowawca klasy. Spotkanie z rodzicami prowadzone w marcu przez dyrektora i pedagoga szkolnego zakończyło się odczytaniem opinii poradni oraz protestem rodziców, którzy nie zgadzali się z zapisami zawartymi w opinii i zażądali spotkania z zespołem diagnostycznym poradni. Z uwagi na nasilony konflikt ponowne spotkanie w klasie odbyło się w obecności dyrektora i mediatora poradni oraz dyrektora szkoły, pedagoga szkolnego i wychowawcy klasy. Podczas bardzo burzliwej dyskusji rodzice zadawali wiele pytań mających na celu wykazanie konieczności przeniesienia chłopca do innej szkoły lub klasy. Głównym celem spotkania stało się wyjaśnienie, że przeniesienie chłopca do klasy integracyjnej nie jest możliwe, gdyż uczeń nie jest dzieckiem niepełnosprawnym, a poza tym jego mama nie wyraża zgody na zmianę szkoły. Wskazano, że indywidualne nauczanie jest możliwe tylko na wniosek lekarza, oraz zwrócono uwagę wszystkim rodziców, że chłopiec wymaga wsparcia ze strony dorosłych, aby móc lepiej funkcjonować w szkole. Przypomnia-

no, że zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron przynosi efekty, ponieważ w widoczny sposób zmniejsza się ilość zachowań agresywnych ucznia wobec innych dzieci i dorosłych w szkole. Ustalono także kolejne spotkanie z rodzicami dzieci chodzących do tej klasy, podczas którego psycholog poradni omówił specyfikę funkcjonowania dziecka z ADHD połączonego z impulsywnością oraz w formie warsztatowej przepracował z rodzicami sposoby reagowania na pytania lub skargi dziecka na trudne zachowania kolegi z klasy. Wsparcie otrzymał również wychowawca klasy, który miał wprowadzać elementy pracy wychowawczej związanej z rozumieniem zachowania ucznia nadpobudliwego przez koleżanki i kolegów z klasy i zwiększeniem tolerancji ze strony innych dzieci.

Zachowania agresywne znacząco się wyciszyły. Chłopiec nadal uczęszcza na terapię psychologiczną, ciągle jeszcze jest w trakcie pogłębionej diagnozy psychiatrycznej, skończył proces diagnozy integracji sensorycznej. Wspólny wysiłek mamy dziecka, szkoły i poradni przyniósł wymierne, pozytywne rezultaty. Chłopiec mimo dużego nacisku ze strony rodziców uczniów z jego klasy nie został odrzucony przez rówieśników i kontynuuje naukę w zespole, a nie indywidualnie. Lepiej radzi sobie w sytuacjach społecznych. Dalszej cierpliwej pracy wymaga teraz jego zaangażowanie w pracę dydaktyczną na lekcji.

Współpraca szkoły i poradni – przykład drugi

Inny przykład ilustrujący wspólną pracę poradni i szkoły na rzecz dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi stanowi uczennica klasy VI szkoły podstawowej, która trafiła do poradni po raz pierwszy w roku szkolnym 2008/2009. Powodem zgłoszenia były

trudności wychowawcze (stawianie na swoim, brak respektowania granic, słabo rozwinięta empatia, wymuszanie krzykiem, zaburzenia koncentracji uwagi). Wówczas dziewczynka została skierowana do poradni na zajęcia grupowe dla dzieci z zakłóconym rozwojem emocjonalnym, rodzicom udzielono wskazań wychowawczych, przeprowadzono także diagnozę psychologiczno-pedagogiczną, która potwierdziła dobre możliwości intelektualne dziecka oraz ryzyko specyficznych trudności w uczeniu się. W kolejnych latach nauki w szkole podstawowej uczennica nadal sprawiała kłopoty swoim zachowaniem. Rodzice korzystali systematycznie z porad psychologa poradni, dziewczynka uczestniczyła m.in. w terapii czaszkowo-krzyżowej, terapii z wykorzystaniem biofeedbacku oraz dodatkowo korzystała z terapii psychologicznej w prywatnym gabinecie. Została wykonana diagnoza medyczna, która wykazała ADHD z rysem zespołu Aspergera, drażliwością i impulsywnością. Rodzice nie byli jednak zainteresowani podejmowaniem kroków w celu zapewnienia córce kształcenia specjalnego. Podjęli natomiast próbę zmiany szkoły na niepubliczną, ale nie

przyniosło to znaczącej poprawy funkcjonowania dziecka i po roku dziewczynka wróciła do swojej starej klasy.

Eskalacja problemu nastąpiła w bieżącym roku szkolnym, na początku klasy VI. Kolejne epizody związane z łamaniem norm i zasad doprowadziły do konfliktu na linii rodzice–szkoła. W lutym rodzice zgłosili się do poradni z prośbą o pomoc w postaci opinii dla szkoły, opisującej mechanizmy funkcjonowania dziecka. Oskarżali szkołę o brak zrozumienia dla problemów córki. Szkoła natomiast postrzegала rodziców jako roszczeniowych, niewspółpracujących i niewywiązujących się z obietnic. Po wykonaniu ponownej, wnikliwej diagnozy – uzupełnionej o zaświadczenie lekarskie wydane przez psychiatrę dziecięcego – została napisana opinia w sprawie dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczennicy.

Opinia zawierała szczegółowy opis mechanizmów funkcjonowania dziewczynki w sferze interakcji społecznych oraz zalecenia dla nauczycieli dotyczące komunikacji z uczennicą (jak reagować na sytuacje prowokacyjne, jak rozróżnić objaw choroby od celowego zachowania niepożądanego, jak nagradzać i wzmacniać przejawy dobrego zachowania). Pedagog poradni spotkał się w szkole z pedagogiem i wychowawcą klasy, z którymi omówił strategię postępowania wobec uczennicy. Następnie w szkole odbyło się spotkanie całego zespołu nauczycieli uczących z rodzicami i pedagogiem poradni, podczas którego szczegółowo omówiono opinię, a także wzajemne oczekiwania.

Podjęcie tych prostych działań postdiagnostycznych spowodowało większe zrozumienie problemów dziecka

przez nauczycieli, rodzicom zaś dało możliwość pokazania tych sfer aktywności dziewczynki, które nie były znane szkole (uczennica jest wolontariuszem w schronisku dla zwierząt, bierze udział w konkursach organizowanych przez bibliotekę miejską, bardzo dużo czyta, znacząco wykraczając poza kanon lektur szkolnych). Ponadto rodzice mieli okazję omówić wypróbowane już sposoby reagowania na trudne zachowania córki, które można wykorzystywać na terenie szkoły. Zobaczyli też, że nauczyciele są chętni do wspierania dziecka i udzielania mu pomocy. Po miesiącu od wdrożenia ustalonych wspólnie działań jest widoczna poprawa funkcjonowania dziecka w klasie (zmniejszenie ilości uwag negatywnych w dzienniczku uczennicy na rzecz pozytywnych informacji oraz lepszy kontakt pomiędzy dziewczynką a nauczycielami).

Korzyści, zadania, możliwości...

Opisane powyżej przykłady współpracy szkoły i poradni nie są w Tychach odosobnione. Warto również podkreślić, że jest ona kontynuowana do momentu zakończenia edukacji dziecka na danym poziomie lub dłużej, jeśli zaistnieje taka potrzeba. Coraz częściej szkoły i przedszkola sięgają po wsparcie na swoim terenie. Wejście psychologów, pedagogów i mediatora poradni na teren placówki, towarzyszenie tam rodzicom i nauczycielom przynosi bardzo wiele wymiernych korzyści. Przede wszystkim pozwala doświadczyć i zrozumieć, że na zmianę trudnej dla wszystkich sytuacji wpływają realna współpraca i przyjęcie odpowiedzialności w zakresie swoich kompetencji – zamiast obwiniania się i oczekiwania, że druga strona samodzielnie rozwiąże problem.

Korzyścią dla rodziców jest niewątpliwie pomoc, wsparcie i pewność, że mogą liczyć nie tylko na pracow-

ników poradni, lecz także na szkołę. Szkoła ma natomiast okazję spojrzeć na ucznia z innej, nie codziennej perspektywy. Może wykorzystać media, zajęcia warsztatowe czy prelekcje, by lepiej zrozumieć, z czym zmagają się uczeń doświadczający trudności, znaleźć nowe sposoby działania oraz wykorzystać pracowników poradni do uruchomienia zasobów pracowników szkoły i rodziców. Korzyść dla poradni zawiera się przede wszystkim w możliwości przełożenia diagnostyki na praktykę szkolną. Podejmowanie pracy na terenie szkoły jest niewątpliwie motorem rozwoju, doskonalenia się, pozwala zaspokajać rosnące potrzeby placówek. Staje się także inspiracją do rozszerzania oferty i przebudowywania koncepcji pracy poradni.

Z pewnością takiej wspólnej pracy sprzyja myślenie systemowe – budowanie spójnego, uporządkowanego systemu pomocy, w którym każda placówka ma określone kompetencje i jasno precyzuje swoje oczekiwania. Ogniwem spajającym system jest w Tychach kontrakt, który niejako wymusza diagnozę potrzeb (szkoła, przedszkole) oraz dopasowanie się do nich w celu ich zaspokojenia (poradnia psychologiczno-pedagogiczna). Przełamany zostaje stereotyp gabinetowej pracy poradni. Pomocne jest także okresowe dokonywanie oceny pracy poradni w ramach ewaluacji wewnętrznej obejmujące ankiety skierowane do dyrektorów szkół i przedszkoli, pedagogów szkolnych i nauczycieli.

Przeprowadzone w 2007 r. pierwsze badanie ankietowe dyrektorów szkół oraz przedszkoli miejskich pokazało,

że wbrew wysokim oczekiwaniom pracowników uzyskana ocena pracy poradni była bardzo niska. Ten wskaźnik stał się punktem wyjścia do dyskusji o tym, co należy zmienić, aby dyrektor placówki oświatowej – tak ważny element systemu wsparcia nauczycieli – poczuł, że poradnia jest potrzebnym ogniwem. W ciągu ostatnich lat dzięki wskazaniu słabych punktów współpraca pomiędzy poradnią a szkołą mogła być w Tychach doskonalona i lepiej sprecyzowana. Trudno przecenić także wsparcie w budowaniu systemu pomocy, jakiego udzielają w Tychach władze samorządowe. W opracowanej strategii oświatowej dla miasta na lata 2008–2013 w formułowanym wówczas celu strategicznym „Poprawa jakości wsparcia edukacyjno-terapeutycznego udzielanego dziecku i rodzinie” w ramach priorytetu „Wyrównywanie szans edukacyjnych” znalazło się znamienne zadanie: „Organizacja efektywnego systemu pomocy psychologiczno-pe-

dagogicznej”. Jego realizacja polega przede wszystkim na położeniu nacisku na budowanie spójnego, czytelnego systemu, w którym każdy element (przedszkole i szkoła, poradnia, władze miasta oraz inne instytucje miejskie) działa zgodnie z takim samym rozumieniem sytuacji dziecka i podejmuje spójne działania. Warto bowiem pamiętać, że największy efekt ze współpracy poradni i szkoły powinien dotyczyć lepszego funkcjonowania ucznia z trudnościami, którego potrzeby są zrozumiane i zaspokojone.

Izabela Rodak

Od 20 lat pracuje jako psycholog, od 2007 r. pełni funkcję dyrektora Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Tychach.

Przez siedem lat była związana ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Tychach.

Wykładowca na studiach podyplomowych i kursach kwalifikacyjnych w zakresie oligofrenopedagogiki.

Moje pory roku

Laura Jurga

Kraków: Wydawnictwo Esprit, 2014

Autorka jest pracownikiem naukowym (ukończyła oligofrenopedagogikę), a prezentowana książka jest autobiografią napisaną z perspektywy osoby z niepełnosprawnością i jednocześnie profesjonalisty – potrafiącego spojrzeć na problem niepełnosprawności i wynikających z niej ograniczeń – z perspektywy naukowej.

Moje pory roku to książka bardzo osobista, Laura Jurga dzieli się w niej swoimi radościami i troskami. Przeżywamy z Autorką pierwsze chwile w szkole, pierwsze przyjaźnie i dorastanie. Okres młodzięczego buntu i wchodzenie w dorosłość.

Autorka dużą wagę przywiązuje do tego, by każda osoba z niepełnosprawnością, na miarę swoich możliwości, zyskała autonomię i możliwość decydowania o sobie. Dlatego też książka może być cenną podpowiedzią dla rodziców dzieci z niepełnosprawnością – by nie bali się wychowywać ich do samodzielności, ale i dla młodych osób (nie tylko z niepełnosprawnością), aby umiały przełamywać stereotypy i spełniać marzenia.

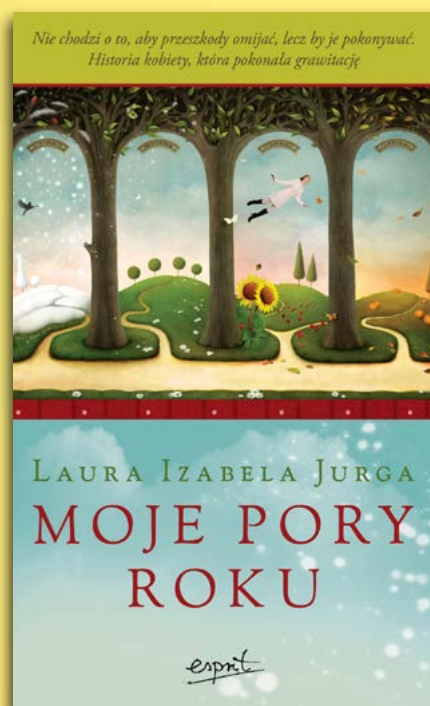
Świat opisany z perspektywy osoby doświadczającej trudności w poru-

szaniu się jest autentyczny. Bariery ograniczające aktywność osób z niepełnosprawnością wynikają często z braku empatii i myślenia o innych, dlatego też bardzo cenne są obserwacje i komentarze Autorki dotyczące utrudnień, które z łatwością mogłyby być zlikwidowane, co znacznie ułatwiłoby życie i zwiększyło aktywność życiową osób z niepełnosprawnością.

Istotną kwestią poruszaną w książce jest samo postrzeganie osób niepełnosprawnych – Autorka z nutą autoironii pokazuje względność określenia *niepełnosprawność*: „W mojej pamięci tkwi wieczór, kiedy to ja, Żaba i Radek wracaliśmy z jakiejś imprezy wieczornym autobusem. Kiedy wsiadałam, Radektrzymał mnie za rękę. Ktoś z pasażerów krzyknął: Inwalidka! – Trzeba zrobić miejsce... Reakcja Radka była natychmiastowa: – Jaka inwalidka??? To przecież Laura!” (fragment książki).

Ciekawe jest ujęcie tematu w kłamry pór roku. Styl książki jest lekki, chociaż Autorka nie ucieka od tematów trudnych i poważnych.

W książce można znaleźć wiele ciekawych przemyśleń i to, co naj-

ważniejsze – przykłady, jak można osiągnąć samodzielność i niezależność, chociaż nie oznacza to, że czasami nie trzeba prosić o pomoc.

Walorem książki jest również osadzenie w realiach życia codziennego i spojrzenie na wydarzenia z najnowszej historii Polski okiem młodej osoby.

Opracowała:
Anna Fus

Fragment książki:

„Kiedy zdjęto mi gips, zobaczyłam inne stopy, inaczej ustawione, zobaczyłam pierwszy raz czubek własnych palców i przeżyłam szok. Tego samego popołudnia poprosiłam Mamę, żeby włożyła mi nowe brązowe spodenki dresowe i szare sznurowane buciki, które długo czekały na tę chwilę.

Dobrze pamiętam, że sama wstałam z dużego inwalidzkiego wózka i samodzielnie zrobiłam kilka kroków w korytarzu Dziecięcego Szpitala w Busku Zdroju.

Płakał cały personel. Płakała moja Mama. Ja chyba nie. Pamiętam tylko to uczucie, że stało się coś ważnego..., chodziłam wreszcie na całych stopach, choć moim krokom długo jeszcze brakowało pewności. Czekala mnie teraz długa rehabilitacja”.

z internetem, wideoprojektorów, tablic interaktywnych, kamer, aparatów cyfrowych, tabletów, drukarek wielofunkcyjnych.

PCEN w Rzeszowie przeszkolił 1,2 tys. nauczycieli z województwa podkarpackiego. Na 16-godzinny nieodpłatny szkoleniu każdy uczestnik poznał konfigurację sprzętowa, oprogramowanie systemowe, narzędziowe i dydaktyczne instalowane na komputerach przenośnych, zasoby portali [Scholaris](#), [Interkl@asa](#) i innych do edukacji zdalnej, posiadał umiejętność projektowania zajęć dydaktycznych prowadzonych z wykorzystaniem programów edukacyjnych oraz narzędzi wspomagających prezentację. Owocem tych szkoleń była m.in. duża aktywność nauczycieli w zakresie przygotowywania scenariuszy lekcji przedmiotowych, tworzenia prezentacji multimedialnych na lekcje oraz wyposażenie wielu szkół w tablice interaktywne, projektory i notebooki.

„Cyfrowa szkoła”

Rządowy program rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa Szkoła” został opracowany w 2012 r. Jego realizację podzielono na kilka etapów: wybór szkół pilotażowych, następnie zakup sprzętu i wykonywanie zadań dotyczących wdrażania TIK w proces nauczania (m.in. szkolenie kadry nauczycielskiej). Zostało nim objętych 399 szkół podstawowych z terenu całej Polski, w tym 28 z województwa podkarpackiego. Przeprowadzono 50 tys. lekcji z wykorzystaniem nowoczesnych rozwiązań technologicznych. W zajęciach wzięło udział 70 tys. uczniów.

Po zakończeniu procedur przetargowych i zakupie sprzętu dla szkół na początku 2013 r. rozpoczęły się działania w ramach komponentu

„E-nauczyciel” przygotowujące kadre nauczycielską do wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych na zajęciach z uczniami.

PCEN w Rzeszowie w ramach swojej działalności statutowej wspierał szkoły z województwa podkarpackiego biorące udział w tym projekcie. Zakres szkoleń i współpracy obejmował praktyczne wykorzystanie zakupionego sprzętu i oprogramowania oraz doradztwo metodyczne. Dużym zainteresowaniem cieszyły się 16- lub 20-godzinne zajęcia wspierane pracą na platformie e-learningowej Moodle Wirtualnego Centrum Edukacji PCEN.

Akademia Technologii Informacyjnej i Komunikacyjnej PCEN w Rzeszowie

W czerwcu 2005 r. została powołana do życia Akademia Technologii Informacyjnej i Komunikacyjnej (Akademia TIK) jako nowe przedsięwzięcie Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie. Zasadniczy cel Akademii TIK sformułowano następująco: „Umożliwienie nauczycielom Podkarpacia zdobywanie wiedzy na temat ciekawych doświadczeń

i zagadnień związanych z praktycznym wykorzystaniem TIK w nauczonym przedmiocie oraz poznanie nowości w tej dziedzinie”. W ten sposób Akademia TIK stała się także forum wymiany doświadczeń i poglądów dotyczących praktycznego i różnorodnego wykorzystania TIK w szkole.

Formuła Akademii TIK to cykl odbywających się raz w miesiącu otwartych, bezpłatnych wykładów połączonych z prezentacjami i aktywnym udziałem uczestników. Akademia opiera swoją działalność na współpracy z instytucjami i firmami zajmującymi się upowszechnianiem edukacji informatycznej, wydawnictwami edukacyjnymi, autorami publikacji z zakresu TIK, nauczycielami mającymi ciekawe doświadczenia związane z praktycznym wykorzystaniem TIK. Jednym z rezultatów spotkań Akademii są coroczne tematyczne warsztaty szkoleniowe dla nauczycieli.

W roku szkolnym 2013/2014 z powodzeniem i dużym zainteresowaniem ze strony nauczycieli realizowana jest już dziewiąta edycja Akademii. Jej koncepcja pozostaje niezmienna – opiera się na połączeniu konferen-

Konkurs „Witryna szkoły”

Lekcje z uczniami

cji tematycznych i warsztatów informatycznych. Od samego początku zajęcia na Akademii prowadzą autorzy znanych publikacji, doświadczeni nauczyciele pedagogicy, wykładowcy wyższych uczelni – praktycy z zakresu wykorzystania TIK. Wielkim wsparciem dla działalności jest wieloletnia współpraca z Ośrodkiem Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie oraz Regionalnym Centrum Rozwoju Edukacji w Opolu (do 2013 r. Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Informatycznego i Politechnicznego), których wybitni wykładowcy wielokrotnie uczestniczyli w spotkaniach Akademii.

Projekty unijne, systemowe realizowane przez PCEN w Rzeszowie w latach 2009–2014

„Podkarpackie Szkolenie Informatyczno-Metodyczne”

To projekt systemowy realizowany przez Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie w latach 2009–2013, współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Działania 9.4 – Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty Programu Operacyj-

nego Kapitał Ludzki. Całkowity budżet projektu wynosił 6,4 mln zł. Celem głównym projektu było dostosowanie kwalifikacji 1610 nauczycieli, instruktorów oraz kadr administracyjnych instytucji systemu oświaty województwa podkarpackiego do wymogów związanych ze strategicznymi kierunkami rozwoju regionu. W szczególności chodziło o podniesienie kwalifikacji zawodowych w zakresie wykorzystania komputera, internetu oraz narzędzi technologii informacyjnej w dydaktyce oraz funkcjonowaniu szkoły, upowszechnianie nowej podstawy programowej w nauczaniu przedmiotowym oraz zmniejszenie dysproporcji poziomu edukacji między wsią a miastem.

Zgodnie z założeniami projektu szkolenia adresowane były do pracowników JST odpowiedzialnych za oświatę województwa podkarpackiego, wzytatorów, dyrektorów szkół, przedszkoli i placówek oświatowych oraz nauczycieli wszystkich przedmiotów nieinformatycznych: języka polskiego, angielskiego, rosyjskiego, bibliotekarzy, kształcenia zintegrowanego, matematyki, chemii, fizyki, przyrody, biologii,

geografii, historii, wiedzy o społeczeństwie, wychowania do życia w rodzinie, przedmiotów zawodowych, plastyki, muzyki, wychowania fizycznego, pedagogów, psychologów oraz nauczycieli religii. Szkolenia obejmowały 80 godzin pracy warsztatowej realizowanych w trzech modułach z wykorzystaniem opracowanych specjalnie na potrzeby projektu podręczników do każdego nauczanego przedmiotu (recenzowanych przez znanych specjalistów).

W ramach projektu w województwie podkarpackim został podwyższony poziom usług edukacyjnych – poprzez wdrożenie nowoczesnego systemu certyfikacji nauczycieli i szkół lokalne JST otrzymały istotne wsparcie w realizacji lokalnych strategii rozwoju. Efektem projektu był wzrost jakości usług placówek oświatowych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Dodatkowo, 1,2 tys. nauczycieli, 300 dyrektorów placówek oświatowych i wzytatorów oraz 110 pracowników JST podwyższyło kwalifikacje zawodowe, 1,5 tys. nauczycieli otrzymało „Certyfikat Kluczowych Kompetencji Podkarpackiego Nauczyciela w zakresie wykorzystania technologii informacyjnej”, a 100 szkół – „Certyfikat Kluczowych Kompetencji w zakresie wykorzystania technologii informacyjnej”.

„EduKom”

Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w ramach POKL Priorytet IX. Działanie 9.4. – Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach. Wysooko wykwalifikowana kadra systemu oświaty – realizuje projekt systemowy pod nazwą „Edukacja skuteczna, przyjazna, nowoczesna – rozwój kompetencji kadry zarządzającej i pedagogicznej szkół i placówek oświatowych w województwie podkarpackim (EduKom)”. Jest on realizowany w okresie od czerwca 2011 do grudnia 2014 r.

W tym czasie zostanie przeszkolonych 5635 dyrektorów i nauczycieli z województwa podkarpackiego. Głównym celem projektu jest dostosowanie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli (w tym kadry zarządzającej) – głównie z terenów wiejskich – do realizacji nowych zadań wynikających z reformy edukacji wdrażanej przez MEN.

Cele szczegółowe projektu:

- uzyskanie dodatkowych kwalifikacji do prowadzenia zajęć;
- nabycie wiedzy i umiejętności w zakresie opracowywania i realizacji programów nauczania przedmiotów ogólnych, dostosowanych do potrzeb i możliwości konkretnej grupy uczniów, z wykorzystaniem pedagogiki twórczości oraz platformy e-learningowej;
- nabycie wiedzy i umiejętności w zakresie opracowywania i realizacji programów nauczania przedmiotów zawodowych z wykorzystaniem nowoczesnych technik wytwarzania oraz platformy e-learningowej;
- nabycie przez nauczycieli wszystkich etapów kształcenia kompetencji w zakresie posługiwania się językiem angielskim na poziomie minimum B1;
- nabycie umiejętności wykorzystania e-learningu w kształceniu;
- nabycie umiejętności wykorzystania doświadczeń i eksperymentów w e-kształceniu;
- nabycie wiedzy i umiejętności w zakresie efektywnego zarządzania i zapewnienia wysokiej jakości nauczania w placówkach oświatowych województwa podkarpackiego.

Projekt obejmuje m.in. kursy kwalifikacyjne (terapia pedagogiczna, oligofrenopedagogika, bibliotekoznawstwo, pierwsza pomoc) i doskonalące (język angielski I i II poziom dla nauczycieli przedmiotów zawodowych technicznych; kursy modułowe przeznaczone

dla nauczycieli przedmiotów przyrodniczych II, III i IV etapu kształcenia; kurs przeznaczony dla kadry zarządzającej placówkami oświatowymi; pedagogika twórczości, tworzenie programów dostosowanych do zróżnicowanych możliwości i potrzeb uczniów, klucz do uczenia się, ewaluacja, e-kształcenie) realizowane w wielu grupach i miejscach w województwie. Budżet projektu wynosi 20 mln zł, uczestnictwo w nim jest nieodpłatne.

„Technologie cyfrowe”

Projekt „Technologie cyfrowe jako systemowe narzędzie wspomagające realizację programów rozwojowych oraz podnoszące jakość i atrakcyjność oferty edukacyjnej szkół Podkarpacia” to kolejny projekt PCEN w Rzeszowie realizowany na terenie województwa podkarpackiego, w latach 2013–2015 r. Partnerami w projekcie jest 18 jednostek samorządu terytorialnego. Grupę docelową stanowi 31 szkół podstawowych oraz 1240 uczniów klas IV–VI. W ramach projektu wdrażane są narzędzia TIK, które będą towarzyszyć uczniom i nauczycielom na każdym etapie realizacji projektu w szkołach, tj. system diagnozujący, e-portfolio, e-kursy, system zarządzania salami w szkołach oraz system oceny pracowniczej. Dodatkowo, szkoły otrzymały urządzenia teleinformatyczne potrzebne podczas realizacji zadań z uczniami (tablice interaktywne, projektory, tablety, laptopy wraz z oprogramowaniem biurowym i antywirusowym).

W ramach zadań prowadzone są zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze oraz zajęcia ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych i zainteresowań w zakresie przedmiotów humanistycznych, językowych i matematyczno-przyrodniczych. W każdej ze szkół objętych projektem zostało utworzonych sześć grup zajęciowych

(składających się przeciętnie z 5–8 uczniów). Uczniowie, którzy korzystają z zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, mają możliwość wyrównania poziomu wiedzy oraz udoskonalenia swoich zdolności w zakresie TIK, otrzymują także wsparcie w procesie rozwijania zdolności i pasji. Dzięki projektowi szkoły mają możliwość realizacji programów rozwojowych oraz podniesienia jakości zarządzania pracą w szkole, a nauczyciele zostają przeszkoleni w zakresie obsługi oprogramowania.

Partnerski Projekt Regio – projekt „Multimedia? Techniki Informacyjno-Komunikacyjne? – Wiemy jak!”

Celem Comenius Regio jest wzmacnianie europejskiego wymiaru w edukacji poprzez promowanie współpracy między lokalnymi i regionalnymi władzami oświatowymi w Europie, realizacja celów programu Comenius,

Nowe technologie mogą pomóc się uczyć, ale i mogą zaszkodzić

Analiza IBE powinna zastanowić każdego rodzica i nauczyciela. Uczniowie pozbawieni technologicznych zdobyczy osiągają słabsze wyniki, ale też słabsi są ci, którzy w nadmiarze korzystają z komputera, tabletu, komórki czy internetu.

Czy nowoczesne technologie pomagają w nauce? Zdania naukowców są w tej sprawie od dawna podzielone. Nowych argumentów dostarcza ostatnie międzynarodowe badanie umiejętności 15-latków (PISA).

[Więcej informacji](#)

Lekcje z uczniami

a w konsekwencji wzbogacenie oferty edukacyjnej dla uczniów.

Projekt „Multimedia? Techniki Informatyko-Komunikacyjne? – Wiemy jak?” był realizowany przez Regionalne Partnerstwo Podkarpacia (Polska) oraz Bawarii (Niemcy). Instytucją uczestniczącą w projekcie był PCEN w Rzeszowie, a koordynującą – Podkarpackie Kuratorium Oświaty w Rzeszowie.

Główne cele projektu to:

- otwarcie trwałej dwustronnej współpracy na przyszłość;
- przekonanie osób związanych z edukacją, że TIK w procesie nauczania i uczenia się w szkołach oraz własnej ewaluacji coraz częściej staje się koniecznością;
- rozwinięcie metod uczenia się z *digital media*;
- zdobycie wiedzy na temat systemu edukacyjnego partnera – istotnej dla dalszej współpracy;
- zebranie i rozpowszechnianie przykładów dobrej praktyki w obu regionach, np. uczenie uczenia się, nabywanie umiejętności i kluczowych kompetencji itd.;

- zbieranie doświadczeń w zakresie wykorzystywania komunikacji online do współpracy grup partnerskich.

Przedmiotem zainteresowań uczestników były: dydaktyka, w szczególności stosowanie nowych technologii na zajęciach z uczniami, trudności oraz korzyści z tego płynące, baza lokalowa i wyposażenie szkół, kierunki rozwoju szkół i nauczycieli, korzyści ze współpracy międzynarodowej. Nauczyciele pozyskali wiedzę na temat zmian zachodzących w edukacji oraz kierunków jej rozwoju promowanych w Europie. Zdobyli doświadczenia w zakresie stosowania nowych technologii, w tym tablic interaktywnych na lekcjach. Poznali szeroki asortyment technologii informacyjnych możliwych do wykorzystania w szkołach, a także pozbyli się uprzedzeń przed korzystaniem z multimediów. Zapoznali się z regionem oraz systemem edukacyjnym europejskim partnerów, co już jest pomocne w przypadkach uczniów migrujących pojawiających się w szkołach. Uczestnicy dzięki kontaktom i spotkaniom partnerskim udoskonaliли znajomość języków obcych.

PCEN w Rzeszowie uczestniczył w logistycznych przygotowaniach wizyt gości z instytucji partnerskich, wykorzystując swoje bazy szkoleniowe i noclegowe w Czudcu, Przemyśle i Krośnie. W ramach udziału w projekcie pracownicy merytoryczni PCEN byli włączani w prace związane z przygotowaniem konferencji, planowaniem wizyt w szkołach oraz dokumentowaniem, zbieraniem scenariuszy lekcji, opracowaniem materiałów na szkolenia dla nauczycieli i dyrektorów. Konsultanci PCEN włączyli się w merytoryczne przygotowania wizyt (opracowanie prezentacji i wystąpień konferencyjnych: *LLL – wyzwanie XXI wieku a wypalenie zawodowe, Motywowanie nauczycieli oraz uczniów do korzystania z ICT oraz multimediów*), a także konferencji międzynarodowych *Działalność innowacyjna w szkołach i Bezpieczeństwo w sieci*.

„Szkoła Kluczowych Kompetencji”

Projekt „Szkoła Kluczowych Kompetencji. Program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej” był realizowany w partnerstwie z Wyższą Szkołą Ekonomii i Innowacji w Lublinie w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki: Priorytet III – Wysoka jakość oświaty, Działanie 3.3 – Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.4 – modernizacja treści i metod kształcenia, kształcenia. Jego celem jest opracowanie i wdrożenie ponadregionalnych programów rozwijania umiejętności uczniów w zakresie kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem nauk matematyczno-przyrodniczych, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), języków obcych, przedsiębiorczości. Projekt – realizowany od grudnia 2008 do grudnia 2012 r. – objął 5 tys. uczniów z 50 szkół, głównie z obszarów wiejskich. Uczestniczyło w nim po 10 szkół z województw lubelskiego, podlaskiego, mazowieckiego, świętokrzyskiego i podkarpackiego. W woje-

wództwie podkarpackim w projekcie uczestniczyło łącznie 61 nauczycieli i 1169 uczniów. W ramach projektu prowadzono opisane poniżej działania.

Dla młodzieży:

- W ramach zajęć lekcyjnych kontynuowano wdrażanie autorskich programów nauczania opracowanych przez nauczycieli na początku realizacji projektu, uwzględniających kształtowanie kompetencji kluczowych w zakresie nauczania: przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), języków obcych, przedsiębiorczości. W tych działaniach uczestniczyło ponad 1,2 tys. uczniów i nauczycieli.
- Młodzież z 10 szkół Podkarpacia (po 40 uczniów z każdej szkoły) brała udział w pracach kół naukowych organizowanych przez wyższe uczelnie – WSEI w Lublinie i WSHP w Sandomierzu – doskonaląc kluczowe kompetencje nabyte podczas lekcji szkolnych. Zajęcia w ramach KN były prowadzone przez kadrę naukową zatrudnioną w uczelniach. Uczniowie poznawali środowisko uczelni wyższych, w tym sposób prowadzenia zajęć.
- Uczniowie w okresie letnim uczestniczyli w Wakacyjnych Obozach Naukowych organizowanych w okolicach Zakopanego i Lidzbarka Welskiego. Z wypoczynku połączonego z zajęciami i doskonaleniem kluczowych kompetencji skorzystało w 2012 r. blisko 90 uczniów.
- Ok. 70% uczniów uczestniczących w projekcie SKK brało udział w zajęciach Przedsiębiorstwa Symulacyjnego – gry internetowej symulującej działania przedsiębiorstwa. Zorganizowane zostały eliminacje na szczeblu szkolnym, wojewódzkim i międzywojewódzkim. Najlepszą drużyną z Podkarpacia została czwórka uczniów z Zespołu Szkół w Sokołowie Małopolskim. Dwóch

uczniów z tej szkoły zajęło indywidualnie drugie i czwarte miejsce w rozgrywkach międzywojewódzkich organizowanych w ramach projektu. Uczniowie otrzymali cenne nagrody (laptopy, tablety, aparaty fotograficzne).

- W pierwszej połowie 2012 r. uczniowie pod kierunkiem nauczycieli realizowali zadania konkursów grantowych (II etap konkursu został rozstrzygnięty w 2011 r.). W ramach grantów powstały ciekawe prace – filmy, szkolne strony internetowe, a także podręcznik *Matematyk na budowie*.

Dla nauczycieli:

- Kwartalne seminaria dotyczące wymiany doświadczeń odnośnie do wdrażanych w szkołach programów – *Platforma kompetencji*.
- Obserwacja i analiza wybranych zajęć prowadzonych przez zespół metodyków Mobilnego Instytutu Kompetencji.
- Doradztwo dla nauczycieli – indywidualne i online – z zakresu profilowania programów kształcenia w kontekście czterech kompetencji kluczowych do zidentyfikowanych (w diagnozach lokalnych i regionalnych) problemów, uwarunkowań i oczekiwań pracodawców.

Dla organów nadzoru pedagogicznego, organów prowadzących szkoły, regionalnych instytucji rynku pracy:

- Na przełomie września i października 2012 r. w każdej z 10 szkół realizujących projekt odbyły się seminaria promujące osiągnięcia uczniów w zakresie kompetencji kluczowych i podsumowujące realizację projektu w poszczególnych szkołach.

Korzyści materialne płynące z projektu:

- bezpłatne wyjazdy uczniów na Wakacyjne Obozy Naukowe;

- bezpłatne wyjazdy uczniów na Koła Naukowe do WSEI w Lublinie i WSHP w Sandomierzu;
- cenne nagrody dla najlepszych uczniów uczestniczących w rozgrywkach Przedsiębiorstwa Symulacyjnego: czterech najlepszych uczniów na etapie szkolnym otrzymało aparaty fotograficzne, na szczeblu wojewódzkim – tablety, na międzywojewódzkim – laptopy;
- zakup pomocy dydaktycznych do realizacji zadań konkursów grantowych (10 tys. zł dla każdej szkoły) – w I i II etapie konkursu granty otrzymały wszystkie szkoły z województwa podkarpackiego uczestniczące w projekcie.

Konkursy informatyczne – wspólne działania, współzawodnictwo, sukcesy i radość

Witryna internetowa mojej szkoły

Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie – we współpracy z Międzynarodowymi Targami Rzeszowskimi i Kuratorium Oświaty w Rzeszowie – w latach 2006–2012 zorganizowało VI edycję Podkarpackiego Konkursu *Witryna internetowa mojej szkoły*. Celem konkursu była promocja szkół i placówek oświatowych województwa podkarpackiego, ich historii, dorobku i osiągnięć, poprzez pokazanie zgłoszonych witryn internetowych, a także talentu i wiedzy młodych, uzdolnionych uczniów oraz ich umiejętności pracy indywidualnej i zespołowej.

W konkursie uczestniczyli przedstawiciele gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych województwa podkarpackiego. Zgłaszane prace dotyczyły ciekawych, oryginalnych i autorskich opracowań witryny internetowej szkoły, w której uczą się i pracują jej twórcy. Autorzy prac to to indywidualni uczestnicy (uczeń i nauczyciel) lub zespoły (2–3 uczniów

i nauczyciel). Prace oceniano osobno w dwóch kategoriach szkół – gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne. Komisja, oceniając konkursowe propozycje, uwzględniała m.in.: zawartość strony; wygląd, tytuł, układ strony głównej i podstron; zastosowaną nawigację; elementy graficzne; typografię; kompatybilność ze standardami, dostępność; inne elementy witryn (np. wersje językowe, wyszukiwarki, archiwum, sonda, fora itp.).

Podczas specjalnego spotkania na Podkarpaccyckich Targach Edukacyjnych w Hali Podpromie w Rzeszowie autorzy trzech najlepszych witryn szkolnych w każdej kategorii otrzymali dyplomy i cenne nagrody rzeczowe. Zwycięskie witryny reklamowano na stronach internetowych organizatorów konkursu (PCEN w Rzeszowie, MTR i KO w Rzeszowie).

GIGABAJT

Międzypowiatowy Konkurs GIGABAJT jest organizowany przez PCEN w Rzeszowie Oddział w Tarnobrzegu już od sześciu lat. Jego celem jest przede wszystkim popularyzacja wiedzy i umiejętności informatycznych wśród uczniów, promowanie uczniów uzdolnionych informatycznie, kształtowanie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy, zrozumienie społecznych i ekonomicznych aspektów rozwoju informatyki oraz rozwoju współpracy między miejskimi szkołami. Realizacja konkursu jest możliwa dzięki ogromnemu wsparciu instytucji patronujących inicjatywie oraz hojności sponsorów, a także dzięki pomocy nauczycieli informatyki z powiatów tarnobrzescyckiego, mieleckiego i stalowowolskiego, którzy corocznie wspierają PCEN w jego organizacji.

Konkurs składa się z trzech etapów: testu wiadomości, który uczniowie rozwiązują samodzielnie w domu z wykorzystaniem platformy e-learningowej Moodle (pierwszy etap), oraz zadań z posługiwania się edytorem tekstu, arkuszem kalkulacyjnym, programem do tworzenia prezentacji multimedialnych oraz internetem (drugi i trzeci etap). Co roku do konkursu przystępuje ponad 100 uczniów szkół podstawowych z powiatów tarnobrzescyckiego, mieleckiego i stalowowolskiego, spośród których w pierwszym etapie zostaje wyłonionych ok. 60 uczestników, następnie w eliminacjach półfinałowych – 30 uczniów, a podczas zmagania finałowych – 15 laureatów.

Podsumowanie

Powyższe liczne przykłady wsparcia szkół i nauczycieli województwa podkarpaccyckiego w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie dydaktyczno-wychowawczym pokazują wielorakość i różnorodność tych systemowych działań. Z uwagi na objętość artykułu pominąłem w nim informacje na temat bieżących, tematycznych szkoleń doskonalących typu: *E-learning w szkole i w domu*, *Tworzenie prezentacji multimedialnych*, *Tworzenie stron WWW*, *Cyberprzemoc w szkole*, *Internet – szanse i zagrożenia*, *Uzależnienie od komputera i Internetu*, *Bezpieczeństwo w sieci*, *Prawa autorskie*, *Multimedia w edukacji* i wiele innych.

Ważnym elementem współpracy PCEN w Rzeszowie ze szkołami są [strony internetowe](#) oraz [platformy edukacyjne zdalnego nauczania](#), a także od kilkunastu lat dwa wydawnictwa –

„[Kwartalnik Edukacyjny](#)” i miesięcznik „[Nauczyciel i Szkoła](#)” – które publikują artykuły związane z praktycznym wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie dydaktyczno-wychowawczym, relacje z konferencji i recenzje książek poświęconych tej tematyce.

Wiemy dobrze, że przed nowoczesnymi technologiami w szkole i w domu nie da się uciec. Stanowią one chleb powszedni, który trzeba mądrze „kroić i spożywać”, by rozwijać się prawidłowo, zdrowo i szczęśliwie. Jako wojewódzka placówka doskonalenia nauczycieli staramy się skutecznie wychodzić naprzeciw tym wyzwaniom – dla dobra nauczycieli i uczniów.

Piotr Ożarski

Nauczyciel dyplomowany, konsultant w Podkarpaccyckim Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie, w latach 2003–2005 kierownik Działu Informacji Pedagogicznej i Wydawnictw PCEN Rzeszowie.

Nauczyciel konsultant ds. nowoczesnych technik nauczania, kierownik Pracowni Informacji Pedagogicznej i Wydawnictw WOM w Opolu (1997–2002). Edukator doskonalenia w zakresie technologii informacyjnej i komunikacyjnej i programu „Nowa Szkoła”, lider programu INTEL „Nauczanie ku przyszłości”, autor i koordynator projektu „Akademia Technologii Informacyjnej i Komunikacyjnej” (2006–2014). Autor artykułów poświęconych praktycznemu wykorzystaniu TIK w edukacji oraz zagrożeniom wynikającym z bezkrytycznego podejścia do wpływu multimediów na życie.

Zainteresowania – krótkofalarstwo (międzynarodowa licencja klasy I), tenis stołowy, turystyka rowerowa, dobra lektura, psychologia komunikacji, etyka.

Trening kompetencji ekonomicznych, finansowych i obywatelskich – efekty projektu i możliwości zastosowania w szkołach kształcenia zawodowego

Podczas realizowanego przez Polską Fundację Dzieci i Młodzieży projektu „Trening kompetencji ekonomicznych, finansowych i obywatelskich” (TKEFiO) została wypracowana propozycja dla szkół kształcenia zawodowego w postaci jednostki modułowej o takiej samej nazwie.

Na TKEFiO składa się program doskonalenia nauczycieli szkół kształcenia zawodowego, poradniki dla nauczycieli *Prowadzenie grupy* i *Animacja podróży po lokalnym rynku pracy*, a także zestaw dziesięciu scenariuszy gotowych do zastosowania przez nauczyciela podczas zajęć lekcyjnych. Szczególnie interesującym komponentem modułu jest podróż po lokalnym rynku pracy. Może ona zostać zorganizowana samodzielnie przez uczniów po zrealizowaniu scenariuszy lekcji. Podczas podróży młodzi ludzie mogą poznać lokalny rynek pracy poprzez wizyty w zakładach i rozmowy z pracodawcami, a przez to urealnić

swoje wyobrażenia na temat swojej przyszłości zawodowej.

Pilotaż miał miejsce w dziesięciu szkołach województwa mazowieckiego. Wzięło w nim udział ponad czterystu uczniów. Zajęcia w ramach pilotażu zostały pozytywnie przyjęte przez odbiorców. Doceńono m.in. kompleksowość ujęcia tematu, różnorodne propozycje ćwiczeń w scenariuszach oraz innowacyjne metody stosowane podczas zajęć i podróże po rynku pracy umożliwiające bezpośredni kontakt z pracodawcami. Ponadto badania przeprowadzone podczas realizacji projektu wykazały, że zastosowanie modułu edukacyjnego TKEFiO pozwala uczniom szkół kształcenia zawodowego na podniesienie poziomu kompetencji finansowych aż o 75%.

Podczas zajęć uczniowie szkoleni są w trzech obszarach: edukacji finansowej, obywatelskiej i dotyczącej rynku pracy.

Zaproponowano następujące tematy lekcji:

- *Wpływ społeczny w marketingu, Właściwe miejsce kredytu w życiu, Mądre zarządzanie budżetem, Dobrze wybierać* (edukacja ekonomiczna);
- *Być aktywnym u siebie* (edukacja obywatelska);
- *Relacje z ludźmi a zaufanie, Odpowiedzialność w miejscu pracy, Jak znaleźć pracę, Kompetencje i Moja przyszła praca* (w ramach edukacji dotyczącej rynku pracy).

Pozytywne doświadczenia i efekty projektu zachęcają jego realizatorów do podjęcia działań służących udostępnieniu TKEFiO przyszłym absolwentom szkół kształcenia zawodowego. Od nowego roku szkolnego moduł edukacyjny TKEFiO będzie obecny w ofercie edukacyjnej ośrodków doskonalenia nauczycieli, a korzystanie z niego nie będzie wymagało żadnych nakładów finansowych.

Trening kompetencji ekonomicznych, finansowych i obywatelskich – propozycja dla edukacji zawodowej

3 czerwca 2014 r. w Warszawskim Domu Technika NOT odbyła się konferencja *Trening kompetencji ekonomicznych, finansowych i obywatelskich – propozycja dla edukacji zawodowej*, stanowiąca element upowszechniania projektu TKEFiO. W konferencji wzięło udział około 320 osób.

Podczas konferencji zostały zaprezentowane efekty projektu, omówiono także możliwości korzystania z wypracowanego modułu. Spotkanie było okazją do przeprowadzenia – w gronie osób współodpowiedzialnych za przygotowanie młodych ludzi do wejścia na rynek pracy – ważnej debaty odbywającej się

w kontekście kluczowych zmian w szkolnictwie zawodowym w Polsce.

Źródło

Doskonalić doskonalenie, czyli kompleksowe wspieranie szkół i placówek oświatowych

„Głównym celem edukacji jest nie nauka, lecz rozbudzenie ducha” – Ernest Renan

Kilka ostatnich lat to czas kształtowania nowego oblicza systemu doskonalenia nauczycieli. Dotychczasowa formuła została poddana analizie i dyskusji środowiska oświatowego, co spowodowało, że obecnie coraz częściej posługujemy się określeniem „nowa rola placówek doskonalenia”.

Dyskusja nad formami doskonalenia nauczycieli, przeprowadzona przez Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz niezależnych ekspertów, pozwoliła wypracować rekomendacje dla zmodernizowanego systemu wspomagania oświaty. Znalazły one odzwierciedlenie w *Rozporządzeniu MEN z 26 października 2012 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli* (Dz.U. 2012, poz. 1196).

Zgodnie z jego zapisami jednym z najbardziej istotnych obowiązkowych zadań placówek doskonalenia jest „organizowanie i prowadzenie wspomagania szkół i placówek, polegającego na zaplanowaniu i przeprowadzeniu działań mających na celu poprawę jakości pracy szkoły lub placówki w zakresie (...) wynikającym z potrzeb szkoły lub placówki (...)” (MEN, 2012).

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach – działania, misja

W Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach od chwili zapowiedzi zmian

w systemie doskonalenia były podejmowane działania zmierzające do ich skutecznego wdrożenia. Odnosząc się do wieloletniego doświadczenia nauczycieli konsultantów we wspieraniu szkół, nienazywanym dotychczas „kompleksowym”, przystąpiliśmy do przygotowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie programu „Nowa rola placówek doskonalenia”. Jego celem było merytoryczne, organizacyjne i kadrowe przygotowanie placówek doskonalenia do procesowego wspomagania szkół.

W ramach programu zostali przeszkoleni konsultanci, którzy pełnią rolę animatorów procesowego wspomagania szkół. Na bazie tych doświadczeń wszyscy nauczyciele – konsultanci, a także specjaliści – biorą udział w kompleksowym wspomaganiu szkół i placówek, realizując założenia nowego systemu doskonalenia.

Misją Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach jest wspieranie szkół, placówek i nauczycieli w regionie w systematycznym podnoszeniu jakości ich pracy zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami.

„Program wsparcia szkół w ich jakościowym rozwoju”

Jak zatem wspomniana modyfikacja prawa, zmiana spojrzenia na doskonalenie, a także misja Ośrodka przełożyły się na ofertę RODN „WOM” w Katowicach? Dotychczasowe propozycje dla szkół i nauczycieli zostały uzupełnione o nową formułę, czyli „Program wsparcia szkół w ich jakościowym rozwoju”, mający na celu kompleksowe wsparcie szkół w rozwiązywaniu ich problemów związanych z pełnieniem funkcji dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej. Zakłada on współpracę pomiędzy konsultantami a radą pedagogiczną na trzech poziomach: diagnostycznym, programowym i realizacyjnym.

“**Misją Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach jest wspieranie szkół, placówek i nauczycieli w regionie w systematycznym podnoszeniu jakości ich pracy zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami.**

”

Promocja i upowszechnianie naszej nowej propozycji zaowocowały zain-

Działania RODN „WOM” w Katowicach

teresowaniem szkół różnych typów zmodyfikowaną formą doskonalenia. W bieżącym roku szkolnym program kompleksowego wspomagania jest realizowany w prawie 40 szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Na ewaluację i całościową ocenę efektów przyjdzie nam jeszcze poczekać, jednakże już teraz możemy przywołać kilka przykładów naszych działań.

Praca według nowej formuły wspomagania rozpoczęła się w dwóch szkołach wybranych w związku z udziałem konsultantów we wspomnianym programie ORE „Nowa rola placówek doskonalenia”. W szkole podstawowej w dużym mieście i gimnazjum w małej miejscowości zostały podjęte działania procesowe mające na celu zaktywizowanie uczniów na lekcjach – taki problem wskazali nauczyciele podczas przeprowadzonej diagnozy potrzeb szkoleniowych.

Konsultanci przeprowadzili szkolenia eksperckie dotyczące stylów uczenia się, nowoczesnych metod aktywizujących oraz konstruowania scenariuszy lekcji. Następnie podczas zajęć warsztatowych nauczyciele różnych przedmiotów opracowywali scenariusze dostosowane do określonych

stylów uczenia się uczniów w poszczególnych klasach oraz arkusze obserwacji lekcji pod kątem dostosowania metod do predyspozycji uczniów.

Kolejnym istotnym krokiem sprawdzającym celowość działań było prowadzenie lekcji według opracowanych scenariuszy. Podczas ewaluacji nauczyciele potwierdzili większą aktywność uczniów na zajęciach po wprowadzeniu zmodyfikowanych metod uczenia. Wszystko to działo się jeszcze w poprzednim roku szkolnym, jednakże szkoły nie zakończyły formalnej współpracy z RODN „WOM” w Katowicach.

Dyrektorzy i nauczyciele, zainspirowani wynikami kompleksowego wsparcia, uznali, że jest jeszcze wiele kwestii wymagających doskonalenia i rozwoju, a w związku z tym należy dalej współpracować z nami w procesie zmian.

Współpraca ze szkołami podstawowymi

Innym wartym omówienia przykładem jest nasza wieloaspektowa współpraca ze wszystkimi szkołami podstawowymi w jednym z większych miast województwa śląskiego. Tu proces wspomagania rozpoczął się w dość szczególny sposób – była to bowiem

wspólna inicjatywa dyrektorów oraz organu prowadzącego. Jaki problem połączył dwie tak znaczące siły? Szkoły podstawowe w tym mieście od kilku lat osiągają niesatysfakcjonujące wyniki sprawdzianu po klasie szóstej. Rady pedagogiczne wielokrotnie podejmowały dyskusję nad przyczynami takiego stanu rzeczy. Analizowano i porównywano wyniki na przestrzeni kilku lat, wskazywano na czynniki środowiskowe i społeczne, aż wreszcie postanowiono sięgnąć po zewnętrzne wsparcie do katowickiego „WOM-u”. Po spotkaniach, podczas których zostały ustalone merytoryczne i organizacyjne podstawy kompleksowego wspomagania, odbyła się konferencja inaugurująca przedsięwzięcie. Jej najbardziej istotnym elementem były warsztaty dla dyrektorów i nauczycieli – liderów WDN. Efektem tych spotkań stała się ogólna diagnoza obszaru wymagającego wspomagania. Uczestnicy warsztatów odpowiedzieli na następujące pytania:

- Jakiego Państwa zdaniem, przyczyny niższych od oczekiwanych wyników sprawdzianu?
- Co, Państwa zdaniem, należałoby zrobić, aby wyniki sprawdzianu się poprawiły?
- Czego Państwu brakuje, aby je poprawić?
- Jakiego wsparcia oczekują Państwo od RODN „WOM” w Katowicach?

Informacje przekazane przez uczestników warsztatów stały się podstawą do opracowania ramowego planu działań pracowników naszego Ośrodka. Nieszablonowość tego procesu polegała na wykorzystaniu danych z diagnozy ogólnomiejskiej do pracy z poszczególnymi, autonomicznymi szkołami. Przecież zarówno logika, jak i rozporządzenie mówią, że powinno to być wspomaganie „wynikające z potrzeb szkoły lub placówki”. Wprowadzić problem był podobny w całym mieście, ale jego źródła znaj-

Jak uczą się SORE? Letnia Akademia SORE

Od 30 czerwca do 4 lipca grupa szkolnych organizatorów rozwoju edukacji (SORE), zaangażowanych w realizację powiatowych projektów pilotujących nowy system doskonalenia nauczycieli, spotkała się na Letniej Akademii SORE. 140 osób spędziło 6 dni w Rucianem-Nidzie.

W uroczystym zakończeniu kursu udział wzięła Joanna Berdzik, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej. „Działania wasze i innych placówek wspomagania pozwolą na osiągnięcie sukcesów edukacyjnych uczniów, a szkoły potrzebują wsparcia, takich osób jak wy” – zwróciła się do zgromadzonych SORE. Podkreśliła także, że Letnia Akademia SORE jest ważnym wydarzeniem w dyskusji o szkole i uczeniu się.

Więcej informacji

dowały się w różnych elementach oświatowej rzeczywistości. Zaplanowane wsparcie składa się z wymienionych poniżej elementów.

- Objęcie poszczególnych szkół opieką merytoryczno-organizacyjną ze strony konsultantów realizujących zadania podobne do SORE, jednak w szerszej formule (np. także prowadzenie szkoleń).
- Spotkanie z dyrektorem szkoły – analiza czynników kontekstowych szkoły.
- Spotkanie diagnostyczne z radą pedagogiczną – określenie potrzeb w zakresie doskonalenia.
- Spotkania konsultacyjno-szkoleniowe z zespołami przedmiotowymi.
- Spotkanie z rodzicami – na wniosek rady pedagogicznej.

- Sieć współpracy i samokształcenia dyrektorów szkół.
- Ewaluacja i podsumowanie kompleksowego wspomaganie szkół.

W tym miejscu – zanim przejdziemy do omówienia realizacji działań w szkołach – zatrzymamy się na tym, co tak szeroka realizacja kompleksowego wspomaganie wniosła do naszej pracy.

A wniosła bardzo wiele:

- Rozległa wiedza merytoryczna i umiejętności nauczycieli konsultantów dobrze wpisują się w nową formułę doskonalenia.
- Konsultanci, ze względu na specjalistyczny charakter pracy z dorosłymi, ciągle podnoszą swoje kompetencje zawodowe.
- Praktyczna realizacja wsparcia kilkunastu szkół uruchomiła nowe pokłady naszej aktywności.
- Zdobywane dotychczas indywidualne umiejętności okazały się niezwykle przydatne dla całej grupy.

Od września 2013 do maja 2014 r. spotkaliśmy się 12 razy poza przyjętym harmonogramem spotkań. Dodatkowo uczestniczyliśmy w spotkaniach organizacyjno-informacyjnych oraz przeszliśmy „skrócony kurs SORE” i następujące szkolenia: *Jak opracowywać i wykorzystywać wyniki egzaminów zewnętrznych?*; *Zasady konstruowania zadań zgodnie z nową formułą sprawdzianu po szkole podstawowej*; *Raport z ewaluacji zewnętrznej jako źródło informacji*; *Metody i formy ewaluacji kompleksowego wspomaganie szkół*.

Należy podkreślić, że wszystkie szkolenia były prowadzone przez konsultantów naszego Ośrodka. Udoskonaliliśmy umiejętność pracy zespołowej, jak również ponoszenia odpowiedzialności za efekty wspólnych działań. W realizacji kompleksowego wspomaganie wyszliśmy daleko poza

własne, wyspecjalizowane obszary. To niewątpliwie stanowi znaczący kapitał na przyszłość.

Wróćmy jednak do naszych szkół podstawowych i problemu niesatysfakcjonujących wyników sprawdzianu. W celu zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb w zakresie doskonalenia przeprowadzono 36 spotkań w międzyszkolnych zespołach przedmiotowych nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, języka polskiego, matematyki, historii, przyrody oraz języka angielskiego.

“*W sytuacji, kiedy „zmiana” i „rozwój” wyznaczają kierunki naszego funkcjonowania w społeczeństwie, bardzo ważne jest, aby zarówno szkoły, jak i placówki doskonalące nauczycieli ewoluowały w kierunku organizacji uczących się.*”

Osobny zespół stworzyli pedagodzy i psychologowie. Tematyka spotkań dotyczyła m.in.:

- konstruowania zadań w nowej formule sprawdzianu,
- analizowania i wykorzystywania jego wyników,
- praktycznych metod pracy z uczniem z trudnościami w nauce,
- podstaw programowych poszczególnych przedmiotów w odniesieniu do wymagań na sprawdzianie,
- poprawy efektów kształcenia,
- sposobów i technik przygotowania uczniów do sprawdzianu,
- środowiska lokalnego uczniów,
- procedur postępowania w sytuacjach kryzysowych i interwencyjnych.

Ponadto konsultanci RODN „WOM” w Katowicach przeprowadzili 18 spotkań z dyrektorami szkół, 20 spotkań diagnostyczno-konsultacyjnych z poszczególnymi radami pedagogicznymi oraz wiele szkoleń rad pedagogicznych dotyczących zagadnień ustalonych

w trakcie diagnozy, m.in. *Ocenianie kształtujące; Jak zachęcić uczniów do czytania; Motywowanie dzieci do nauki; Odpowiedzialność prawna rodziców; Techniki radzenia sobie w sytuacjach prowokacji, manipulacji i zachowań ryzykownych; Komunikacja interpersonalna; Ewaluacja wewnętrzna i zewnętrzna; Jak pomóc dziecku uczyć się.*

“

Sieć rozumiana jako struktura służąca współpracy i samokształceniu – ułatwiająca wymianę doświadczeń, analizę dobrych praktyk, tworzenie innowacyjnych rozwiązań czy poszerzenie kompetencji – nie jest w systemie doskonalenia całkiem nowym zjawiskiem.”

W ramach kompleksowego wsparcia realizowanego w szkołach powstała również sieć współpracy i samokształcenia dyrektorów. W jej planie pracy znalazły się następujące tematy: *Raport z ewaluacji zewnętrznej. Szczegółowa analiza raportów pod kątem działań prowadzonych w szkole; Zasady rekrutacji w statucie szkoły podstawowej; Monitorowanie realizacji podstawy programowej a raport z ewaluacji zewnętrznej; Realizacja wniosków z raportu z ewaluacji zewnętrznej czynnikiem pozytywnie wpływającym na jakość pracy szkoły.*

Działania RODN „WOM” w Katowicach

Patrząc na zakres i tematykę podjętych działań, możemy stwierdzić, że nasza wspólna – nauczycieli, dyrektorów i konsultantów – praca była wielopłaszczyznowa i odnosiła się do ważnych szkolnych problemów. Jakie przyniesie efekty? Czekamy na wyniki ewaluacji, ponieważ ten proces jeszcze się nie zakończył. Jednakże z wielu dyskusji z osobami zaangażowanymi w kompleksowe wsparcie wyłaniają się pozytywne wnioski:

- Wspomaganie pomaga szkołom uświadomić sobie sfery działalności,

nad którymi trzeba jeszcze pracować.

- Szkolenia są dopasowane do szkół i ich potrzeb – jest szansa, że przyczynią się do poprawy funkcjonowania szkoły i nauczycieli w zdiagnozowanym zakresie.
- Zaangażowanie dyrektorów i nauczycieli w proces wspomagania jest większe niż w pojedyncze formy doskonalenia.
- Nie można zapominać, że pomimo dobrych wyników w niektórych obszarach pracy zawsze są zakresy działań, nad którymi warto pracować.
- Wspomaganie zespołowe, obejmujące kilka lub kilkanaście szkół, służy wymianie doświadczeń – najlepiej uczymy się na przykładach dobrych praktyk, wzbogacamy siebie, dzieląc się z innymi.
- Następuje wzmocnienie i ukierunkowanie współpracy między szkołami.

Oczywiście z niecierpliwością czekaliśmy także na wyniki tegorocznego sprawdzianu, choć mamy świadomość, że zamknięte w jednym roku działania mające na celu poprawę wyników kształcenia to tylko pierwszy krok w niełatwej podróży. Jednakże wiemy

Działania RODN „WOM” w Katowicach

na pewno, że jest to krok uczyniony w dobrym kierunku.

Przedstawione powyżej przykłady procesowego wspomaganie szkół to nie wszystkie nasze działania w nowej formule doskonalenia. Podobne przedsięwzięcia realizujemy zarówno w poszczególnych szkołach, jak i na obszarze mniejszej jednostki samorządu terytorialnego. Pomagamy sprostać wyzwaniom i rozwiązywać zdiagnozowane szkolne problemy, dostosowując do nich naszą ofertę doskonalenia.

Śląskie sieci współpracy i samokształcenia

Dopełnieniem i rozszerzeniem realizowanego w szkołach wspomaganie są sieci współpracy i samokształcenia skupiające nauczycieli z różnych szkół i placówek. Sieć rozumiana jako struktura służąca współpracy i samokształceniu – ułatwiająca wymianę doświadczeń, analizę dobrych praktyk, tworzenie innowacyjnych rozwiązań czy poszerzanie kompetencji – nie

jest w systemie doskonalenia całkiem nowym zjawiskiem. Podobny model współpracy nauczycieli do wielu lat funkcjonuje w RODN „WOM” w Katowicach w formie klubów i forów, a także zespołów przedmiotowych doradców metodycznych. Jednakże na szczególne podkreślenie zasługuje aktywność sieci nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz nauczycieli wychowania do życia w rodzinie. Tematyka sieci, klubów i forów oraz cele i zasięg ich oddziaływania to obszerny materiał na kolejny artykuł.

Na zakończenie nasuwa się oczywista, ale istotna refleksja – w sytuacji, kiedy „zmiana” i „rozwój” wyznaczają kierunki naszego funkcjonowania w społeczeństwie, bardzo ważne jest, aby zarówno szkoły, jak i placówki doskonalące nauczycieli ewoluowały w kierunku organizacji uczących się. Realizacja procesu kompleksowego wsparcia szeroko otwiera przed wszystkimi takie możliwości.

Podstawa prawna

Minister Edukacji Narodowej, (2012), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 26 października 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli* (Dz.U. 2012, poz. 1196).

Działania RODN „WOM” w Katowicach

Ewa Jakubowska

Nauczyciel konsultant w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach. Ukończyła kurs organizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji dla szkolnych organizatorów rozwoju edukacji.

Koordynator kompleksowego wspomaganie 18 szkół podstawowych w jednym z miast województwa śląskiego. Organizuje różnorodne formy doskonalenia nauczycieli obejmujące szeroko pojętą tematykę prawa oświatowego.

Współautorka programu nauczania przyrody w szkole ponadgimnazjalnej opublikowanego przez Wydawnictwo Nowa Era.

Anna Zakrzewska-Zamora

Absolwentka Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz studiów podyplomowych z zakresu coachingu jako nowoczesnej metody wspierającej system doskonalenia nauczycieli.

Dyrektor Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach; zaangażowana w koordynację i realizację projektów związanych z edukacją współfinansowanych z EFS.

Współuczestniczy w kształtowaniu regionalnej polityki oświatowej, doskonalili kompetencje i umiejętności wspomaganie nauczycieli i dyrektorów w praktycznym stosowaniu rozwiązań służących kompleksowemu rozwojowi szkół i placówek.

Katowice: „Forum Nauczycieli”

„Forum Nauczycieli” to kwartalnik Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach, ukazujący się od stycznia 2001 r. Artykuły do kwartalnika są przygotowywane przez konsultantów ośrodka, doradców metodycznych i współpracowników z innych instytucji edukacyjnych. Zamieszczane są tu także zapisy wystąpień wykładców na różnych formach doskonalenia prowadzonych w Ośrodku.

Tematyka artykułów koncentruje się wokół istotnych dla nauczycieli kwestii – metodycznych i merytorycznych. Bardzo dużym zainteresowaniem czytelników cieszą się np. artykuły dotyczące prawa oświatowego, kwestii nadzoru pedagogicznego czy wychowania. Piszemy o organizacji pracy szkoły, o taksonomii, o ocenianiu kształtującym, EWD. Reagujemy na wyzwania stawiane przed edukacją przez MEN – poruszamy kwestie związane np. z sze-

ściółkami w szkole czy zmianami w rekrutacji do szkół. Proponujemy nowatorskie rozwiązania metodyczne (np. wykorzystanie narzędzi TOC, internetu na lekcjach różnych przedmiotów, w tym np. wykorzystanie metody WebQuestów), piszemy o metodologii tworzenia zadań egzaminacyjnych na różnych szczeblach edukacji, o specyfice szkolnictwa zawodowego oraz specjalnego. Przybliżyliśmy odbiorcom zagadnienia związane z wielokulturowością, edukacją medialną, edukacją globalną, regionalną, edukacją przez twórczość. Analizujemy pod różnymi względami podstawę programową z różnych przedmiotów. Zamieszczamy przykłady dobrej praktyki, przykłady różnego rodzaju ćwiczeń do wykorzystania na lekcjach. Publikacja artykułu w „Forum Nauczycieli” to też wyróżnienie dla nauczycieli biorących udział w rozmaitych konkursach organizowanych przez Ośrodek – na najlepszy scenariusz lekcji języka polskiego, na

zajęcia prowadzone przez bibliotekarzy czy nauczycieli zajęć technicznych. Kwartalnik jest bezpłatny i trafia do większości szkół województwa śląskiego. Na stronie ośrodka działa internetowe forum wymiany opinii na tematy poruszane w kwartalniku. Artykuły w „Forum” często są efektem zgłaszanych potrzeb czytelników.

Opracowanie:
„Forum Nauczycieli”

Gdańsk: „Edukacja Pomorska”

„Edukacja Pomorska” to pismo Centrum Edukacji Nauczycieli z wieloletnią tradycją. Wydawane jest co kwartał. Pod obecną nazwą funkcjonuje na rynku wydawniczym od marca 2002 r. Misją „Edukacji Pomorskiej” jest zaspokajanie potrzeb informacyjnych środowiska oświatowego regionu.

Czasopismo zostało pomyślane jako rodzaj forum, na którym pracownicy oświaty mogą wymieniać się swoimi doświadczeniami, uwagami, refleksjami. Periodyk pomaga nauczycielom w orientacji w problematyce zmian programowych i prawnych oświaty.

„Edukacja Pomorska” składa się ze stałych działów: Forum oświatowe, Wokół nas, Reforma programowa, Doświadczenia i konkrety, Biblioteka Pedagogiczna, CENne informacje, O tym się mówi, całość wieńczy cyklicznie Felieton. Działy te, o elastycznej formule, zawierają artykuły traktujące zarówno o problemach ogólnooświatowych, jak i prezentujące konkretne przykłady działań pedagogicznych. Jako biuletyn placówki aktywnie współpracującej z Urzędem Marszałkowskim Województwa Pomorskiego, Kuratorium Oświaty w Gdańsku, Okręgową Komisją Egzaminacyjną w Gdańsku i pomorskimi ośrodkami

akademickimi „Edukacja Pomorska” jest cennym źródłem wiedzy.

Na podstawie [tekstu](#) wprowadzającego **Beaty Symbor**, redaktor naczelnej „Edukacji Pomorskiej”

Wspomaganie pracy dyrektorów i nauczycieli jako element SRWP 2020

W artykule zaprezentowano doświadczenia Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku – placówki, która realizuje zadania wynikające z zapisów Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Jest to przykład kompleksowego podejścia do rozwoju edukacji na poziomie wojewódzkim. Tekst opisuje przykłady dobrej współpracy CEN ze szkołami, organem prowadzącym, poradnią psychologiczno-pedagogiczną i biblioteką pedagogiczną. Jest to przykład działań zmierzających do realizacji nowych zadań placówek kompleksowego wspomagania pracy szkoły.

Wspomaganie „szyte na miarę”

We wrześniu 2011 r. podjęliśmy w CEN w Gdańsku prace związane z odmiennym podejściem do doskonalenia nauczycieli, opierającym się na kompleksowym wspomaganie pracy szkół wynikającym z rzetelnej diagnozy jej potrzeb uwzględniającej przede wszystkim rozwój ucznia.

Jednocześnie nowelizacja rozporządzenia regulującego pracę wojewódzkich publicznych placówek doskonalenia nauczycieli z października 2012 r., wprowadzająca od 2016 r. nowe formy realizacji obowiązkowych zadań placówek, w szczególności organizowanie i prowadzenie kompleksowego wspomaganie pracy szkoły, zmotywowała nas do przyspieszenia działań w zakresie wspomaganie rozwoju szkół „szytego na miarę”, opartego na pogłębionej diagnozie uwzględniającej kontekst województwa oraz indywidualny kontekst szkoły.

W 2012 r. Sejmik Województwa Pomorskiego przyjął SRWP 2020, zaś w 2013 opracowano sześć Regionalnych Programów Strategicznych, stanowiących narzędzia realizacji SRWP 2020. Jednym z sześciu zobowiązań

SWP zawartych w RPS „Aktywni Pomorzanie”, stanowiących fundament budowania Pomorskiego Systemu Jakości Edukacji, jest zobowiązanie: „Kompleksowe wspomaganie rozwoju szkoły”.

„**Oczekiwane efekty realizacji Strategii ogniskują się wokół podniesienia jakości kształcenia we wczesnej edukacji oraz na pozostałych etapach, przede wszystkim w zakresie nabywania kompetencji kluczowych, w tym społecznych oraz ułatwiających dostęp do rynku pracy.**”

Tym samym stworzenie pomorskiego systemu wspierania szkół i placówek w podnoszeniu efektywności ich pracy stało się dla Centrum priorytetem.

W SRWP 2020 wyodrębniono kolejne zobowiązania SWP w obszarze edukacji, którymi są:

1. Kompleksowe wspomaganie rozwoju szkoły;
2. Włączenie – wypracowanego w ramach projektu „Zdolni z Pomorza” – systemu wspierania uczniów szczególnie uzdolnionych do regionalnej polityki edukacyjnej;

3. Wypracowanie standardów edukacji (ścieżek edukacyjnych) dedykowanych uczniom niepełnosprawnym i uczniom z zaburzeniami rozwoju;
4. Uruchomienie mechanizmu trwałej współpracy uczelni ze szkołami i placówkami edukacyjnymi;
5. Uruchomienie regionalnego systemu monitorowania losów absolwentów na każdym etapie edukacyjnym;
6. Uruchomienie sieci dialogu edukacyjnego w regionie.

Oczekiwane efekty realizacji Strategii ogniskują się wokół podniesienia jakości kształcenia we wczesnej edukacji oraz na pozostałych etapach, przede wszystkim w zakresie nabywania kompetencji kluczowych, w tym społecznych oraz ułatwiających dostęp do rynku pracy.

W celu osiągnięcia ww. efektu będą podejmowane działania zmierzające do zmniejszenia wewnątrzregionalnego zróżnicowania w zakresie luk kompetencyjnych wśród pomorskich uczniów. U podstaw podejmowanych działań leży założenie komplementarności i spójności edukacji w regionie,

z naciskiem na trwałość i systemowość wprowadzanych rozwiązań.

Udział CEN w Gdańsku w Regionalnym Programie Strategicznym – nowa koncepcja pracy

Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, jako jednostka organizacyjna Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, zostało zaproszone przez dyrektora Departamentu Edukacji i Sportu UMWP Adama Krawca do udziału w pracach przy tworzeniu Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie aktywności zawodowej i społecznej „Aktywni Pomorzanie” oraz do ścisłej współpracy przy jego wdrażaniu. W związku z powyższym od stycznia 2013 r. plan pracy placówki został nakierowany na realizację celów strategicznych i operacyjnych oraz zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego zapisanych w SRWP 2020, w szczególności „Celu strategicznego 2. – Aktywni mieszkańcy i Celu operacyjnego 2.3. – Efektywny system edukacji”, a także priorytetów wynikających z RPS „Aktywni Pomorzanie”: Priorytet 3.1. – Edukacja dla rozwoju i zatrudnienia oraz Priorytet 3.2. – Indywidualne ścieżki edukacji.

Realizując działania ukierunkowane na poprawę jakości kształcenia w województwie pomorskim, uwzględniliśmy wskazane w SRWP 2020 warunki sukcesu, w szczególności: trwałą współpracę między jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami oświatowymi, instytucjami rynku pracy i organizacjami pozarządowymi w zakresie jakości edukacji uwzględniającej rozwój kompetencji kluczowych na każdym etapie edukacyjnym oraz współdziałanie uczniów, nauczycieli, rodziców i jednostek samorządu terytorialnego dla poprawy jakości kształcenia na każdym etapie edukacji. Misja i wizja Centrum Edukacji Nauczycieli

Nasz wspólny świat, 21.06.2013 r. (konferencja)

w Gdańsku, sformułowane w grudniu 2012 r., ugruntowały nową koncepcję pracy.

Dla obu wojewódzkich placówek doskonalenia nauczycieli działających w naszym regionie i prowadzonych przez Samorząd Województwa Pomorskiego ustalono jednolitą strukturę planu pracy.

Od roku szkolnego 2013/2014 plan pracy Centrum obejmuje cztery następujące programy:

1. Program: UCZYMY DLA PRZYSZŁOŚCI

Cel główny: wspomaganie rozwoju edukacji w województwie pomorskim poprzez wspieranie przedszkoli, szkół i placówek oraz ich kadry pedagogicznej w realizacji skutecznego procesu edukacyjnego nakierowanego na potrzeby rozwojowe uczniów i wyzwania XXI w.

2. Program: POMORSKA AKADEMIA LIDERÓW (skierowany do dyrektorów i wicedyrektorów)

Cel główny: budowanie kultury jakości nauczania i wychowania po-

zez systematyczne uruchamianie trwałych mechanizmów systemu zapewniania jakości pomorskiej edukacji.

3. Program: NAUCZYCIEL – UCZEŃ – TECHNOLOGIE

Cel główny: rozwijanie umiejętności nauczycielskich w zakresie efektywnego wykorzystania w praktyce technologii multimedialnych, informacyjnych i komunikacyjnych, m.in. poprzez rozwój systemu sieciowego doskonalenia ustawicznego i współpracy dla nauczycieli i dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek w regionie.

4. Program: PLACÓWKA I ŚRODOWISKO

Cel główny: promowanie wartości edukacji oraz wykorzystywanie zasobów placówki i środowiska na rzecz wzajemnego rozwoju.

Konsekwencją modyfikacji koncepcji pracy naszej placówki była zmiana organizacyjna polegająca na utworzeniu czterech pracowni problemowych, w tym Pracowni Wspomagania Szkół i Nauczycieli oraz Pracowni Diagnoz i Analiz.

Zgodnie z nową koncepcją pracy kluczowa zmiana w projektowaniu pracy placówki, a w konsekwencji – oferty doskonalenia, polega na stwarzaniu w edukacji pomorskiej warunków i przestrzeni dla procesowego wspomaganie pracy szkół/placówek, w tym doskonalenia nauczycieli.

Już w lipcu 2012 r. z inicjatywy dyrektora DES UMWP Adama Krawca Centrum opracowało Program Partnerstwa z Powiatami Województwa Pomorskiego, który z założenia promował ideę kompleksowego wspomaganie szkoły i wskazywał nową rolę wojewódzkiej placówki doskonalenia. Program ten został opracowany w nawiązaniu do projektu Ośrodka Rozwoju Edukacji „System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganie pracy szkół” (PO KL III, Działanie 3.3.1) oraz projektach pilotażowych finansowanych w ramach Działania 3.5 „Kompleksowe wspomaganie pracy szkół”. Założenia programu wpisały się w zobowiązanie SWP dotyczące uruchomienia regionalnego systemu wsparcia szkół. Program Centrum zakładał m.in. ułatwienie szkołom i placówkom z terenu województwa pomorskiego dostępu do wsparcia ze strony wysokiej klasy specjalistów z różnych dziedzin, co w skali regionu zostało zaprojektowane w ramach realizacji przedsięwzięć strategicznych.

Dyrekcja Centrum, wspomagana przez DES UMWP, prowadziła rozmowy z przedstawicielami samorządów powiatowych. Odbyły się m.in. spotkania z Wicestarostą Malborka, Starostą Sztumu czy Członkami Zarządu Powiatu w Kwidzynie. W niektórych z nich uczestniczył członek Zarządu SWP Czesław Elzanowski oraz dyrektor DES UMWP Adam Krawiec. Ostatecznie nasza placówka została partnerem w projekcie pilotażowym „Efektywne doskonalenie nauczycieli

drogą do sukcesu ucznia”, realizowaną przez powiat nowodworski.

Rozumiejąc, jak ważne jest partnerstwo samorządów na szczeblach województwa, powiatu i gminy w celu stworzenia płaszczyzny i ram kompleksowego wspomaganie dla szkół i placówek w regionie, DES UMWP, odpowiedzialny za RPS „Aktywni Pomorzanie”, kontynuuje promowanie działań podejmowanych przez SWP w obszarze edukacji na organizowanych w województwie pomorskim konwentach starostów, burmistrzów, prezydentów i wójtów. W każdym z tych spotkań bierze udział reprezentacja naszej placówki.

CEN w Gdańsku i kompleksowe wspomaganie pracy szkoły

Centrum od kilku lat realizuje konkretne przedsięwzięcia wpisujące się w ideę kompleksowego wspomaganie pracy szkoły. W niektórych przypadkach z wnioskiem o objęcie wsparciem przez placówkę występowały pojedyncze szkoły, częściej jednak podjęcie działań rozwojowych inicjowały organy prowadzące – jednostki samorządu terytorialnego.

Zgodnie z nową koncepcją pracy kluczowa zmiana w projektowaniu pracy placówki, a w konsekwencji – oferty doskonalenia, polega na stwarzaniu w edukacji pomorskiej warunków i przestrzeni dla procesowego wspomaganie pracy szkół/placówek, w tym doskonalenia nauczycieli.”

Z tą drugą sytuacją mamy do czynienia w przypadku projektu wsparcia realizowanego przez Centrum w bieżącym roku szkolnym. Wiosną 2013 r. wójt jednej z gmin wiejskich naszego województwa zwrócił się do Centrum z prośbą o objęcie wsparciem nauczycieli z terenu gminy w celu poprawy

Platforma Doskonalenie w sieci

Platforma internetowa **Doskonalenie w sieci** została przygotowana w ramach projektu „System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganie szkół”, którego organizatorem Ośrodek Rozwoju Edukacji. Ma ona służyć realizacji nowych form doskonalenia nauczycieli – wspomaganie pracy szkoły oraz prowadzeniu sieci współpracy i samokształcenia. Na platformie prezentowane są oferty doskonalenia, przykładowe plany działań sieci, publikacje i materiały. Platforma jest sukcesywnie rozbudowywana i uzupełniana o nowe materiały i narzędzia.

Folder Nowe narzędzie doskonalenia

wyników kształcenia uczniów trzech szkół podstawowych i gimnazjum. Z inicjatywy placówki postanowiono zrealizować to przedsięwzięcie poprzez procesowe, zindywidualizowane wspomaganie pracy szkół, z zachowaniem podstawowych założeń modelu wdrażanego pilotażowo we wspomnianym wcześniej projekcie ogólnopolskim.

Każdej ze szkół prowadzonych przez gminę przypisano nauczyciela konsultanta Centrum jako animatora rozwoju edukacji. Czterech animatorzy wspólnie zebrali i przeanalizowali dostępne informacje o szkołach – wyniki sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego z kilku ostatnich lat, wartość wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej dla gimnazjum, raport z ewaluacji zewnętrznej jednej ze szkół podstawowych, a także informacje dostępne na stronach internetowych szkół. Wspólnie zaplanowano poszczególne etapy działań animatora w ramach wsparcia; współpraca nauczycieli konsultantów trwa również podczas realizacji i monitorowania rocznych planów wspo-

magania. Mimo że wszystkie szkoły z gminy koncentrują się na poprawie wyników kształcenia uczniów, to pogłębiona diagnoza oraz planowanie działań rozwojowych odbywały się indywidualnie w obrębie każdej z rad pedagogicznych i zakończyły się opracowaniem zindywidualizowanych rocznych planów wspomagania.

W jednej ze szkół podstawowych przeprowadzona diagnoza wskazała na niewielkie zaangażowanie nauczycieli w rozwijanie zainteresowań uczniów stosownie do potrzeb i możliwości dzieci. Za najważniejsze zadanie rozwojowe w obszarze pracy dydaktycznej uznano tu potrzebę większej indywidualizacji kształcenia. W kolejnej szkole podstawowej pogłębiona diagnoza wskazała na trudności w zakresie rozwijania autonomii uczniów. Tu również za najważniejsze zadanie rozwojowe w obszarze pracy dydaktycznej uznano potrzebę większej indywidualizacji kształcenia, ale ze szczególnym zwróceniem uwagi na rozwijanie potencjału uczniów zdolnych, a także częstsze stosowanie metod problemowych. Przyjęto również, że należy zapoznawać uczniów ze strategiami egzaminacyjnymi. W ramach działalności wychowawczej szkoły dostrzeżono potrzebę pracy z rodzicami uczniów w zakresie zwiększania samodzielności i odpowiedzialności dzieci. Natomiast diagnoza przeprowadzona w zespole szkół, złożonym ze szkoły podstawowej i gimnazjum, wskazała na potrzebę rozwojową w obszarze analizy i wykorzystania oraz wdrażania wniosków z przeprowadzanych egzaminów zewnętrznych i egzaminów próbnych. Ujawniła się również konieczność modyfikacji sposobu pracy z uczniami o średnim potencjale edukacyjnym, w przypadku których szkoła uzyskuje szczególnie niskie efekty kształcenia. Przez cały rok szkolny 2013/2014 są realizowane działania zaplanowane

Pomorska Akademia Liderów Edukacji 2020, 2.06.2014 r.

w rocznych planach wspomagania poszczególnych szkół, jest również prowadzone monitorowanie wsparcia.

W kwietniu br., z inicjatywy placówki, przeprowadzono także warsztaty *Praca w grupie a efektywność kształcenia* przeznaczone dla zainteresowanych nauczycieli z terenu gminy. Treści poruszane podczas szkolenia dotyczyły potencjału pracy w grupie oraz trudności związanych z tą formą organizacji zajęć w kontekście zadań dydaktycznych i wychowawczych nauczyciela, ale również w odniesieniu do działalności nauczycielskich sieci współpracy i samokształcenia jako jednej z form rozwoju zawodowego. W czerwcu br. odbyły się spotkania podsumowujące realizację RPW w każdej ze szkół, podczas których został zweryfikowany stopień realizacji założonych celów, a także wypracowano wnioski i rekomendacje do pracy w kolejnym roku szkolnym. Na lipiec planowane jest spotkanie z przedstawicielami organu prowadzącego oraz dyrektorami szkół uczestniczących w procesie wsparcia koordynowanym przez Centrum.

CEN w Gdańsku i sieci współpracy i samokształcenia

Podjęliśmy próby organizowania i prowadzenia sieci współpracy i samokształcenia w regionie. Nasze doświadczenia utwierdzają nas w przekonaniu, że takie sieci powinny powstawać na zasadzie *bottom-up*, czyli wynikać z inicjatywy oddolnej, być wyrazem autentycznych potrzeb uczestniczących w nich osób. W taki sposób udało nam się zorganizować jedynie lokalne sieci pedagogów, które koordynuje nauczyciel konsultant ds. pedagogiki Centrum. Podobne inicjatywy oddolne zgłosili logopedzi i dyrektorzy poradni psychologiczno-pedagogicznych. Wszystkie pozostałe sieci, które organizujemy z mniejszym lub większym skutkiem, mają charakter sformalizowany, są np. kontynuacją funkcjonujących wcześniej forów. W szczególności wskazałybyśmy na:

- Pomorską Sieć Dyrektorów, w ramach której organizujemy spotkania w czterech subregionach województwa;
- Pomorską Sieć Doradców Zawodowych oraz

- Pomorską Akademię Liderów Edukacji 2020.

W ramach realizowanej I pilotażowej edycji PALE 2020 budowana jest sieć liderów edukacji w regionie. Głównym celem programu jest doskonalenie kompetencji uczestników w zakresie efektywnego zarządzania sobą, relacjami w zespole i z zespołem, współpracy z administracją samorządową w kontekście inicjowania debat o edukacji oraz poszukiwania rozwiązań sprzyjających wzmocnieniu środowiska szkoły, lokalnego i regionalnego w procesie uczenia się, a także inspirowanie działań na rzecz osiągnięcia wysokiej jakości poziomu edukacji danej społeczności lokalnej. Uczestnikami I edycji Akademii są dyrektorzy szkół i placówek województwa pomorskiego – przedstawiciele każdego powiatu.

Uczestnicy spotkań sieci wyrażają potrzebę wymiany doświadczeń, prezentacji dobrych praktyk, dyskusji o edukacji i gotowość do spotkań – okazjonalnie lub cyklicznie. Nie podejmują jednak, o ile nie jest to konieczne, aktywności online. Pięć sieci współpracy i samokształcenia utworzonych w ramach ww. projektu ORE w powiecie nowodworskim również ma sformalizowany charakter. Ich koordynatorzy to specjaliści niepedagogiczni Centrum, którzy ukończyli kursy przygotowujące do pracy szkolnych organizatorów rozwoju edukacji i koordynatorów sieci (jeden został zatrudniony na część etatu, wyłącznie do realizacji tego zadania). W fazie tworzenia grup napotkaliśmy opór przed koniecznością udziału w sieciach, borykaliśmy się z określeniem uświadomionych i nieświadomych potrzeb uczestników. Dokonano rzetelnej diagnozy i ustalano wspomaganie odpowiadające rzeczywistym potrzebom nauczycieli i dyrektorów, co w odczuciu koordynatorów powoli przekłada się na motywację do uczest-

nictwa w sieciach. Jesteśmy dopiero na początku tej drogi, za nami pierwsze spotkania.

CEN w Gdańsku i współpraca z bibliotekami pedagogicznymi oraz poradniami psychologiczno-pedagogicznymi

Nie wypracowaliśmy jeszcze modelu współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi w zakresie wspomagania, poza ww. budowaniem sieci pedagogów czy zatrudnianiem pracownika poradni jako eksperta zewnętrznego. W regionie istnieje sieć Lokalnych Centrów Nauczania Kreatywnego (na mocy porozumień SWP z powiatami), efekt projektu systemowego UMWP „Zdolni z Pomorza”. W systemie wsparcia ucznia zdolnego w województwie pomorskim poradnie psychologiczno-pedagogiczne prowadzą diagnozę uczniów, a następnie wsparcie psychologiczne grup młodzieży oraz konsultacje dla uczniów i rodziców. Z Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką w Gdańsku dokonujemy analizy zasobów i szans ich optymalnego włączenia w kompleksowe wspomaganie szkół i placówek oświatowych województwa pomorskiego. Widzimy te możliwości głównie jako formę infobrokeringu w zakresie informacji pedagogicznej i naukowej, promocji nowości i specjalistycznych zbiorów w środowisku oświatowym poprzez dostarczanie ich na różnych nośnikach oraz promowanie edukacji czytelniczej.

Kluczowym zadaniem biblioteki może być organizowanie i prowadzenie wspomaganie poprzez zbudowanie sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli bibliotekarzy. Zważywszy na to, że wojewódzkie biblioteki pedagogiczne z filiami i wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli mają ten sam organ prowadzący, wypracowanie takiego modelu wydaje się jednym

Ogólnopolska Inicjatywa Edukacyjna KURSÓR!

Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa (NASK) i Fundacja Nauka i Wiedza jesienią zapraszają społeczności szkolne do udziału w Ogólnopolskiej Inicjatywie Edukacyjnej KURSÓR! Celem konkursu jest zapoznanie możliwie szerokich społeczności szkolnych z materiałami udostępnionymi na portalu [Eduktor](#) w ramach pilotażowego programu KURSÓR. W konkursie mogą brać udział uczennice i uczniowie publicznych i niepublicznych placówek oświatowych z terenu Rzeczypospolitej Polskiej oraz z polskich placówek oświatowych za granicą.

KURSÓR to projekt edukacyjny skierowany do środowiska edukacyjnego – uczniów, rodziców, pedagogów. Projekt ma za zadanie wsparcie procesu bezpiecznego wykorzystywania nowych technologii w szkole, a także podniesienie kompetencji uczniów w zakresie nauk ścisłych.

Głównym celem projektu Kursor jest zachęcenie nauczycieli do stosowania w dydaktyce nowoczesnych technologii, multimediów i rozwiązań edutainment. Realizatorom projektu zależy również na podniesieniu kompetencji uczniów w zakresie informatyki i innych nauk ścisłych. Kluczowym elementem projektu są zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa w internecie.

Na stronie internetowej poświęconej [programowi](#) znajdują się szczegółowe informacje, jak również bezpłatne multimedialne materiały dydaktyczne, które powstały w trakcie pilotażowego KURSÓR-a – filmy animowane, spoty, gra decyzyjna, prezentacje multimedialne, przewodniki i szkolenia.

z prostszych wyzwań, przed jakimi stoimy w świetle budowania systemu kompleksowego wspomagania szkół w regionie. Badania nauczycieli szkół zawodowych prowadzone przez DES UMWP w ramach projektu realizowanego w RPS „Aktywni Pomorzanie” – Działanie 3.1.2. Fundamenty edukacji – to pierwsze działanie wspólnie podjęte przez wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli i wojewódzkie biblioteki pedagogiczne. Ww. projekt badawczy realizują pracownicy naukowcy Uniwersytetu Gdańskiego – dr hab. prof. UG Maria Groenwald oraz dr Grażyna Szyling z Zakładu Badań nad Dzieciństwem i Szkołą Instytutu Pedagogiki UG.

Spotkanie grupy roboczej na temat Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, Regionalny Program Operacyjny Aktywni Pomorzanie, 2014 r.

CEN w Gdańsku i doskonalenie zawodowe nauczycieli i dyrektorów szkół

Nasza placówka prowadzi badanie potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli i dyrektorów szkół i placówek w regionie, wykorzystując pozyskane dane do ustalania priorytetów Centrum w zakresie doskonalenia i doksztalcania oraz planowania szczegółowej oferty szkoleniowej. W badaniu potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego w roku szkolnym 2013/2014 do zebrania materiału empirycznego wykorzystano metody ilościowe i jakościowe. Oprócz opinii bezpośrednich odbiorców oferty szkoleniowej Centrum – nauczycieli oraz dyrektorów pomorskich szkół i placówek oświatowych – zostały uwzględnione również inne źródła danych, pozwalające określić istniejące, a nie zawsze w pełni uświadomione potrzeby w zakresie rozwoju zawodowego.

Na początek analizie poddano dane pozyskane z ankiet PAPI i CAWI, stanowiących element ewaluacji form doskonalenia realizowanych przez Centrum w latach szkolnych

2012/2014 i 2013/2014. Respondenci proponowali tu tematy szkoleń, w jakich chcieliby uczestniczyć, a także wskazywali preferowane przez siebie formy doskonalenia zawodowego. Następnie zostały przeprowadzone dwa badania jakościowe: zogniskowany wywiad grupowy (FGI) z 10 wizytatorami Kuratorium Oświaty w Gdańsku realizującymi zadania ewaluatorów, a także pogłębiony wywiad indywidualny (IDI) z dyrektorem szkoły uczestniczącym w I edycji PALE 2020.

Problematyka badawcza wywiadu FGI została ujęta w poniższy zestaw pytań:

1. Jakie obszary pracy pomorskich przedszkoli i szkół wymagają największego wsparcia?
2. Jakie obszary powinno objąć doskonalenie zawodowe dyrektorów przedszkoli oraz szkół ogólnokształcących i zawodowych naszego regionu?
3. Czy dostrzegają Państwo odmienne potrzeby w zakresie rozwoju zawodowego dyrektorów szkół różnych typów i etapów edukacyjnych? Jeżeli tak, jakie są te specyficzne potrzeby?

4. Jakie obszary pracy opiekuńczo-wychowawczej nauczycieli uczących w pomorskich przedszkolach oraz szkołach ogólnokształcących i zawodowych naszego województwa wymagają wsparcia w ramach doskonalenia zawodowego?
5. Jakie obszary pracy dydaktycznej powinno objąć doskonalenie zawodowe nauczycieli pomorskich przedszkoli oraz szkół ogólnokształcących i zawodowych?
6. Jakie formy kształcenia lub doskonalenia preferują według Państwa dyrektorzy, a jakie – nauczyciele? Jak ocenią Państwo efektywność tych form dla rozwoju szkoły/placówki?

Problematykę badawczą pogłębionego wywiadu indywidualnego ujęto w następujący zestaw pytań:

1. Jakie obszary pracy pomorskich przedszkoli i szkół – w oparciu o Pana wiedzę i doświadczenie – wymagają największego wsparcia?
2. Czy dostrzega Pan odmienne potrzeby w zakresie rozwoju zawodowego dyrektorów szkół różnych typów i etapów edukacyjnych? Je-

żeli tak, jakie są te specyficzne potrzeby?

3. W zakresie jakich zagadnień chciałby Pan doskonalić się zawodowo?
4. Czy może Pan wskazać konkretne tematy szkoleń, które zainteresowałyby nauczycieli z Pana szkoły/powiatu?
5. Czy może Pan wskazać konkretne tematy szkoleń, na które chętnie zgłosiliby się nauczyciele z Pana szkoły/powiatu?
6. Jakie formy szkoleniowe preferuje Pan we własnym doskonaleniu zawodowym (np. konferencje, kursy kwalifikacyjne, kursy doskonalące, seminaria, warsztaty)? Jakie są preferencje nauczycieli odnośnie do form szkoleniowych?
7. Jaka organizacja formy doskonalenia najbardziej Panu odpowiada (np. liczba godzin szkolenia, termin, lokalizacja, odpłatność)? Jakie są preferencje nauczycieli?
8. Jakiego wsparcia oczekuje Pan jako dyrektor i jakie są oczekiwania nauczycieli z Pana szkoły/powiatu w stosunku do Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku w kolejnym roku szkolnym?

Ostatnim etapem gromadzenia danych była analiza wybranych raportów badawczych przygotowanych przez instytucje zewnętrzne: Kuratorium Oświaty w Gdańsku oraz Okręgową Komisję Egzaminacyjną w Gdańsku. Pod uwagę wzięto następujące opracowania: *Wyniki badania potrzeb nauczycieli województwa pomorskiego w zakresie doskonalenia zawodowego w 2014 r.*, *Analiza wyników zdających egzamin gimnazjalny w części matematyczno-przyrodniczej w szkołach zlokalizowanych w województwie pomorskim (2013)*, *Interpretacja wyników części humanistycznej egzaminu gimnazjalnego w województwie pomorskim (2013)*, a także *Osiągnięcia z egzaminu gimnazjalnego w 2013 roku w województwie pomorskim – język angielski oraz język*

Edukacja ku przyszłości, 22.03.2014 r. (konferencja i warsztaty)

niemiecki – poziom podstawowy i poziom rozszerzony.

Wyniki tegorocznego badania potrzeb szkoleniowych zostały zaprezentowane w raporcie placówki *Diagnoza potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz dyrektorów szkół i placówek oświatowych z województwa pomorskiego.*

Wszystkie wskazane działania i przedsięwzięcia obrazują, jak ważne miejsce w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 zajmuje edukacja, a także w jaki sposób nasza placówka podejmuje się realizacji wyzwania, jakim jest zobowiązanie Samorządu Województwa Pomorskiego dotyczące kompleksowego wspomaganie pracy szkoły.

Nad szczegółowymi rozwiązaniami w zakresie uruchomienia regionalnego systemu wsparcia szkół, obejmującego m.in. doskonalenie nauczycieli, pracuje zespół. W jego skład wchodzi przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Kuratorium Oświaty w Gdańsku,

Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku, Uniwersytetu Gdańskiego, Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Sopocie i Sopotkiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, Kaszubskiego Uniwersytetu Ludowego oraz Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku.

Przyjęto następujące podstawowe założenia dotyczące regionalnego systemu wsparcia szkół (wersja robocza):

1. Opracowanie i wdrożenie pomorskiego modelu wspomaganie szkół służy zbudowaniu trwałych mechanizmów współpracy na rzecz poprawy jakości i efektywności systemu edukacji w regionie.
2. Samorząd województwa oraz powiaty i gminy są inicjatorami działań na rzecz poprawy jakości oraz efektywności systemu edukacji i zapewniają szkołom wsparcie przy dokonywaniu diagnozy potrzeb rozwojowych oraz planowaniu i realizacji procesowego wspomaganie, a także monitorowaniu bieżących efektów i jego ewaluacji.

3. Wspomaganie szkoły jest procesem realizowanym na bazie wyników analizy indywidualnej sytuacji szkoły. Angażuje ono całą społeczność szkolną do identyfikowania: posiadanych zasobów, bardziej efektywnych sposobów ich wykorzystania oraz możliwości ich rozwijania.
4. Pomorski model wspomagania szkół jest adresowany do przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z terenu województwa pomorskiego. Model obejmuje te obszary, które wymagają największego wsparcia w celu podniesienia jakości i efektywności systemu edukacji w regionie.

Zespół roboczy ds. regionalnego systemu wsparcia szkół pracuje obecnie nad szczegółowymi rozwiązaniami w zakresie diagnozy i planowania przedsięwzięć rozwojowych, realizacji wsparcia oraz monitorowania i ewaluacji podejmowanych działań.

Jesteśmy przekonani, że realizacja ww. zobowiązania SWP będzie wspierana przez budowaną sieć społecznego dialogu o edukacji w regionie oraz zainspiruje i zaktywizuje pomorskie środowisko do dyskusji.

Ważnym krokiem w kierunku realizacji tego celu jest zainicjowane w 2012 r. przez Marszałka Województwa Pomorskiego i odbywające się co-

rocznie Forum Pomorskiej Edukacji, w którego realizację zostało zaangażowane Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku. Forum jest kluczowym narzędziem monitorowania jakości pomorskiej edukacji. Stanowi również niezwykle istotny element budowania zaufania w edukacji i wokół edukacji, stawia sobie za cel kierunkowy to, aby szkoły chciały otworzyć się na wsparcie z zewnątrz i skorzystać z wypracowywanych profesjonalnych standardów i rozwiązań wspierających ich pracę ukierunkowaną na ucznia.

Ewa Furche

Absolwentka szwajcarskiego projektu doskonalenia zawodowego nauczycieli, dyplomowany *teacher trainer*, specjalista ds. kształcenia dorosłych, specjalista ds. wczesnoszkolnego nauczania języka niemieckiego (program „Young learners”). Posiada wieloletnie doświadczenie edukatorskie oraz w zakresie ewaluacji licznych form doskonalenia zawodowego dla nauczycieli i przedsięwzięć edukacyjnych.

W latach 2004–2011 st. wizytator Kuratorium Oświaty w Gdańsku; koordynator regionalny na Polskę Północną (2001–2006) w Ogólnopolskim Regionalnym Programie Doskonalenia Nauczycieli Języka Niemieckiego pod auspicjami MENiS, Instytutu Goethego i CODN – DELFORT.

Od 2011 r. koordynator wizyty studyjnej CEDEFOP w Gdańsku *Jak uatrakcyjnić kształcenie zawodowe i zapewnić jego jakość poprzez realizację projektów europejskich?* (2009).

Autorka artykułów z zakresu dydaktyki i metodyki języków obcych oraz dotyczących edukacji; wygłosiła wykład gościnny w Lubece/Niemcy na temat polskiej oświaty w kontekście badań PISA (2006).

Od października 2011 r. wicedyrektor Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku.

Małgorzata Bukowska-Ulatowska

Z wykształcenia anglistka i polonistka. Nauczyciel konsultant ds. diagnoz i analiz oraz edukacji języków obcych w Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku.

Koordynator Pracowni Diagnoz i Analiz, animator rozwoju edukacji, koordynator zespołu roboczego ds. regionalnego systemu wsparcia szkół powołanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.

Efektywna współpraca z biblioteką pedagogiczną – przykład dobrej praktyki

Kształcenie i doskonalenie nauczycieli ma decydujące znaczenie w osiągnięciu przez uczniów sukcesów edukacyjnych, jest także kluczem do rozwoju szkół i podnoszenia jakości kształcenia. Obecnie – na skutek rozpowszechniania się technologii informacyjnych oraz procesów globalizacyjnych – palącym problemem stało się utrzymanie wysokiego poziomu profesjonalizmu przez nauczycieli różnego typu szkół, nie tylko przez kilka lat po skończeniu przez nich studiów (Furmanek, 2012, s. 17). Bardzo ważne jest, aby szkoły i placówki ewoluowały w kierunku organizacji uczących się. Poddając stałej obserwacji swoją pracę i doskonaląc ją, mogą stać się wzorem nieustannego rozwoju w zmieniającej się rzeczywistości współczesnego świata.

Organizacja ucząca się to organizacja adaptująca się do zmiennych warunków oraz zapewniająca stałe doskonalenie się uczestników, czyli nabywanie przez nich nowych umiejętności, możliwości, wzorców działania. Istotnym elementem uczenia się jest tutaj uzyskiwanie informacji na temat popełnianych błędów, a także wskazówek, w jaki sposób należy je skorygować. W organizacji uczącej się ludzie wciąż poszukują nowych możliwości osiągnięcia pożądanego efektów, tworzą nowe wzorce niestereotypowego myślenia, rozwijają się w pracy zespołowej, stale się uczą. Organizacja ucząca się jest biegła w tworzeniu, pozyskiwaniu i przekazywaniu wiedzy oraz w modyfikowaniu swoich zachowań w reakcji na nowe doświadczenia (Kazimierska, Lachowicz, Piotrowska, 2013, s. 2).

Nowoczesny system wspomaganie rozwoju oświaty w Polsce powinien być nakierowany na pracę ze szkołą, wspierać ją w wykonywaniu zadań określanych przez państwo, jak również wspomagać w rozwiązywaniu indywidualnych problemów. Dyrektorzy szkół i nauczyciele potrzebują wspar-

cia dla swoich działań ze strony różnorodnych placówek funkcjonujących w systemie edukacji. Jedną z takich instytucji są biblioteki pedagogiczne. Jednym z ich głównych zadań jest gromadzenie literatury i materiałów informacyjnych, stanowiących wsparcie szkół i placówek oświatowych w realizacji ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych (MEN 2013).

Naprzeciw tym wymaganiom wychodzi także realizowany od 2010 r. przez Ośrodek Rozwoju Edukacji projekt „System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganie szkół” (Priorytet III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działania 3.5 „Kompleksowe wspomaganie rozwoju szkół”). Celem realizacji projektu jest pilotaż nowe-

Przykładowy zestaw książek

go modelu systemu doskonalenia nauczycieli i zewnętrznego wspomagania pracy szkoły. Do najważniejszych założeń zmodernizowanego systemu doskonalenia nauczycieli i wspomagania szkół należą:

- prowadzenie doskonalenia nauczycieli zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami szkoły, obejmujące działaniami cały proces (od diagnozy potrzeb, poprzez realizację zaplanowanych form doskonalenia, aż po pomoc we wdrażaniu zmian do szkolnej praktyki i przygotowanie sprawozdania z podjętych działań);
- pomoc w wykorzystaniu w praktyce szkolnej wiedzy i umiejętności nabytych przez nauczycieli w procesie doskonalenia zawodowego;
- lepsze wykorzystanie potencjału różnych placówek systemu oświaty (Elsner, Bednarek, 2012, s. 4).

Od stycznia 2013 r. ponad 400 szkół i przedszkoli z dziewięciu powiatów zostało objętych kompleksowym wspomaganiam. Od września 2013 r. w działaniach pilotażowych bierze udział blisko 5 tys. placówek ze 120 powiatów z całej Polski. W tej grupie znajduje się powiat staszowski, który realizuje projekt „Bezpośrednie wspomaganie rozwoju szkół i przedszkoli poprzez wdrożenie zmodernizowanego systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie staszowskim”, obejmujący swoim działaniem 34 placówki ze wszystkich szczebli edukacyjnych.

W trakcie realizacji Roczno Planu Wspomagania zadaniem szkolnego organizatora rozwoju edukacji (SORE) jest aktywne wspieranie dyrektora i nauczycieli w procesie wprowadzania zmiany. Realizacja tego zadania może przyjmować różne formy, które umożliwiają poprawę jakości pracy szkoły. Jednym z ważnych działań w trakcie realizacji projektu jest efektywne wykorzystywanie lokalnych zasobów edukacyjnych: potencjału ekspertów,

instytucji znajdujących się w otoczeniu szkół. My zainicjowaliśmy współpracę z Biblioteką Pedagogiczną w Staszowie, co jest wartością dodaną naszego projektu. Współdziałanie SORE z biblioteką rozpoczęło się w pierwszych miesiącach realizacji projektu i stanowi odpowiedź na wymienione powyżej działania.

Jak do tego doszło? Niewątpliwie szkolny organizator podczas realizacji *Rocznych planów wspomagania* aktywnie wspiera dyrektora i zespoły nauczycielskie w procesie wprowadzania zmiany. Wprowadzenie innowacji w placówkach oświatowych u niektórych budzi entuzjazm, u innych – sprzeciw. Pewna grupa postrzega zmianę jako pożądaną, celową i korzystną, inna jako zbędną, trudną, a nawet szkodliwą. Zawsze są zwolennicy reorganizacji i jej krytycy. Krytykom warto zadawać pytanie: co by się działo w dłuższej perspektywie, gdyby nie dokonywać zmian? Czy taki stan jest pożądanym? Zmiana, choć zawsze związana z ryzykiem, pozwala osiągać to, czego pragniemy i do czego dążymy, zapewnia postęp. Jednak tak różnorodne postrzeganie zmiany powoduje, że jej uczestnicy muszą mieć czas i możliwości zapoznania się z nowymi zagadnieniami, dlatego ważne było zapewnienie dostępu do nowoczesnych zasobów edukacyjnych zgromadzonych w bibliotece pedagogicznej.

SORE, pełniąc rolę moderatora (coacha), reaguje na pojawiające się potrzeby nauczycieli. Zainicjowanie współpracy było możliwe po rozmowie z Andrzejem Poniewierskim – menadżerem projektu. Wizyta w bibliotece i rozmowa z kierownikiem – Moniką Stemplewską – zaowocowały rozpoczęciem współpracy.

Wymienione powyżej najważniejsze założenia zmodernizowanego systemu doskonalenia nauczycieli i wspo-

Pomoc dla nauczyciela – korzyści dla dziecka

Rola współpracy naszych placówek – Przedszkola Publicznego w Połańcu i Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach Filia w Staszowie – mająca na celu doskonalenie nauczycieli polegała na wypożyczaniu materiałów bibliotecznych. Literatura o tematyce psychologicznej, pedagogicznej i wychowawczej okazała się bardzo przydatna w samokształceniu nauczycieli. Dużym powodzeniem cieszyły się pozycje będące pomocą w organizacji zajęć, zawierające propozycje nowych zabaw ruchowych czy technik plastycznych, a także książki wspomagające proces dydaktyczno-wychowawczy, wszelkie artykuły, poradniki podające propozycje radzenia sobie w sytuacjach problemowych – zarówno w grupie, jak i podczas rozmów z rodzicami.

Naszym zdaniem forma kontaktu z nauczycielem zaproponowana przez bibliotekę jest bardzo potrzebna, a zainteresowanie nauczycieli świadczy o tym, że chcą i potrafią zaangażować się we wspólne przedsięwzięcie. Ta współpraca przyniosła korzyści nie tylko dla nauczycieli czy biblioteki, lecz także dla samych dzieci.

Opracowały:

Beata Mika i Natalia Nalepa
Przedszkole Publiczne w Połańcu

magania pracy placówek są spójne z nowymi obowiązkami nałożonymi na biblioteki pedagogiczne w związku z wejściem w życie *Rozporządzenia MEN z dnia 28 lutego 2013 roku w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013, poz. 369). Biblioteka Pedagogiczna w Staszowie, realizując te zadania, podjęła działania mające na celu poprawę jakości pracy szkół, a tym samym włączyła się w realizację wdrażanego projektu. Nasze oczekiwania oraz zakres działań biblioteki stały się działaniem wie-

loaspektowym. Istotne okazało się precyzyjne omówienie oczekiwań nauczycieli – w naszym przypadku było to przedstawienie zagadnień wypracowanych przez Zespoły Zadaniowe podczas diagnozy pogłębionej. W ten sposób zostały określone potrzeby nauczycieli – uczestników projektu, które zapewne ułatwiły przygotowanie materiałów przez nauczycieli bibliotekarzy.

Biblioteka Pedagogiczna w Staszowie gromadzi bogaty księgozbiór; znajdziemy tu przede wszystkim pozycje z zakresu nauk pedagogicznych i społecznych, duży zbiór materiałów metodycznych, programów nauczania, fachowych czasopism o tematyce pedagogicznej i psychologicznej czy literaturę piękną. W zbiorach audio-wizualnych znajdują się m.in. zbiory filmów edukacyjnych, programów i gier komputerowych, zgromadzone pod hasłem „Nauczyciel i uczeń po lekcjach w nowoczesnej medialnej bibliotece pedagogicznej”. W bibliotece funkcjonuje również Internetowe Centrum Informacji Medialnej.

Obszary, które zostały określone w szkołach i przedszkolach, okazały się podstawą do precyzyjnego przygotowania zestawów książek nazwanych *Książka bliżej nauczyciela*. Zestawienia zawierające od 34 do 60 książek SORE dostarczyli do szkół. Nauczyciele z ogromnym zainteresowaniem zapoznawali się z przedstawioną literaturą i wypożyczali te książki, które ukierunkują ich rozwój osobisty oraz zawodowy. Obszary wskazane w naszych placówkach to: „Jak pomóc uczniowi osiągnąć sukces edukacyjny”, „Postawy uczniowskie – jak je kształtować”, „Wspieranie pracy wychowawców klas”, „Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych”, „Szkoła promuje wartość edukacji”, „Efektywna organizacja pracy zespołów nauczycielskich”.

Książka bliżej nauczyciela, czyli jak skutecznie pomagać szkołom

Misją biblioteki jest aktywne wspieranie rozwoju i działalności środowiska oświatowego poprzez zapewnienie przede wszystkim współpracy z placówkami oświaty w zakresie przeprowadzania zajęć i spotkań edukacyjnych oraz dostępu do zbiorów pedagogiczno-psychologicznych oraz fachowej informacji bibliograficznej.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach Filia w Staszowie zawsze towarzyszy nauczycielom w przemianach oświatowych. Staramy się, żeby na każdym etapie przemian pedagogicy mieli szeroki dostęp do najnowszej literatury pedagogicznej, czasopism pedagogicznych bądź zbiorów multimedialnych. Kładziemy ogromny nacisk na jakość zbiorów, ich aktualność i przydatność w pracy nauczyciela.

Jesteśmy otwarci na działania innowacyjne. Dlatego z entuzjazmem przystąpiliśmy do współpracy ze Szkolnymi Organizatorami Rozwoju Edukacji w powiecie staszowskim.

Żyjemy w czasach, w których coraz bardziej liczy się wspólnota celów oraz współdziałanie. Wspólnie uznaliśmy konieczność współdziałania na rzecz aktywnego wspierania dyrektorów i zespołów nauczycielskich w procesie wprowadzania zmian oraz popularyzowania szeroko rozumianej problematyki oświatowej. Efektem tego było podpisanie w maju bieżącego roku *Porozumienia o współpracy*.

Szkolni Organizatorzy Rozwoju Edukacji przedstawiają wyłonione w placówkach obszary wsparcia, co pozwala nam dokładniej zaplanować działania. Siłą napędową do działania jest dla nas ogromne

wsparcie Dyrekcji Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach – Pani Urszuli Salwy – oraz duże zaangażowanie Szkolnych Organizatorów – szczególnie Pań Wioletty Hatak i Pauliny Mielnik.

Przygotowujemy pakiety książek, które nazwaliśmy *Książka bliżej nauczyciela*, i **zestawienia bibliograficzne** dla poszczególnych szkół. Przygotowane pakiety Szkolni Organizatorzy Rozwoju Edukacji przekazują nauczycielom. Wspieramy również dyrektorów szkół. Na uwagę zasługuje konferencja dla dyrektorów zorganizowana we wrześniu 2013 r. przez placówki wspomagające szkoły, czyli Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Kielcach Filia w Staszowie oraz Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach na temat zmian w nadzorze pedagogicznym.

Uważam, że w organizacji uczącej się ludzie wciąż poszukują nowych informacji potrzebnych do modyfikowania swojej pracy zawodowej i zespołowej, dlatego działania biblioteki pedagogicznej w procesie wspomagania mają ogromne i uzasadnione znaczenie.

Informacja zwrotna, którą otrzymujemy od Szkolnych Organizatorów Rozwoju Edukacji i nauczycieli, utwierdza nas w przekonaniu, że to, co robimy, przynosi zaplanowany efekt, a zadowolenie grona oświatowego z naszej pracy to dla bibliotekarzy nieoceniona wartość.

Opracowała:

Monika Stemplewska

kierownik Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach Filia w Staszowie

Należy nadmienić, że szkolni organizatorzy przygotowali „listy wypożyczeń” – każdy nauczyciel osobiście wpisywał tytuł książki, sygnaturę oraz składał podpis. Książki są wypożyczane na miesiąc. Jeżeli nauczyciel jest szcze-

gólnie zainteresowany daną pozycją, może odwiedzić bibliotekę pedagogiczną i wypożyczyć książkę na swoją kartę biblioteczną. Biblioteka oferuje również zestawy bibliograficzne do wykorzystania na lekcjach wychowaw-

czych oraz podczas spotkań z rodzicami. Ponadto w ofercie znajdują się: wykazy nowości dla nauczycieli, propozycje lekcji bibliotecznych z edukacji czytelniczej i medialnej czy zajęć edukacyjnych dla dzieci. Niezwykle ciekawe są promocje twórczości nauczycieli i uczniów szkół, jak również spotkania samokształceniowe z nauczycielami. Te ostatnie odbywają się w siedzibie biblioteki.

Obecnie trwają rozmowy na temat zorganizowania konferencji dla nauczycieli i dyrektorów. Pierwszy temat, jaki pojawił się po konsultacjach w placówkach, to ewaluacja zewnętrzna i wewnętrzna. Współdziałanie kierownika, pracowników biblioteki, menedżera projektu oraz szkolnych organizatorów w tym zakresie jest niezwykle ważne, ponieważ przygotowanie takiej konferencji wymaga zaangażowania wszystkich stron. Okazuje się, że jeżeli oczekiwania wielu

osób i instytucji są spójne, to można wiele zdziałać. W związku z tym zaplanowano podpisanie porozumienia o współpracy pomiędzy dyrekcją Biblioteki Pedagogicznej w Kielcach a menedżerem projektu na płaszczyźnie wspomagania szkół i przedszkoli, sieci współpracy i samokształcenia oraz doskonalenia nauczycieli.

Biblioteka Pedagogiczna w Staszowie rekomenduje swoje działania, o czym więcej można przeczytać na stronie internetowej [Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach](#). Szkolni organizatorzy zapoznali nauczycieli z ulotką promocyjną biblioteki, zachęcili również do odnowienia lub założenia osobistej karty bibliotecznej. Świadczy to zatem o obustronnej korzyści z podjętej współpracy: z jednej strony uczestnicy projektu otrzymali profesjonalnie przygotowaną informację, a z drugiej – biblioteka miała okazję do promowania swojej oferty.

Czy tak się stało, opowiada pracownik biblioteki.

Efektywna współpraca z biblioteką wzmocni rezultaty szkoleń prowadzonych przez ekspertów i umożliwi osiągnięcie znaczącej poprawy jakości pracy placówek – niezależnie od tego, jak wysoki poziom został już przez nie osiągnięty.

Uważamy, że zaproponowaliśmy nauczycielom i dyrektorom wspomaganym szkół i przedszkoli działania, które są koherentne z ich samorozwojem. Koncentrując się na nowoczesnych rozwiązaniach, innowacyjnych technikach i narzędziach, nauczyciele zwiększą potencjał uczniów. Wiedza poszczególnych członków zespołów nauczycielskich – w oparciu o efekt synergii – sumuje się, szczególnie jeżeli chodzi o ich zdolności, umiejętności i możliwość praktycznego zastosowania wiedzy.

Bibliografia

Elsner D., Bednarek K., (2012), *Pomoc doradców metodycznych i konsultantów placówek doskonalenia nauczycieli w opinii jej beneficjentów. Raport końcowy z badań*, [w:] Czerwonka D. (red.), *Nowe formy wspomaganie szkół z. 1*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, s. 4. | Furmanek W., (2012), *Szkoła jutra nie może być taka, jak szkoła dziś*, „Nowe Horyzonty Edukacji”, nr 2, s. 17. | Kazimierska I., Lachowicz I., Piotrowska L., (2013), *Idea organizacji uczącej się. Kluczowe założenia*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji. | Maksymowska E., (2012), *O czym warto pamiętać, wprowadzając zmianę w zarządzanej placówce*, [w:] Czerwonka D. (red.), *Nowe formy wspomaganie szkół, z. 2*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, s. 18. | Minister Edukacji Narodowej, (2013), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013, poz. 369).

Wioletta Hatak

Nauczyciel biologii, przyrody oraz historii z wieloletnim stażem pracy z dziećmi w szkole podstawowej. Pedagog i wychowawca dbający o potrzeby uczniów. Efektywnie pracowała z dziećmi zdolnymi, mającymi trudności w nauce, słabowidzącymi. Projektowała i organizowała imprezy środowiskowe o tematyce ekologicznej, zdrowotnej, historycznej. Stworzyła i aktywnie prowadziła jeden z pierwszych Szkolnych Klubów Europejskich.

Obecnie pełni funkcję szkolnego organizatora rozwoju edukacji w projekcie „Bezpośrednie wsparcie rozwoju szkół i przedszkoli poprzez wdrożenie zmodernizowanego systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie staszowskim”.

Paulina Mielnik

Absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego na kierunku historia (specjalność pedagogiczna i archiwistyczna).

Obecnie pełni funkcję szkolnego organizatora rozwoju edukacji w projekcie „Bezpośrednie wsparcie rozwoju szkół i przedszkoli poprzez wdrożenie zmodernizowanego systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie staszowskim”.

Jej zainteresowania badawcze oscylują wokół tematyki archeologii prawnej, ceremoniału królewskiego, insygniów władzy, jak również heraldyki.

Proces budowania systemu wspomaganie szkół i placówek oświatowych na przykładzie Biblioteki Pedagogicznej w Skierniewicach

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 2013, poz. 369) wprowadziło nowe zadania dla tych placówek, do których należy przede wszystkim organizowanie i prowadzenie wspomaganie szkół i placówek oświatowych oraz bibliotek szkolnych. Działania te nie są obce bibliotekom pedagogicznym, ponieważ rolę wspierającą pełniły od zawsze, jednak ważne jest wypracowanie odpowiedniego systemu dostosowanego do potrzeb środowiska oświatowego, wpływającego na rozwój i poprawę jakości pracy szkół i placówek oświatowych.

Jest to trudny proces oparty przede wszystkim na partnerstwie, ale również współdziałaniu i uzupełnianiu się różnych instytucji. W tym celu istotne jest odpowiednie wykorzystanie zasobu bibliotecznego, dobrze wykształconej kadry bibliotekarskiej oraz sieci, jakie tworzą biblioteki wraz z filiami. Na tej bazie możliwe jest zorganizowanie razem z ośrodkiem doskonalenia nauczycieli i poradnią psychologiczno-pedagogiczną lokalnych koalicji, w których biblioteka będzie ważnym ogniwem wpływającym na jakość i efektywność kształcenia zarówno uczniów, jak i nauczycieli, będzie wspomagać pracę szkół i placówek oświatowych. Każda szkoła może otrzymać wsparcie zgodnie ze swoimi potrzebami i oczekiwaniami.

Działalność Biblioteki Pedagogicznej w Skierniewicach

Biblioteka Pedagogiczna w Skierniewicach jest placówką oświatową prowadzoną przez Samorząd Województwa Łódzkiego. Razem ze swoimi filiami w Brzezinach, Łowiczu i Rawie Mazo-

wieckiej swoją działalnością obejmuje miasto Skierniewice oraz cztery powiaty: skierniewicki, łowicki, rawski i brzeziński. Zmiana Statutu Biblioteki od 1 września 2013 r. umożliwia stopniowe wprowadzanie nowych zadań i budowanie systemu, który pozwoli realizować proces wspomaganie szkół i placówek oświatowych. W tym celu został utworzony nowy Wydział Wspomaganie Placówek Oświatowych, którego działalność w dużej mierze opiera się na poszukiwaniu nowych rozwiązań dotyczących organizowania i prowadzenia wspomaganie. Ważne jest uczestnictwo nauczycieli w szkoleniach proponowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach „Systemu doskonalenia nauczycieli opartym na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganie szkół”. Nauczyciele uczestniczą przede wszystkim w szkoleniach dla szkolnych organizatorów rozwoju edukacji oraz dla koordynatorów sieci współpracy i samokształcenia. Do chwili obecnej szkolenie SORE ukończyło 6 nauczycieli, co stanowi 32% całej kadry, a w szkoleniach dla koordyna-

torów sieci uczestniczyło 10 osób (tj. 52%).

Współpraca placówek oświatowych

Filarami systemu wsparcia szkół są trzy placówki oświatowe: biblioteka pedagogiczna, ośrodek doskonalenia nauczycieli oraz poradnia psychologiczno-pedagogiczna. Ważne jest wyznaczenie właściwego kierunku współpracy tych instytucji, tak aby realizując swoje zadania statutowe, wzajemnie się uzupełniały i wzbogacały podejmowane działania. Taką formę przybiera już teraz współpraca Biblioteki Pedagogicznej w Skierniewicach z Wojewódzkim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Skierniewicach oraz Powiatową Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Skierniewicach.

Formy wspomaganie

Jedną z ważniejszych form wspomaganie są konferencje dla nauczycieli. Biblioteka Pedagogiczna w Skiernie-

wicach w październiku 2013 r. zorganizowała konferencję *Biblioteka w sieci platformą wspomagania edukacji*, która była pierwszą próbą przybliżenia nauczycielom bibliotekarzom – naszym głównym partnerom – jak biblioteka pedagogiczna może włączyć się w proces wspierania szkół i placówek oświatowych, a w szczególności bibliotek szkolnych, w zakresie ich organizacji i zarządzania. Duże zainteresowanie wzbudziła tematyka budowania sieci współpracy i samokształcenia. Podczas konferencji uczestnicy dowiedzieli się, jak skutecznie i prawidłowo przechodzić od diagnozy do tworzenia sieci współpracy i samokształcenia oraz jak organizować pracę sieci.

Zorganizowana współpraca i trafna diagnoza, która prowadzi do wszechstronnej analizy potrzeb szkoły, nauczycieli i uczniów, oraz wspólna analiza problemów i zespołowe szukanie rozwiązań to czynniki umożliwiające zaplanowanie form wspomagania adekwatnych do zdiagnozowanych potrzeb biblioteki szkolnej i nauczyciela bibliotekarza i ich właściwą realizację. Należą do nich m.in.: szkolenia dotyczące warsztatu pracy, potrzeb szkoły i własnego rozwoju zawodowego nauczycieli, zajęcia otwarte, konferencje, seminaria, konsultacje, wymiana doświadczeń, korzystanie z platform edukacyjnych, serwisów i portali dla bibliotekarzy, pozyskiwanie aktualnej i szybkiej informacji.

Następna konferencja *Biblioteka partnerem szkoły w rozwijaniu zainteresowań czytelnich dzieci i młodzieży* była zorganizowana z okazji Tygodnia Bibliotek w 2014 r. i skierowana do nauczycieli bibliotekarzy, nauczycieli języka polskiego, wychowawców i innych zainteresowanych osób. Tematyka konferencji wynikała ze zdiagnozowanych potrzeb szkół, w których pojawia się problem czytelnictwa uczniów i kształtowania właściwych postaw

Konferencja Biblioteka partnerem szkoły w rozwijaniu zainteresowań czytelnich dzieci i młodzieży

czytelniczych. To szerokie zagadnienie zostało przedstawione z udziałem eksperta zewnętrznego oraz we współpracy z ośrodkiem doskonalenia nauczycieli i psychologiem. Nauczyciele poznali metody i formy pracy z czytelnikiem opornym w bibliotece, indywidualne potrzeby czytelnich dzieci i młodzieży oraz sposoby motywowania, zachęcania i czerpania przyjemności z czytania. Konferencja przybliżyła ideę wspomagania szkół i placówek oświatowych zgodnie z ich potrzebami, co miało na celu poprawę jakości pracy.

Biblioteka w sposób zorganizowany i zaplanowany wspiera również swoich partnerów w zakresie organizacji powiatowych konferencji, szkoleń i warsztatów dla nauczycieli różnych typów szkół. W 2014 r. była partnerem przy organizacji konferencji *Razem przeciwko depresji* oraz *Porozmawiajmy o rodzinie i talentach*.

W filiach biblioteki w Brzezinach, Łowiczu i Rawie Mazowieckiej powstały punkty konsultacyjne dla nauczycieli, gdzie odbywają się spotkania, narady,

szkolenia z ekspertami zewnętrznymi, konsultantami Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Skierniewicach oraz nauczycielami bibliotekarzami. W obecnym roku szkolnym odbyły się:

- w filii w Łowiczu – seminaria *Nowe spojrzenie na wykorzystanie aktywizujących metod nauczania*, *O pomyślną karierę dziecka rozpoczynającego naukę w szkole*, *Motywowanie uczniów do aktywnego czytelnictwa*, *Nowoczesne tendencje w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej*, *Edukacja europejska – program Erasmus+*. Wytyczne na lata 2014–2020; warsztaty *Drama – techniki i strategii pracy pedagogicznej z dziećmi/uczniami*;
- w filii w Brzezinach – warsztaty *Papieroplastyka wiosenna – kartki 3D*, *Jak rozwijać zainteresowania czytelnicze i kreatywność uczniów poprzez origami płaskie z koła*; kurs *Jak zachować właściwe relacje z roszczeniowymi rodzicami*; konferencja *Rysunek dziecka jako źródło wiedzy o jego rozwoju i środowisku wychowawczym*;
- w filii w Rawie Mazowieckiej – konferencje *Edukacja europejska – Program Erasmus+*; warsztaty me-

todyczne *Relief ceramiczny: inspirowanie ucznia do aktywności poprzez obraz, ruch i dźwięk*; kurs *Jak zachować właściwe relacje we współpracy z rozszczeniowymi rodzicami*.

Ważną umiejętnością instytucji wspomagających pracę szkół jest dobór właściwej oferty edukacyjnej i dopasowanie jej do rzeczywistych potrzeb placówki. To właściwe oferty wyznaczają kierunek rozwoju szkół oraz placówek zgodny z wymaganiami państwa wobec nich. Wychodząc naprzeciw tym oczekiwaniom, Biblioteka Pedagogiczna w Skierniewicach i jej lokalni partnerzy planują w najbliższym czasie wiele wspólnych przedsięwzięć, m.in.: zamieszczenie na stronie internetowej biblioteki zakładki *Wspomaganie szkół*, gdzie będą podlinkowane materiały informacyjne o kierunkach polityki oświatowej państwa, zmianach wprowadzanych w oświacie, działalności sieci współpracy, propozycjach szkoleń dla nauczycieli, wspomaganie bibliotek szkolnych. Wspólnie z PPPP w Skierniewicach oraz WODN w Skierniewicach w 2014 r. zostały zaplanowane kolejne konferencje: *Światowy Dzień Dysleksji* oraz *Kultura i tradycja w kształtowaniu postaw na przykładzie twórczości Oskara Kolberga*.

Biblioteka w sieci

Zgodnie z nowymi wytycznymi rozpoczęto organizację i prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, którzy w zorganizowany sposób współpracują ze sobą w celu doskonalenia swojej pracy i wymiany doświadczeń. Pierwsza sieć – BiblioSieć – powstała na portalu społecznościowym Facebook i jest kierowana do nauczycieli bibliotekarzy. Jej celem jest wspólne rozwiązywanie problemów, dzielenie się pomysłami, spostrzeżeniami i propozycjami – zarówno za pośrednictwem Facebooka, traktowanego jako forum wymiany doświadczeń, jak i spotkań osobistych. Członkowie sieci korzystają z własnych doświadczeń, ale mogą również sięgać po pomoc zewnętrznych ekspertów. Pracują pod kierunkiem koordynatora sieci współpracy i samokształcenia. We wrześniu uczestnicy sieci zostali zdiagnozowani pod kątem ich potrzeb i oczekiwań i na tej podstawie powstał plan działania sieci, który w trakcie realizacji jest systematycznie monitorowany. Sprawozdania z realizowanych działań są podstawą do konsultacji z uczestnikami sieci i wspólnego oceniania efektów ze zrealizowanych zadań oraz wyciągnięcia wniosków, na podstawie których

powstaje nowy zakres potrzebnych działań. Zmiany są liczne, gdyż jesteśmy siecią początkującą i uczymy się od siebie nawzajem. Sieć jest grupą zamkniętą, zatem nikt z zewnątrz nie widzi zamieszczanych informacji. Aby przyłączyć się do BiblioSieci, należy posiadać profil na Facebooku. Zainteresowanych współpracą nauczycieli prosimy o wypełnienie formularza zgłoszeniowego, który można pobrać ze strony internetowej biblioteki wraz z dokładną instrukcją przyłączenia się nowych członków do współpracy.

Wspólnie z WODN w Skierniewicach prowadzona jest również sieć współpracy *Mapa talentów*, która ma na celu realizowanie zadań zgodnych z ogólnopolskim projektem „Miejsce odkrywania talentów”. Taki tytuł posiada zarówno biblioteka, jak i ośrodek. W ramach tej sieci w filii w Rawie Mazowieckiej powstała grupa wsparcia *Nauczyciele z pasją*. Jej członkowie spotykają się w bibliotece i wymieniają swoimi doświadczeniami i pomysłami na pracę z uczniem zdolnym. Nowym przedsięwzięciem będzie zbudowanie sieci współpracy i samokształcenia *Orientacja zawodowa dzieci w szkole podstawowej* oraz *Łowickie szkoły promujące zdrowy tryb życia*.

TIK w bibliotece

Budowanie systemu wsparcia opiera się również na upowszechnianiu i wykorzystywaniu nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie edukacji uczniów i nauczycieli, którego celem jest zapewnienie dostępu do usług informacyjnych i bibliograficznych poprzez nowoczesne bazy komputerowe, prowadzenie zajęć z uczniami i szkoleń dla nauczycieli bibliotekarzy z wykorzystaniem TIK. Biblioteka udziela nauczycielom pomocy w nabywaniu i rozwijaniu kompetencji praktycznego stosowania metod dydaktycznych

Konferencja Biblioteka przestrzeń otwarta

Konferencja Biblioteka w edukacji - edukacja w bibliotece

wykorzystujących TIK podczas lekcji i zajęć pozalekcyjnych, np. w zakresie tworzenia scenariuszy zajęć, materiałów do prowadzenia zajęć, w tym prezentacji multimedialnych, organizowania zajęć bibliotecznych dla uczniów z wykorzystaniem nowych technologii informacyjnych. Nauczyciele mogą pobrać materiały multimedialne i interaktywne ze strony internetowej biblioteki.

Organizowane są również szkolenia dla nauczycieli bibliotekarzy w zakresie nabywania umiejętności korzystania z platform edukacyjnych i aktywnego w nich uczestnictwa, obsługi programów komputerowych niezbędnych w pracy codziennej bi-

blioteki szkolnej np.: Windows Movie Maker, Ms Publisher, Hot Potatoes.

W organizowaniu procesu wspomaganie nie można pominąć już posiadanego zasobu bibliotecznego, który stanowią:

1. Zbiory biblioteczne (dokumenty piśmiennicze, zapisy obrazu i dźwięku oraz zbiory multimedialne), gromadzone ze szczególnym uwzględnieniem wspierania procesu kształcenia i doskonalenia nauczycieli, wspierania szkół oraz placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych i położeniem nacisku na kompletowanie zbiorów zgodnych z priorytetami Mini-

Mol Optimum w bibliotece szkolnej

stra Edukacji Narodowej i polityką oświatową państwa, dotyczących problematyki związanej z udzielaniem dzieciom i młodzieży oraz rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, z literatury pięknej, w tym tekstów kultury zgodnych z podstawą programową, poświęconych nowym kierunkom i zagadnieniom w pedagogice i psychologii, uwzględniających zmiany w programach nauczania i reformę szkolną.

2. Działalność informacyjna i bibliograficzna:

- tworzenie komputerowej karto-teki zagadnieniowej,
- tworzenie komputerowej bazy *Bibliografia oświaty w regionie* w oparciu o czasopisma regionalne i materiały o regionie,
- prowadzenie strony internetowej biblioteki,
- administrowanie stroną biblioteki na portalu społecznościowym Facebook,
- prowadzenie newslettera dla użytkowników biblioteki.

3. Inspirowanie i promowanie edukacji czytelniczej i medialnej:

- prowadzenie zajęć bibliotecznych z edukacji czytelniczej i medialnej dla uczniów różnych typów szkół zgodnie z ofertą edukacyjną i podstawą programową kształcenia ogólnego,
- organizowanie stałych imprez bibliotecznych: Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich, akcje „Cała Polska czyta dzieciom”, „Uwolnij książkę”.

4. Działalność edukacyjna i kulturalna, w szczególności zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne i spotkania autorskie:

- udział w projekcie „Międzypowiatowa Umowa Partnerska na rzecz rozwoju poradnictwa zawodowego”,
- udział w Ogólnopolskich Dniach Kariery Zawodowej,

- udział w ogólnopolskim projekcie „Miejsce odkrywania talentów”,
- organizowanie obchodów Dnia Ziemi oraz Światowego Dnia Lasu, współpraca z Dyrekcją Lasów Państwowych, Bolimowskim Parkiem Krajobrazowym,
- organizowanie Ogólnopolskiego Tygodnia Kariery,
- organizowanie imprez w ramach obchodów Tygodnia Bibliotek i Międzynarodowego Miesiąca Bibliotek Szkolnych.

Perspektywy

Budowa systemu wspomagania szkół i placówek oświatowych jest bardzo dużym wyzwaniem dla bibliotek pedagogicznych. Jednak mając ogromne zasoby, potencjał kadrowy w postaci bardzo dobrze wykształconej kadry pedagogicznej oraz wspierających partnerów, zadanie to uda się realizować zgodnie z wytycznymi określonymi w nowym rozporządzeniu, a biblioteka będzie do tego odpowiednio gotowa od 1 stycznia 2016 r. Już

teraz znacznie rozwinęła się działalność placówki, a budowanie nowego systemu wspomagania rozwoju szkół i placówek znacznie wzbogaciło pracę bibliotek pedagogicznych oraz stworzyło nowe szanse rozwoju, umożliwiając im aktywne uczestnictwo w działaniach na rzecz środowiska oświatowego.

Mariola Szymczak

Nauczyciel dyplomowany zatrudniony w Bibliotece Pedagogicznej w Skierniewicach. Absolwentka Uniwersytetu Łódzkiego na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Ukończyła studia podyplomowe z organizacji i zarządzania oświatą w Wyższej Szkole Ekonomiczno-Humanistycznej w Skierniewicach oraz studia podyplomowe w zakresie psychologii w oświacie na Uniwersytecie Łódzkim.

Organizuje i prowadzi konferencje, warsztaty i seminaria dla nauczycieli bibliotekarzy. Wykładowca na studiach podyplomowych i kursie kwalifikacyjnym z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Prelegentka na konferencjach wojewódzkich i powiatowych. Autorka projektów z edukacji ekologicznej realizowanych w celu wykształcenia właściwych postaw proekologicznych wśród użytkowników biblioteki. W BP w Skierniewicach koordynuje opracowanie wskaźników efektywności dla bibliotek pedagogicznych prowadzonych pod patronatem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Iwona Szwed

Nauczyciel dyplomowany. Absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach na kierunku geografia. Ukończyła również studia podyplomowe w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, w zakresie organizacji i zarządzania oświatą oraz psychologii w oświacie. Całą swoją pracę zawodową związała z Biblioteką Pedagogiczną w Skierniewicach, w której pracuje od 1986 r., a od 15 lat pełni funkcję jej dyrektora.

Jest osobą otwartą na zmiany, które ciągle zachodzą w polskiej oświacie, poprzez odpowiednie decyzje i ciągłe doskonalenie zawodowe potrafi dostosować działalność biblioteki do potrzeb i oczekiwań środowiska oświatowego. Pod jej kierownictwem placówka została w pełni skomputeryzowana i przekształciła się w nowoczesne centrum multimedialne, które służy nauczycielom do realizacji programów nauczania, podstawy programowej, jest źródłem informacji o zmianach i nowościach w oświacie. Celem obecnej działalności jest zbudowanie – w oparciu o ścisłą współpracę z dyrektorami i nauczycielami – systemu wspomagania szkół i placówek oświatowych, który wpłynie na ich rozwój i poprawę jakości pracy.

**Centralne Repozytorium
Informacji Publicznej BETA**

Centralne Repozytorium Informacji Publicznej – nowe źródło informacji

Centralne Repozytorium to narzędzie informatyczne, która ułatwia dostęp i ponowne wykorzystywanie tzw. zasobów informacyjnych – informacji publicznej o szczególnym znaczeniu dla rozwoju innowacyjności w państwie i rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz

będących elementami zasobu informacyjnego jednostek informacji publicznej (np. tekst, raport, tabela, sprawozdanie, prezentacja, faktura, ustawa, notatka, rozporządzenie, pismo). Na bazie zasobów informacyjnych można budować innowacyjne produkty i usługi, np. apli-

kacje mobilne czy serwisy internetowe. Jednym z dostawców informacji jest Ministerstwo Edukacji Narodowej, które w dziale [Nauka i Oświata](#) udostępnia aktualnie 32 zasoby dotyczące istotnych danych dla osób zajmujących się edukacją w Polsce.

można rozbudzić ciekawość i dziecięcą wyobraźnię.

Umiejscowienie dzieci

Bardzo ważna kwestia organizacyjna to dobre usadowienie dzieci podczas czytania tekstu literackiego. W zależności od prezentowanej książki mali słuchacze mogą po prostu usiąść w kole albo „w rozsypce” na dywanie. Można jednak przyjąć bardziej „tajemnicze” i bajkowe pozycje. Nauczyciel, który zaprasza dzieci na dywan, zamiast powiedzieć: „Siadamy jeden przy drugim na dywanie”, może użyć słów: „Gdy rozpocznie się czytanie, nasz dywan zamieni się w czarodziejski dywan, który zanieśie nas w podróż do dalekiej krainy. Usiądźmy więc bardzo wygodnie i zadbajmy też o naszych towarzyszy podróży. Popatrz na swojego kolegę z prawej strony, spójrz na koleżankę z lewej, zapytaj, czy jest im wygodnie, czy nie potrzebują trochę więcej miejsca...”. W ten sposób wprowadzamy nutę tajemnicy do tego, co za chwilę będzie się działo, i równocześnie w naturalny sposób dbamy o społeczny rozwój naszych dzieci.

Innym sprawdzonym pomysłem na umiejscowienie dzieci podczas czytania tekstu literackiego jest utworzenie rzędów. Nauczyciel mówi wtedy: „Siadamy tak jak w kinie”. Gdy rzędy są półkolami, nauczyciel informuje, że „siadamy w amfiteatrze”. Takie ustawienie dzieci jest bardzo przydatne w czasie czytania książek obrazkowych, w których tekst i ilustracja odgrywają ważną rolę, gdy trzeba pokazywać dzieciom obrazy stanowiące całość opowieści zawartej w dziele literackim. Do przygotowania specjalnego umiejscowienia dzieci na dywanie wystarczy zwykła taśma malarska. Skrawkami tej taśmy wystarczy zaznaczyć miejsce do siedzenia dla każdego dziecka. Wtedy nawet najmłodsze dzieci utworzą półokręgi, proste rzędy czy równe koło.

Czytanie wrażeńiowe? To jest to!

Hasło rozpoczynające czytanie

Krótki wiersz, prosta rymowanka czy taniec integracyjny na siedząco to zabiegi czynione przez dzieci tuż przed rozpoczęciem czytania, by mogły skoncentrować się na nauczycielu i na tekście literackim. Poniżej podaję kilka pomysłów na wspólne otwieranie książki.

„Nim rozpocznie się czytanie,
patrz uważnie, co się stanie,
nadstaw uszy, wytrzeszcz oczy
może książka cię zaskoczy!”

„Baju, baju, dziwy, dziwy,
czy to dzieje się na niby?
Karta książki się otwiera,
w świat fantazji nas zabiera”

„Gadu-gadu-gadka,
to książki okładka,
która dla nas się otwiera,
w wyobraźnię nas zabiera”

„Lelum polelum –
powiem to trzy razy
i coś miłego
zaraz się wydarzy”

Czytanie wrażeńiowe

Tekst literacki można dzieciom po prostu przeczytać – od deski do de-

ski, od początku do końca. Można go też podzielić na fragmenty: część bajki czytam, część opowiadam. Wiem jednak, że im więcej opowiadam, tym dłużej koncentruję dzieci na tym, co się dzieje. Tekst można ilustrować obrazkami w książce bądź dodatkowymi sylwetkami.

Przygotowując się do przeczytania z dziećmi wiersza, opowiadania czy bajki, dobrze jest zadać sobie pytanie, czy można w tym tekście znaleźć takie fragmenty, w których dzieci mogą uczestniczyć poprzez naśladowanie, wyrażanie emocji gestem, mimiką, tańcem. Jeśli w tekście główny bohater maszeruje przez las, to dzieci za pomocą palca wskazującego i środkowego też mogą „kroczyć” po swojej ręce, nodze, a nawet brzuchu!

Warto podkreślić, że momenty aktywności dzieci powinny być krótkie i wykonywane na siedząco w obrębie przestrzeni, w której mali słuchacze się znajdują. Wtedy, wychodząc naprzeciw potrzebom dzieci – czyli umożliwiając im wielozmysłowe poznanie świata – nauczyciel jest w stanie dłużej utrzymać ich uwagę i skoncentrować na słowie drukowanym.

Działania przedłużające przeżywanie tekstu literackiego

Warto zastanowić się, jak można zachęcić dzieci do pogłębienia kontaktu z przeczytaną książką. Najprostszym sposobem jest rozmowa i ekspresja plastyczna. Jeśli jednak uda się zaangażować zabawę tematyczną, stworzyć grę planszową, pobawić się tak jak główny bohater w ogrodzie czy na boisku, to będzie to jeszcze większa dawka przeżycia z dzieckiem tego, co zostało wydrukowane na kartach papieru.

Rekwizyty

Dzieci obcuja w świecie konkretów. Posiadają równocześnie ogromną wyobraźnię. Z zestawienia tych dwóch informacji powstaje nowa jakość, czyli proste materiały, rekwizyty, przed-

mioty, które nawiązują do czytanego tekstu, ale równocześnie dają możliwości obróbki, manipulacji, wyzwala ją w dzieciach chęć tworzenia. Takim „tworem” jest kartka papieru, zwykły patyk, zwykły kamień. A może lepiej byłoby napisać: nie-zwykła kartka papieru, nie-zwykły patyk, nie-zwykły kamień? Podczas czytania opowiadania przez nauczyciela dziecko trzyma w ręku kartkę, która w odpowiednich momentach staje się parasolem (dzieci trzymają kartki nad głową), burzą (dzieci uderzają w kartkę, gniotą ją), bandażem (dzieci owijają kartką swoją rękę) i wszystkim tym, co podpowie fantazja.

Nie trzeba mnie przekonywać do tego, że w dobrze napisanych tekstach literackich kryją się prawdziwe skarby, ponieważ wychowałam się razem

z książkami, a wspólne czytanie było dla mnie codziennością. Współcześnie, gdy mamy do wyboru wiele propozycji poznawania świata przy pomocy komputera, telewizji, gier planszowych, książek, drugiego człowieka..., powinnością nauczyciela jest zanurzanie dzieci w słowie drukowanym, odkrywanie przed nimi potęgi wyobraźni i pokazywanie sposobu na spędzanie wolnego czasu. Moim zdaniem zarazimy dzieci bakcylem czytania tylko wtedy, gdy w atrakcyjny sposób, wychodzący naprzeciw ich potrzebom, będziemy zanurzać je w dobrych tekstach literackich.

Poniżej przedstawiam propozycję scenariusza zajęć z czytaniem wrażeńiowym. Zachęcam do wypróbowania i rozwijania tego pomysłu!

Scenariusz zajęć *Nasze mamy są dziś Indiankami!*

Temat zajęć:

Nasze mamy są dziś Indiankami! Uroczystość Dnia Mamy z wykorzystaniem czytania wrażeńiowego

Cel ogólny:

Wytworzenie klimatu radości podczas wspólnie spędzonego czasu na zabawie tematycznej.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- zaśpiewa, zatańczy, pobawi się ze swoją mamą podczas zabawy tematycznej;
- odczuje emocje związane z przebywaniem ze swoją mamą w klasie;
- wykona elementy stroju indiańskiego – pióropusz i ołówek głosu.

Metody:

czynne, aktywizujące

Formy:

zbiorowe i indywidualne, jednolite i zróżnicowane

Środki dydaktyczne:

- piórka i motek wełny, nożyczki – potrzebne do wykonania prostego pióropusza indiańskiego;
- ołówki, wełna, koraliki – potrzebne do wykonania indiańskiego ołówka głosu;
- nagrania muzyki indiańskiej (np. *Carnavalito*, nagranie nr 4 – praca zbiorowa, 1995, *Tańce i zabawy dla grupy [książka + CD]*, Lublin: Klanza¹);
- książka Stark U., Lepp M., (2008), *Jak mama została Indianką*, Poznań: ZAKAMARKI.

Przebieg zajęć:

Przed uroczystością przygotowujemy krąg krzesel, na których usiądą

mamy. Dzieci – w zależności od warunków panujących w sali – usiądą albo przed nimi na poduszkach, albo na wykładzinie, na której stoją krzesła. Utworzą się w ten sposób dwa

¹ Wszystkie nagrania wymienione poniżej pochodzą z tego źródła (przyp. red.).

kręgi. W środku kręgów leży książka – najlepiej na jakimś tkaninie albo na ozdobnym pudełku. Pod tkaniną lub w środku pudełka znajdują się pióra (za niewielką część funduszy grupowych można takie piórka kupić na giełdach kwiatowych, czasami w kwaciarniach, albo zastąpić je wyciętymi z papieru szablonami). Obok piór – tasiemki do włosów, gumki, sznurki albo kawałki grubszej wełny. Mamy i ich dzieci, które sukcesywnie schodzą się na umówioną godzinę do sali, przyozdabiają swoje głowy tasiemkami i piórami (te wykonane z papieru można dodatkowo pomalować kredkami).

Kiedy wszyscy już zasiądą w kręgach, następuje przywitanie nauczyciela, który też jest Indianinem. Przyda się słowo komentarza o tym, że dzisiejszy Dzień Mamy będzie obfitował w niezwykłe prezenty – bo dzieci i mamy dadzą sobie nawzajem coś, co mają najpiękniejszego: siebie samych, swój czas, wspólną zabawę, uśmiechy, serdeczne słowa...

Książka *Jak mama została Indianką* jest tak skonstruowana, że czytanie jej, przerywane zabawami, tańcami i wprawkami dramowymi, zajmuje około 40–45 minut. Rozpoczynamy od nauki „indiańskiego kroku” do melodii *Carnevalito* – melodia płynie w rytmie: wolno, wolno, szybko, szybko, szybko, w takim też rytmie wypowiadamy słowa: *la czik, la czok, la czik, la czok, la czuk*, klaszcząc dwa razy o uda i trzy razy w ręce. Tę sekwencję powtarzamy cztery razy, a podczas swobodnej, nierytmicznej muzyki wymachujemy rękami w naturalnym tańcu rąk. Całą zabawę z rytmicznym i swobodnym tańcem powtarzamy trzy razy.

Nauczyciel bierze do ręki książkę i rozpoczyna od hasła zapraszającego do zabawy – wypowiada słowa: „Baju, baju, nie do wiary, to są chyba jakieś czary, karta książki się otwiera,

w świat przygody nas zabiera”. Następnie wszyscy z tajemniczymi minami powtarzają trzy razy to zdanie, za każdym razem coraz ciszej.

Zabawy podczas czytania:

1. Prowadzący rozpoczyna czytanie książki. Na słowa: „Nudzi mi się” dzieci robią znudzone miny, a następnie zaciekawione, bo przecież jesteście ciekawi, co będzie dalej działo się w opowieści.
2. Na słowa dziadka: „Wykop trochę kamieni” w gestach pantomimicznych podnosimy bardzo ciężkie kamienie i przerzucamy je na stronę.
3. Na słowa: „Pokazując swoje krzywe zęby” pokazujemy własne proste zęby w szerokim uśmiechu.
4. Na słowa: „Przyczepiłem pióro” prowadzący zakłada tasiemkę na głowę i przyczepia do niej pióro.
5. Gdy padnie słowo „Howgh!”, uczymy się płaśu *Ala maja Himalaje Iguazu howgh*. Podczas płaśu ręce tańczą w następujący sposób: prawa dłoń wskakuje na prawe kolano, lewa na lewe; następnie prawa dłoń wędruje na lewy bark, a lewa na prawy. Do tego rytmicznie wypowiadamy słowa: *Ala maja Himalaje Iguazu howgh!*, szczególnie silnie podkreślając *howgh*. Powtarzamy trzy razy.
6. Na słowa: „ćwiczyłem skakanie na odległość między kamieniami” ustawiamy obręcze albo poduszki jako kamienie i przeskakujemy między nimi do melodii *Swing w uliczce* (nagranie nr 6).
7. Na słowa: „Dwie muchy objęły się o sufit” wykonujemy taniec muchy do melodii *Orzeszek (La bastringlo)*, nagranie nr 8).
Opis tańca: z trzech palców – kciuka, wskazującego i serdecznego – złączonych ze sobą tworzymy „muchę”, która rytmicznie „lata” przed twarzą i nad

głową. Cztery razy wypowiadamy wtedy słowa: „wielka mucha wpadła i zrobiła bzz”, potem „łapiemy muchę”, a wraz ze słowami „mam ją tu” klaszczemy dwa razy o kolana, raz w ręce (każda sylaba to odpowiednie kłaśnięcie). Na słowa: „a ona fru...” dotykamy barków, głowy i wyrzucamy ręce wysoko w powietrze.

8. Na słowa: „No i ją uwolniłem” dzieci przytulają się do swoich mam, można dać sobie buziaka, zrobić masażyk na plecach.
9. Na słowa: „Przekradliśmy się obok dziadka” bawimy się w przekradanie, ciche chodzenie, tropienie do piosenki-przerywanki (*Sally Gardens*, nagranie nr 13). Podczas przerw w muzyce dzieci nieruchomieją i słuchają, jaką czynność mają wykonać, gdy zabrmi muzyka – czy skakać na odległość między kamieniami, czy cicho, by nie drgnęła deseczka w podłodze, tropić kury, a może śledzić lot trzmiela.
10. Na słowa: „byliśmy tu tylko my i kilka kaczek”, tańczymy jak „kaczuszki” (*Doudlebska Polka*, nagranie nr 10). Nauczyciel pokazuje pierwszy ruch, np. chód kaczuszki, a wszyscy go naśladują. Następnie nauczyciel wskazuje inną osobę, która pokazuje, jak zachowują się kaczuszki itd.
11. Na słowa: „Widziałeś kiedyś coś równie pięknego?” robimy zachwycone miny. Dzieci odwracają się do swoich mam i przez chwilę rozmawiają w parach o czymś zachwycającym.
12. Nauczyciel podsumowuje rozmowy dzieci i rodziców, mówiąc: „Nasze dzisiejsze indiańskie spotkanie jest zachwycające. Zatańczmy więc jeszcze raz nasz taniec plemienny *la czik, la czok*” (zgodnie z opisem podanym wyżej).
13. W książce pojawia się motyw z pieczeniem ryb nad ogniskiem.

W tym miejscu można pobawić się w jakikolwiek „płasz ogniskowy”, np. z piosenką „To zabawa ogniskowa, to się robi tak, ręka, ręka, noga, noga, oko, ucho, kark”. Wypowiadamy rytmicznie te słowa, wskazując poszczególne części ciała.

14. Pod koniec opowieści mama Indianka podziwiała z synkiem chmury, razem zgadywali, jakie kształty i przedmioty mogą one przedstawiać. Proponuję minipracę plastyczną: na jednej kartce mama i dziecko równocześnie rysują jakiś kształt, zgadują, co to jest,

a następnie wspólnie dorysowują coś do tych swoich kształtów, by powstał jeden obraz zbudowany z dwóch kształtów i dorysowanych elementów.

15. Na pożegnanie tańczymy taniec *Ala maja himalaja* i dziękujemy za wspólną zabawę – dzieci mamom, a mamy swoim dzieciakom.

16. Na koniec – o ile dzieci nie są zbyt zmęczone lub rozbawione – można pobawić się w zabawy paluszkowe, a także w inne zabawy ruchowe znane dzieciom ze szkoły, np. „Nitko, nitko, hej niteczko...”. Ciekawym pomysłem jest

też zapytanie mam, w co się bawiły, gdy były w wieku swoich dzieci. A może jedna odważna mama nauczy pozostałych uczestników spotkania zabawy ze swojego dzieciństwa?

17. Ostatnim punktem programu niech będzie jedna wspólna piosenka okolicznościowa i rozdanie własnoręcznie zrobionych prezentów – ołówków głosu.

Wspaniałej zabawy! Gwarantuję niezapomniane przeżycia!

Małgorzata Swędrowska

Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej, moderator spotkań czytelniczych dla dzieci w wieku 2–10 lat, trener II stopnia PSPiA KLANZA, wykładowca na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM.

W kwietniu 2014 r. na Przeglądzie Innowacji i Twórczości w Edukacji otrzymała wyróżnienie za projekt „Czytanie wrażeńowe”. Współpracuje z Centrum Sztuki Dziecka w Poznaniu, Ośrodkiem Doskonalenia w Poznaniu oraz z licznymi wydawnictwami książek dla dzieci.

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa na lata 2014–2020

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa (NPRC) w Polsce obejmuje najważniejsze obszary związane z szeroko rozumianym czytelnictwem. Skierowany jest zarówno do bibliotekarzy, czytelników, jak i innych uczestników rynku książki. Celem programu jest promocja i upowszechnianie czytelnictwa, zwłaszcza wśród osób nieczytających, umożliwienie jak najszerszego społecznego dostępu do książki, z uwzględnieniem zmian zachodzących w kulturowych sposobach kontaktu z książką, w tym również wykorzystaniem TIK.

Składa się z 15 zadań, realizowanych przez Bibliotekę Narodową, Instytut Książki i Narodowe Centrum

Kultury, które obejmą m.in.:

- zakup nowości wydawniczych do bibliotek,
- zakup praw autorskich do utworów literackich,
- dofinansowanie programów edukacyjnych i kampanii społecznych promujących czytanie,
- dofinansowanie czasopism i wartościowych publikacji literatury polskiej i światowej,
- udostępnianie legalnych książek w internecie,
- szkolenia dla bibliotekarzy i księgarzy,
- rozwój infrastruktury bibliotek i podłączenie ich do internetu,
- Dyskusyjne Kluby Książki,
- regulacje prawne dotyczące prawa autorskiego,

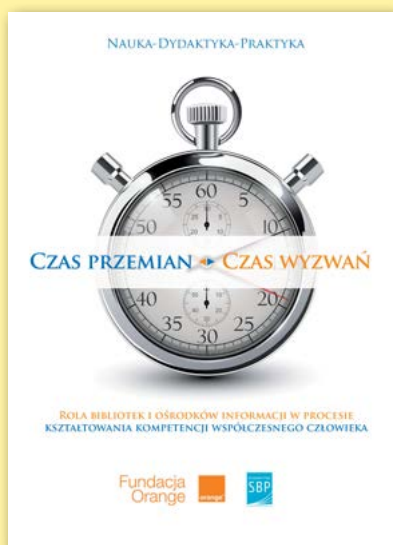

- wsparcie dla samorządowych instytucji – integracja środowisk lokalnych,

W ciągu sześciu lat na wzrost czytelnictwa przeznaczony zostanie miliard złotych. Ważnym elementem Programu będą działania wzmacniające rolę biblioteki w środowisku lokalnym.

[Więcej informacji](#)

Lektury dla bibliotekarzy i nie tylko

Czas przemian – czas wyzwań Rola bibliotek i ośrodków informacji w procesie kształtowania kompetencji współczesnego człowieka

Justyna Jasiewicz, Elżbieta Barbara Zybert
Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, 2014

Publikacja prezentuje dorobek konferencji, której organizatorem był Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Organizatorzy, uzasadniając potrzebę zorganizowania dyskusji, zauważyli, że codzienne czynności coraz częściej odbywają się w świecie cyfrowym, przy współudziale technologii mobilnych. Taki zwrot w kulturze pociąga za sobą konieczność zmian w kształtowaniu kompetencji umożliwiających aktywne uczestnictwo w życiu społeczeństwa.

Biblioteki w świecie komunikacji sieciowej

Henryk Hollender (red.)
Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, 2014

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich zorganizowało w dniach 6–7 czerwca 2013 r. w Warszawie konferencję *Biblioteki w świecie komunikacji sieciowej*. W poczuciu, że usieciwienie bibliotek to zupełnie inne zjawisko, niż komputeryzacja katalogów, choć od niej wszystko się w Polsce zaczęło, Zarząd Główny postanowił opublikować dorobek konferencji. Zapraszamy m. in. do zapoznania się z wystąpieniem Danuty Brzezińskiej, która przekonuje czytelników, że biblioteka szkolna może być wielkim i atrakcyjnym światem dla uczniów, nauczycieli i rodziców.

Mam 6 lat i gonię świat

Agata Arkabus
Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, 2014

„Autorka pomaga odnaleźć się bibliotekarzom i bibliotekom w nowym zadaniu – stworzeniu miejsca i atmosfery sprzyjających adaptacji sześciolatka, inspirujących do sięgania po lekturę, a jednocześnie niezabierających aspektu zabawy i poczucia bezpieczeństwa. Doradza, jak zaadaptować bibliotekę, jaką literaturę polecać małym adeptom czytelnictwa. Proponuje też scenariusze zajęć z maluchami. Moim zdaniem pozycja ta może stać się lekiem na zagubienie bibliotekarzy szkolnych, którzy wcześniej nie mieli styczności z sześciolatkami. Może pomóc w odnalezieniu własnej metody pracy z grupą, przed którą trudny czas przetarcia szlaków następnym rocznikom”. (recenzja czytelnika)

Opracowanie:

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich

ZAKAMARKI

Rozczytaj dzieci w Zakamarkach

Wydawnictwo Zakamarki wydaje cenione na całym świecie i tłumaczone na dziesiątki języków szwedzkie i francuskie książki dla dzieci. Duża część naszej oferty to książki obrazkowe dla młodszych dzieci, ale mamy też sporo ciekawych tytułów dla dzieci rozpoczynających przygodę z czytaniem lub czytających już samodzielnie.

Świetną propozycją dla dzieci, które właśnie zaczynają samodzielnie czytać, jest bestsellerowa seria **Biuro Detektywistyczne Lassego i Mai** autorstwa Martina Widmarka z ilustracjami Heleny Willis. Duża czcionka, duża ilość charakterystycznych czarno-białych ilustracji oraz trzymająca w napięciu akcja sprawiają, że nawet najbardziej oporni mali czytelnicy czytają je z wypiekami na twarzach. Akcja książek rozgrywa się w małym szwedzkim miasteczku Valleby i jego okolicach. Główni bohaterowie, Lasse i Maja, chodzą do tej samej klasy i wspólnie prowadzą małe biuro detektywistyczne. Kolejne tytuły serii od kilku lat nie schodzą w Szwecji z list bestsellerów, w Polsce ukazało się już dwadzieścia tomów *Biura Detektywistycznego Lassego i Mai*, które również cieszą się ogromną popularnością.

Inną ciekawą propozycją dedykowaną dzieciom uczącym się samodzielnie czytać są książki **Moje szczęśliwe życie, Moje serce skacze z radości** oraz **Kiedy ostatnio byłam szczęśliwa** autorstwa Rose Lagercrantz. To powieści o pierwszoklasistce Duni – wrażliwej optymistce. Tematem tych książek są uczucia towarzyszące bohaterce w szkole i w domu. Mimo że w życiu głównej bohaterki zdarzały się

trudne chwile, Dunia jest dziewczynką pozytywnie patrzącą na życie, stara się pamiętać momenty, w których była szczęśliwa. Są to zwykłe radości, np. kiedy była mała i dostała żabę od swojego kuzyna Svantego czy kiedy pierwszy raz udało jej się zrobić trzy ruchy żabką, nie tonąc. Książki napisane są prostym, przystępnym językiem, z którym świetnie radzi sobie początkujący czytelnik. Lekturę wspomaga duża czcionka, przejrzysty układ strony i świetne rysunki Evy Eriksson.

Bardziej wprawnym czytelnikom polecamy serię książek o Tsatsikim, chłopcu mieszkającym w Sztokholmie. Na serię, której autorką jest Moni Nilsson, składa się pięć tomów: **Tsatsiki i Mamuśka**, **Tsatsiki i Tata Poławiacz Ośmiornic**, **Tylko Tsatsiki**, **Tsatsiki i miłość**, **Tsatsiki i Retzina**. Pierwszy tom rozpoczyna się, gdy bohater ma siedem lat i właśnie idzie do pierwszej klasy. Mama Tsatsikiego, zwana czule Mamuśką, gra na basie w zespole rockowym, a jego tata jest poławiaczem ośmiornic i mieszka w Grecji. W kolejnych tomach czytelnicy śledzą przygody Tsatsikiego oraz jego dorastanie aż do momentu, gdy bohater skończy czwartą klasę. Pozbawione prostych scenariuszy życie Tsatsikiego jest bliskie realnym sytuacjom, które spo-

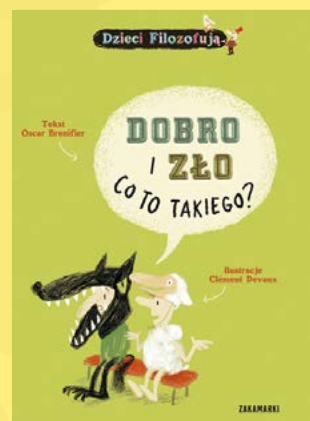
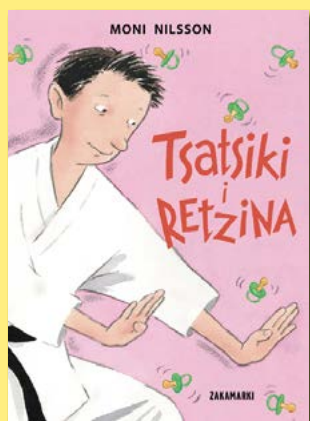
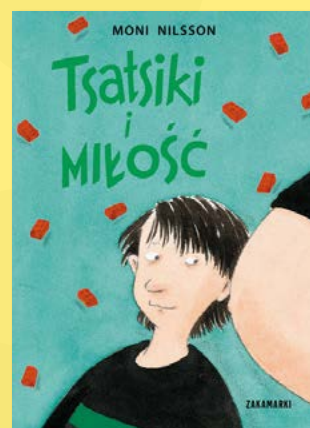
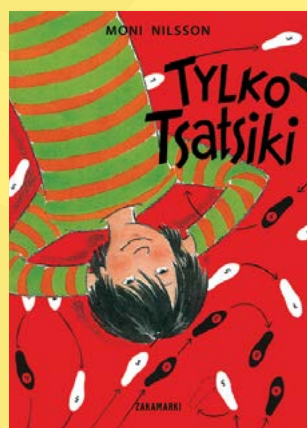
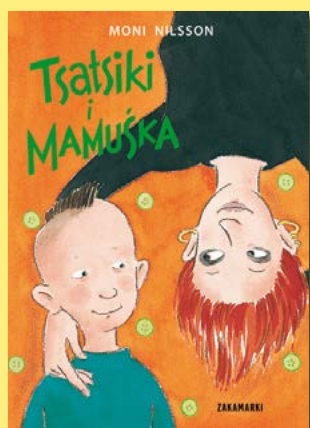
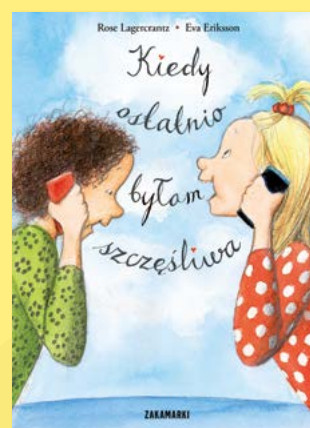
tykają młodych czytelników. Tsatsiki jest ich rówieśnikiem i ma podobne problemy, marzenia, głowę pełną pomysłów, nieograniczoną wyobraźnię i poważne potrzeby. Książki o Tsatsikim poruszają tematykę dojrzewania, szkolnych problemów, autorytetów, pierwszych miłości, relacji w rodzinie, odnajdywania w sobie siły, wyznaczania granic, opowiadania się za słuszną sprawą, działaniu wbrew lękom. Seria o Tsatsikim pozbawiona jest nachalnego moralizatorstwa, ale przypomina o podstawowych wartościach, takich jak rodzina, przyjaźń, lojalność, odwaga, tolerancja.

Dzieci Filozofują autorstwa Oscara Brenifiera to seria książek, którą polecamy dzieciom ze starszych klas szkoły podstawowej oraz osobom pracującym z dziećmi (pedagogom, psychologom), a także rodzicom. Do tej pory ukazały się cztery tytuły: **Uczucia, co to takiego?**, **Życie, co to takiego?**, **Dobro i zło, co to takiego?**, **Ja, co to takiego?**. Dzieci często zadają pytania mające naturę pytań filozoficznych. Dlaczego ludzie umierają? Dlaczego na świecie są wojny? Wobec takich pytań dorośli niejednokrotnie czują się bezradni. Nie wiedzą, w jaki sposób rozmawiać z dziećmi na trudne tematy, jakich

udzielić odpowiedzi. Bo też czy istnieją jednoznaczne odpowiedzi? Seria *Dzieci Filozofują* skonstruowana jest w formie rozmowy dzieci i dorosłych. Każdy tom zawiera sześć ważnych pytań. Każde pytanie prowadzi do sześciu możliwych odpowiedzi, których mogłoby udzielić dziecko. Z kolei każda odpowiedź prowadzi do kilku nowych pytań, które w jakiś sposób podważają wcześniejszą odpowiedź. A wszystko to w odniesieniu do co-

dziennego życia dziecka. Charakterystyczne ilustracje oparte na koncepcji żartu rysunkowego pomagają spojrzeć na omawiany problem w sposób humorystyczny, delikatny, poetycki czy nawet nieco wywrotowy – wszak myślenie to świetna zabawa!

Opracowanie:
Wydawnictwo Zakamarki

Drogowskazy prawne

Weszły w życie

9 lipca

Dopuszczanie podręczników do użytku szkolnego

8 lipca

Dotacja celowa na podręczniki, materiały edukacyjne i ćwiczeniowe

Ustawa podręcznikowa (m.in. nowe zasady wyboru przez nauczycieli podręczników, materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych)

Program „Bezpieczna i przyjazna szkoła”

7 czerwca

Program szkoleń kandydatów na egzaminatorów

4 czerwca

Asystent nauczyciela w kl. I-III i asystent wychowawcy świetlicy

Zasady funkcjonowania świetlicy w szkołach podstawowych i gimnazjach

26 maja

Ochrona dzieci w internecie (szczególną opieką została objęta również młodzież w wieku 15-18 lat)

24 kwietnia

Zasoby informacyjne do udostępniania w Centralnym Repozytorium Informacji Publicznej

28 marca

Powstało Centralne Repozytorium Informacji Publicznej

25 marca

Powstał Zespół do spraw Strategii przy Ministrze Edukacji Narodowej

22 marca

Lista podręczników – dyrektor ogłasza w dowolnym terminie

MEN może zlecać opracowanie i wydanie podręcznika

Wchodzą w życie

27 lipca

Akredytacja placówek doskonalenia

1 września 2014

Zmiany w organizacji lekcji religii i etyki

Odroczenie obowiązku szkolnego dzieci 6-letnich

Wynagradzanie egzaminatorów

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego (język obcy w przedszkolu)

Projekty

Pomoc finansowa – na zakup podręczników i materiałów dydaktycznych (wyprawka szkolna)

Zasiłek losowy na cele edukacyjne

Warunki i sposób organizowania krajoznawstwa i turystyki przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki

Program „Owoce i warzywa w szkole”

Nauczanie indywidualne

Kierunki polityki oświatowej na rok szkolny 2014/2015

Opracowała:
Katarzyna Koletyńska

Ośrodek Rozwoju Edukacji

www.ore.edu.pl

[Sześciolatek w szkole](http://www.6latek.ore.edu.pl)

www.6latek.ore.edu.pl

[Edukacja globalna](http://www.edukacja-globalna.ore.edu.pl)

www.edukacja-globalna.ore.edu.pl

[System Kierowania do MOW i MOS](http://www.systemkierowania.ore.edu.pl)

www.systemkierowania.ore.edu.pl

[Adaptacja podręczników](http://www.adaptacje.ore.edu.pl)

www.adaptacje.ore.edu.pl

[EKSPERT – szkolenie kandydatów](http://www.ekspert.ore.edu.pl)

www.ekspert.ore.edu.pl

Zachować pamięć

www.polska-izrael.edu.pl

[Biblioteka Cyfrowa](http://www.bc.ore.edu.pl)

www.bc.ore.edu.pl

[Internetowy Serwis Edukacyjny](http://www.ise.ore.edu.pl)

www.ise.ore.edu.pl

[e-Learning w Szkole INFOTEKA](http://www.elearningwzskole.ore.edu.pl)

www.elearningwzskole.ore.edu.pl

[Szkolenia online](http://www.e-kursy.ore.edu.pl)

www.e-kursy.ore.edu.pl

[Trendy](http://www.trendy.ore.edu.pl)

www.trendy.ore.edu.pl

Platforma doskonalenia

www.doskonaleniewsieci.pl

[Portal wiedzy dla nauczycieli](http://www.scholaris.pl)

www.scholaris.pl

[Newsletter](http://www.newsletter.ore.edu.pl)

www.newsletter.ore.edu.pl

[Facebook](http://www.facebook.com/OsrodekRozwojuEdukacji)

www.facebook.com/OsrodekRozwojuEdukacji

[YouTube](http://www.youtube.com/user/oreedu)

www.youtube.com/user/oreedu

[Wysukiwarka zasobów IP2](http://www.zasobyip2.ore.edu.pl)

www.zasobyip2.ore.edu.pl

T U J E S T E Ś M Y

Ośrodek

Rozwoju Edukacji

Al. Ujazdowskie 28, 00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

fax: 22 345 37 70

Ośrodek

Rozwoju Edukacji

ul. Polna 46a, 00-644 Warszawa

tel. 22 570 83 00

fax: 22 825 23 67

Instytucja Pośrednicząca

II stopnia dla Priorytetu III PO KL

Al. Szucha 25, 00-918 Warszawa

tel. 22 34 74 850

fax 22 34 74 851

Centrum Szkoleniowe

w Sulejówku, ul. Paderewskiego 77

05-070 Sulejówek

tel. 22 783 37 85